



LUND UNIVERSITY

Input och output : ordföljd i svenska barns huvudsatser och bisatser

Waldmann, Christian

2008

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Waldmann, C. (2008). *Input och output : ordföljd i svenska barns huvudsatser och bisatser*. [Doktorsavhandling (monografi), Språk- och litteraturcentrum]. Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Input och output

Christian Waldmann

Input och output

Ordföljd i svenska barns huvudsatser och bisatser

Christian Waldmann



LUNDS UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum
Lund 2008

Avhandling för filosofie doktorsexamen i nordiska språk vid Lunds universitet

Språk- och litteraturcentrum
Lunds universitet
Box 201
221 00 LUND

© 2008 Christian Waldmann

ISSN 0347-8971
ISBN 978-91-628-7477-3

Tryck: Media-Tryck, Lunds universitet, 2008

Innehåll

Förord.....	15
1 Introduktion	17
1.1 Syfte	20
1.2 Teoretisk bakgrund.....	21
1.2.1 Generativ grammatik och språkerövring.....	21
1.3 Material.....	24
1.3.1 Ett svenskt barnspråksmaterial	26
1.3.2 MLU – allmän satsutveckling.....	27
1.4 Avhandlingens disposition	29
2 Verbplacering och bisatsinledare i svenskan	31
2.1 Ordföljd, huvudsatser och bisatser	31
2.2 Generativ analys av V2- och icke-V2-ordföljd.....	35
2.2.1 V2-ordföljd.....	36
2.2.2 Icke-V2-ordföljd	44
2.2.3 Drivkraften bakom V2- och icke-V2-ordföljd	46
2.3 Verbplacering och disambiguerande satsadverbial	48
2.4 Avslutning.....	51
3 Teoretiska utgångspunkter	53
3.1 Funktionella kategorier, subjunktioner och V2-ordföljd	54
3.1.1 Kontinuitet – strukturbygge eller full kompetens	54
3.1.2 Synliga subjunktioner och CP	56
3.1.3 Osynliga subjunktioner och CP	58
3.1.4 Implikationer för denna avhandling	60
3.2 Parametrisk preferens för verbplacering.....	64
3.2.1 Håkansson & Dooley Collberg (1994).....	64
3.2.2 Implikationer för denna avhandling	66
3.3 Ledtrådsbaserad språkerövring.....	67
3.3.1 Ledtrådar i inputen	67
3.3.2 Implikationer för denna avhandling	69

3.3.2.1	Ledtrådar till verbplacering och subjunktioner.....	69
3.3.2.2	Annan evidens för verbplacering.....	73
3.4	Om robusthet och produktivitet.....	75
3.4.1	Ledtråders frekvens och frekvenströsklar	75
3.4.2	Mikroledtrådar och entydighet.....	78
3.4.3	Om produktivitet och grammatiska regler.....	82
3.4.4	Implikationer för denna avhandling	83
3.5	Avslutning.....	85
4	Metodologi – finithet, huvudsatser och bisatser.....	87
4.1	Finithet och verbböjning	88
4.2	Huvudsatser, bisatser och övriga verbala yttranden	91
4.2.1	Bisatser	92
4.2.2	Huvudsatser.....	96
4.2.3	Översikt över det excerperade materialet	98
4.2.4	Översikt över de excerperade bisatserna.....	100
4.2.4.1	Subjektslösa relativer och konjunktionslösa bisatser .	101
4.2.4.2	Avbrutna och fullständiga bisatser	103
4.3	Avslutning.....	106
5	Verbplacering och bisatsinledare i svenska barns input	109
5.1	En kvantitativ jämförelse av fyra svenska barns input för V2-ordföljd	110
5.2	Verbplacering och subjunktioner i Bellas och Teas input	115
5.2.1	Input för verbplacering	115
5.2.1.1	Ledtrådar till V2-ordföljd	115
5.2.1.2	Evidens för verbflyttning	123
5.2.1.3	Ledtrådar till icke-V2-ordföljd.....	125
5.2.1.4	Övrig evidens för verbplacering	125
5.2.1.5	Om verbplaceringens entydighet	127
5.2.2	Input för subjunktioners realisering.....	129
5.2.2.1	Ledtrådar till fonetiskt realiserade subjunktioner.....	129
5.2.2.2	Ledtrådar till nollsubjunktioner.....	131
5.2.2.3	Om entydigheten i subjunktioners realisering.....	132
5.2.3	Input för inbäddad V2-ordföljd och verbflyttning.....	134
5.2.3.1	Ledtrådar till inbäddad V2-ordföljd.....	134
5.2.3.2	Evidens för inbäddad verbflyttning.....	134
5.2.4	Sammanfattning	135
5.3	En fördjupad bild av ordföljden mellan finit verb och negation i bisatser	136

5.3.1 Verbplacering och bisatstyp.....	138
5.3.2 Verbplacering och verbtyp	140
5.3.3 Verbplacering och verblexem	141
5.3.4 Sammanfattning	143
5.4 Avslutning.....	143
6 Verbplacering i svenska barns huvudsatser.....	145
6.1 Finithet och verbflyttning.....	146
6.2 Subjektsflyttning	155
6.3 V2-ordföljd i huvudsatser	158
6.3.1 En jämförelse av fyra svenska barns V2-ordföljd.....	158
6.3.2 En fördjupad beskrivning av V2- och V3-satserna	164
6.3.2.1 Verbflyttning.....	164
6.3.2.2 Flyttning till Spec-CP.....	168
6.3.2.3 Subjektsflyttning	174
6.3.3 Sammanfattning	175
6.4 Teas verbplacering – stegvis erövring av V2-ordföljd.....	177
6.5 Avslutning.....	181
7 Bisatsinledare i svenska barns bisatser	185
7.1 Realisering av subjunktioner och satsbaser	185
7.1.1 Realisering av subjunktioner	186
7.1.2 Realisering av optionella <i>att</i> och <i>som</i>	194
7.1.3 Realisering av satsbaser	196
7.1.4 Om realiseringen av bisatsinledare.....	203
7.2 Från verbflyttning till subjunktion.....	206
7.2.1 V2-satser och bisatser med synliga och osynliga subjunktioner.....	207
7.2.2 Om V2-satser och subjunktionsbisatser.....	212
7.3 Avslutning.....	212
8 Verbplacering i svenska barns bisatser.....	215
8.1 Rak ordföljd och inversion.....	217
8.1.1 Frågeformade konditionalsatser.....	219
8.1.2 Bisatser med spetsställning	220
8.2 Icke-V2- och FV-SA-ordföljd	221
8.2.1 Verbplacering och bisatstyp.....	223
8.2.1.1 Verbplacering i <i>att</i> -satser	223
8.2.1.2 Verbplacering i övriga bisatser	226
8.2.2 Verbplacering och verbtyp	228
8.2.3 Verbplacering och verblexem	231

8.2.4 Från FV-SA- till icke-V2-ordföljd	233
8.2.5 Sammanfattning	237
8.3 Avslutning	238
9 Avslutande diskussion	241
9.1 Om de funktionella kategoriernas status	242
9.1.1 Strukturbyggnad som morfeminläring.....	243
9.1.2 Strukturbyggnad som en mognadsprocess	244
9.2 Om input och inputfrekvens	245
9.2.1 Input	245
9.2.2 Inputfrekvens.....	247
9.3 Framtida forskning	250
9.4 Avslutande kommentarer	252
Summary	253
Litteraturförteckning	263
Bilaga 1. Tabeller	279

Tabeller och figurer

Tabeller

Tabell 1.1. Undersökt material	27
Tabell 2.1. Satsschemat enligt Platzack (1987b)	34
Tabell 4.1. Kriterier för klassificering av svenska barns bisatser	95
Tabell 4.2. Excerperade huvudsatser, bisatser och övriga verbala yttranden i input- och outputmaterialet.....	98
Tabell 4.3. Excerperade bisatsföregångare och bisatser	101
Tabell 4.4. Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatsföregångare (1;3–4;0)	101
Tabell 4.5. Bellas bisatsföregångare.....	102
Tabell 4.6. Harrys bisatsföregångare	103
Tabell 4.7. Markus bisatsföregångare.....	103
Tabell 4.8. Teas bisatsföregångare	103
Tabell 4.9. Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser (1;3–4;0)	104
Tabell 4.10. Bellas bisatser	105
Tabell 4.11. Harrys bisatser.....	105
Tabell 4.12. Markus bisatser.....	106
Tabell 4.13. Teas bisatser	106
Tabell 5.1. Bellas input för V2-ordföljd.....	111
Tabell 5.2. Harrys input för V2-ordföljd (från Josefsson 2003a)	111
Tabell 5.3. Markus input för V2-ordföljd (från Josefsson 2003a)	112
Tabell 5.4. Teas input för V2-ordföljd	112
Tabell 5.5. Ledtrådar till V2-ordföljd i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)	116
Tabell 5.6. Ledtrådar till V2-ordföljd i Bellas input.....	117
Tabell 5.7. Ledtrådar till V2-ordföljd i Teas input.....	117
Tabell 5.8. Initiala led i icke-subjektsinitiala deklarativer och bisatser med ett spetsställt led i Bellas och Teas input (1;6–3;0)	120
Tabell 5.9. Evidens för verbflyttning i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)	124
Tabell 5.10. Evidens för verbflyttning i Bellas input	124
Tabell 5.11. Evidens för verbflyttning i Teas input.....	124

Tabell 5.12. Ledtrådar till icke-V2-ordföljd i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)	125
Tabell 5.13. Övrig evidens för verbplacering i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)	126
Tabell 5.14. Övrig evidens för verbplacering i Bellas input	127
Tabell 5.15. Övrig evidens för verbplacering i Teas input	127
Tabell 5.16. Verbplaceringens entydighet i Bellas och Teas input (1;6–3;0)	128
Tabell 5.17. Ledtrådar till synliga subjunktioner i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)	130
Tabell 5.18. Ledtrådar till synliga subjunktioner i Bellas input	130
Tabell 5.19. Ledtrådar till synliga subjunktioner i Teas input	130
Tabell 5.20. Ledtrådar till nollsubjunktioner i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)	131
Tabell 5.21. Ledtrådar till nollsubjunktioner i Bellas input	131
Tabell 5.22. Ledtrådar till nollsubjunktioner i Teas input	132
Tabell 5.23. Subjunktioners realisering i subjunktionsbisatserna i Bellas och Teas input	132
Tabell 5.24. Optionella subjunktioners realisering i Bellas och Teas input	133
Tabell 5.25. Ledtrådar till inbäddad V2-ordföljd i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala yttranden)	134
Tabell 5.26. Evidens för inbäddad verbflyttning i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala yttranden)	135
Tabell 5.27. Bisatser innehållande <i>inte</i> i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)	137
Tabell 5.28. Verbplacering och bisatsinledare i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)	139
Tabell 5.29. Verbplacering och verbtyp i <i>att</i> -satser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)	141
Tabell 5.30. Verbplacering och verbtyp i <i>så</i> -bisatser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)	141
Tabell 5.31. Verblexem i bisatser med negation i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)	142
Tabell 6.1. Verbplacering och finithet hos Bella, Harry, Markus och Tea (1;3–4;0)	146
Tabell 6.2. Bellas verbplacering i förhållande till negationen	150
Tabell 6.3. Harrys verbplacering i förhållande till negationen	151
Tabell 6.4. Markus verbplacering i förhållande till negationen	152
Tabell 6.5. Teas verbplacering i förhållande till negationen	153
Tabell 6.6. Ordföljden mellan subjekt och negation hos Bella, Harry, Markus och Tea (1;3–4;0)	155

Tabell 6.7. Huvudsatser med subjektet (S) före och efter negationen (N)	157
Tabell 6.8. Bellas rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2- och V3-ordföljd	159
Tabell 6.9. Harrys rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2- och V3-ordföljd	159
Tabell 6.10. Markus rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2- och V3-ordföljd	160
Tabell 6.11. Teas rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2- och V3-ordföljd	162
Tabell 6.12. Bellas (2;0–2;6) och Teas (2;0–3;6) initiala led i icke-subjektsinitiala deklarativer med V2-ordföljd	170
Tabell 6.13. Teas (2;0–3;6) initiala led i icke-subjektsinitiala deklarativer med V3-ordföljd	173
Tabell 6.14. Teas verbplacering	178
Tabell 7.1. Bellas bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser	189
Tabell 7.2. Markus bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser	190
Tabell 7.3. Harrys bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser	191
Tabell 7.4. Teas bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser	192
Tabell 7.5. Bellas bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser	198
Tabell 7.6. Harrys bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser	199
Tabell 7.7. Markus bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser	201
Tabell 7.8. Teas bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser	202
Tabell 7.9. Bellas och Teas input för V2-ordföljd samt för synliga och osynliga subjunktioner	207
Tabell 7.10. Bellas och Harrys V2-satser samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser	208
Tabell 7.11. Markus och Teas V2-satser samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser	210
Tabell 8.1. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i övriga bisatser hos Bella, Harry, Markus och Tea (1;3–4;0)	226
Tabell 8.2. Verbtyp och verbplacering i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser (1;3–4;0)	229

Tabell 8.3. Verbtyp och verbplacering i Bellas, Harrys, Markus och Teas <i>att</i> -satser (1;3–4;0).....	230
Tabell 8.4. Verbtyp och verbplacering i Bellas, Harrys, Markus och Teas övriga bisatser (1;3–4;0)	230
Tabell 8.5. Verblexem i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser med satsadverbial (1;3–4;0)	231
Tabell 8.6. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser	234
Tabell 8.7. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i Bellas, Harrys, Markus och Teas <i>att</i> -satser	234
Tabell 8.8. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i Bellas, Harrys, Markus och Teas övriga bisatser	235
Tabell 8.9. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i övriga bisatser hos svenska barn (baserad på mina och Lundins 1987 data)	236
Tabell 8.10. Verbtyp och verbplacering i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser före och efter 3;0	237
Tabell B1. Genomsnittlig yttrandelängd i morfem (MLU) för Bella, Harry, Markus och Tea	280
Tabell B2. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V2-ordföljd i Bellas input (1;6–3;0).....	281
Tabell B3. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V2-ordföljd i Teas input (1;6–3;0)	281
Tabell B4. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Bellas input.....	281
Tabell B5. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Teas input.....	282
Tabell B6. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V2-ordföljd i Bellas output (2;0–2;6)	282
Tabell B7. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V2-ordföljd i Teas output (2;0–3;6)	282
Tabell B8. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Bellas output.....	283
Tabell B9. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Teas output.....	283
Tabell B10. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V3-ordföljd i Teas output (2;0–3;6)	284
Tabell B11. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V3-ordföljd i Teas output.....	284
Tabell B12. Bellas och Harrys oinledda och inledda <i>att</i> -bisatser och relativa bisatser med optionella subjunktioner.....	285
Tabell B13. Markus och Teas oinledda och inledda <i>att</i> -bisatser och relativa bisatser med optionella subjunktioner.....	286

Figurer

Figur 1.1. Bellas, Harrys, Markus och Teas MLU	28
Figur 5.1. Bellas, Harrys, Markus och Teas input för V2-ordföljd	113
Figur 5.2. Bisatser med icke-V2- och FV-SA-ordföljd i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)	137
Figur 7.1. Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser	187
Figur 7.2. Bellas, Harrys, Markus och Teas oinledda och inledda <i>att</i> - bisatser och relativa bisatser med optionella subjunktioner.....	195
Figur 7.3. Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser	196
Figur 8.1. Procentandel FV-SA-ordföljd i (<i>att</i>)-, <i>så</i> (<i>att</i>)- och <i>för</i> (<i>att</i>)- bisatser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input och output	225
Figur 9.1. Procentandel FV-SA-ordföljd i (<i>att</i>)-, <i>så</i> (<i>att</i>)- och <i>för</i> (<i>att</i>)- bisatser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input och output	248

Förord

Den föreliggande avhandlingen är ett resultat av 4 års arbete, ett arbete som periodvis har präglats av långa arbetsdagar, mycket stillasittande, frustration och i synnerhet mycket kaffe. Men arbetet har också varit roligt, intressant, stimulerande och lärorikt, och när jag ser tillbaka på tiden som doktorand känner jag en djup sorg över att den tiden är förbi.

Jag vill tacka ett antal personer vars hjälp har bidragit till den slutgiltiga utformningen av denna avhandling. De är naturligtvis ingalunda ansvariga för de återstående bristerna. Först och främst vill jag tacka min huvudhandledare Christer Platzack för att han alltid har tagit sig tid för att diskutera diverse problem och kommentera texter, för att han alltid snabbt har levererat klarsynta och utvecklande kommentarer på mina manuskript och för att han med sin uppmuntran och kritik har givit mig det stöd som behövdes för att färdigställa avhandlingen. Jag vill också rikta ett särskilt tack till min bihandledare Lisa Christensen, vars utförliga kommentarer under skrivfasen har varit ovärderliga. Christer och Lisa har med sina olika teoretiska bakgrunder kompletterat varandra på ett utmärkt sätt.

Ett varmt tack riktas också till Ute Bohnacker som inte bara har bistått mig med åtskilliga litteraturtips under arbetets gång utan även tog på sig rollen som opponerare på mitt slutseminarium. Hennes kommentarer har hjälpt mig att förtydliga och fördjupa såväl de empiriska som de teoretiska delarna av avhandlingen. I detta sammanhang vill jag också framhålla min doktorandkollega Åsa Wikström som har läst och kommenterat en tidigare version av avhandlingen.

Vidare tackar jag Gunlög Josefsson och Caroline Heycock för deras kommentarer om verbplaceringen i barns bisatser samt Ulla Richthoff för hennes tankar om Teas språkutveckling. Jag har också haft god hjälp av responsen på texter och presentationer från deltagarna i barnspråkseminariet (Bamse) och forskarseminariet i nordiska språk.

Jag vill också tacka mina övriga doktorandkollegor i Lund: Johan Brandtler, Piotr Garbacz, Anna Gustafsson, David Håkansson, Jackie Nordström, Martin Ringmar, Gudrun Svensson och Camilla Thurén.

För korrekturläsning, stilistiska kommentarer och moraliskt stöd under avhandlingens skrivande vill jag tacka Gunilla Byrman och Nina Waldmann. Min tacksamhet går också till Nicholas Waters som står för den engelska översättningen.

Naturligtvis vill jag också tacka mina vänner och kollegor vid Växjö universitet för ovärderligt stöd under avhandlingens skrivande. Jag vill härvid särskilt framhålla Daniel Bergman.

Slutligen vill jag rikta mitt största tack till Nina. I nöd har du stöttat och uppmuntrat mig, i lust har du delat min entusiasm och glädje. Nu är avhandlingen klar! Och jag vet att jag inte hade klarat det utan ditt stöd, så detta är för dig!

Lund och Växjö i april 2008

Christian Waldmann

1 Introduktion

Ett utmärkande syntaktiskt drag i svenskan, liksom i de övriga germanska språken förutom engelskan, är V2-ordföljd, vilket innebär att det finita verbet vanligtvis är det andra satsledet i huvudsatser. Svenska bisatser däremot kännetecknas normalt inte av V2-ordföljd, och svenskan grupperar sig därmed tillsammans med exempelvis danskan, nederländskan, norskan och tyskan. Denna syntaktiska skillnad mellan huvudsatser och bisatser i svenskan yttrar sig i att endast ett satsled kan stå före det finita verbet i huvudsatser (1:1), medan det finita verbet i bisatser i normalfallet föregås av bisatsinledaren och subjektet (1:2). Tydligast blir ordföljdskillnaden i satser innehållande ett satsadverbial, t.ex. en negation, där satsadverbialet står efter det finita verbet i huvudsatser (1:3) men före i bisatser (1:4).¹ En stjärna framför ett exempel indikerar att exemplet är ogrammatiskt.

- (1:1) a. Igår sprang du snabbt.
b. *Igår du sprang snabbt.
- (1:2) a. *Jag vet att sprang du snabbt igår.
b. Jag vet att du sprang snabbt igår.
- (1:3) Idag springer du inte snabbare.
- (1:4) Jag vet att du inte springer snabbare idag.

Medan den traditionella grammatiken beskriver språket såsom det möter oss i texter och samtal är den generativa grammatiken, som introducerades på 1950-talet av den amerikanske språkvetaren Noam Chomsky (se Chomsky 1957 och senare), en teori om det interna språket, dvs. en

¹ I de bisatser där bisatsinledaren uppbär subjektetsrollen (i) eller är struken (ii) föregås det finita verbet endast av ett led, såvida inte bisatsen innehåller ett satsadverbial (iii).

- (i) Vi såg kvinnan som sprang snabbt.
- (ii) Där är mannen vi sprang om.
- (iii) a. Vi såg kvinnan som inte sprang snabbt.
b. Där är mannen vi inte sprang om.

teori om hur den mentala språkförmågan eller grammatiken är strukturerad så att den kan generera det externa språket².

Ordföljden i huvudsatser och bisatser framställs inom den generativa grammatiken som en fråga om verbflyttning. V2-ordföljd blir med detta synsätt ett resultat av verbflyttning till andra plats (1:5), medan ordföljden i svenska bisatser blir ett resultat av utebliven verbflyttning (1:6). Pilen illustrerar verbflyttningen och det genomstrukna ordet markerar varifrån det finita verbet har flyttat.

(1:5) Igår sprang du ~~sprang~~ snabbt.



(1:6) ...att du sprang snabbt igår.

Den övergripande frågan i denna avhandling är hur svenska barn erövrar en inre grammatik som placerar det finita verbet korrekt i huvudsatser och bisatser. Barns verbplacering rönt stor uppmärksamhet bland forskare under 1990-talet och fortsätter än idag att få forskares intresse. Framför allt har man ägnat sig åt att studera erövringen av V2-ordföljd i olika språk som nederländska (t.ex. Jordens 1990, Haegeman 1995, 1996, Schlichting 1996), norska (t.ex. Westergaard 2005), svenska (t.ex. Platzack 1992, 1996, 2001, 2003, 2007 och Santelmann 1995, 2003) och tyska (t.ex. Clahsen 1982, 1988, 1990/1991, Weissenborn 1990, Deprez & Pierce 1993, Poeppel & Wexler 1993 och Clahsen m.fl. 1993/1994). Verbplaceringen i bisatser har undersökts för tyska barn (t.ex. Clahsen 1982, 1990/1991, Mills 1985, Fritzsch 1990, Rothweiler 1993, d'Avis & Gretsche 1994, Müller 1994 och Tracy 1994) och för schweizertyska barn (t.ex. Penner 1990 och Schönenberger 1999, 2000, 2001), men förutom Barbro Lundins avhandling om svenska barns bisatser (Lundin 1987), vilken innehåller ett kapitel om ordföljd, har endast några mindre svenska studier publicerats (Håkansson 1989, Plunkett & Strömquist 1992, Håkansson & Dooley Collberg 1994). Mig veterligen har dock ingen studie försökt ge en mer detaljerad bild av hur svenska barn tillägnar sig ordföljden i både huvudsatser och bisatser. Ur empirisk synvinkel är det därför motiverat att studera hur dessa två verbplaceringar erövrats av svenska barn.

En central fråga för barnspråkforskningen är hur mycket grammatisk kunskap som är medfödd och hur mycket av språket som kan förstås utifrån den språkliga miljö som barnet växer upp i (se t.ex. bidragen i

² Med externt språk avses det språk som möter oss i texter och samtal.

Meisel 1992 och Hoekstra & Schwartz 1994). Under 1990-talet gjorde många generativa barnspråksforskare det till sin primära uppgift att utreda barnens språkliga arv, och den teoretiska diskussionen kom framför allt att kretsa kring frågan om graden av kontinuitet mellan vuxnas och barns grammatik, en fråga som aktualiserades i och med Radfords (1990) undersökning av engelska barn. Vissa forskare framhöll dock även den språkliga miljöns roll i olika sammanhang, se t.ex. Blom (2003) om barns rotinfinitiver, Bohnacker (1997) om barns artikelbruk och Valian & Casey (2003) om barns användning av hjälpverb och inversion i kvesitiva huvudsatser. Se även Valian (1999) för en mer allmän diskussion av den språkliga inputens³ roll. Trots att den gängse hållningen inom generativ barnspråksforskning är att barns input spelar en viktig roll för språktillägnet har frågan om vilken roll inputen spelar inte utforskats tillräckligt för vissa domäner. Exempelvis har inputen knappast betraktats som en möjlig förklaring till barns felaktiga verbplacering i bisatser.

En orsak till att detaljstudier av barns input är så få i generativ barnspråksforskning är troligen att många forskare tidigare jämförde barns input med ett idealiserat språk såsom det kommer till uttryck genom den vuxna språkkänslan. Denna forskningsinriktning har kritiserats starkt framför allt av icke-generativa⁴ barnspråksforskare men även av andra generativister, en kritik som den generativa barnspråksforskningen har börjat ta till sig. Att det idag finns ett stort intresse för barns input bland generativa barnspråksforskare märks genom studier av bl.a. Bohnacker (2003, 2007), Josefsson (2003a, 2003b), Kupisch (2004, 2007), Westergaard (2006, 2007, 2008), Roeper (2007) och Westergaard & Bentzen (2007). Idag ställs större krav på generativa barnspråksforskare att beakta den språkliga inputen, vilket också har drivit fram mer exakta teoretiska verktyg som möjliggör mer detaljerade empiriska undersökningar av barns input. Även ur teoretisk synvinkel är det alltså befogat att återigen studera svenska barns verbplacering i huvudsatser och bisatser.

I denna avhandling redovisar jag en detaljerad undersökning av ordföljden i huvudsatser och bisatser hos små svenska barn. Särskilt fokus riktas på förhållandet mellan barnens input och deras output. Innan jag redovisar min undersökning kommer jag i detta kapitel att presentera

³ "Input" betecknar det språk som barn möter i sin omgivning och som ligger till grund för deras språkliga utveckling. I den fortsatta framställning använder jag även "output" för att beteckna barns språkliga produktion.

⁴ Jag använder här termen icke-generativ som en samlingsbeteckning för teorier som inte antar att språket är en autonom kognitiv komponent, t.ex. funktionalism, konstruktivism och kognitiv lingvistik (se avsnitt 1.2 nedan).

mitt syfte (avsnitt 1.1), motivera valet av teoretiskt ramverk (avsnitt 1.2) samt ge en överblick över det undersökta materialet (avsnitt 1.3) och avhandlingens disposition (avsnitt 1.4).

1.1 Syfte

Det överordnade syftet med avhandlingen är att beskriva och förklara svenska barns erövring av ordföljden i huvudsatser och bisatser. Som jag betonade ovan kan ordföljdsskillnaderna mellan huvudsatser och bisatser i svenskan antas bero på att det finita verbet står på olika platser i dessa två satstyper. Ett delsyfte med avhandlingen är därför att beskriva svenska barns erövring av verbplaceringen i huvudsatser och bisatser. Bisatser kännetecknas vidare av att vara inledda av en bisatsinledare, antingen en satsbas eller en subjunktion, vilken kan antas begränsa barnens möjligheter att placera det finita verbet i bisatser. Vissa bisatser kan dessutom vara oinledda. Jag avser därför även att närmare beskriva barnens produktion av bisatsinledare.

Barnspråksforskningen brottas med två övergripande problem. Man måste kunna förklara dels varför barns språkerövring oftast verkar gå så problemfritt ("the logical problem of language acquisition"), dels varför barns språk inom vissa områden ibland avviker från vuxnas språk ("the developmental problem of language acquisition"). Generativister har tidigare ofta sökt sina förklaringar i den medfödda språkliga förmågan. I denna avhandling fokuserar jag dock på relationen mellan svenska barns input och deras output. Ett annat delsyfte med avhandlingen är därför att beskriva verbplaceringen i huvudsatser och bisatser samt bisatsinledare i svenska barns input samt ställa denna input mot barnens produktion av motsvarande fenomen. I den mån det finns likheter och skillnader mellan input och output är det också av teoretiskt intresse att diskutera vilken roll den språkliga inputen egentligen spelar i barns språkutveckling. Förklaringar till barnens språkproduktion kommer därför i första hand att sökas i barnens språkliga miljö, även om det språkliga arvet också antas spela en viktig roll genom att sätta ramarna för hur den inre grammatiken som barnen erövrar kan se ut.

1.2 Teoretisk bakgrund

Språkvetenskaplig forskning präglas av en motsättning mellan generativa och icke-generativa forskare (se Newmeyer 1998). Generativister antar att språket utgör en autonom kognitiv komponent genom att syntaxen är frikopplad från den allmänna kognitionen och lyder under egna regler och principer (se t.ex. Chomsky 1965, 1995, Fodor 1983, Platzack 1998b, 2006, Lightfoot 1999, 2006, Jackendoff 2002 och Radford 2004). Syntaxen blir därmed ett autonomt system som kommunicerar med andra kognitiva system för semantik, pragmatik, fonologi etc., och därför är det i allra högsta grad fruktbart att beskriva och förklara syntaktiska fenomen utan referens till exempelvis semantiska och pragmatiska faktorer. Inget utesluter emellertid ett studium av hur semantiska och pragmatiska faktorer kan påverka syntaktiska fenomen (Newmeyer 1998). Vidare antas vitala delar av den syntaktiska apparaten vara medfödd, vilket betyder att barn inte behöver lära sig vissa språkliga fenomen.

Icke-generativister menar att språket är förankrat i den allmänna kognitionen på det sättet att språk och övriga kognitiva kapaciteter lyder under samma regler och principer (se t.ex. Croft & Cruse 2004). Syntaxen ses som sekundär genom att den syntaktiska strukturen fastläggs utifrån semantiska och pragmatiska egenskaper. Det är därför knappast fruktbart att beskriva syntaktiska fenomen utan ett tydligt avstamp i semantik och pragmatik, något som har lett icke-generativister till att fokusera på barns erövring av just semantiska och pragmatiska företeelser.

Som teoretisk ram för denna avhandling har jag valt den generativa grammatiken. En anledning till detta är att mitt forskningsintresse här är barns erövring av verbplacering. Mitt primära fokus är därför den underliggande syntaxen fristående från semantiska och pragmatiska faktorer. En annan anledning till valet av generativ grammatik är att det under senare år har utarbetats teoretiska verktyg för att kunna beskriva sambandet mellan barns medfödda språkliga arv och deras språkliga miljö (se t.ex. Lightfoot 1999, 2006), verktyg som behöver värderas mot större och mer omfattande material.

1.2.1 Generativ grammatik och språkerövring

Ur generativ synvinkel kan språkerövringsprocessen enkelt beskrivas som att ett barn måste erövra dels ett lexikon, dels en inre grammatik som kan generera de underliggande syntaktiska strukturerna till alla välformade fraser och satser i det språk som håller på att erövras. Kunskap om

modersmålet är förutom kunskap om modersmålet ordförråd även kunskap om dess inre grammatik: "A grammar, the language organ, represents what a speaker comes to know, subconsciously for the most part, about his or her native language. It represents the fully developed linguistic capacity" (Anderson & Lightfoot 2002:35). Inte sällan refereras det i vardagslivet till denna implicita språkliga kunskap som "språklig intuition" eller "språkkänsla". Typiskt för språkkänslan är att talare med stor säkerhet kan bedöma om ett yttrande i deras modersmål är korrekt eller felaktigt men att de inte kan förklara varför. En generativ teori måste kunna beskriva vilka underliggande grammatiska strukturer som kännetecknar denna språkkänsla eller inre grammatik. Eftersom jag i denna avhandling är intresserad av hur svenska barn erövrar verb-placering i huvudsatser och bisatser blir det viktigt för mig att klargöra vilka typer av grammatiska strukturer som barnet måste erövra för att kunna applicera rätt ordföljd.

En generativ teori måste också kunna förklara varför barn konstruerar en viss inre grammatik. Ett grundläggande antagande i detta sammanhang är att barn föds med en universell grammatik (i fortsättningen även UG), vars uppgift är att specificera ramarna för strukturerandet av modersmålet inre grammatik genom att erbjuda en verktygslåda av grammatiska mekanismer (t.ex. syntaxens arkitektur, operationer etc.) som vägleder barnet i denna process (se t.ex. Chomsky 1965 och senare). Språket i sig är alltså inte medfött utan bara förutsättningen för att kunna erövra ett mänskligt språk.

Noam Chomsky betonar redan i sina tidiga verk att språkerövringen måste ses som en samverkan mellan barnets språkliga arv (UG) och dess språkliga miljö (input eller primära lingvistiska data). I Chomsky (1965:25) uttrycks detta på följande sätt:

Clearly, a child who has learned a language has developed an internal representation of a system of rules that determine how sentences are to be formed, used and understood. [...] the child has developed and internally represented a generative grammar [...]. He has done this on the basis of observation of what we may call *primary linguistic data*. [...] To learn a language, then, the child must have a method for devising an appropriate grammar, given primary linguistic data. As a precondition for language learning, he must possess, first, a linguistic theory that specifies the form of the grammar of a possible human language, and, second, a strategy for selecting a grammar of the appropriate form that is compatible with the primary linguistic data.

En central fråga blir då vilken typ av språklig information som barn härleder ur inputen. Lightfoot (2006:69ff) betonar att många generativa barnspråksforskare har fokuserat på det externa språket genom att anta att barn erövrar den grammatik som genererar eller kan generera den korpus av satser som återfinns i barnens input. Chomsky (1965:37–47) menar exempelvis att barn har tillgång till en utvärderingsmekanism som jämför möjliga inre grammatikers resultat och att barnen erövrar den grammatik som är förenlig med UG-principer och vars output bäst matchar den input som barnen erhåller. Även Clark & Roberts (1993) "Genetic Algorithm" och Gibson & Wexlers (1994) "Triggering Learning Algorithm" utgår från att barn värderar grammatiker utifrån deras kapacitet att generera den uppsättning av satser som återfinns i inputen. Ett principiellt problem med dessa förklaringsmodeller är att de utgår från att målet med språkerövringen är att grammatiken ska kunna generera en korpus av satser i det externa språket. En teori som gör anspråk på att kunna förklara hur det interna språket erövrats måste dock utgå från att det är egenskaper i det interna språket som ska erövrats, inte egenskaper i det externa. Med andra ord borde den centrala frågan vara vilken typ av information om det interna språket som barn härleder ur inputen.

En tilltalande tanke som formuleras bl.a. i Hyams (1986) och Fodor (1998) och som under senare år har utvecklats i David Lightfoots och Marit Westergaards arbeten (se t.ex. Lightfoot 1999, 2006, Westergaard 2005 och Lightfoot & Westergaard 2007) är att barn skannar inputen efter ledtrådar till det interna språket, eller mer exakt, till modersmålets underliggande syntaktiska struktur. Ledtrådarna är universella och specificeras av UG. Barns inre grammatik ses som ett resultat av vilka ledtrådar de har funnit i inputen, inte som ett resultat av en värdering av hur väl grammatikens output matchar den språkliga inputen. Med ett sådant perspektiv på barns erövring av verbplacering blir det den generativa barnspråksforskarens uppgift att klargöra vilka ledtrådar till modersmålets verbplacering som finns i barns input och vilken roll dessa spelar för språkerövringen.

Valian (1999) diskuterar tre olika synsätt på hur input kan tänkas driva språktillägnet. Det första synsättet, som bl.a. råder inom konstruktivistiska teorier (se t.ex. Tomasello 2003 och Kidd m.fl. 2005, 2006), är att den språkliga inputen utgörs av mönster som ska kopieras. Kopiering förutsätter ingen medfödd språklig kunskap. Istället spelar frekvenser i inputen den avgörande rollen för vilka mönster som barnen

kopierar. Det andra synsättet är att barn föds med en mycket specifik språklig kunskap i form av binära parametrar.⁵ Inputens roll i språktillägnet är begränsad till att leda barn till det ena eller det andra värdet på dessa parametrar. En ledtråd i inputen blir därmed en trigger för parametersättning. Enligt detta synsätt spelar ledtrådars frekvens ingen egentlig roll, utan i princip är några få belägg för en ledtråd (eller avsaknad av en ledtråd) tillräckligt för att en parameter ska sättas. Det tredje synsättet är att inputen ligger till grund för en omedveten hypotes-testning. Ledtrådarnas frekvens i inputen är en viktig faktor i formulerandet och testandet av hypoteser om den syntaktiska strukturen i det språk barnen håller på att erövra. Olika hypotestestningsmodeller kan skilja sig åt i fråga om hur mycket medfödd språklig kunskap de antar.

I denna avhandling utgår jag från att barn formulerar hypoteser om modersmålets syntaktiska struktur på basis av ledtrådar i inputen. Ledtrådarnas frekvens antas därför spela en viss roll i språktillägnet. Som jag påpekade i avsnitt 1.1 ovan är ett av mina syften att beskriva likheter och skillnader mellan de undersökta barnens input och output vad gäller verbplacering. Därför diskuterar jag i kapitel 3 i denna avhandling mer ingående samspelet mellan UG och den språkliga inputen samt några andra teoretiska frågor med relevans för avhandlingen.

Viktigt att notera är att jag i första hand tillämpar en befintlig teoretisk apparat för att beskriva och förklara mina empiriska data. Även om mitt primära syfte inte är att driva den teoretiska diskussionen framåt så kommer det teoretiska ramverket att utvärderas, och därmed bidrar min avhandling till den teoretiska diskussionen.

1.3 Material

Till grund för denna avhandling ligger ett transkriberat material bestående av spontant talspråk från svenska barn. Eftersom talspråk i många avseenden skiljer sig från skriftspråk är ett generellt problem med transkriberade talspråksmaterial hur väl transkriptionerna speglar det som sägs. Detta problem är kanske än påtagligare för transkriberat barnspråk, då barnspråk kan skilja sig markant från vuxnas språk på flera språkliga

⁵ Parametrar är medfödda principer som kan anta två värden – ”på” eller ”av” – och som utgör variationen mellan olika språk. Ett exempel på en parameter är ”pro-drop parametern” som reglerar om språk måste ha synliga subjekt eller inte. Ett språk där värdet på ”pro-drop parametern” är ”på” har osynliga subjekt, medan ett språk med värdet ”av” måste ha synliga subjekt (se Haegeman 1994:454–457).

nivåer, t.ex. fonologi, lexikon, morfologi och syntax. Två vanliga felkällor vid transkription är att transkribenten antingen övernormaliserar, dvs. förändrar barnets icke-vuxenlika form till en vuxenlik form, eller undernormaliserar, dvs. förändrar barnets vuxenlika form till en icke-vuxenlik form (MacWhinney 2007a:15). Som barnspråksforskare är det därför viktigt att reflektera över hur pålitliga ens transkriptioner är.

Vetskapen om problem av ovanstående typ var ett av motiven till att CHILDES-projektet (Child Language Data Exchange System) startade på allvar år 1984. Syftet med detta projekt var att få fram fullständiga, pålitliga och enhetligt transkriberade talspråksmaterial, att skapa en enhetlig grund för datasökningsprocessen och effektivisera densamma samt att få fram och sprida nya data från nya barn i olika åldrar och med olika språk (MacWhinney 2007a:9). Idag är CHILDES en väl utbyggd databas för utbyte av språkliga data som inte bara innehåller mängder av transkriptioner från olika språk utan även erbjuder en mycket omfattande manual med verktyg för transkribering och kodning av inspelat barnspråk i ett standardiserat CHAT-format (se MacWhinney 2007a; se även <http://childes.psy.cmu.edu/>). En styrka med CHAT-formatet är att det lätt kan genomsökas och analyseras med hjälp av de CLAN-program som är kopplade till databasen och som bl.a. kan lokalisera många olika strukturer, genomföra olika typer av statistiska beräkningar och analysera morfosyntaktiska fenomen (se MacWhinney 2007b). CHAT-formatet tillåter även forskare att länka alla transkriptioner till den ljud- eller videofil som ligger till grund för transkriptionen. De transkriptioner som jag har undersökt finns tillgängliga på CHILDES databas men har ännu inte länkats till ljud- eller videofiler.

Ett konventionaliserat transkriptionssystem av den typ som CHILDES erbjuder kan hjälpa transkribenten att undvika många problem med konvertering från tal till skrift, men det garanterar naturligtvis inte att så är fallet. De transkriptioner som jag har använt har inte helt och hållet utformats enligt de transkriptionskonventioner som föreslås av MacWhinney (2007a). Däremot har ljudfilerna transkriberats metodiskt och konsekvent enligt tydliga och väl redovisade principer (se Richthoff 2000 för detaljer) och kan därför sägas vara mycket tillförlitliga. Jag litar därför på att de transkriptioner som jag undersöker speglar det som barnet säger.

1.3.1 Ett svenskt barnspråksmaterial

Det barnspråksmaterial som ligger till grund för denna undersökning samlades in av Sven Strömquist och Ulla Richthoff inom projektet "Databasorienterade studier i svensk barnspråsutveckling" under 1980- och 90-talet. Materialet består dels av Strömquists korpus, dels av Richthoffs korpus, som tillsammans omfattar spontant tal från 6 enspråkiga svenska medelklassbarn – Anton, Bella, Eva, Harry, Markus och Tea – uppvuxna på västkusten i familjer som talar standardsvenska med inslag av lokal dialekt. Barnen spelades in minst en gång i månaden, vanligtvis i hemmet, under åldersperioden 0;10–7;0⁶. För att inspelningarna i så stor utsträckning som möjligt skulle spegla barnens språkliga vardag spelades de in tillsammans med någon vuxen familjemedlem engagerade i vardagliga aktiviteter, såsom hushållsbestyr och agerande vid måltider och sängdags, fri lek, läsning, sagoberättande etc. Dessutom omfattar inspelningarna flera olika typer av interaktion, såsom vuxen-barn, barn-barn och barnmonologer. Under inspelningarna har barnen i så stor utsträckning som möjligt givits fritt utrymme att själva bestämma över interaktionen genom att de vuxna råttts att inte påverka barnet och interaktionen alltför mycket (se Richthoff 2000 för fler detaljer).

Transkriptioner av inspelningarna av 5 av barnen omfattande perioden 1;3–4;0 finns tillgängliga på CHILDES databas (Plunkett & Strömquist 1992, Strömquist m.fl. 1993, MacWhinney 2007a, 2007b). Till grund för denna avhandling ligger transkriptioner av 4 av barnen: Bella, Harry, Markus och Tea. Sammanlagt omfattar det undersökta materialet 134 transkriberade ljudfiler med ca 45 000 barnyttranden enligt beräkningar med CLAN-programmet "mlu". Vid sidan av genomläsning och manuell excerpering har jag genomfört kompletterande maskinella sökningar med hjälp av olika CLAN-program. För att få en klarare bild av barnens språkutveckling har jag även undersökt delar av vuxnas tal till barnen. Sammanlagt omfattar barnens input över 54 000 vuxenyttranden, av vilka jag har undersökt en mindre del. Även här har jag använt en kombination av manuella och maskinella excerperingar. Tabell 1.1 ger en översikt över det undersökta materialet med uppgifter om ålder, transkriberade ljudfiler och antal yttranden för respektive barn

⁶ Detta noteringssätt är vedertaget inom barnspråklitteraturen för att ange ett barns exakta ålder i år, månader och dagar enligt formeln "år;månader.dagar". Ett barn vars ålder anges som 3;5.07 är således 3 år, 5 månader och 7 dagar gammalt. Detta noteringssätt tillämpas i denna avhandling.

och vuxna. I filkkolumnen återges antalet transkriberade filer för respektive barn inom parentes.

Tabell 1.1. Undersökt material

Barn	Ålder	Transkriberade ljudfiler	Antal	
			barnytttranden	vuxenytttranden
Bella	1;6–3;5	bel18_09–bel41_09 (32)	11 963	15 254
Harry	1;6–4;0	har18_20–har47_20 (40)	14 691	17 847
Markus	1;3–2;9	mar15_19–mar33_29 (28)	5 454	6 290
Tea	1;6–4;0	tea18_10–tea47_23 (34)	12 935	14 760
TOT	1;3–4;0		45 043	54 151

I tabellen ser vi att Markus transkriptioner endast sträcker sig t.o.m. 2;9 års ålder. Det framgår av resultatredovisningen att Markus p.g.a. detta ofta uppvisar färre belägg än de övriga barnen, särskilt för sådana språkliga fenomen som uppträder senare i språkutvecklingen.

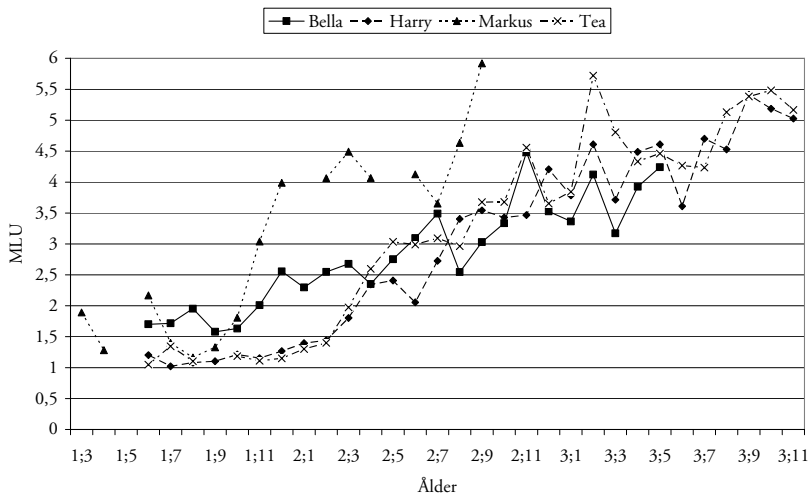
1.3.2 MLU – allmän satsutveckling

Ett översiktligt sätt att mäta barns satsutveckling är att undersöka den genomsnittliga yttrandelängden (MLU, **M**ean **L**ength of **U**tterance) mätt i morfem eller ord (se Brown 1973:53ff). Det har visat sig att beräkningar av MLU, både i morfem och i ord, korrelerar starkt med olika beräkningar av den generella syntaktiska komplexiteten i barns yttranden (MacWhinney 2007b:97ff, se även referenser i denna), och därför har MLU tagits som ett mått på barns allmänna satsutveckling. I detta avsnitt beskriver jag Bellas, Harrys, Markus och Teas satsutveckling definierad som genomsnittlig yttrandelängd i morfem. Mina beräkningar har genomförts med hjälp av CLAN-programmet "mlu".⁷ Syftet med att redogöra för de fyra barnens MLU är att skapa en bas för jämförelser mellan mina resultat och andra studier. Jag avser alltså inte att tolka mina resultat mot bakgrund av barnens MLU. I figur 1.1 nedan redovisar jag hur Bellas, Harrys, Markus⁸ och Teas MLU utvecklas under den under-

⁷ Den fullständiga söksträngen var "mlu +tCHI CHI*.cha" där CHI står för Bella, Harry, Markus eller Tea.

⁸ Beräkningen av MLU med hjälp av CLAN ger en missvisande bild av Markus genomsnittliga yttrandelängd vid 1;3 och 1;6. MLU-värdena 1,9 respektive 2,2 vid dessa åldrar är alltför höga och avspeglar därför inte Markus verkliga MLU-nivå. Ute Bohnacker (muntl.) har räknat ut Markus MLU manuellt för dessa åldrar och kommit fram till att han både vid 1;3 och 1;6 har en MLU på runt 1,0. Dessa värden passar bättre in i Markus MLU-kurva i figur 1.1, där övriga transkriptioner före 1;10 vittnar om en MLU på strax över 1,0. Anledningen till att de automatiska beräkningarna ger alltför

sökta perioden. En mer detaljerad redovisning av de fyra barnens MLU i respektive transkription ges i tabell B1 i bilaga 1.



Figur 1.1. Bellas, Harrys, Markus och Teas MLU

I figur 1.1 ser vi tydligt hur barnens yttrandelängd ökar gradvis ju äldre de blir; i de tidigaste transkriptionerna ligger MLU-värdena på 1–2 och i de senaste har de ökat till 4–6. Vidare följer Bella, Harry och Tea i stort samma utvecklingslinje, medan Markus MLU överlag ligger något högre än de övriga tre barnen. Markus genomsnittliga yttrandelängd ökar kraftigt strax före 2 års ålder till 4 morfem, en ökning som sammanfaller tidsmässigt med ett ökat bruk av satser med V2-ordföljd. Bella, Harry

höga siffror vid 1;3 och 1;6 är att CLAN inkluderar ljud o.dyl. vid MLU-beräkningen och att Markus just vid dessa åldrar yttrar en ganska stor mängd upprepade ljud. Ett illustrerande exempel ges i nedanstående dialog (i). I sina manuella beräkningar inkluderade Bohnacker dock endast vad hon ansåg vara tolkbara yttranden, och därför avspeglar hennes beräkningar Markus MLU vid 1;3 och 1;6 på ett bättre sätt än mina automatiska beräkningar.

- (i) Vuxen: ja där fli ramla flickan igen.
 Markus (1;6.10): oj a la la la la la la la la la.
 Vuxen: aja har Markus blivit en liten bäbis igen.
 Markus: la la la la la la.
 Vuxen: ja så.
 Markus: a la.
 Markus: a la gö gö.
 Markus: tit tit gö.
 Markus: gö gö göa göa göa.

och Tea når samma nivå först nästan ett år senare. Detta är knappast förvånande eftersom tidigare studier indikerar att Markus språkutveckling går snabbare än andra undersökta svenska barns (se t.ex. Josefsson 2003a, 2003b). Detta blir även tydligt i den kommande resultatredovisningen, där det bl.a. framgår att Markus använder bisatser på ett konsekvent sätt tidigare än de övriga barnen, något som bidrar till en högre MLU. Däremot kan vi knappast förvänta oss att barnens kunskap om verbplacering i huvudsatser och bisatser får någon observerbar återverkan på MLU-värdena. Exempelvis kommer det att framgå nedan att Tea gör långt fler verbplaceringsfel i huvudsatser än de övriga barnen, något som dock inte kan utläsas i figur 1.1. Syntaktisk komplexitet definierad som verbplacering återspeglas således inte i barnens MLU.

Återigen vill jag påpeka att mina MLU-beräkningar inte i första hand kommer att relateras till övriga resultat i mina undersökningar utan istället fungerar som en grund till jämförelse med andra studier. I min framställning kommer jag därför inte att återge MLU i samband med exempel o.dyl. Detta avsnitt syftar snarast till att ge den intresserade läsaren möjlighet att själv bedöma mina resultat mot MLU-värden samt jämföra med andra studier.

1.4 Avhandlingens disposition

Avhandlingen är disponerad enligt följande: I kapitel 2 ger jag en introduktion till svenskans verbplacering i huvudsatser och bisatser. Med utgångspunkt i den generativa grammatiken skisseras vilken grammatisk kunskap ett svenskt barn måste ha för att kunna placera det finita verbet korrekt i huvudsatser och bisatser. Därefter diskuterar jag i kapitel 3 några teoretiska frågor med relevans för avhandlingens tema. Dessa är förekomsten av funktionella kategorier i barns språk (kontinuitet) med särskilt fokus på förhållandet mellan barns morfofonologiska kunskap och deras kunskap om funktionella kategorier, parametrisk preferens för verbplacering samt språkerövring på basis av ledtrådar i inputen. I kapitel 4 diskuterar jag några metodologiska problem kopplade till verbets finithet, huvudsatser och bisatser i vuxnas och barns språk samt hur jag förhåller mig till denna problematik. Kapitel 5, som är det första resultatkapitlet, ägnas åt de undersökta barnens språkliga input. Jag redovisar resultaten av min undersökning av verbplacering och bisatsinledare hos de svenska barnens vuxna samtalspartner. Därefter presenterar jag i

kapitel 6 de svenska barnens verbplacering i huvudsatser. Fokus ligger här på V2-ordföljd. Svenska barns erövring av bisatsinledare är temat för kapitel 7, där jag diskuterar dels realiseringen av bisatsinledare, dels produktionen av bisatsinledare i förhållande till appliceringen av V2-ordföljd. I kapitel 8 redovisar jag de undersökta barnens verbplacering i bisatser. Avhandlingen fullbordas i kapitel 9 med en diskussion av avhandlingens teoretiska implikationer.

2 Verbplacering och bisatsinledare i svenskan

I denna avhandling undersöker jag svenska barns erövring av ordföljden i huvudsatser och bisatser. Som en bakgrund till avhandlingens tema ger föreliggande kapitel en introduktion till relevanta delar av svenskans ordföljd. I kapitlet blandas fyra olika beskrivningsnivåer: observationer av ytstrukturen, teoretiska analyser av ytstrukturen, resultat från empiriska studier och metodologiska överväganden inför min egen studie. Först ger jag i avsnitt 2.1 en mer traditionell beskrivning av några utmärkande syntaktiska drag i huvudsatser och bisatser i svenskan. I avsnitt 2.2 föreslår jag en generativ analys av verbplaceringen i huvudsatser och bisatser. Eftersom det finita verbets placering i bisatser och i vissa huvudsatser endast kan bestämmas i förhållande till ett satsadverbial behandlar jag i avsnitt 2.3 mer ingående frågan vilka satsadverbial som antas disambiguera verbplaceringen i dessa satser.

2.1 Ordföljd, huvudsatser och bisatser

Traditionellt har följande fyra skillnader återopats vid indelningar i huvudsatser och bisatser (se t.ex. Platzack 1987a, Teleman m.fl. 1999c):

- Huvudsatser är syntaktiskt självständiga, medan bisatser är syntaktiskt beroende av en matrissats.
- I bisatser kan det finita hjälp verbet *har/hade* optionellt utelämnas.
- Bisatser kan inledas av en subjunktion eller satsbas⁹, medan huvudsatser kan inledas av en satsbas men inte av en subjunktion.
- Det finita verbet står normalt på andra plats i huvudsatser (s.k. V2-ordföljd) men inte i bisatser (s.k. icke-V2-ordföljd).

⁹ "Satsbaser" är fraser (bl.a. adverb och pronomen) som inleder huvudsatser och bisatser (Teleman m.fl. 1999a:222, 1999c:405–437).

Svenska Akademiens grammatik (SAG) framhåller att huvudsatser och bisatser inte är diskreta beteckningar och skiljer därför på typiska och atypiska huvudsatser och bisatser (Teleman m.fl. 1999c). Den typiska huvudsatsen kännetecknas av alla de huvudsatstypiska egenskaperna, och motsvarande gäller för den typiska bisatsen. Däremellan återfinns de atypiska huvudsatserna och bisatserna vilka uppvisar både huvudsats- och bisatsegenskaper (se också Andersson 1973, Andersson 1974, 1975 och Platzack 1987a).

I en typ av atypiska huvudsatser står adverbialet *kanske, måhända, kanhända* eller *törhända* på andra plats, medan det finita verbet står efter satsadverbialet (2:1). Dessa huvudsatser uppvisar alltså icke-V2-ordföljd, precis som den typiska bisatsen.

(2:1) Daniel kanske inte åt kexchoklad idag.

En annan typ av atypiska huvudsatser är expressiva, desiderativa och suppositiva huvudsatser, vilka uttrycker förvåning, önskan, uppskattning (Teleman m.fl. 1999c:759–781). Dessa föregås ibland av *tänk, titta* eller *se* vilka enligt SAG är lexikaliserade som interjektioner. Precis som bisatser kännetecknas denna typ av huvudsatser av en inledande subjunktion eller satsbas samt av att subjekt och satsadverbial måste stå före det finita verbet (2:2). Med hänsyn till dessa syntaktiska likheter med bisatserna avviker jag från SAG genom att räkna expressiva, desiderativa och suppositiva huvudsatser som bisatser. Jag kommer att benämna denna typ av bisatser exklamativer.

(2:2) a. Tänk om Daniel inte äter kexchoklad!
b. Vad mycket kexchoklad Daniel äter!

Vidare kan en typ av bisatser inledas av ett finit verb istället för en subjunktion, s.k. frågeformade konditionalsatser (FFK). I konditionala bisatser inledda av subjunktionen *om* står subjunktionen före subjektet och det finita verbet efter negationen (2:3a), men om vi omvandlar dessa till frågeformade konditionalsatser så placeras det finita verbet före subjektet (2:3b).

(2:3) a. Om Daniel inte äter kexchoklad så mår han dåligt.
b. Äter Daniel inte kexchoklad så mår han dåligt.

Andra atypiska bisatser kan ha ett annat led än subjektet direkt efter subjunktionen (2:4), något som jag kommer att referera till som spetsställning i bisatser (Teleman m.fl. 1999b:735–741, 1999c:467f, 537ff). Spetsställning är möjlig i bisatser inledda av *att*, *därför* (*att*), *för* (*att*) och *så* (*att*), eller *att*-satser som jag kommer att beteckna denna grupp av satser i den fortsatta framställningen.

(2:4) Daniel sa att kexchoklad åt han inte idag.

Att-satser kan ibland även ha det finita verbet direkt före satsadverbialiet, s.k. FV-SA-ordföljd (2:5) (Teleman m.fl. 1999b:735–741, 1999c:467f, 537f). FV-SA-ordföljd är framför allt möjlig vid hävdade *att*-satser (se t.ex. Andersson 1975, Bentzen m.fl. 2007 och Brandtler 2007), inbäddade under säge- och tänkeverb (*berätta*, *säga*, *tro*, *tänka* etc.), men i talspråk och ledigt skriftspråk även under andra predikat (Teleman m.fl. 1999c:537f). Jörgensen (1978) rapporterar i sin undersökning av formellt och informellt talspråk att placeringen av det finita verbet mellan subjektet och satsadverbialiet är tämligen vanlig i *att*-satser. I hans material hade 53 % (270/511) av *att*-satserna denna ordföljd. Garbacz (2005) påpekar i sin jämförande undersökning av ordföljden i bisatser i de skandinaviska språken att FV-SA-ordföljd är mer utbredd i *att*-satser än vad som traditionellt beskrivs i grammatikor.

(2:5) Daniel sa att han åt inte kexchoklad idag.

Det är oklart om satser inledda av *därför* (*att*), *för* (*att*) och *så* (*att*) med spetsställning eller FV-SA-ordföljd ska betraktas som huvudsatser eller som bisatser. Liksom deklarativa huvudsatser uttrycker dessa nämligen ett självständigt påstående. Teleman m.fl. (1999c:467 not 2) föreslår därför att *därför* (*att*), *för* (*att*) och *så* (*att*) kan fungera som både konjunktioner och subjunktioner. Prosodin kan fungera som en hjälp vid bedömningen av om en *att*-sats är en huvudsats eller en bisats (jfr diskussionen i avsnitt 3.3.1 och 3.3.2.1 nedan), men eftersom jag inte har haft tillgång till några ljudfiler har jag valt att klassificera samtliga typer av *att*-satser som bisatser. Ytterligare ett motiv till att behandla dessa som bisatser är att de ibland konstrueras med FV-SA-ordföljd och ibland med icke-V2-ordföljd i mitt input- och outputmaterial (se kapitel 5 och 8 för detaljer). För att undvika att *att*-satserna snedvrider mina resultat diskuterar jag vid behov denna grupp av satser separat.

Dessutom kan vissa bisatstyper vara oinledda (Teleman m.fl. 1999c:462ff, 489f, 536f). Subjunktionen *att*¹⁰ och den relativa subjunktionen *som*¹¹ kan ibland optionellt utelämnas (2:6).

- (2:6) a. Daniel sa han inte åt kexchoklad idag.
b. Jag betalade kexchokladen Daniel åt igår.

En beskrivning av ordföljden i huvudsatser och bisatser som lösgör sig från en strikt uppdelning i huvudsatsordföljd och bisatsordföljd är Platzacks (1987b) satsschema. Platzack menar att V2-ordföljd och icke-V2-ordföljd kan beskrivas med samma satsschema om vi antar att både huvudsatser och bisatser har ett fundament och en typplats (jfr Reis 1985 för tyska) (se tabell 2.1). Hans schema baseras på antagandet att subjunktioner och finita verb konkurrerar om samma position: typplatsen. Vikner (1994:128f) betonar att en likhet mellan subjunktioner och finita verbs placering är att subjunktioner, precis som finita verb i huvudsatser med inversion, står direkt framför subjektet i bisatser (2:7).

Tabell 2.1. Satsschemat enligt Platzack (1987b)

Fundament	Typplats	N1	A1	V	N2	A2
Idag	åt	Daniel	inte		kexchoklad	
	om	Daniel	inte	åt	kexchoklad	idag

- (2:7) a. Idag åt Daniel inte kexchoklad.
b. Vi undrade om Daniel inte åt kexchoklad idag.

¹⁰ Subjunktionen *att* måste sättas ut om bisatsen står i Spec-CP i en deklarativ huvudsats (i) eller om den fungerar som attribut (ii) eller rektion (iii) (jfr Jörgensen 1978:52f). Dessutom måste *att* normalt sättas ut efter matrisverb som också kan ta interrogativa bisatser (iv) samt om bisatsen signalerar en kausal relation (v). En stjärna framför en parentes betyder att satsen är ogrammatisk om ordet i parentesen utelämnas.

- (i) *(Att) Daniel äter kexchoklad är sannolikt.
- (ii) Vi hörde nyheten *(att) Daniel inte åt kexchoklad idag.
- (iii) Orsaken till *(att) Daniel äter kexchoklad varje dag är att han gillar socker.
- (iv) Vi vet *(att) Daniel inte äter morötter.
- (v) Morötter gör *(att) Daniel äter ännu mer kexchoklad.

¹¹ Den relativa subjunktionen *som* kan inte utelämnas om bisatsens subjekt inte är fonetiskt realiserat (i) eller om bisatsen är icke-restriktiv (ii). Vidare utelämnas *som* endast marginellt framför ett adverbial (iii) samt om den relativa bisatsen är postponerad (iv).

- (i) Vem är det *(som) äter kexchoklad?
- (ii) Daniel, *(som) vi för övrigt såg på stan, äter kexchoklad varje dag.
- (iii) Kexchoklad *(som) tyvärr Daniel äter varje dag.
- (iv) Kexchoklad äter Daniel *(som) han har köpt på Willys.

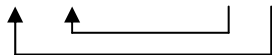
Platzacks (1987b) satsschema innehåller ytterligare en position för det finita verbet, V, i vilken även övriga delar av verbfrasen (infinita verb, reflexiver och verbpartiklar) står. Med dessa antaganden kan övriga positioner hållas konstanta i beskrivningen av huvudsats- och bisatstopografin. Platzacks satsschema är starkt influerat av den generativa grammatiken, enligt vilken V2- och icke-V2-ordföljd är intimt förknippade med det finita verbets position i satsen (Reis 1985, Chomsky 1986). Om satsen innehåller en subjunktion står den på typplatsen och det finita verbet i V (icke-V2-ordföljd). Men om satsen inte innehåller någon subjunktion står det finita verbet på typplatsen (V2-ordföljd).

Ett problem med Platzacks (1987b) satsschema är att det inte kan beskriva verbplaceringen i bisatser med spetsställning och FV-SA-ordföljd, eftersom antalet positioner är för få. Nedan vill jag därför med den generativa grammatiken som teoretisk utgångspunkt diskutera ordföljden i svenska huvudsatser och bisatser. Eftersom jag i denna avhandling är intresserad av verbplacering och bisatsinledare fokuserar jag på dessa. Lägg dock märke till att huvudsatser och bisatser inte har någon kategoristatus i generativ grammatik; de är epifenomen av andra underliggande grammatiska operationer. Gränsdragningen mellan huvudsatser och bisatser i detta kapitel spelar därför inte någon överordnad roll utan motiveras utifrån avhandlingens disposition.

2.2 Generativ analys av V2- och icke-V2-ordföljd

Inom generativ grammatik förklaras skillnader i verbplacering genom en syntaktisk operation som flyttar det finita verbet från en ursprunglig placering i satsens slut till platser närmare satsens början. V2-ordföljd blir då ett resultat av att det finita verbet har flyttat till andra plats i satsen. Att det finita verbet ytligt sett står på andra plats säkerställs genom att ett annat led flyttar till satsens första position, en position som i princip är tillgänglig för vilket led som helst. Hur V2-ordföljd bildas genom verbflyttning illustreras i (2:8). Lägg märke till att ett flyttat element kvarlämnar en kopia på den plats som elementet lämnar; kopian markeras med genomstrykning. Icke-V2-ordföljd kan då antas visa den ursprungliga verbplaceringen, en placering som alltså inte tillkommit genom någon verbflyttning. Denna verbplacering illustreras i (2:9).

(2:8) Choklad åt Daniel inte ~~ät choklad~~ igår.



(2:9) ...att Daniel inte åt choklad igår.

Nedan beskriver jag vad en talare måste kunna för att få finitet på rätt plats i huvudsatser och bisatser. Jag inleder med en diskussion av V2-ordföljd i avsnitt 2.2.1 och fortsätter därefter med icke-V2-ordföljd i avsnitt 2.2.2. Drivkraften bakom V2- och icke-V2-ordföljd behandlas slutligen i avsnitt 2.2.3. Det ska framhållas att min framställning inte är heltäckande.

2.2.1 V2-ordföljd

Jag kommer att ge en traditionell generativ beskrivning av verbflyttning i svenskan, en beskrivning som har sina rötter i den Besten (1983) och i viss mån i Koster (1975). Huvud verbet införs i strukturen som huvud (V^0) i en verbfras (VP). Om huvud verbet också är det finita verbet kan det flytta till ett funktionellt huvud framför VP, I^0 eller C^0 . Vikner (1994, 1995) hävdar att inget av de fastlandsskandinaviska språken har oberoende verbflyttning till I^0 , eftersom de saknar tillräckligt rik verbmorfologi (jfr även Roberts 1993). I denna avhandling antar jag därför att V2-ordföljd är verbflyttning genom I^0 till C^0 , s.k. V-till-C-flyttning (se exempelvis Koster 1975, den Besten 1983, Reis 1985, deHaan & Weerman 1986, Haider 1986, Holmberg 1986, Platzack 1986, 1996, Taraldsen 1986, Travis 1991, Holmberg & Platzack 1995, Vikner 1995 och Schwartz & Vikner 1996). Genom verbflyttningen hamnar det finita verbet framför negationen, vilken i normalfallet har sin position direkt ovanför VP.¹² I enlighet med bl.a. Pollock (1989), Deprez & Pierce (1993), Belletti (1994) och Ouhalla (1994) antar jag att negationen

¹² I svenskan kan negationen också stå på första plats i satsen (i) samt mellan det finita verbet och subjektet i satser med inverterad ordföljd (ii). I viss utsträckning kan den även fungera lednegerande exempelvis i satsens slutfält (Teleman m.fl. 1999c:176ff, 193f) (iii). De två sistnämnda typerna behandlas mer ingående nedan i kapitel 2.

(i) Inte har ni sett Hedlund? (från *Sällskapsresan 2*)

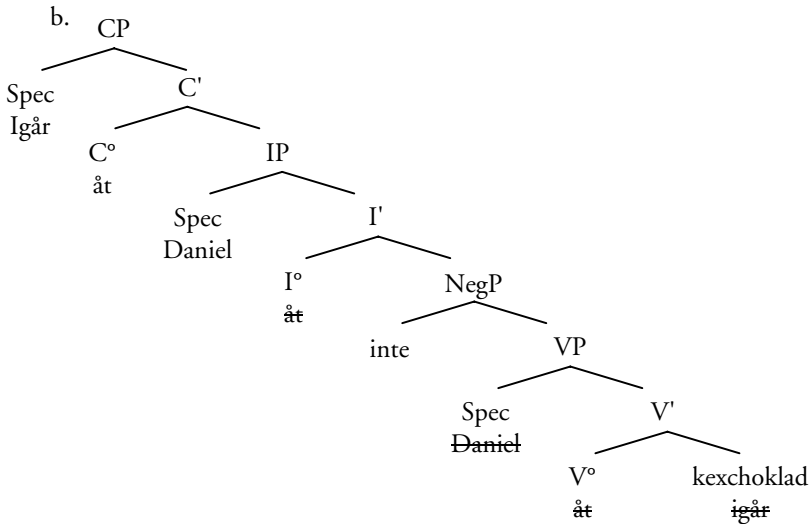
(ii) Igår åt inte Daniel kexchoklad.

(iii) Igår ville Daniel äta inte morötter, men väl kexchoklad.

Lägg märke till att inte alla satsadverbial har en lika fast position som negationen. Vissa adverbial har en friare placering i satsen och kan därför inte hur som helst användas vid en bedömning av verbflyttning. Detta diskuteras vidare i avsnitt 2.3.

projicerar sin egen maximala fras, NegP.¹³ Ett led av varierande komplexitet (t.ex. adverb, nominalfras eller bisats) och med varierande semantisk funktion (t.ex. subjekt, objekt eller adverbial) kan dessutom flytta till Spec-CP, vilket placerar det finita verbet på andra plats i satsens ytstruktur. Subjektet införs i den syntaktiska strukturen i Spec-VP men flyttar till den prototypiska subjektspositionen Spec-IP. Därifrån kan det sedan flytta vidare till Spec-CP. Flyttningarna av subjektet till Spec-IP, det finita verbet till C° och ett rumsadverbial till Spec-CP illustreras för den icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatsen i (2:10a) i strukturen (2:10b), som samtidigt ger en bild av hur satsstrukturen antas vara uppbyggd. Enligt denna modell innebär således inversion att det finita verbet står i C° medan subjektet står i Spec-IP.

(2:10) a. Igår åt Daniel inte kexchoklad.



¹³ Alternativt kan negationen ses som adjungerad till VP (se t.ex. Radford 1990, 1996, Guilfoyle & Noonan 1992, Platzack 1992, Haegeman 1994:594 och Vikner 1994). Platzack (1998b:162) betonar dock att adjungeringsanalysen har en hel del nackdelar. Exempelvis kan en adjungeringsanalys inte på ett enkelt sätt beskriva franskans tudelade negation (*ne-pas*), finskans verbala negation eller negationer klitiserade till verbet. Dessa negationer (*ne* i franska) verkar vara huvuden och kan därför inte adjungeras till en fras. Däremot kan negerande huvuden fångas i en NegP-analys. I svenskan verkar negationen vara en maximal fras som kan flyttas till satsens första position (se exempel (i) i fotnot 12 ovan), något som inte heller enkelt kan beskrivas med en adjungeringsanalys. Även detta kan dock förklaras om vi antar att negationen projicerar en egen maximal fras, NegP.

I min analys av V2-ordföljd utgår jag från att finitet flyttar till C° i alla typer av satser med V2-ordföljd (se Schwartz & Vikner 1996, van Craenenbroeck & Haegeman 2007), dvs. även i subjektsinitiala deklarativa (2:11) och kvesitiva (2:12) huvudsatser.¹⁴ Rak ordföljd innebär alltså att subjektet står i Spec-CP och det finita verbet i C°. Av utrymmesskäl återger jag strukturerna i klammerform.

(2:11) a. Daniel åt inte kexchoklad igår.

b. [_{CP} Daniel [_{C°} åt] [_{IP} ~~Daniel~~ [_{I°} åt] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} åt] [...kexchoklad igår]]]]]

(2:12) a. Vem åt kexchoklad igår?

b. [_{CP} Vem [_{C°} åt] [_{IP} ~~vem~~ [_{I°} åt] [_{VP} ~~vem~~ [_{V°} åt] [...kexchoklad igår]]]]]

Denna beskrivning av V2-ordföljd kan även fånga några typer av satser där det finita verbet står på första plats i ytstrukturen, s.k. V1-satser. Till skillnad från i satser där det finita verbet står på andra plats i ytstrukturen återfinns inget synligt element i Spec-CP i rogativa huvudsatser, frågeformade konditionalsatser, direktiva huvudsatser och V1-deklarativer.

¹⁴ Vissa forskare har föreslagit att subjektsinitiala deklarativa huvudsatser är IP-strukturer och att V2-ordföljd i dessa är flyttning av subjektet till Spec-IP och det finita verbet till I° (se bl.a. Travis 1991 och Zwart 1993). Eftersom adverbial kan stå före ett subjekt i Spec-IP (i) är det problematiskt för en sådan analys att adverbial inte kan stå före subjektet i subjektsinitiala deklarativer (ii). Subjektsinitiala deklarativer liknar i detta avseende icke-subjektsinitiala deklarativer, vilka inte tillåter ett adverbial före leDET i Spec-CP (iii). Exempel som i (ii) kan förklaras om vi antar att subjektet står i Spec-CP och det finita verbet i C°. Samma resonemang kan tillämpas för vissa objektsklitikon och partiklar i vissa nederländska dialekter (se van Craenenbroeck & Haegeman 2007 för detaljer). Se även Schwartz & Vikner (1996).

(i) a. Morötter äter numera Daniel inte på jobbet.

b. Äter numera Daniel inte morötter på jobbet?

(ii) *Numera Daniel äter inte morötter på jobbet.

(iii) a. *Numera morötter äter Daniel inte på jobbet.

b. *Numera på jobbet äter Daniel inte morötter.

Andra forskare menar att V2-ordföljd alltid är V-till-C-flyttning men inte nödvändigtvis till ett och samma huvud i C-domänen (se t.ex. Hoekstra 1993, Branigan 1996, Rizzi 1997, Josefsson & Håkansson 2000 och Westergaard 2005). I Rizzi (1997) föreslås att C-domänen består av fyra fraser för olika egenskaper: satstyp (ForceP), topikalisering (TopP), fokus (FocP) och finitet (FinP). Med utgångspunkt i en rizzisk C-domän menar Platzack (1998a, 2001, 2006) att V2-ordföljd i svenskan är verbflyttning till olika huvuden i C-domänen. Westergaard (2005) räknar med att olika satstyper kännetecknas av olika funktionella projektioner i C-domänen. Exempelvis antar hon att deklarativa huvudsatser utgörs av en Top(ic)P och kvesitiva huvudsatser av en Int(errogative)P. V2-ordföljd i dessa två satstyper blir då V-till-Top°- resp. V-till-Int°-flyttning. Westergaards hypotes behandlas mer ingående i avsnitt 3.4.2 nedan.

Inom generativ grammatik har dessa därför analyserats med ett osynligt element i Spec-CP (se t.ex. Santelmann 1995, Mörnjö 2002 och Platzack 2006:kap. 3.4.2.2). Medan synliga element antas bestå av både fonologiska och semantiska särdrag antas osynliga element sakna de fonologiska särdragen och endast bestå av semantiska särdrag (Radford 2004:104). Enligt Chomsky (1995:22) är osynliga element "perfectly substantive from the point of view of the computational system". Däremot kommer de inte att realiseras fonetiskt. Osynliga element kommer att bli relevanta för min diskussion av barns oinledda bisatser i kapitel 7 nedan.

En första typ av osynliga element är operatorer. Rogativa huvudsatser analyseras med en frågeoperator, OP, i Spec-CP (2:13), vilken liksom v-frågeord i kvesitiva huvudsatser ger satsen en interrogativ tolkning (jfr Radford 1988:296, Han 1999:52).¹⁵ På motsvarande sätt beskrivs frågeformade konditionalsatser med en operator i Spec-CP (2:14). Dessa operatorer antas vara orsaken till att negativa polaritetsord licensieras i rogativa huvudsatser och frågeformade konditionalsatser (2:15). Även direktiva huvudsatser kan analyseras med en operator i Spec-CP (2:16), vilken ger satsen en direktiv tolkning (se t.ex. Platzack 2006:kap. 3.4.2.2; jfr även Han 1999). Direktiva huvudsatser saknar vanligtvis utsatt subjekt (2:16a), men i de fall subjektet är utsatt står det precis som i övriga V1-satser i Spec-IP (2:16b), dvs. direkt efter det finita verbet. Ingen av de nämnda operatorerna kan realiseras synligt i svenskan utan måste vara osynliga.

(2:13) a. Åt Daniel inte kexchoklad igår?

b. [_{CP} OP [_{C'} Åt] [_{IP} Daniel [_{I'} ~~åt~~] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V'} ~~åt~~] [...kexchoklad igår]]]]]

¹⁵ Ett stöd för att det existerar frågeoperatorer i rogativa huvudsatser är att vissa språk måste ha fonetiskt realiserade frågeoperatorer i denna satsyp. Radford (1988:296) illustrerar detta med exempel från bl.a. polska, estniska och yiddish (i)–(iii), medan Platzack (2006:kap. 3.4.2.2, 4.3.2) anför exempel från bl.a. fornisländska (iv).

- (i) Czy zamykacie okna? (polska)
OP du-stänger fönstren, *Stänger du fönstren?*
- (ii) Kas suitsetate? (estniska)
OP du-röker, *Röker du?*
- (iii) Tsi hot er geleient dos bux? (yiddish)
OP har han läst DET bok, *Har han läst boken?*
- (iv) Hvart má G. heyra mál mitt? (Fornisländska)
OP får G. höra tal mitt, *Får G. höra vad jag har att säga?*

- (2:14) a. Äter Daniel inte en kexchoklad idag så äter han två imorgon.
 b. [_{CP} OP [_C Äter] [_{IP} Daniel [_{I'} äter] [_{NEGP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V'} äter] [...en kexchoklad idag]]]]]
- (2:15) a. Ska Daniel någonsin äta sin kexchoklad?
 b. Äter Daniel någonsin sin kexchoklad blir jag glad.
- (2:16) a. Ät kexchoklad!
 b. Ät du kexchoklad Daniel!
 c. [_{CP} OP [_C Ät] [_{IP} du [_{I'} ät] [_{VP} ~~du~~ [_{V'} ät] [...kexchoklad Daniel]]]]]

En annan typ av osynliga element återfinns i de satser som Mörsjö (2002) benämner V1-deklarativer. Dessa element antas vara fonetiskt orealiserade led, t.ex. subjekt, objekt eller adverbial. Ett fonetiskt orealiserat led fungerar exakt likadant som ett fonetiskt realiserat led; de skiljer sig från varandra endast med hänsyn till den fonetiska formen. Detta betyder att ett osynligt led av denna typ lika väl skulle kunna sättas ut. Exempel (2:17) innehåller ett osynligt subjekt, ett s.k. nollsubjekt, vilket representeras av genomstrykning av det högsta ledet i subjektskedjan. Ett nollsubjekt kan endast licensieras i Spec-CP i svenskan, och då under förutsättning att det kan identifieras i kontexten. I andra språk kan nollsubjekt licensieras i andra positioner; så kan exempelvis ett nollsubjekt stå i Spec-IP i italienska och spanska (se t.ex. Hyams 1986).¹⁶

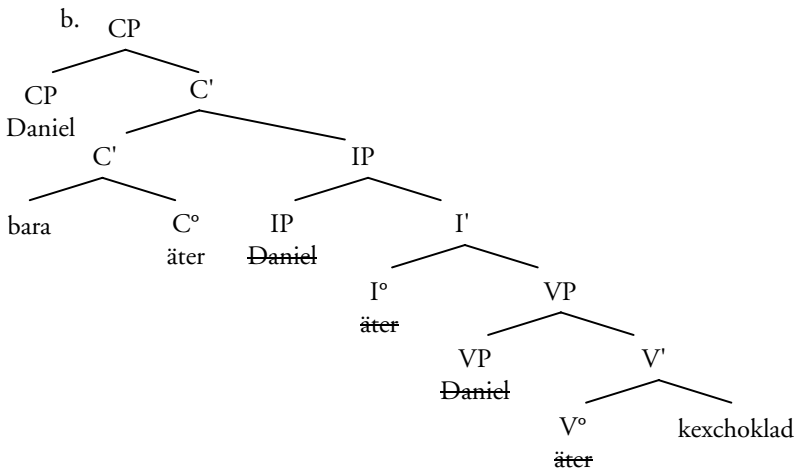
- (2:17) a. Daniel köper en kexchoklad på vägen till jobbet. Äter den säkert före 9.00.
 b. [_{CP} ~~han~~ [_C Äter] [_{IP} ~~han~~ [_{I'} äter] [_{VP} ~~han~~ [_{V'} äter] [...den säkert före 9.00]]]]]

Studier har visat att svenska barn ibland placerar det finita verbet på tredje plats i satsen (se t.ex. Platzack 2001 och Josefsson 2003b; se även kapitel 3 nedan för en utförligare beskrivning och fler referenser). Eftersom svenskan i vissa kontexter tillåter det finita verbet att stå på tredje plats i ytstrukturen är det här viktigt att diskutera vilka V3-satser som är tillåtna samt hur dessa kan analyseras. Vissa fokuserande adverbial (t.ex. *bara*, *formligen* och *nästan*) verkar kunna stå mellan det initiala ledet och det finita verbet (2:18). Teleman m.fl. (1999c:157) påpekar att

¹⁶ Olika språk kan skilja sig åt, både kvantitativt och kvalitativt, med avseende på vilka osynliga led som förekommer i Spec-CP. Exempelvis tillåter både danska och svenska nollsubjekt i Spec-CP, men enligt Hamann & Plunkett (1998:50) utnyttjar vuxna danskar inte denna möjlighet i samma utsträckning som vuxna svenskar.

en sådan placering av adverbial har en fokuserande eller approximerande betydelse och att ett fokuserande adverbial inkorporeras syntaktiskt i det fokuserade ledet och bildar ”ett satsled av samma slag som det fokuserade ledet ensamt skulle vara”. I exempel (2:18), där *bara* fokuserar det finita verbet, inkorporeras *bara* i det finita verbet i C°, något som innebär att det finita verbet fortfarande står på andra plats i huvudsatsen. Platzack (2006:kap. 3.4.2.3) beskriver denna inkorporering av adverbialet i det finita verbet som adjungering till C°.

(2:18) a. Daniel bara äter kexchoklad.



Ibland förekommer även ett adverbial (t.ex. *så*, *då*, *där*) eller ett personligt pronomen (t.ex. *han*, *henne*) mellan det initiala ledet och det finita verbet. Teleman m.fl. (1999a:154, 1999c:438–458) hävdar att det första ledet i sådana satser står utanför satsen och benämner dem därför annex. Även annex kan analyseras som adjungerade till C-domänen (Platzack 2006:kap. 3.5.2.3), såsom exempel (2:19) visar.

(2:19) a. Igår så åt Daniel en kexchoklad.

b. Daniel, han åt en kexchoklad.

c. [_{CP} Igår [_{CP} så [_{C°} åt] [_{IP} Daniel [_{I°} åt] [_{VP} Daniel [_{V°} åt] [...en kexchoklad ~~igår~~]]]]]

Slutligen kan *att*-satser med spetsställning och bisatser med FV-SA-ordföljd beskrivas med den föreslagna analysen av V2-ordföljd. Denna

typ av V2-ordföljd kallas ibland inbäddad V2-ordföljd. För en diskussion av spetsställning och FV-SA-ordföljd i bisatser, se avsnitt 2.1 ovan.

Orsaken till att *att*-satser med spetsställning anses ha V2-ordföljd är den strukturella likheten med icke-subjektsinitiala deklarativer (2:20a–b). Båda har ett annat led än subjektet före det finita verbet och subjektet direkt efter. Eftersom subjunktioner likt finita verb står i C°¹⁷ bör, enligt Vikner (1995:67), dessa bisatser analyseras som bestående av flera CP, s.k. CP-rekursion. Se även Holmberg & Platzack (1995:80ff) för en beskrivning av CP-rekursion. I strukturen (2:20c) ser vi att subjunktionen *att* står i C° i den första CP:en, medan det spetsställda objektet respektive finitet står i Spec-CP respektive C° i den andra CP:en.

- (2:20) a. Kexchoklad äter Daniel inte idag.
 b. De sa att kexchoklad äter Daniel inte idag.
 c. ...[_{CP} [_{C°} att] [_{CP} kexchoklad [_{C°} äter] [_{IP} Daniel [_{IP} ~~äter~~] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{VP} ~~äter~~] [...kexchoklad idag]]]]]]]

Även *att*-satser med FV-SA-ordföljd kan analyseras med CP-rekursion; subjektet antas då ha flyttat till den andra Spec-CP:en i (2:21). En alternativ analys är att anta en enkel CP med subjektet i Spec-IP och det finita verbet i I°. Problemet är dock att svenskan antas sakna oberoende verbflyttning till I° (se ovan för detaljer).¹⁸ Analysen av FV-SA-ordföljd som CP-rekursion har fördelen att både spetsställning och FV-SA-ordföljd i *att*-satser kan förklaras med en bakomliggande mekanism.

- (2:21) a. De sa att Daniel äter inte kexchoklad idag.
 b. ...[_{CP} [_{C°} att] [_{CP} Daniel [_{C°} äter] [_{IP} ~~Daniel~~ [_{IP} ~~äter~~] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{VP} ~~äter~~] [...kexchoklad idag]]]]]]]

Avslutningsvis vill jag framhålla att negationen inte alltid står omedelbart ovanför VP i svenskan, utan ibland står negationen direkt ovanför IP.

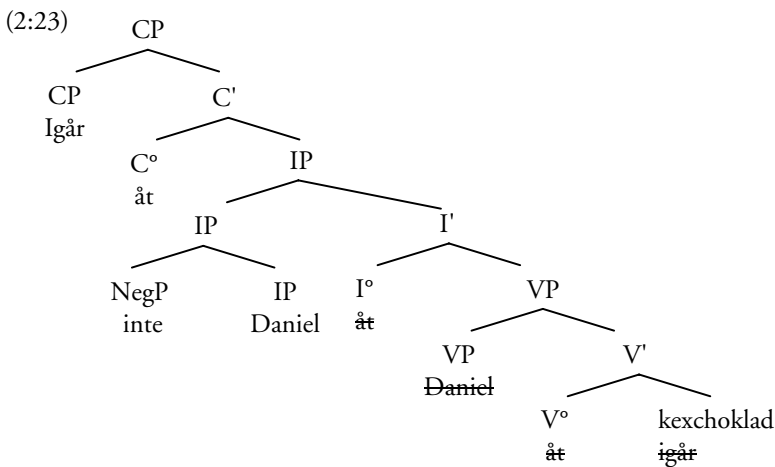
¹⁷ Subjunktioner och satsbasers placering i den syntaktiska strukturen diskuteras mer i detalj i avsnitt 2.2.2 nedan.

¹⁸ I fornsvenska bisatser stod det finita verbet i normalfallet mellan subjektet och satsadverbialiet. FV-SA-ordföljd i fornsvenska bisatser har kopplats samman med den morfologiska verbböjningen och därmed förklarats som verbflyttning till I° (se t.ex. Falk 1993:kap. 6). Traditionellt antas V-till-I-flyttning vara orsaken till att bisatser i modern isländska har det finita verbet mellan subjektet och satsadverbialiet (se t.ex. Holmberg & Platzack 1995 och Vikner 1995, se även Hróarsdóttir m.fl. 2006 och Bentzen m.fl. 2007 för kritik av denna analys). Även i tromsödialekt verkar vissa bisatser kunna ha V-till-I-flyttning, trots avsaknad av rik verbmorfologi (Bentzen 2003, 2005).

Detta yttrar sig i att satser med subjektet i Spec-IP kan ha en negation före subjektet (2:22).¹⁹ Svenskan verkar alltså också ha tillgång till en NegP mellan C° och Spec-IP (Platzack 2006:kap. 4.5.3). Dessa två negationsplaceringar blir intressanta i diskussionen av svenska barns subjektspacering i avsnitt 6.2 nedan.

- (2:22) a. Igår åt inte Daniel kexchoklad.
 b. [_{CP} Igår [_{C°} åt] [_{NegP} inte [_{IP} Daniel [_{I°} ~~åt~~] [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} ~~åt~~] [...kexchoklad ~~igår~~]]]]]

Förutom att negera satser kan *inte* i viss mån även negera ett enskilt led (Teleman m.fl. 1999c:176ff, 193f). När *inte* negerar subjektet i Spec-IP är det rimligt att se negationen som adjungerad till subjektet i Spec-IP, på samma sätt som föreslogs för *bara* ovan (se även fotnot 26 nedan). I strukturen (2:23) illustreras hur lednegering av subjektet kan analyseras.



¹⁹ Ordföljden mellan subjektet och negationen är nära förbunden med subjektets betoning, tyngd och informationsstruktur (se t.ex. Andréasson 2005 och Teleman m.fl. 1999c:19, 40, 94). Vanligen står negationen i den lägre positionen strax ovanför VP, dvs. ett nominalt subjekt kan alltid stå före negationen. Däremot kan endast NP-subjekt och betonade pronomina stå efter negationen (i), medan obetonade pronomina måste stå före negationen (ii) (se även Jörgensen & Svensson 1987:146).

- (i) a. Igår åt inte Daniel kexchoklad.
 b. Igår åt inte 'han kexchoklad.
 (ii) a. *Igår åt inte ₀han kexchoklad.
 b. Igår åt ₀han inte kexchoklad.

2.2.2 Icke-V2-ordföljd

Inom generativ grammatik antas subjunktioner och finita verb konkurrera om C°. ²⁰ Om en subjunktion står i C° hindras det finita verbet att flytta dit, ²¹ och eftersom svenskan antas sakna oberoende verbflyttning till I° står verbet därför kvar i V°. Av denna analys följer att finitet står efter en negation och ett icke-initialt subjekt i bisatser (2:24).

(2:24) a. Vi undrade om Daniel inte åt kexchoklad.

b. [_{CP} [_{C°} om] [_{IP} Daniel [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} åt] [...kexchoklad]]]]]

Oinledda *att*-bisatser och relativa bisatser liknar V1-deklarativer på det sättet att den utelämnade subjunktionen kan identifieras genom kontexten och lika gärna skulle kunna sättas ut. ²² Oinledda bisatser kan därför analyseras med ett osynligt element i C°, en s.k. nollsubjunktion (se t.ex. Platzack 1998b:96, Radford 2004:124ff). En nollsubjunktion fungerar exakt som en fonetiskt realiserad subjunktion sånär som på att den saknar den fonetiska formen. Subjunktioner kan alltså vara synliga eller osynliga, men oavsett vilket står de i C°, något som medför att det finita verbet står kvar i V°. I de oinledda bisatserna i exempel (2:25) och (2:26) markeras nollsubjunktionerna med genomstrykning.

(2:25) a. Vi trodde Daniel inte åt kexchoklad.

b. [_{CP} [_{C°} ~~att~~] [_{IP} Daniel [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} åt] [...kexchoklad]]]]]

(2:26) a. Jag betalade kexchokladen Daniel åt igår.

b. [_{CP} [_{C°} ~~som~~] [_{IP} Daniel [_{I°}] [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} åt] [...igår]]]]]

Till skillnad från subjunktioner är satsbaser satsled i bisatser (och i huvudsatser) och fungerar där som exempelvis subjekt, objekt eller adver-

²⁰ Ytterligare ett empiriskt stöd för att subjunktioner och finita verb konkurrerar om samma position är att subjunktioner i vissa nederländska och tyska dialekter liksom det finita verbet uppvisar kongruensböjning med subjektet (se Zwart 1993:159–188):

- (i) ...datte we komme (flamländska)
- ...att-PL vi kommer-PL
- (ii) ...damidsd kommsd (bayerska)
- ...så-att-2SG kommer-2SG

²¹ Undantaget är bisatser med en rekursiv CP, där det finita verbet kan flytta till huvudet i den nedre CP:en. Se föregående avsnitt för en mer utförlig beskrivning av dessa bisatser.

²² I vissa bisatser kan en subjunktion inte sättas ut, t.ex. i frågeformade konditionalsatser där ett finit verb står i C° (se avsnitt 2.2.1). Vidare kan inte bisatser med extraherade subjekt (satsflåtor) inledas av en subjunktion (i).

- (i) Daniel sa jag (*att) åt kexchoklad igår.

bial. Som satsled införs satsbaser längre ner i strukturen där de tilldelas en satsdelsfunktion av verbet, och i bisatser flyttar de därefter till Spec-CP. Men frågan är då vad som hindrar det finita verbet från att flytta till C° i satsbasinledda bisatser? Det finns skäl att tro att avsaknaden av V-till-C-flyttning i satsbasinledda bisatser är ett resultat av att en subjunktion genereras i C° även i dessa bisatser. Till skillnad från i de subjunktionsinledda bisatserna realiseras en subjunktion i satsbasinledda bisatser vanligtvis som en nollsubjunktion. Stöd för att det finns en subjunktion i C° i dessa bisatser kommer från satsbasinledda bisatser där subjunktionen måste vara synlig. Om den inledande satsbasen är subjekt i bisatsen måste även subjunktionen *som* sättas ut efter satsbasen (2:27a). Om satsbasen däremot är exempelvis objekt eller adverbial kan *som* normalt inte sättas ut (2:27b). Ett undantag är om bisatsen inleds av en flerledad satsbas, då *som* i vissa fall optionellt kan sättas ut (2:27c).

- (2:27) a. Vi undrade vem som äter kexchoklad.
 b. Vi undrade vad (*som) Daniel äter.
 c. Vi undrade vilken kexchoklad (som) Daniel åt först.

Satsbasinledda bisatser antas således, vid sidan av en satsbas i Spec-CP, även ha en subjunktion, synlig eller osynlig, i C°, vilket leder till att det finita verbet står kvar i V°. Den underliggande strukturen för ordföljden i satsbasinledda bisatser med synlig och osynlig subjunktion redovisas i (2:28) respektive (2:29).

- (2:28) a. ...vem som äter kexchoklad.
 b. [_{CP} vem [_{C°} som] [_{IP} ~~vem~~ [_{I°}] [_{VP} ~~vem~~ [_{V°} äter] [...kexchoklad]]]]
 (2:29) a. ...vad Daniel äter.
 b. [_{CP} vad [_{C°} som] [_{IP} Daniel [_{I°}] [_{VP} Daniel [_{V°} äter] [...vad]]]]

Den föreslagna analysen av icke-V2-ordföljd kan även beskriva ordföljden i exklamativer och huvudsatser med *kanske* m.fl. på andra plats. I exklamativer inledda av en subjunktion står subjunktionen i C° och det finita verbet i V° (2:30). Och i de satsbasinledda exklamativerna i (2:31) står satsbasen i Spec-CP, medan nollsubjunktionen återfinns i C°. Även i exklamativer måste subjunktionen *som* realiseras fonetiskt om satsbasen är subjekt (2:32).

- (2:30) a. Tänk om Daniel inte äter kexchoklad!
 b. [_{CP} [_{C°} om] [_{IP} Daniel [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} äter] [...kexchoklad]]]]]
- (2:31) a. Vad mycket kexchoklad Daniel äter!
 b. [_{CP} Vad mycket kexchoklad [_{C°} ~~som~~] [_{IP} Daniel [_{I°}] [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} äter] [...~~vad mycket kexchoklad~~]]]]]
- (2:32) a. Vad mycket kexchoklad som ligger på Daniels kontor!
 b. [_{CP} Vad mycket kexchoklad [_{C°} som] [_{IP} ~~vad mycket kexchoklad~~ [_{I°}] [_{VP} ~~vad mycket kexchoklad~~ [_{V°} ligger] [...på Daniels kontor]]]]]

I huvudsatser med *kanske* m.fl. på andra plats ersätter adverbialen det finita verbet i C°, något som medför att finitet står kvar i V°, dvs. efter negationen (2:33). Huvudsatser med *kanske* m.fl. på andra plats uppvisar därmed icke-V2-ordföljd.

- (2:33) a. Kexchoklad kanske Daniel inte äter idag.
 b. [_{CP} Kexchoklad [_{C°} kanske] [_{IP} Daniel [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} äter] [...~~kexchoklad~~ idag]]]]]

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att ordföljden i såväl typiska som atypiska huvudsatser och bisatser kan beskrivas som ett resultat av det finita verbets placering. V2-ordföljd analyseras som verbflyttning till C° och icke-V2-ordföljd som avsaknad av verbflyttning från V°. Avsaknaden av verbflyttning är ett resultat av att en subjunktion, synlig eller osynlig, eller *kanske* m.fl. står i C° samtidigt som svenskan saknar oberoende verbflyttning till I°. Frågan är då vad som utlöser verbflyttning till eller införandet av en subjunktion i C°. Detta diskuteras i nästa avsnitt.

2.2.3 Drivkraften bakom V2- och icke-V2-ordföljd

Hittills har jag behandlat V2- och icke-V2-ordföljd utan referens till bakomliggande orsaker till förekomsten respektive avsaknaden av V-till-C-flyttning. Här ska jag diskutera varför det finita verbet normalt flyttar till C° i huvudsatser men stannar i V° i bisatser. Eftersom jag främst är intresserad av barns verbplacering är det bortom syftet med denna avhandling att ge ett mer nyanserat svar på frågan vad som utlöser verbflyttning till C°. Jag kommer därför utan någon vidare diskussion att basera min framställning på det förslag som presenteras i Chomsky (2001, 2004), Pesetsky & Torrego (2001, 2004), Westergaard (2005)

och Platzack (2007). Jag undviker dock i så stor utsträckning som möjligt de tekniska detaljerna, varför min beskrivning ger en förenklad bild.

I äldre versioner av generativ grammatik sågs flyttning till nya positioner i strukturen som ett resultat av att två särdrag var tvungna att etablera en relation med varandra (se t.ex. Taraldsen 1986, Holmberg & Platzack 1995 och Vikner 1995). Exempelvis föreslog Holmberg & Platzack (1995) att C° associeras med ett starkt finithetsdrag, [F], som i huvudsatser attraherar sin motsvarighet hos det finita verbet, något som resulterar i verbflyttning till C°. I bisatser däremot är verbflyttning överflödig, eftersom [F] etablerar en relation med sin motsvarighet hos en subjunktion. I nyare versioner av generativ grammatik spelar dock flyttning inte någon roll för själva etablerandet av den syntaktiska relationen (se t.ex. Chomsky 2001 och Pesetsky & Torrego 2001). Istället etablerar ett särdrag en relation med ett liknande särdrag genom en operation som kallas Agree²³ (Chomsky 2001). Flyttning av element inom strukturen ses då snarast som ett resultat av att vissa positioner måste synliggöras fonetiskt.²⁴ Platzack (2006, 2007) föreslår exempelvis att C° i svenskan associeras med ett krav på synlig realisering, ett krav som kan tillfredsställas antingen genom verbflyttning eller genom införandet av en subjunktion. I det första fallet uppstår V2-ordföljd, medan subjunktionen i det andra fallet hindrar det finita verbet från att flytta till C°. På motsvarande sätt antas Spec-IP och Spec-CP vara associerade med liknande krav, något som resulterar i att subjektet flyttar till Spec-IP och ett valfritt led till Spec-CP. Med detta synsätt är således V2- och icke-V2-ordföljd två olika sätt att tillfredsställa kravet på fonetisk realisering i C° i svenskan: verbflyttning eller införande av en subjunktion. Av resonemanget följer att det inte sker någon flyttning till positioner som inte associeras med ett krav på fonetisk realisering.

I vissa svenska bisatser kan subjunktioner ibland realiseras osynligt, dvs. som nollsubjunktioner, något som verkar gå emot förslaget att C° måste realiseras fonetiskt i svenskan. Jag antar dock att förekomsten av

²³ Agree uppstår när ett aktivt särdrag, en sond, sonderar den tillgängliga delen av derivationen (sin c-kommenderingsdomän) och finner ett matchande särdrag, ett mål.

²⁴ I själva verket är det inte positionen som måste synliggöras utan den syntaktiska relationen som särdraget i den aktuella positionen uttrycker. I Pesetsky & Torrego (2001) beskrivs detta som att vissa särdrag kan ha ett subdrag, ett s.k. EPP-drag, vilket säkerställer att dessa särdrag realiseras synligt. EPP står för "Extended Projection Principle" och var från början Chomskys (1982:10) förklaring till varför varje sats måste ha ett subjekt. För att undvika den dubbla användningen av termen EPP föreslås i Chomsky (2004) att EPP som ett krav på fonetisk realisering ersätts med termen Occurrence (OCC).

osynliga subjunktioner inte kullkastar analysen utan att de är ett resultat av att kravet på synlig realisering inte alltid måste representeras i produktionen i alla kontexter (se avsnitt 3.1.3 för en beskrivning av grundtanken samt en applicering på barns språk). Vuxna modersmålstalare av svenska vet således att C° är associerad med ett krav på fonetisk realisering, men ibland kan de välja att inte uttrycka detta krav i sin produktion. Ett sådant synsätt kan beskriva varför både synliga och osynliga subjunktioner är tillåtna i vissa kontexter. I förlängningen är den stora frågan naturligtvis varför synliggörandekravet måste realiseras i produktionen i vissa kontexter men inte i andra. Denna fråga kommer dock inte behandlas i denna avhandling, utan jag kommer att fokusera på hur barn erövrar kravet på fonetisk realisering i C°.

2.3 Verbplacering och disambiguerande satsadverbial

För att vi med någon säkerhet ska kunna avgöra att ett finit verb står i V° i en svensk sats krävs att satsen innehåller ett mittfältsplacerat satsadverbial²⁵ som utgör en gräns nedåt VP, ett s.k. disambiguerande satsadverbial. Jag har följt Sundman (2005) och betraktar subjektet i Spec-IP som mittfältets övre gräns och verbbestämningar i slutfältet, dvs. verbpartikel, predikativ, objekt, egentligt subjekt och VP-adverbial, som slutfältets nedre gräns. Hittills i framställningen har jag endast behandlat negationen som ett disambiguerande satsadverbial, eftersom denna har en tämligen fast placering i mittfältet direkt ovanför VP (2:34). Precis som i huvudsatser med inversion (se avsnitt 2.2.1 ovan) kan dock negationen även stå direkt före ett subjekt i Spec-IP i bisatser (2:35). Däremot kan negationen inte hur som helst stå i slutfältet (2:36).²⁶

²⁵ "Satsadverbial" är här egentligen en missvisande term, eftersom även andra adverbial i vissa fall kan stå i mittfältet, t.ex. TSR-adverbial (Jørgensen & Svensson 1987:146, Hultman 2003:294). Eftersom mittfältet är den normala positionen för satsadverbial använder jag "satsadverbial" som en beteckning på alla mittfältsplacerade adverbial.

²⁶ Teleman m.fl. (1999c:176ff, 193f) framhåller att negationen i viss utsträckning kan fungera lednegerande i slutfältet. Som lednegerare kan *inte* negera exempelvis ett enskilt led efter det infinita verbet, ett led som därmed sätts i fokus för samtalet. Det infinita verbet står i dessa fall fortfarande kvar på sin vanliga plats, medan negationen har placerats i en lägre position. Ett exempel från mitt barnmaterial som skulle kunna tolkas som lednegering ges i (i). Lednegering behandlas också i samband med diskussionen om sambandet mellan finitet och verbflyttning i avsnitt 6.1 nedan.

(i) nå ja a sett inte halsbandet. (Tea 2;11.07)
'nej, jag har sett inte halsbandet'

- (2:34) Jag hoppas att Daniel inte äter för mycket kexchoklad idag.
 (2:35) Jag hoppas att inte Daniel äter för mycket kexchoklad idag.
 (2:36) Jag hoppas att Daniel äter för mycket kexchoklad (*inte) idag (*inte).

Eftersom det inte är något problem att skilja en mittfältsplacerad negation från en negation placerad före subjektet så utgör negationen inget metodologiskt problem i detta sammanhang. Bisatser med det finita verbet efter negationen antas därför ha finitet i V° (icke-V2-ordföljd) (2:34), medan bisatser med FV-SA-ordföljd antas ha finitet i C° i en rekursiv CP (2:37) (se ovan för detaljer). Bisatser utan disambiguerande adverbial har en tvetydig verbplacering, vilket innebär att det finita verbet i princip kan stå i flera olika positioner (2:38).

- (2:37) Jag sa att Daniel äter inte kexchoklad idag.
 (2:38) Jag hoppas att Daniel äter lagom mycket kexchoklad idag.

Negationen är inte det enda satsadverbial som kan stå i mittfältet. Mer problematiska än negationen är de adverbial som uppvisar en mycket friare placering i strukturen än negationen och som därför inte hur som helst kan ses som disambiguerande. För den kommande undersökningen av svenska barns verbplacering i bisatser är det därför viktigt att klargöra vilka satsadverbial som jag betraktar som disambiguerande. I min diskussion av dessa adverbial utgår jag från de adverbial som jag har påträffat i mitt material:

- Modala adverbial: *egentligen, faktiskt, ju, kanske, nog, väl*
- Fokuserande adverbial: *bara, redan*
- Konjunktionella adverbial: *också*
- Övriga adverbial: *aldrig, alltid, gärna, nästan*

Modala adverbial står vanligtvis i mittfältet, men *egentligen, faktiskt, ju, kanske* och *väl* kan också placeras i satsens slutfält (Teleman m.fl. 1999c:98ff, 114–122). De modala adverbialen har räknats som disambiguerande under förutsättning att de inte kan tolkas som annex eller som stående i slutfältet. I praktiken innebär detta att ett modalt adverbial inte är disambiguerande om det står sist i bisatsen. Om det däremot står ett led efter satsadverbial, t.ex. ett objekt, adverbial eller infinit verb, så betraktas det som disambiguerande. Exempel som i (2:39) analyseras därför med det finita verbet i C°, medan exempel som i (2:40) har en

tvetydig verbplacering, eftersom adverbialet står sist. Undantaget från detta är adverbialet *kanske* som jag helt har utelämnat eftersom det är oklart hur dess verbala ursprung påverkar dess placering. Jag har således inte räknat *kanske* som disambiguerande, inte ens när det står före det finita verbet (2:41).

(2:39) Jag ser att Daniel äter egentligen/faktiskt/ju/nog/väl en frukt.

(2:40) Jag ser att Daniel äter en frukt egentligen/faktiskt/ju/väl.

(2:41) Jag ser att Daniel kanske äter en frukt.

Det fokuserande adverbialet *bara* står typiskt affokalt, dvs. precis före eller efter det fokuserade ledet, men det kan även stå i mittfältet (Teleman m.fl. 1999c:152–167). Wijk-Andersson (1991) noterar att *bara* har en väldigt fri placering i satsen, och med hänsyn till detta har jag valt att inte räkna detta adverbial som disambiguerande. Bisatser med *bara* (2:42) antas därför ha en tvetydig verbplacering. Det fokuserande adverbialet *redan* har jag däremot räknat som disambiguerande om det inte står sist i satsen (2:43).

(2:42) a. Daniel sa att han åt bara en frukt.

b. Daniel sa att han bara åt en frukt.

(2:43) Daniel sa att han har redan ätit en frukt.

Det additiva konjunktionella adverbialet *också* kan stå i mittfältet eller i slutfältet. Dessutom kan det stå affokalt i en sats med ett fokuserat led (Teleman m.fl. 1999c:126–135). Om *också* står sist i bisatsen har jag inte räknat det som disambiguerande (2:44). Om det däremot inte står sist i bisatsen och inte fokuserar ett enskilt led räknar jag det som disambiguerande (2:45).

(2:44) Det är bra att Daniel åt en banan också.

(2:45) a. Det var så att Daniel åt också en banan.²⁷

b. Det var så att Daniel också åt en banan.

²⁷ I detta exempel kan *också* tolkas som fokuserande ledet *en banan*, men det kan också tolkas utan ledfokus. I den senare tolkningen betraktar jag *också* som disambiguerande. I det enskilda fallet får kontexten avgöra vilken tolkning som är mest rimlig.

Även adverbial som *aldrig*, *alltid*, *gärna* och *nästan* kan stå i mittfältet och betraktas då som disambiguerande, under förutsättning att de inte står sist i bisatsen. Några disambiguerande exempel ges i (2:46).

- (2:46) a. Vi tror att Daniel aldrig/alltid/gärna/nästan äter två kexchoklad om dagen.
 b. Vi tror att Daniel äter aldrig/alltid/gärna/nästan två kexchoklad om dagen.

Även om jag i detta avsnitt har utgått från verbplaceringen i bisatser i diskussionen av vilka adverbial som räknas som disambiguerande har min avgränsning även konsekvenser för bedömningen av verbplaceringen i vissa andra satstyper. Mer konkret kommer jag att tillämpa samma kriterier när jag bedömer verbplaceringen i förhållande till adverbial i subjektsinitiala deklarativer och direktiva huvudsatser.

2.4 Avslutning

I detta kapitel har jag diskuterat hur V2- och icke-V2-ordföljd i svenskan kan analyseras som ett resultat av det finita verbets placering i satsen. Det finita verbet införs, tillsammans med sina argument, i VP men kan därefter flytta till högre positioner i den syntaktiska strukturen. I denna avhandling analyseras V2-ordföljd som verbflyttning till satsens andra position, C° (2:47). Eftersom subjunktioner införs i C° förutsätter V2-ordföljd i bisatser CP-rekursion (2:48). Vid icke-V2-ordföljd däremot antas det finita verbet stå kvar i sin ursprungliga position, V° (2:49), eftersom (noll)subjunktionen i C° hindrar det finita verbet från att flytta till C° i bisatser.

- (2:47) [_{CP} XP [_{C°} FV] [_{IP} subj [_{I°} FV] [_{NegP} inte [_{VP} subj [_{V°} FV] [...XP]]]]]
 (2:48) [_{CP} [_{C°} sub] [_{CP} XP [_{C°} FV] [_{IP} subj [_{I°} FV] [_{NegP} inte [_{VP} subj [_{V°} FV] [...XP]]]]]]]
 (2:49) [_{CP} [_{C°} sub] [_{IP} subj [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} subj [_{V°} FV]]]]]

C° verkar således ha ett krav på sig i svenskan att vara fylld, antingen av ett finit verb (V2-ordföljd), eller av en (noll)subjunktion (icke-V2-ordföljd). Även svenskans subjektsplacering samt spetsställning av ett led analyseras som ett resultat av flyttning till Spec-IP respektive Spec-CP.

Motivet bakom flyttning till nya positioner i strukturen samt införandet av en subjunktion i C° antas vara förekomsten av ett krav på fonetisk realisering i de aktuella positionerna. Avslutningsvis diskuterade jag verbplaceringen utifrån förekomsten av disambiguerande satsadverbial, dvs. satsadverbial som kan sägas utgöra en nedre gräns mot VP.

Efter att ha diskuterat de syntaktiska operationerna bakom V2- och icke-V2-ordföljd kan vi nu ställa frågan hur svenska barn erövrar dessa syntaktiska operationer. Svenska barn måste inte bara inse att det finita verbet flyttar i svenskan utan även att det flyttar till C° vid V2-ordföljd. För att skapa V2-ordföljd på ytan måste de dessutom kunna flytta ett valfritt led till Spec-CP samt ett subjekt till Spec-IP. Vidare måste barnen veta att en synlig eller osynlig subjunktion införs i C° i alla bisatser, och att denna subjunktion hindrar finitet från att flytta till C°. De måste även förstå när denna subjunktion måste realiseras synligt och när den kan realiseras som en nollsubjunktion. Med andra ord måste de ha kunskap om kravet på fonetisk realisering av Spec-CP, C° och Spec-IP samt i vilka kontexter detta krav inte måste realiseras i produktionen. Slutligen måste de svenska barnen ha kännedom om vilka bisatser som kan ha V2- och FV-SA-ordföljd. En särskilt intressant fråga i sammanhanget är hur barnens språkliga input ser ut med avseende på detta samt vilken roll inputen spelar för barnens erövring av V2- och icke-V2-ordföljd. Alla dessa frågor kommer att tas upp till diskussion i resultatkapitlen 5–8 i denna avhandling.

Viktigt att påpeka i det sammanhanget är att de strukturella analyserna av olika fenomen i detta kapitel utgår från vuxenspråket och därför inte säger något om vilken struktur barn tillskriver dessa fenomen. Exempelvis kan man diskutera om barn verkligen tillskriver bisatser med FV-SA-ordföljd en struktur med FV i en rekursiv CP. De kan lika väl tolka finitet som stående i I°. I kapitel 3, som presenterar avhandlingens teoretiska utgångspunkt, diskuterar jag vilken typ av input dessa fenomen utgör för barn.

3 Teoretiska utgångspunkter

I föregående kapitel skisserade jag med den generativa grammatiken som teoretisk bas den grammatiska kunskap som antas ligga bakom V2- och icke-V2-ordföljd. Generativ grammatik är emellertid inte bara en teori om den vuxna talarens språkliga kompetens, utan den gör också anspråk på att kunna förklara hur en vuxenlik grammatik uppstår hos barn. Generativa förklaringsmodeller har dock nästan uteslutande riktats mot egenskaper i det medfödda språkanlaget, UG. Enligt en teoretisk skola erbjuder UG inte barnet den fulla syntaktiska strukturen, utan barnets grammatik saknar inledningsvis en eller flera av de funktionella kategorierna (D, I, C) (se t.ex. Platzack 1990, 1992, Radford 1990, 1992 och Rothweiler 1993). Barnets uppgift är att bygga ut sin grammatik med de funktionella kategorierna, och en hypotes är att denna process drivs framåt genom barnets morfofonologiska utveckling (se t.ex. Clahsen 1988, Clahsen & Penke 1992 och Rothweiler 1993). Kritiker påpekar att ett sådant synsätt undervärderar barns grammatiska kompetens och hävdar att barn visar att de har tillgång till funktionella kategorier genom exempelvis flyttningar i strukturen innan de uppvisar denna tillgång morfofonologiskt (se t.ex. Hyams 1992, Poeppel & Wexler 1993 och Santelmann 1995). Denna debatt har kommit att kallas kontinuitetsdebatten.

En annan teoretisk skola tar sin utgångspunkt i att det är barnets uppgift att fixera värden på medfödda binära parametrar i enlighet med den input som barnen får (se t.ex. Chomsky 1981) och hävdar att UG specificerar omärkta värden för vissa parametrar. I de fall dessa omärkta värden avviker från vuxenspråkets värden kan barns avvikande produktion hänföras till UG (t.ex. Hyams 1986, Stromswold 1990, Håkansson & Dooley Collberg 1994 och Platzack 1996).

Många förklaringsmodeller som fokuserar på egenskaper i UG försöker sällan särskilt uttömmande klargöra vilken roll barnens input spelar i sammanhanget. Ett mer fruktbart förhållningssätt är, enligt min mening, att integrera egenskaper i UG och egenskaper i inputen i samma

förklaringsmodell. En modell som försöker att åstadkomma just detta är David Lightfoots ledtrådsbaserade språkerövringsmodell, enligt vilken UG specificerar universella ledtrådar och därigenom gör barn känsliga för denna typ av språklig information i inputen (se t.ex. Lightfoot 1991, 1994, 1997, 1999, 2006). En konsekvens av en sådan hållning är att barns språktillägnande inte bara kan förklaras utifrån egenskaper i UG, utan den måste beskrivas mot bakgrund av barnens faktiska input.

I detta kapitel behandlar jag de ovan introducerade teoretiska frågorna mer detaljerat. Jag belyser frågorna med resultat från tidigare studier av verbplacering och bisatsinledare i barns språk samt diskuterar deras relevans för denna avhandling. I avsnitt 3.1 behandlar jag de funktionella kategoriernas status i barns språk med särskilt fokus på förhållandet mellan barns morfofonologiska kunskap och deras kunskap om funktionella kategorier. Därefter diskuterar jag i avsnitt 3.2 Håkansson & Dooley Collbergs (1994) hypotes om en parametrisk preferens för att klassificera hjälpverb som en IP-kategori, en hypotes som har särskild relevans för erövringen av bisatsordföljd. I avsnitt 3.3 introducerar jag hypotesen om ledtrådsbaserad språkerövring varpå jag även konkretiserar ett antal ledtrådar som är relevanta för den föreliggande avhandlingen. I avsnitt 3.4 behandlar jag frågan vilken roll inputfrekvens spelar för barns språktillägnande. Jag diskuterar också produktiviteten i barns tillämpning av grammatiska regler. Viktigt att betona är att min framställning inte är heltäckande, utan den utgör snarast ett urval teoretiska frågor som jag kommer att ställa mot mina empiriska data.

3.1 Funktionella kategorier, subjunktioner och V2-ordföljd

3.1.1 Kontinuitet – strukturbygge eller full kompetens

Studier av barns språk visar att barn yngre än 3 år yttrar satser som helt eller delvis verkar sakna vissa grammatiska egenskaper associerade med de funktionella kategorierna I och C, t.ex. morfologisk böjning och formord (se bl.a. Klima & Bellugi 1973, Lundin 1987, Müller 1990, 1994, Platzack 1990, 1992, Radford 1990, 1992, 1996, Meisel & Müller 1992, Poeppel & Wexler 1993, Rothweiler 1993, Penner 1994, Wexler 1994, Santelmann 1995, 2003, Schönenberger 2001 och Josefsson 2002,

2003a). Observationer av detta slag har lett vissa forskare till att ifrågasätta de funktionella kategoriernas existens i barns tidiga grammatik. Enligt en inriktning saknas samtliga funktionella kategorier så att barns grammatik inledningsvis enbart består av de lexikala kategorierna (N, V, A) (t.ex. Guilfoyle & Noonan 1988, Platzack 1990, 1992, Radford 1990, 1992, Vainikka 1993/1994 och Hoekstra & Jordens 1994), medan en annan inriktning hävdar att den lägre funktionella projektionen IP är tillgänglig, men inte den högre projektionen CP (t.ex. Clahsen & Penke 1992, Meisel & Müller 1992, Rothweiler 1993, Rohrbacher & Vainikka 1994 och Penke 2001). Den senare inriktningen existerar i flera olika varianter varav en menar att barn har tillgång till en underspecifierad funktionell projektion, FP (t.ex. Clahsen m.fl. 1996) och en annan att barns grammatik inledningsvis består av strukturer trunkerade under CP (t.ex. Rizzi 1993/1994 och Haegeman 1995, 1996). Gemensamt för samtliga dessa hypoteser är dock att de antar att barn måste erövra ny struktur genom att bygga ut sin grammatik med funktionella kategorier. Jag kommer därför att referera till dessa hypoteser som "strukturbyggnadshypotesen".

Andra forskare har intagit det motsatta perspektivet och hävdar att samtliga funktionella kategorier är tillgängliga från födseln (t.ex. Weissenborn 1990, Boser m.fl. 1992, Hyams 1992, 1994, Verrips & Weissenborn 1992, Poeppel & Wexler 1993, Whitman 1994, Santelmann 1995, Platzack 1996, 2001, 2007 och Borer & Rohrbacher 2002). Jag kallar detta "hypotesen om full kompetens". Viktigt att påpeka är att olika förespråkare för full kompetens kan skilja sig åt med avseende på vilka egenskaper de tillskriver barns funktionella kategorier. Exempelvis hävdar vissa att barns funktionella kategorier är fullt specificerade och vuxenlika och att eventuella problem i språkerövringen kan kopplas till begränsningar i barns performanssystem, t.ex. arbetsminne (se bl.a. Bloom 1990, Bloom 1991:24f, Valian 1991, Valian m.fl. 1996, Platzack 2007), andra menar att barns funktionella kategorier kan vara underspecifierade på något sätt (t.ex. Hyams 1996, Platzack 1996) och ytterligare andra framhåller att de funktionella kategorierna kan sakna vissa egenskaper (t.ex. Wexler 1994 och Schönenberger 2001).

Min avsikt i denna avhandling är inte att granska strukturbyggnadshypotesen och hypotesen om full kompetens närmare. Fokus ligger snarare på två grundläggande antaganden som skiljer de två hypoteserna från varandra. Inom strukturbyggnadshypotesen antas ibland att morfofonologisk kunskap föregår och leder till kunskap om funktionella

kategorier.²⁸ Ett förslag som diskuteras mer ingående i avsnitt 3.1.2 är att CP uppstår som ett resultat av att barn lär sig att realisera ordklassen subjunktion fonetiskt (se t.ex. Clahsen 1988:65ff, 1990/1991:385). Inom hypotesen om full kompetens antas däremot att kunskap om funktionella kategorier föregår och är en förutsättning för fonetisk realisering (se t.ex. Borer & Rohrbacher 2002). Detta antagande diskuteras i mer detalj i avsnitt 3.1.3.

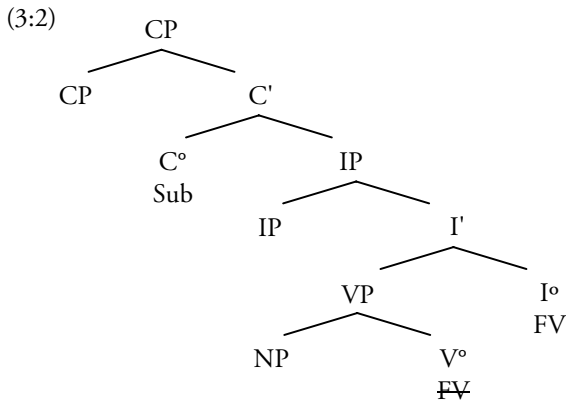
3.1.2 Synliga subjunktioner och CP

En konsekvens av antagandet att morfofonologisk kunskap är ett steg på vägen mot kunskap om funktionella kategorier är att barn saknar en viss funktionell kategori fram till den tidpunkt då de börjar använda synliga element som kräver den aktuella funktionella kategorin. Med andra ord projicerar barn endast funktionella kategorier som innehåller fonetiskt realiserade element. Grimshaw (1993:5) uttrycker detta på följande sätt: "A clause is only as big as it needs to be. It is an IP unless it has to be a CP (a VP unless it has to be an IP, cf. Safir (1993))". Clahsen (1988) föreslår under beteckningen "den lexikala projektionshypotesen" att barn bygger ut sin grammatik med nya funktionella kategorier genom att de erövrar nya böjningsmorfem och ordklasser. Mer konkret argumenterar han bl.a. för ett samband mellan erövringen av ordklassen subjunktion och uppkomsten av CP. Så länge barn inte använder subjunktioner har de inte tillgång till CP. Som stöd för att barn utvidgar sin grammatik med CP i och med att de börjar använda subjunktioner i sin produktion tar Clahsen sina egna studier av tyska barn som visar att redan de första bisatserna har en utsatt subjunktion (3:1) (se t.ex. Clahsen & Smolka 1985). Eftersom hans studier även visar att tyska barn placerar det finita verbet korrekt redan i de första bisatserna (se även Park 1976, Mills 1985 och Rothweiler 1993; se dock Fritzenschaft m.fl. 1990 och Gawlitzek-Maiwald m.fl. 1992 för felaktig verbplacering i tyska barns bisatser) kopplar han samman erövringen av verbplacering i bisatser med erövringen av ordklassen subjunktion. Genom att subjunktioner från början genereras i C° och därmed behandlas som komplementära till verbflyttning till C° hindras det finita verbet från att flytta till C° i bisatser. Finitet flyttar därför endast till I°, som i och med utbyggnaden med CP har omtolkats som huvudfinal. Med andra ord behöver barn inte lära sig

²⁸ Ett alternativ är att funktionella kategorier mognar fram (se bl.a. Borer & Wexler 1987, Felix 1992, Guilfoyle & Noonan 1992 och Wexler 1998). Se vidare i avsnitt 9.1.2.

en grammatisk regel som placerar det finita verbet finalt i bisatser, utan de behöver bara lära sig en ny ordklass: subjunktioner. Strukturen (3:2) illustrerar verbplaceringen i tyska barns bisatser enligt Clahsen (1988). Exempelen är från Clahsen & Smolka (1985:141, 148).

- (3:1) a. Julia sagte, dass Adrian gerade das Radio anstellt.
'Julia sa, att Adrian just nu DET radio på-sätter', *Julia sa att Adrian sätter på radion nu.*
b. ich will mal sehen ob das schwarz ist.
'jag vill MP se om det svart är', *Jag ska titta om det är svart.*



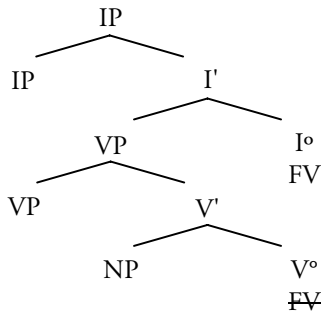
Problematiskt för Clahsens (1988) hypotes är att Rothweiler (1993) fann att tyska barn inte bara kan producera oinledda bisatser utan också att de placerar det finita verbet korrekt även i dessa bisatser (3:3). Motsvarande resultat rapporterar Schlichting (1996:83–89, 92, 100ff) för nederländska barn.

- (3:3) *wei do der blitz is? (=wo) (Daniel 3;4)
'vet du DET-blixt är', *Vet du var blixten är?*

Trots sina resultat accepterar Rothweiler (1993) antagandet att CP uppstår som ett resultat av att ordklassen subjunktion erövrar, men hon avfärdar samtidigt tanken att detta är den enda mekanismen bakom erövringen av verbplaceringen i bisatser. Därför föreslår hon att IP omtolkas som huvudfinal innan CP erövrar. Enligt hennes hypotes är verbplaceringen i bisatser inte direkt knuten till förekomsten av en subjunktion i C°. Korrekt verbplacering i bisatser följer istället av att barnen förändrar värdet på huvudparametern för IP från initial till final. Verbfinala bisatser i inputen antas vara utlösaren till omtolkningen av IP (jfr Roeper

& Weissenborn 1990), men Rothweiler diskuterar inte detta vidare. Enligt Rothweilers (1993) hypotes är en oinledd tysk bisats en IP-struktur med en huvudfinal IP (3:4).

(3:4)



Som stöd för att CP uppstår med erövringen av ordklassen subjunktion tar Rothweiler (1993) observationen att oinledda verbfinala bisatser försvinner i hennes tyska barnmaterial när barnen börjar yttra oinledda bisatser med V2-ordföljd. Tillgång till CP är en förutsättning för V2-ordföljd i bisatser (jfr diskussionen av CP-rekursion i avsnitt 2.2.1 ovan).

3.1.3 Osynliga subjunktioner och CP

En konsekvens av antagandet att barn har kunskap om funktionella kategorier innan de lär sig den morfologi som är knuten till dessa kategorier är att barnen kan projicera fonetiskt tomma funktionella kategorier. Denna hypotes benämns "den funktionella projektionshypotesen". Att denna hypotes är riktig är grundläggande för hypotesen om full kompetens, som innebär att barnen har tillgång till hela strukturen från födseln. Demuth (1992) argumenterar för att ett den funktionella projektionshypotesen även kan göras kompatibel med strukturbyggnadshypotesen som tillskriver böjningsmorfem och ordklasser en framträdande roll i strukturbyggandet, såsom exempelvis i Clahsen (1988, 1990/1991). Demuth (1992) skiljer på två faser i erövringen av nya lexikala element: identifiering och realisering. Innan barn kan realisera ett element fonetiskt i sin produktion måste de identifiera elementet och dess syntaktiska egenskaper. Identifiering är alltså kopplad till kunskap om den nödvändiga strukturen, en kunskap som är en förutsättning för fonetisk realisering. Realisering innebär i detta sammanhang endast att det identifierade elementet och dess syntaktiska egenskaper kopplas till en fonetisk

form. I motsats till ”den lexikala projektionshypotesen”, som utgår från att den fonetiska realiseringen av ett element leder till kunskap om ny struktur, menar Demuth (1992) att identifieringen skulle kunna ha ett samband med uppkomsten av nya funktionella kategorier. Med detta synsätt kan alltså barn erövra CP genom att de identifierar ordklassen subjunktion. Däremot kommer subjunktioner inte att synas i produktionen förrän barnen har lärt sig att realisera dem fonetiskt. Viktigt att upprepa är att ”den funktionella projektionshypotesen” inte utesluter att andra mekanismer än erövring av nya lexikala element ligger bakom tillgången till struktur, t.ex. biologisk mognad eller full kompetens. Hypotesen säger bara att i den mån erövring av nya lexikala element medför ny struktur så är det identifieringen av dessa lexikala element som spelar roll, inte den fonetiska realiseringen.

Mot bakgrund av diskussionen i detta avsnitt kan barns oinledda bisatser förklaras som fulla CP-strukturer. Till skillnad från Rothweiler (1993) som analyserade tyska barns oinledda bisatser som IP-strukturer menar Weissenborn (1990) och Hyams (1992) att oinledda bisatser är ett resultat av realiseringen av en nollsubjunktion i C° (se även d’Avis & Gretsche 1994, Chomsky 1995:22, Radford 2004:89, Platzack 2006:kap. 3.4.2.2, se även diskussionen i avsnitt 2.2.1 och 2.2.2 ovan). En nollsubjunktion ska i detta sammanhang förstås som en syntaktiskt identifierad men fonetiskt orealiserad subjunktion. Weissenborn (1990) och Hyams (1992) menar alltså att barn alltid realiserar en subjunktion i C° i sina bisatser, antingen synligt eller osynligt. Att tyska barns oinledda bisatser har korrekt ordföljd förklaras med att C° i oinledda bisatser är fylld med en nollsubjunktion, som liksom en synlig subjunktion hindrar finitet från att flytta till C°. På motsvarande sätt kan vi anta att oinledda satsbasbisatser har en syntaktiskt identifierad men fonetiskt osynlig satsbas i Spec-CP.

En orsak till att barn har osynliga subjunktioner och satsbaser är alltså att de ännu inte har lärt sig den fonetiska formen. Men för att barn på ett vuxenlikt sätt ska kunna realisera ett element synligt i sin produktion räcker dock inte detta. I kapitel 2 ovan betonade jag att vissa positioner i den syntaktiska strukturen kan vara associerade med ett krav på synlig realisering (se t.ex. Chomsky 2001, Pesetsky & Torrego 2001 och Platzack 2007). En position som är associerad med ett sådant krav måste fyllas av ett synligt element, antingen genom flyttning till positionen eller genom införandet av ett element i positionen. Olika språk kan skilja sig åt med avseende på vilka positioner som måste synliggöras, och därför

måste barn förutom att lära sig elementens fonetiska former även lära sig vilka positioner som måste realiseras fonetiskt (se även Hyams 1986). Barn som erövrar svenska måste lära sig att bl.a. C° och Spec-CP är associerade med sådana krav, något som framtvingar införandet av en subjunktion eller flyttning. Platzack (2007) menar också att barns språkerövring inte bara handlar om att fastlägga vilka positioner som har krav på sig att synliggöras utan även om att lära sig använda denna kunskap on-line i produktionen (se även Bloom 1990, Valian 1991, Valian m.fl. 1996). Att automatiskt anpassa sin produktion till den språkspecifika distributionen av vilka positioner som måste synliggöras torde, enligt Platzack, innebära en viss börda för barnen.

Att svenska barn redan i låg ålder vet att C° måste synliggöras indikeras genom att majoriteten av de tidiga bisatserna inleds av en fonetiskt realiserad subjunktion eller satsbas (Lundin 1987:71). Samtidigt rapporterar Lundin att ca 5 % av svenska barns bisatser saknar en obligatorisk bisatsinledare,²⁹ ett resultat som kan tolkas som att de inte automatiskt kan tillfredsställa synliggörandekraven i sin produktion. Några exempel på oinledda bisatser tagna från Lundin (1987:56, 58) ges i (3:5)–(3:6) tillsammans med deras struktur. De osynliga bisatsinledarna markeras med genomstrykning i Spec-CP respektive C°.

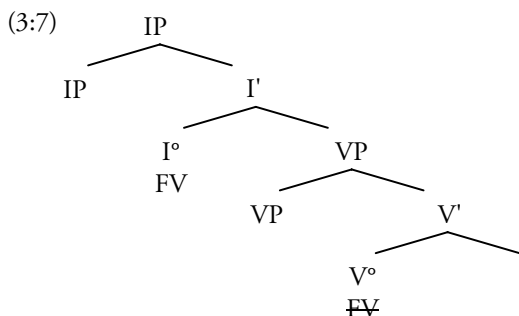
- (3:5) a. *titta en katt gjorde där. (Freja 2;8)
 'titta (vad) en katt gjorde där'
 b. [_{CP} ~~vad~~ [_{C°} ~~som~~] [_{IP} en katt [_{I'}] [_{VP} ~~en katt~~ [_{V°} gjorde] [...~~vad~~ där]]]]
- (3:6) a. *det är inte den blåser. (Nanna 1;10)
 'det är inte den (som) blåser'
 b. [_{CP} [_{C°} ~~som~~] [_{IP} [_{I'}] [_{VP} [_{V°} blåser]]]]

3.1.4 Implikationer för denna avhandling

De två ovan beskrivna analyserna av oinledda bisatser, som IP-strukturer eller som CP-strukturer, får olika konsekvenser för analysen av V2-ordföljd i små barns språk. Tidigare studier av barn som erövrar V2-språk har funnit att barnen redan i sina tidigaste yttranden innehållande ett finit verb placerar detta på andra plats (se t.ex. Bohnacker 1999 och Sigurjónsdóttir 1999 för isländska barn, Haegeman 1995, 1996, Schlichting 1996 och Blom 2003 för nederländska barn, Westergaard

²⁹ Lundin (1987) undersökte 5 svenska barn – Ask, Embla, Freja, Nanna och Tor – i åldersperioden 1;8–3;6. Dessa barn ingick i projektet "Barnspråkssyntax" vid Stockholms universitet.

2005 för norska barn, Schönenberger 2001 för schweizertyska barn, Santelmann 1995, 2003 och Josefsson 2003a, 2003b för svenska barn, Mills 1985, Verrips & Weissenborn 1992, Poeppel & Wexler 1993, Clahsen m.fl. 1993/1994 för tyska barn samt Meisel & Müller 1992 och Bohnacker 1999 för tvåspråkiga barn), dvs. innan de börjar använda subjunktioner (se t.ex. Clahsen & Smolka 1985, Fritzenschaft m.fl. 1990, Clahsen 1990/1991, Rothweiler 1993, d'Avis & Gretsch 1994 och Tracy 1994 för tyska barn, Schönenberger 2001 för schweizertyska barn, Meisel & Müller 1992 och Müller 1994 för tvåspråkiga tysk-franska barn). IP-analysen av oinledda bisatser innebär att barns V2-ordföljd måste analyseras som verbflyttning till I° innan barnen använder subjunktioner (3:7).



Ett potentiellt problem för IP-analysen av barns tidiga V2-ordföljd är att Spec-IP i vuxenspråket traditionellt betraktas som subjektspositionen (se kapitel 2 för detaljer). För att kunna förklara varför små barn inte bara yttrar satser med rak ordföljd utan även satser med inverterad ordföljd inledda av en mängd olika led (se de svenska exemplen i (3:8)–(3:10) nedan) måste man utgå från att många olika led kan stå i Spec-IP, en egenskap som i vuxenspråket tillskrivs Spec-CP. Clahsen (1990/1991) och Clahsen m.fl. (1996) beskriver exempel som i (3:8)–(3:10) genom att anta att barn har tillgång till en finithetsfras, FP, istället för IP. Spec-FP tillskrivs samma egenskaper som Spec-CP i vuxenspråket, medan F°, till skillnad från C°, är reserverad för det finita verbet. Frågan vi kan ställa oss i detta sammanhang är varför vi bör upprätthålla en skillnad mellan barns och vuxnas grammatik, om barns produktion av V2-ordföljd i stor utsträckning är vuxenlik. Enligt min uppfattning tillskriver förespråkare för en IP-/FP-analys subjunktioner en alltför stor roll för uppkomsten av CP i barns grammatik.

- (3:8) a. det gör jag. (Åke 1;11) (Santelmann 1995:148)
 b. då bodde de. (Anders 2;1) (Santelmann 1995:148)
- (3:9) a. är det långeman? (Sara 2;4) (från Josefsson 2003a:103)
 b. kan man hissa up tågvingen dä? (Markus 2;2.17) (från Josefsson 2003a:103)
- (3:10) a. vad gör den? (Embla 2;1) (från Santelmann 2003:270)
 b. va är bilen? (Tor 2;2) (från Santelmann 2003:270)

Ett annat problem för IP- och FP-analysen är att kunna förklara hur och varför barn omanalyserar V2-ordföljd som flyttning till C° istället för till I° eller F°. Mot bakgrund av dessa problem är det därför, enligt min åsikt, mer attraktivt att anta att även barns tidiga V2-ordföljd är ett resultat av verbflyttning till C° och att Spec-IP är reserverad för subjektet. En sådan analys är dock endast kompatibel med en analys av barns oinledda bisatser som CP-strukturer.

Trots att den rådande bilden är att barn redan i låg ålder behärskar V2-ordföljd noterar Platzack (2001, 2003) att vissa svenska barn uppvisar en något högre felprocent i appliceringen av V2-ordföljd i huvudsatser i jämförelse med vuxna. I Platzack (2001) rapporteras exempelvis att Harry och Sara (1;6–3;1) placerar det finita verbet på tredje plats (V3), dvs. efter subjektet, istället för på andra plats i 3,4 % (10/297) av sina finita icke-subjektsinitiala huvudsatser (3:11).

- (3:11) a. *där han bor. (Sara 2;2) (från Platzack 2001:370)
 b. *då den var. (Harry 2;5.17) (från Platzack 2003:148)

Fel av denna typ görs överhuvudtaget inte av de vuxna talarna i Harrys och Saras input. Platzack (2007) menar att den något förhöjda andelen V3-satser hos svenska barn inte beror på bristande språklig kompetens, en ståndpunkt som han delar med Josefsson (2003a, 2003b). Svenska barn vet att C° måste synliggöras genom verbflyttning i huvudsatser, men precis som i bisatser har de problem med att omsätta denna språk-specifika kunskap i praktiken. Därmed har Platzack (2007) förlagt förklaringen till barns V3-satser till den performativa sidan av språket (jfr även Bloom 1990, Bloom 1991:24f, Valian 1991 och Valian m.fl. 1996).³⁰

³⁰ Även vissa patienter med Brocas afasi har rapporterats producera V3-satser av samma typ som barn (se t.ex. Ahlsén & Dravins 1990, Håkansson & Nettelbladt 1996 och Platzack 2001, 2007 om svenska afatiker samt Wenzlaff & Clahsen 2005 om tyska afatiker; se även de Roo 2003 som inte fann några V3-satser men väl problem med

Varken studier som argumenterar för en IP-/FP-analys eller en CP-analys har, enligt min uppfattning, byggt sin argumentation på en solid empirisk grund, eftersom de inte har tagit ett helhetsgrepp om både V2-ordföljd och bisatser. Ett av mina mål i denna avhandling är därför att ge en mer detaljerad bild av förhållandet mellan V2-ordföljd och bisatser i svenska barns språk. Om ordklassen subjunktion spelar en avgörande roll för barns tillgång till C-domänen kan vi tänka oss några olika scenarier i barns produktion innan de yttrar sina första bisatser. En möjlighet är att barnen endast yttrar subjektsinitiala deklarativer, eftersom den högsta specificeraren, Spec-IP, är reserverad för subjektet. En annan möjlighet är att barnen adjungerar ett led till IP och producerar icke-subjektsinitiala V3-satser. Och om barnen har tillgång till en FP-struktur istället för en IP-struktur är en tredje möjlighet att barnen i sina icke-subjektsinitiala satser inte kan flytta subjektet ut ur VP, något som borde leda dem till att inledningsvis placera subjektet efter negationen och andra satsadverbial. Eventuella icke-subjektsinitiala V2-satser i detta skede borde i så fall kunna förklaras som helhetsinlärda fraser. En mer produktiv användning av V2-ordföljd, t.ex. genom rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser, borde inte uppträda förrän efter att de första bisatserna har uppträtt, dvs. när CP har blivit tillgänglig. Om C-domänen däremot är tillgänglig redan innan barnen tillägnar sig ordklassen subjunktion förväntar vi oss att de kan producera alla typer av satser med V2-ordföljd redan innan de första bisatserna uppträder.

Avslutningsvis vill jag betona en komplicerande faktor i förklarandet av barns osynliga bisatsinledare. Två mekanismer bakom osynliga bisatsinledare som behandlades ovan var (1) inläring av den fonetiska formen och (2) automatiserandet av synliggörandekrav i produktionen. Problematiskt i detta sammanhang är att vissa svenska bisatser ibland tillåter att C° innehåller en nollsubjunktion (för detaljer, se avsnitt 2.1 och 2.2.2 ovan). I automatiseringen av den språkspecifika distributionen av vilka positioner som måste synliggöras fonetiskt ingår därför också att svenska barn måste lära sig i vilka kontexter synliggörandet är frivilligt. Åtminstone tre olika mekanismer kan således ligga bakom barns osynliga subjunktioner. I praktiken kan det i enskilda fall vara svårt att avgöra vilken av dessa som spelar den avgörande rollen, och därför kommer jag att ut-

bisatsinledare hos nederländska afatiker). Platzack (2001, 2007) argumenterar för samma förklaring till afatikens V3-satser som till barns V3-satser.

trycka mig med försiktighet när jag i kapitel 7 diskuterar hur svenska barn erövrar realiseringen av bisatsinledare.

3.2 Parametrisk preferens för verbplacering

3.2.1 Håkansson & Dooley Collberg (1994)

Vid sidan av kontinuitetsbegreppet har även parameterbegreppet använts för att förklara barns icke-vuxenlika språk. Enligt parameterteorin specificerar UG ett antal parametrar med binära värden, och barnets uppgift är att på basis av inputen sätta de värden som kännetecknar det språk som barnet håller på att erövra (se t.ex. Comsky 1981). Ovan såg vi att Rothweiler (1993) anförde en förändring av parametervärdet för IP från huvudinitial till huvudfinal som anledning till tyska barns verbplacering i bisatser. Frågan är dock hur tyska barns grammatik först kom att kännetecknas av en huvudinitial parameter för IP. Ett förslag är att de någon gång efter födseln har satt detta värde på basis av inputen. Ett annat förslag är att UG specificerar detta värde som ett omärkt värde, ett s.k. normalvärde (se t.ex. Hyams 1986, Atkinson 1992:102, Platzack 1996). Att barn föds med en parametrisk preferens för ett normalvärde är ett starkt antagande som lätt kan testas mot olika språk.

Håkansson & Dooley Collberg (1994) anför en typ av parametrisk preferens i sin analys av svenska barns verbplacering. I svenskan liknar hjälpverb och huvudverb varandra på det sättet att båda har både finita och infinita former samt att båda betar sig på samma sätt med avseende på subjekt-verb-inversion och placering i förhållande till negationen. Engelskan skiljer sig på samtliga dessa punkter från svenskan. Svenska hjälp- och huvudverb analyseras därför som verb (V), vilket innebär att de införs i strukturen i V°, medan endast huvudverb antas vara verb i engelskan. Engelska hjälpverb införs i I°. Håkansson & Dooley Collberg (1994) föreslår att UG automatiskt specificerar hjälpverb som I och huvudverb som V, vilket medför att hjälpverb införs i I° och huvudverb i V°. Denna hypotes predicerar att svenska barns tidiga huvudsatser har finita hjälpverb före negationen (i I°) och finita huvudverb efter (i V°). Även om Håkansson (1994) och Håkansson & Dooley Collberg (1994) anser sig ha empiriska stöd för detta visar mer detaljerade studier av bl.a. Santelmann (1995) att prediktionen är felaktig.

Håkansson & Dooley Collbergs (1994) hypotes predicerar vidare att finita hjälpverb placeras före negationen även i de tidiga bisatserna och att finita huvudverb placeras efter negationen. Både Håkansson (1989) och Håkansson & Dooley Collberg (1994) har funnit empiriska stöd för detta. I ett imitationsexperiment med ett svenskt barn, Karin, upptäckte Håkansson (1989) att Karin vid 2;11 års ålder återgav alla bisatser innehållande ett finit huvudverb med icke-V2-ordföljd, oavsett om modellsatsen hade icke-V2- (3:12) eller FV-SA-ordföljd (3:13). Med andra ord använde Karin konsekvent den korrekta ordföljden i (3:12) när hon uppmanades att imitera modellsatserna i (3:12) och (3:13). Förhållandet var det omvända för modellsatser innehållande ett finit hjälpverb. Dessa återgavs konsekvent med FV-SA-ordföljd, som i (3:15), oavsett om Karin uppmanades att imitera modellsatser med icke-V2- (3:14) eller FV-SA-ordföljd (3:15). Vid 3;6 års ålder återgav hon emellertid alla modellsatser med icke-V2-ordföljd.

- | | |
|--|------------------|
| (3:12) Det här är pojken som inte gick till skolan. | Icke-V2-ordföljd |
| (3:13) *Det här är pojken som gick inte till skolan. | FV-SA-ordföljd |
| (3:14) Det här är pojken som inte ville gå till skolan. | Icke-V2-ordföljd |
| (3:15) *Det här är pojken som ville inte gå till skolan. | FV-SA-ordföljd |

För att konfirmera dessa resultat undersökte Håkansson & Dooley Collberg (1994) spontant tal från 4 barn (2;9–3;4) – Ask, Embla, Freja och Tor – samt elicerat tal från 1 barn (2;9–3;0) – Karin. Det visade sig att 96 % (22/23) av de finita huvudverben hade placerats efter satsadverbialet medan motsvarande siffra för de finita hjälpverben endast var 39 % (9/23) (jfr Bolander 1987 om bisatsordföljd hos andraspråksinlärare av svenska). En majoritet av de finita hjälpverben placerades alltså före satsadverbialet. Två exempel från Håkansson & Dooley Collberg (1994:124) ges i (3:16)–(3:17).

- (3:16) a. så att jag kan inte ha dom på mej. (Karin 2;9)
 b. [_{CP} [_{C'} så att] [_{IP} jag [_{I'} kan] [_{NegP} inte [_{VP} ~~jag~~ [_{V'} ...ha dom på mej]]]]]
- (3:17) a. den måste ha kläder så att den inte fryser. (Karin 2;9)
 b. [_{CP} [_{C'} så att] [_{IP} den [_{I'}] [_{NegP} inte [_{VP} ~~den~~ [_{V'} fryser]]]]]

För att kunna producera icke-V2-ordföljd vid finita hjälpverb måste svenska barn, enligt Håkansson & Dooley Collberg (1994), förändra parametervärdet så att hjälpverb analyseras som en VP-kategori, en re-analys som torde föranleda en viss försening i språkutvecklingen. En

möjlig kandidat som kan utlösa en sådan reanalys är negerade satser med hjälpverb i infinitiv och supinum (3:18). Dessa satser visar att hjälpverb, precis som huvudverb, har infinitiv- och supinumformer och att de införs i strukturen efter negationen, dvs. i V°.

- (3:18) a. Du skulle inte kunna klara det.
b. Jag har inte fått röra leksakerna för henne.

3.2.2 Implikationer för denna avhandling

Ur både teoretisk och empirisk synvinkel finns det anledning att ifrågasätta Håkansson & Dooley Collbergs (1994) hypotes. För det första förväntar vi oss att parametriska preferenser även visar sig i andra barns språkerövring. De svenska resultaten har dock inte funnit något stöd i studier av språk med liknande karakteristik som svenska. Westergaard (2005) testade hypotesen på nordnorska barns bisatser, och även om barnen ibland felaktigt placerade det finita verbet före negationen så var denna verbplacering inte begränsad till hjälpverb (se även Bentzen 2003).

För det andra har varken Håkansson (1989) eller Håkansson & Dooley Collberg (1994) på ett adekvat sätt tagit hänsyn till den input som svenska barn får. En del av bisatserna med FV-SA-ordföljd som ligger till grund för deras hypotes är nämligen grammatiskt korrekta i vuxen svenska och kan således inte anföras som stöd för att barns grammatik skulle vara annorlunda än vuxnas grammatik. Om svenska barn får input som visar att finita verb kan placeras före satsadverbial i vissa bisatstyper är det knappast förvånande att de också gör det. I denna avhandling vill jag därför ställa frågan hur svenska barns input ser ut i detta avseende. Eftersom vissa svenska bisatser tillåter V2-ordföljd vid sidan av icke-V2-ordföljd (se avsnitt 2.2.1 för detaljer) kan vi förvänta oss att svenska barn får input för två olika verbplaceringar i bisatser.

Slutligen har Håkansson (1989) och Håkansson & Dooley Collberg (1994) samlat in mycket av de empiriska resultaten från ett och samma barn. Både imitationsexperimentet och eliciteringarna genomfördes med Karin, och hon korroborerar nästan undantagslöst deras hypotes, medan de övriga barnen som undersöktes inte gör det i samma utsträckning. Det är därför befogat att ifrågasätta hur representativa Håkanssons och Håkansson & Dooley Collbergs resultat är för svenska barn i allmänhet.

Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera att nya data från svenska barn är önskvärda för att vi bättre ska kunna bedöma Håkanssons (1989) och Håkansson & Dooley Collbergs (1994) resultat. I denna avhandling

presenterar jag nya data från 4 svenska barns input och output. Dessa data ligger till grund för den granskning av hypotesen om en parametrisk preferens för verbplacering som genomförs i kapitel 8 nedan.

3.3 Ledtrådsbaserad språkerövring

Mycket av diskussionen har hittills handlat om vilken grammatisk kunskap barnet har medfödd i form av funktionella kategorier och omärkta parametervärden. Referenser till barns input har varit sparsamma. Även om Josefsson (2003a, 2003b) redovisar en systematisk undersökning av svenska barns input för olika satstyper diskuterar hon inte i någon större utsträckning vilken roll denna input spelar för erövringen av V2-ordföljd. Både Rothweiler (1993) och Håkansson & Dooley Collberg (1994) antyder vad i inputen som leder tyska respektive svenska barn till korrekt verbplacering i bisatser, men de vidareutvecklar inte sina resonemang. I detta avsnitt presenterar jag en teori om hur barns språkliga arv (UG) och deras språkliga miljö (input) samverkar i språkerövringsprocessen.

3.3.1 Ledtrådar i inputen

Grammatiker är finita på det sättet att de är sammansatta av ett begränsat antal kategorier, mekanismer, särdrag etc. Den universella grammatiken erbjuder den inre grammatikens arkitektur, mekanismer, särdrag etc. och språklig variation är endast möjlig inom ramarna för vad UG anger. Lightfoot (1997, 1999, 2006) diskuterar frågan om vad i barns språkliga input som leder till grammatisk utveckling. Han menar att UG specificerar ledtrådar till hur en grammatik kan konstrueras, där en ledtråd utgör en bit grammatisk struktur (se även Hyams 1986 och Fodor 1998). En sats kan därför tillskrivas en grammatisk struktur, bl.a. såsom visades med trädstrukturer för V2- och icke-V2-ordföljd i kapitel 2 ovan, men den uttrycker samtidigt ett antal ledtrådar. Alla ledtrådar är universella på det sättet att exempelvis ledtråden till V2-ordföljd är densamma för alla V2-språk, även om ledtrådarna kan återfinnas i olika satstyper i olika språk. Med detta synsätt är språklig variation ett resultat av vilka ledtrådar som språken erbjuder; ledtrådar som bara återfinns i vissa språk orsakar variation mellan olika språk. Barns språkliga input kan därför sägas återspegla ledtrådar till modersmålets grammatiska struktur.

Genom UG är barn programmerade att tolka den språkliga inputen: "Children react to experience in accordance with specific principles" (Anderson & Lightfoot 2002:35). Lightfoot (1997, 1999, 2006) menar att barn är ledtrådsbaserade inlärare på det sättet att de helt omedvetet genomsöker sin input efter ledtrådar, något som i förlängningen leder till att UG utvecklas till en inre grammatik. Fodor (1998:6) menar att en ledtråd är "...a small piece of tree structure [...] that is made available by UG and is adopted into a learner's grammar if it proves essential for parsing input sentences".

En inre grammatik erövrar ledtråd för ledtråd i en bestämd ordning. En sådan inlärningsgång är ett resultat dels av grammatikens interna arkitektur såsom given av UG, dels av beroendeförhållanden mellan olika ledtrådar (jfr Roeper & Weissenborn 1990). Exempelvis måste ett barn först identifiera modersmålets ljud- och frasstruktur innan han/hon kan avgöra modersmålets ordföljd. I avsnitt 3.1.2 ovan diskuterades ett tänkt samband mellan erövringen av ordklassen subjunktion och uppkomsten av C-domänen, vilket innebär att barn måste erövra subjunktioner innan de kan börja flytta finita verb till C°. I termer av ledtrådsbaserad språkerövring innebär detta en inlärningsordning där ledtråden till subjunktioner måste tillägnas före ledtråden till V2-ordföljd.

Grammatiker byggs således upp genom att barn söker efter abstrakta strukturer i inputen utan hänsyn till vad målgrammatiken kan generera.³¹ Grammatikens output är helt och hållet en biprodukt av vilka ledtrådar barnet identifierar i inputen. Barn är inte heller beroende av negativ evidens, dvs. språkliga tillrättavisningar från vuxna talare, för att erövra ett språk. Detta ligger helt i linje med observationen att negativ evidens antingen inte är tillgänglig eller inte har någon effekt (se t.ex. Brown & Hanlon 1970, Bowerman 1988, Marcus 1993, Pinker 2000 och Guasti 2002). Med ett sådant synsätt på språkerövring framstår det därför som extra viktigt att undersöka hur barns input ser ut.

Även om jag fokuserar på syntaxen i denna avhandling vill jag betona att också prosodin spelar en viktig roll för tolkningen av den syntaktiska strukturen hos satser. En bisats och dess huvudsatsmatris ingår i samma prosodiska enhet, vilken inleds med en tonal stigning och avslutas med ett fall (Bruce 1998:146). Detta gäller oavsett om bisatsen har en fonet-

³¹ Lightfoots ledtrådsbaserade modell skiljer sig här från exempelvis de modeller som presenteras i Chomsky (1965), Clark & Roberts (1993) och Gibson & Wexler (1994). Alla dessa utgår från att barn värderar olika målgrammatikers output mot den input de erhåller och att de "väljer" den grammatik vars output bäst matchar inputen. Se avsnitt 1.2.1 ovan för fler detaljer.

iskt realiserad bisatsinledare eller inte. Två koordinerade huvudsatser däremot utgör två fristående prosodiska enheter och signaleras således med varsin tonal stigning och varsitt fall. En tonal stigning som följs av ett fall fungerar sammanförande (huvudsats + bisats), medan ett tonalt fall som följs av en stigning fungerar gränssignalering (huvudsats + huvudsats). Vuxna svenskar kan skilja två huvudsatser (*Han sa: Han kommer.*) från en huvudsats och en bisats (*Han sa han kommer.*) på basis av den prosodiska strukturen. Genom prosodin signaleras således om en sats är förankrad direkt i diskursen (huvudsats), eller om den är syntaktiskt förankrad i den överordnade satsen genom en bisatsinledare i C-domänen (bisats) (se Platzack 1998a). Roll (2004) demonstrerade hur svenska talare använder just prosodin för att understryka självständigheten hos *att*-bisatser med V2-ordföljd. Till skillnad från *att*-bisatser med icke-V2-ordföljd innehåller *att*-bisatser med spetsställning och FV-SA-ordföljd en egen tonal stigning och ett fall, precis som en huvudsats. Den prosodiska strukturen hos ett yttrande innehåller alltså ledtrådar till yttrandets grammatiska struktur (se t.ex. Gerken 2001, Guasti m.fl. 2001, Höhle m.fl. 2001, Höhle 2002 samt referenser i dessa verk). Det finns därför skäl att anta att prosodi och syntax samspelar för att ge barn ledtrådar till den syntaktiska strukturen hos oinledda bisatser, bisatser med spetsställning och bisatser med FV-SA-ordföljd. I denna avhandling kommer jag dock inte att fördjupa mig ytterligare i prosodin utan hålla mig till den syntaktiska strukturen.

3.3.2 Implikationer för denna avhandling

3.3.2.1 Ledtrådar till verbplacering och subjunktioner

I detta avsnitt diskuterar jag hur ledtrådsbegreppet operationaliseras i avhandlingen genom att definiera ett antal ledtrådar till verbplaceringen i huvudsatser och bisatser. Märk väl att V2-ordföljd analyseras som verbflyttning till C° (se avsnitt 2.2.1). Enligt Lightfoot (2006) innehåller ett yttrande en ledtråd till en viss grammatisk struktur om den grammatiska strukturen krävs för en fullständig tolkning av satsen (jfr även Fodor 1998). Detta innebär att ledtråden till V2-ordföljd i svenskan återfinns i satser med inversion, eftersom dessa har ett subjekt i Spec-IP som fungerar som en nedre gräns för var det finita verbet och ett spetsställt led (i fortsättningen även refererad till som XP) kan stå. Det spetsställda ledet måste därför stå i Spec-CP och det finita verbet på andra plats i C°. Mot

bakgrund av diskussionen i det föregående kapitlet antar jag att en XP även kan motsvara en operator (som i rogativa och direktiva huvudsatser) eller ett osynligt led (som i V1-deklarativer). Ledtråden till V2-ordföljd antas således vara en bit struktur med XP i Spec-CP och ett finit verb i C° (3:19). En förutsättning för att barn ska uppfatta satser med inversion som innehållande ledtrådar till V2-ordföljd är att de vet att subjektet flyttar till Spec-IP. Om barns grammatik däremot kännetecknas av att subjektet står i Spec-VP kan satser med inversion lika gärna tolkas med det finita verbet i I°. Tillägnandet av ledtråden till V2-ordföljd är därför beroende av att barn först tillägnar sig ledtråden till subjektets placering i Spec-IP. I avsnitt 6.2 nedan visar jag att mina undersökta barn flyttar subjektet till Spec-IP redan i sina första yttranden. Ett liknande resultat rapporteras i Santelmann (1995:153ff).

(3:19) V2-ordföljd: [_{CP} XP [_{C°} FV]]

Satser med rak ordföljd däremot kan i princip tolkas på flera sätt, t.ex. med det finita verbet i C° och subjektet i Spec-CP eller med det finita verbet i I° och subjektet i Spec-IP (jfr Travis 1991 och Zwart 1993). Dessa satser innehåller därför ingen ledtråd till V2-ordföljd. Ledtråden till V2-ordföljd förekommer alltså i rogativa huvudsatser, icke-subjekts-initiala kvesitiva huvudsatser, icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser, subjunktionsinledda bisatser med ett spetsställt led, frågeformade konditionalsatser och direktiva huvudsatser med utsatt subjekt (se även avsnitt 2.2.1). Exempel från mitt inputmaterial ges i (3:20). För tydlighetens skull har jag strukit under inversionen.

(3:20) **Satser innehållande ledtråden till V2-ordföljd**

- a. **Rogativa huvudsatser:** ser du blomman? (Vuxen: Bella 1;6.09)
- b. **Icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser:** va säjer kossan? (Vuxen: Bella 1;9.15)
- c. **Icke-subjektsinitiala deklarativer:** titta här rider Pippi på hästen. (Vuxen: Bella 1;6.09)
- d. **Subjunktionsinledda bisatser med ett spetsställt led:** då blev dom andra fågelungarna så rädda så då ramla en annan fågelunge ur. (Vuxen: Tea 3;0.05).
- e. **Frågeformade konditionalsatser:** va de nån som grät så va de väl ja å pappa. (Vuxen: Bella 3;0.07)
- f. **Direktiva huvudsatser med utsatt subjekt:** hmm ge du dockan lite också... (Vuxen: Tea 2;0.25)

Icke-V2-ordföljd analyseras i denna avhandling med en subjunktion i C° och ett finit verb i V° (se avsnitt 2.2.2 för detaljer). Clahsen (1988) har föreslagit att införandet av en subjunktion i C° är orsaken till att tyska barn från början placerar det finita verbet korrekt i bisatser. Eftersom vissa svenska bisatser kan ha både en fonetiskt realiserad subjunktion i C° och V2-ordföljd kan dock en subjunktion i C° inte ensam vara ledtråden till det finita verbets placering vid icke-V2-ordföljd. Ledtråden till icke-V2-ordföljd antas därför vara ett finit verb i V° (3:21), en ledtråd som finns i bisatser med ett finit verb efter ett disambiguerande satsadverbial (3:22).³² Bisatser utan satsadverbial däremot är tvetydiga med hänsyn till det finita verbets placering och innehåller således ingen ledtråd till finitets position. Det finita verbet kan i dessa stå antingen i I° eller i V°.

(3:21) Icke-V2-ordföljd: [_v FV]

(3:22) **Satser innehållande ledtråden till icke-V2-ordföljd**
Bisatser med FV efter ett satsadverbial: då säger Ulla att hon inte tycker om de. (Vuxen: Tea 2;9.09)

Eftersom vissa subjunktioner i svenskan inte behöver realiseras fonetiskt i vissa kontexter måste svenska barn få två olika ledtrådar till subjunktioners realisering, där den ena utgörs av en fonetiskt realiserad subjunktion i C° (3:23). Denna ledtråd återfinns i inledda subjunktionsbisatser och satsbasinledda bisatser med utsatt *som* (3:24).

(3:23) Fonetiskt realiserade subjunktioner: [_C sub]

(3:24) **Satser innehållande ledtråden till fonetiskt realiserade subjunktioner**
a. **Inledda subjunktionsbisatser:** de e en sån vagn som du har Ga Bella. (Vuxen: Bella 1;9.15)
b. **Satsbasinledda bisatser med utsatt *som*:** vi ska se vem som bor här då. (Vuxen: Bella 1;9.15)

Den andra ledtråden till subjunktioners realisering är en fonetiskt orealiserad subjunktion i C° (3:25). Ledtråden till nollsubjunktioner återfinns i oinledda subjunktionsbisatser (3:26). En förutsättning för att barn ska uppfatta denna ledtråd är naturligtvis att de tolkar satser som i (3:26) som bisatser och inte som huvudsatser. Oinledda subjunktionsbisatser

³² Ledtråden till icke-V2-ordföljd förekommer även i huvudsatser med *kanske* etc. i C° och det finita verbet efter ett disambiguerande satsadverbial (i). Men eftersom satser av detta slag inte finns i mitt material behandlar jag dem inte närmare.

(i) Imorgon kanske de inte arbetar i trädgården.

saknar fonetiskt realiserade bisatsinledare och skulle därmed ytstrukturellt kunna tolkas som subjektsinitiala deklarativer. Som jag påpekade ovan utgör dock en oinledd bisats inte någon egen prosodisk enhet, utan den ingår precis som sin inledda motsvarighet i samma prosodiska enhet som sin matris (se t.ex. Bruce 1998 och Roll 2004). En subjektsinitial deklarativ huvudsats däremot utgör en egen prosodisk enhet med en tonal stigning och ett fall. Mig veterligen existerar det inga studier av om barn uppfattar den prosodiska skillnaden mellan en oinledd bisats och en huvudsats. Däremot verkar barn vara mottagliga för prosodiska mönster i inputen om inte från födseln så åtminstone strax efteråt, och de verkar använda prosodisk information som ledtrådar till modersmålets grammatiska struktur, t.ex. OV/VO (se t.ex. Dehaene-Lambertz & Houston 1998, Gerken 2001, Guasti m.fl. 2001, Höhle m.fl. 2001, Höhle 2002 samt referenser i dessa verk). Det framstår därför inte som helt osannolikt att svenska barn kan uppfatta den prosodiska skillnaden mellan en oinledd bisats och en huvudsats och därmed tolka en oinledd bisats som syntaktiskt förankrad i den överordnade satsen, en förankring som antas ske genom ett osynligt led i C-domänen (se avsnitt 2.2.1 för osynliga led). I så fall har svenska barn förutsättningen för att kunna identifiera ledtråden till nollsubjunktioner.

(3:25) Nollsubjunktioner: [_C ~~sub~~]

(3:26) **Satser innehållande ledtråden till nollsubjunktioner**

Oinledda subjunktionsbisatser: nå ja äh ja tro nte dom passar på henne. (Vuxen: Bella 2;6.17)

Enligt analysen av satsbasinledda bisatser i avsnitt 2.2.2 ovan innehåller även dessa en nollsubjunktion (och i vissa fall en synlig subjunktion) i C°, men det är oklart om dessa verkligen kan sägas innehålla en ledtråd till nollsubjunktioner. En likhet mellan oinledda subjunktionsbisatser och satsbasbisatser utan *som* är att båda ingår i samma prosodiska enhet som sin matrissats. Båda kan därför sägas uppfylla det prosodiska kravet för att tolkas som en bisats genom en syntaktisk förankring i matrisen. Till skillnad från satsbasinledda bisatser utan *som* saknar oinledda subjunktionsbisatser helt ett inledande led, något som gör att förankringen i matrisen måste ske genom ett osynligt led i C-domänen. Med andra ord antar jag att den syntaktiska förankringen av en oinledd subjunktionsbisats i matrisen tvingar barn att anta ett osynligt led i CP. På detta sätt innehåller oinledda subjunktionsbisatser ledtrådar till nollsubjunktioner. Satsbasinledda bisatser utan *som* har dock redan en fonetiskt realiserad

satsbas i Spec-CP, vilken står för förankringen i matrisen. Därmed är det oklart om satsbasinledda bisatser utan *som* verkligen tvingar barn att anta en nollsubjunktion i C°. Mot bakgrund av detta kommer jag därför inte att beakta dessa som innehållande ledtrådar till nollsubjunktioner.

Vissa bisatser innehåller både ledtråden till V2-ordföljd och ledtråden till fonetiskt realiserade subjunktioner. Ledtråden till inbäddad V2-ordföljd är således en subjunktion i C° följt av ett annat led än subjektet i en ny Spec-CP och ett finit verb i C° (3:27). Denna ledtråd återfinns i bisatser med ett spetsställt led (3:28).

(3:27) Inbäddad V2-ordföljd: [_{CP} [_{C°} sub] [_{CP} XP [_{C°} FV]]]

(3:28) **Satser innehållande ledtråden till inbäddad V2-ordföljd**
Subjunktionsinledda bisatser med ett spetsställt led: då blev dom andra fågelungarna så rädda så då ramla en annan fågelunge ur. (Vuxen: Tea 3;0.05).

De satser som jag har behandlat i detta avsnitt uttrycker ledtrådar till några för denna avhandling relevanta grammatiska strukturer: V2-ordföljd, icke-V2-ordföljd, fonetiskt realiserade subjunktioner, nollsubjunktioner och inbäddad V2-ordföljd. Alla verbala yttranden innehåller dock inte ledtrådar till exempelvis det finita verbets placering, utan i vissa satser kan det vara omöjligt att med säkerhet fastslå det finita verbets position. Vilken typ av strukturell information sådana yttranden innehåller diskuteras i nästa avsnitt.

3.3.2.2 Annan evidens för verbplacering

Barn hör en hel del verbala yttranden som är oklara med hänsyn till de ovan diskuterade ledtrådarna. Som ett exempel framhöll jag i föregående avsnitt satser med rak ordföljd, t.ex. vissa subjektsinitiala deklarativer, vilka kan analyseras med det finita verbet i C°, I° eller V°. Enligt Lightfoot (1999, 2006) uppfattar inte barn att sådana satser innehåller någon information om det finita verbets placering överhuvudtaget, och därför antas de inte spela någon roll för erövringen av verbplacering.

Det finns emellertid också en typ av verbala yttranden som inte innehåller någon ledtråd men som ändå exkluderar vissa strukturella analyser. Vissa yttranden indikerar att det finita verbet har flyttat från V° utan att vidare avslöja målet för verbflyttningen (jfr Westergaard 2006, 2007). Yttranden av denna typ är subjektsinitiala deklarativer med FV-SA-ordföljd, subjektslösa direktiva huvudsatser med FV-SA-ordföljd och subjunktionsinledda bisatser med FV-SA-ordföljd (3:29). Dessa måste

inte analyseras med ett finit verb i C°, utan finitet skulle lika väl kunna stå i I° (eller motsvarande), dvs. den lägsta positionen framför satsadverbial. Det är viktigt att poängtera att jag i detta sammanhang endast tar hänsyn till sådana satsadverbial som enligt avsnitt 2.3 ovan klassificerades som disambiguerande. Enligt Lightfoot (1999, 2006) uttrycker inte satser av denna typ någon ledtråd till det finita verbets placering, men eftersom de ändå visar att V° exkluderas som en möjlig position för finitet antar jag att de innehåller en svagare form av evidens för verbets placering än ledtrådar. När ett barn hör en sådan sats tvingas nämligen barnet att tillskriva satsen en struktur med det finita verbet i något funktionellt huvud ovanför V° (t.ex. I° eller C°), eftersom V° uppenbarligen är exkluderad. I denna avhandling kommer jag att referera till sådan evidens som evidens för verbflyttning.

(3:29) **Evidens för verbflyttning**

- a. **Subjektsinitiala deklarativer med FV-SA-ordföljd:** nä han vill inte de. (Vuxen: Bella 2;0.09)
- b. **Subjektslösa direktiva huvudsatser med FV-SA-ordföljd:** men peta inte där då. (Vuxen: Bella 3;0.07)
- c. **Subjunktionsinledda bisatser med FV-SA-ordföljd:** för den går ju nte. (Vuxen: Bella 2;0.09)

På motsvarande sätt visar vissa yttranden att det finita verbet inte står i C°. Till dessa räknas subjunktions- och satsbasinledda bisatser samt subjekts- och icke-subjektsinitiala deklarativer med *kanske* etc., om dessa saknar ett satsadverbial (3:30). Svenska barn tvingas att tillskriva dessa satser en struktur med finitet i ett lägre huvud än C° (t.ex. I° eller V°). Denna typ av evidens kommer att kallas övrig evidens för verbplacering.

(3:30) **Övrig evidens för verbplacering**

- a. **Subjunktionsinledda bisatser:** ja skulle vilja veta om han e hemma tro. (Vuxen: Bella 1;9.15)
- b. **Satsbasinledda bisatser:** ja vill titta hur de ser ut. (Vuxen: Tea 3;0.05)
- c. **Deklarativer med *kanske* etc.:** å så kanse man bor där. (Vuxen: Bella 2;6.17)

Slutligen framgår det av subjunktionsinledda bisatser med FV-SA-ordföljd att det finita verbet inte står i V°. I diskussionen av exemplen i (3:29) ovan antog jag att FV-SA-ordföljd utgör evidens för verbflyttning. Subjunktionsinledda bisatser innehåller samtidigt ledtråden till fonetiskt

realiserade subjunktioner. Jag benämner denna typ av evidens för evidens för inbäddad verbflyttning (3:31).

(3:31) **Evidens för inbäddad verbflyttning**

Subjunktionsinledda bisatser med FV-SA-ordföljd: för den går ju nte.
(Vuxen: Bella 2;0.09)

Sammanfattningsvis antar jag att barns input återspeglar dels ledtrådar, som är en stark information på det sättet att den anvisar en speciell strukturell analys, dels evidens, som är en svag information på det sättet att den utesluter vissa strukturella analyser. I den fortsatta framställningen kommer jag att använda "input" som en synonym till både ledtrådar och evidens. Detta innebär att "input" används i två olika betydelser i den kommande framställningen. Å ena sidan används "input" som en allmän beteckning för det språk som barn möter i sin omgivning, dvs. barns språkliga miljö. Å andra sidan används "input" som en mer specifik beteckning för de abstrakta strukturerna (dvs. ledtrådar och evidens) i barnens språkliga miljö som i t.ex. input för V2-ordföljd, input för fonetiskt realiserade subjunktioner och input för verbflyttning.

3.4 Om robusthet och produktivitet

3.4.1 Ledtrådars frekvens och frekvenströsklar

Lightfoot (1997, 1999, 2006) menar att det inte finns någon anledning att tro att barn missleds av ledtrådar för enstaka felproducerade grammatiska strukturer. Ledtrådar måste därför vara robusta för att barn ska kunna härleda dem ur inputen. Robusthet definierar han som frekvens i inputen. Inputfrekvens har av generativa barnspråksforskare traditionellt betraktats som ovidkommande för språktillägnet (Kupisch 2007, Roeper 2007) men har av icke-generativa barnspråksforskare länge framhållits som en viktig informationskälla för barn, om än inte den enda. Exempelvis menar Tomasello (2003) att barns initiala grammatiska kunskap är knuten till högfrekventa lexikala led i inputen (se även Akhtar 1999, Diessel & Tomasello 2001, Kidd m.fl. 2005, 2006 och Matthews m.fl. 2005). En hög frekvens gynnar erövringen av syntaktiska strukturer på det sättet att generalisering sker utifrån de högfrekventa lexikala konstruktionerna i inputen.

Beroende på vilken roll som tillskrivs inputen i språkerövringsprocessen kan frekvens vara intressant även för generativa barnspråksforskare (se de generativa bidragen i Gülzow & Gagarina 2007 samt Kupisch 2004), men till skillnad från i många icke-generativa teorier har frekvens inget förklaringsvärde i generativ grammatik: "The properties of UG are presupposed before counting, they are not the result of counting" (Roeper 2007:25). Valian (1999) framhåller tre olika sätt på vilka inputen kan tänkas driva språktillägnet: kopiering, triggnings eller hypotestestning (se även avsnitt 1.2 ovan). Kopiering, som är ett vanligt antagande inom icke-generativ barnspråksforskning, innebär att barnet på basis av frekvens kopierar de mönster som finns i inputen. Detta förutsätter ingen medfödd språkförmåga, och kopiering har därför inte spelat någon roll inom generativ barnspråksforskning. Triggnings kan ses som den andra ytterligheten, där den medfödda språkförmågan, i form av parametrar, tillskrivs den avgörande rollen. Ledtrådar i inputen triggar det ena eller andra parametervärdet, och ledtrådarnas frekvens spelar ingen egentlig roll i denna process. Hypotestestning, som är utgångspunkten i denna avhandling, innebär att ledtrådarna ligger till grund för en testning av hypoteser om modersmålets grammatiska struktur. Ledtrådarnas frekvens i inputen spelar en roll i formulerandet och testandet av hypoteser om den underliggande grammatiska strukturen. Valian & Casey (2003) diskuterar frågan vilken roll inputfrekvens spelar, och de hävdar att en upprepad exponering för ett visst språkligt fenomen ger barn en möjlighet att tolka fler aspekter av det språkliga fenomenet. Därmed kan en upprepad exponering hjälpa barnet att uppfatta syntaktiska regelbundenheter i inputen och formulera hypoteser om den underliggande syntaktiska strukturen. Denna process påverkas naturligtvis av att många olika typer av information (t.ex. fonologisk, lexikal, semantisk, syntaktisk, pragmatisk, icke-verbal) konkurrerar om barns uppmärksamhet i naturliga situationer. Vi kan därför inte förutsätta någon enkel relation mellan inputfrekvens och erövringen av den syntaktiska strukturen.

Lightfoot (1997, 1999, 2006) utgår i sin modell från att det existerar någon form av frekvenströsklar för de olika ledtrådarna. Barn kommer endast att kunna härleda en viss ledtråd om ledtrådens absoluta³³ frekvens ligger över tröskeln. Ett mål för forskningen blir därför att försöka fastställa hur frekvent en viss ledtråd måste vara för att den ska få

³³ Den absoluta frekvensen för en ledtråd baseras på antalet förekomster av ledtråden i förhållande till den sammanlagda inputen. I denna avhandling kommer jag att beräkna den absoluta frekvensen i förhållande till antalet verbala yttranden i inputen.

någon återverkan i barns språkerövring. Lightfoot framhåller att vi knappast kan förvänta oss att finna ett universellt värde för hur frekvent en ledtråd måste vara, eftersom vissa delar av den grammatiska strukturen kan vara känsligare än andra (se även Lightfoot & Westergaard 2007). En liknande tanke framkommer i Platzack (2001) där det föreslås att C-domänen är mer sårbar än V-domänen. Om detta stämmer borde svenska barn ha svårare för att härleda ledtråden till V2-ordföljd ur inputen än ledtråden till icke-V2-ordföljd, en prediktion som dock inte får något stöd i min undersökning (se kapitel 6 och 8 för empiriska detaljer).

Enligt Lightfoot (1997, 1999, 2006) kan alltså frekvenströsklar variera från ledtråd till ledtråd. Medan en ganska låg frekvens kan vara tillräcklig för en ledtråd för att få genomslagskraft kan en annan ledtråd kräva en tämligen hög frekvens. En fråga som Lightfoot inte behandlar men som vi också bör ställa oss i detta sammanhang är om frekvenströsklar kan vara individuella. Vissa barn kanske behöver en högre ledtrådsfrekvens eller en längre exponeringsperiod än andra. Detta skulle komplicera fastställandet av frekvenströsklar ytterligare så att det i praktiken kan vara ett omöjligt begrepp att arbeta med.

Trots detta spekulerar Lightfoot (1999) i var frekvenströskeln ligger för V2-ordföljd. Som en tillräcklig frekvens tar han frekvensen för ledtråden till V2-ordföljd i moderna V2-språk såsom nederländska, norska, svenska och tyska, och som en otillräcklig frekvens tar han frekvensen för ledtråden till V2-ordföljd i engelskan i början av 1200-talet, en tidsperiod då V2-ordföljd höll på att försvinna ur detta språk. Jörgensen (1976:101ff) har undersökt förekomsten av inverterad ordföljd i huvudsatser i talad vuxenriktad svenska. Han rapporterar 27 % inversion i sitt radiomaterial, 38,1 % i sitt intervjumaterial och 40,2 % i sitt samtal-/debattmaterial. Resterande andelar har rak ordföljd.³⁴ Jörgensens (1976) studie ger dock en något missvisande bild av svenskan, delvis eftersom hans material bestod av talspråk riktat till vuxna svenskar. Josefssons (2003a, 2003b) studier av barnriktad svenska antyder att över 50 % av

³⁴ Jörgensens (1976) beräkningar av andelen satser med rak ordföljd får stöd av flertalet andra undersökningar. Westman (1974:155) rapporterar att andelen subjekt i fundamentet i bruksprosatexter är 64 %. Motsvarande siffra för fiktionsprosa är 69,7 % enligt Teleman & Wieselgren (1970:119). Liknande siffror – 62,5 %, 68,6 % och 72,2 % – fann Benson (1974:229) i sina tre undersökta grundlagstexter. Även Bohnacker & Rosén (2008:10) rapporterar en hög andel rak ordföljd. I deras material som bestod av informella texttyper producerade dels av elever i 15-årsåldern, dels av universitetsstudenter i 20–25-årsåldern hade 73 % av de deklarativa huvudsatserna rak ordföljd (se även Bohnacker & Rosén 2007a, 2007b).

alla huvudsatskontexter i svenska barns input innehåller ledtråden till V2-ordföljd. Detta stöds av Westergaard (2007) som rapporterar att motsvarande siffra i nordnorska barns input är 54,2 % (1137/2097).³⁵ Både Josefsson (2003a, 2003b) och Westergaard (2007) visar att en inputfrekvens strax över 50 % är fullt tillräcklig för att svenska och norska barn ska erövra V2-ordföljd i exempelvis rogativa huvudsatser och icke-subjektsinitiala deklarativer helt problemfritt.

1200-talets engelska däremot uppvisar endast ca 17 % ledtrådar till V2-ordföljd (Lightfoot 1999).³⁶ Eftersom engelskan under denna period höll på att förlora V2-ordföljden menar Lightfoot att 17 % uppenbarligen inte var tillräckligt frekvent för att engelska barn skulle erövra V2-ordföljd. Ett problem i sammanhanget är att dessa siffror är baserade på en allittererande prosatext (*Sawles Warde*) och därför knappast kan sägas vara representativa för det språk som engelska barn mötte på 1200-talet.

3.4.2 Mikroledtrådar och entydighet

Marit Westergaard har i ett flertal studier ifrågasatt den absoluta frekvensens relevans för språktillägnandet (t.ex. Westergaard 2004, 2005, 2006, 2007). Exempelvis är ledtråden till fonetiskt realiserade subjunktioner, [_C sub], mycket mindre frekvent än ledtråden till V2-ordföljd. Westergaard presenterar inga siffror specifikt för denna ledtråd, men i mitt inputmaterial uppgår frekvensen till i genomsnitt 7,8 % (se kapitel 5 för detaljer). Trots att ledtråden för ett finit verb i C° är mycket mer frekvent i inputen än ledtråden för en subjunktion i C° övergeneraliserar nordnorska barn aldrig verbflyttning till C° i kvesitiva bisatser och exklamativer (3:32) (Westergaard 2007).

(3:32) a. se her ka Ina gjør. (Ina 1;11.22)

'se här vad Ina gör'

b. kor store mage han har. (Ina 3;3.18)

'vilken stor mage han har'

³⁵ Om det finns någon skillnad mellan vuxen- och barnriktad svenska med avseende på frekvensen för ledtråden till V2-ordföljd diskuteras mer ingående i avsnitt 5.1 nedan.

³⁶ Siffran 17 % är baserad på beräkningar genomförda av Ans van Kemenade på en tidig 1200-talstext från de sydvästra delarna av mellersta England, *Sawles Warde*. Hon fann 152 huvudsatser varav 26, dvs. 17 %, inleddes av ett annat led än subjektet. Se Lightfoot (1999:156) för detaljer.

Westergaard (2004, 2005, 2006, 2007) menar bl.a. att ledtråden till V2-ordföljd så som den är formulerad i Lightfoots arbeten är för grov och borde leda till förvirring, eftersom norska barn från Tromsø, liksom engelska barn, får ledtråden i vissa satstyper men inte i andra. I en modell med en enhetlig C-domän borde detta leda till övergeneralisering mellan olika satstyper, något som Westergaard dock inte kan finna i sina data. Barnen använder redan i tidig ålder korrekt ordföljd i olika satstyper, t.ex. V2-ordföljd i deklarativa huvudsatser, icke-V2-ordföljd i exklamativa och både V2- och V3-ordföljd i kvesitiva huvudsatser (Westergaard 2006). På motsvarande sätt flyttar små engelska barn modersmålsenligt det finita verbet till C° i frågor men inte i deklarativer (Stromswold 1990, Lightfoot & Westergaard 2007). Westergaard (2005) föreslår därför att UG specificerar en universell uppsättning av olika funktionella kategorier i C-domänen, där varje funktionell kategori anger en egen satstyp (se även Westergaard & Vangsnes 2005). Olika satstyper skiljer sig från varandra med avseende på vilken projektion som är den högsta i strukturen. En sats som inleds av Pol(arity)P tolkas därför som en rogativ huvudsats (3:33a), en som inleds av Int(errogative)P tolkas som en kvesitiv huvudsats (3:33b) och en som inleds av Top(ic)P som en deklarativ huvudsats (3:33c). På motsvarande sätt projicerar subjunktionsinledda bisatser Fin(iteness)P (3:33d) och satsbasinledda bisatser WhP (3:33e). V2-ordföljd är i denna modell inte ett enhetligt fenomen utan snarare flyttning av det finita verbet till olika huvuden i C-domänen, nämligen till Pol° i rogativa huvudsatser, Int° i kvesitiva huvudsatser och Top° i deklarativa huvudsatser. Därmed existerar det ingen enhetlig ledtråd till V2-ordföljd, utan V2-ordföljd erövrar på basis av mikroledtrådarna i (3:33a–c).

- | | | |
|--------|--|------------------------------|
| (3:33) | a. [_{PolP} XP [_{Pol°} FV]] | rogativa huvudsatser |
| | b. [_{IntP} XP [_{Int°} FV]] | kvesitiva huvudsatser |
| | c. [_{TopP} XP [_{Top°} FV]] | deklarativa huvudsatser |
| | d. [_{FinP} [_{Fin°} sub]] | subjunktionsinledda bisatser |
| | e. [_{WhP} bas [_{Wh°}]] | satsbasinledda bisatser |

Sökandet efter ledtrådar blir därmed en selektiv process på det sättet att barn endast genomsöker den aktuella satstypen efter ledtrådar till V2-ordföljd. Barn generaliserar således inte ledtrådar till V2-ordföljd mellan olika satstyper, utan V2-ordföljd i rogativa huvudsatser erövrar på basis av ledtrådar i strukturer inledda av PolP (3:33a), V2-ordföljd i kvesitiva huvudsatser på basis av ledtrådar i IntP (3:33b) och V2-ordföljd i dekla-

rativa huvudsatser på basis av ledtrådar i TopP (3:33c). Med ett sådant synsätt kan vi beskriva varför barn från Tromsø redan i sina tidigaste yttranden endast använder V2-ordföljd i deklarativa huvudsatser, icke-V2-ordföljd i exklamativer men både V2- och V3-ordföljd i kvesitiva huvudsatser, samt varför engelska barn flyttar finitet till C° i frågor men inte i deklarativer. Barn generaliserar inte ordföljd mellan dessa satstyper eftersom de inleds av olika projektioner i C-domänen.

I-domänen och V-domänen har till skillnad från C-domänen en likadan arkitektur oavsett vilken satstyp det rör sig om, dvs. samma projektioner finns i rogativa, kvesitiva och deklarativa huvudsatser samt subjunktions- och satsbasinledda bisatser. Ledtråden till icke-V2-ordföljd, [_V FV], är därför gemensam för samtliga satstyper. Ledtrådar relaterade till I- och V-domänerna kan därför generaliseras mellan olika satstyper.

I Westergaards modell existerar det inga frekvenströsklar på det sätt som Lightfoot (1997, 1999, 2006) föreslår, och beräkningar av absoluta frekvenser är därför ointressanta. Avgörande för hur robust en ledtråd är är istället hur entydig ledtråden är i en viss satstyp. En ledtråds entydighet bestäms av dess relativa frekvens i förhållande till andra konkurrerande ledtrådar i den aktuella satstypen. Om det exempelvis existerar två olika ledtrådar till det finita verbets placering i en viss satstyp bestäms ledtrådarnas entydighet i förhållande till varandra. Relativ frekvens har alltså att göra med ett språkligt fenomenets användning i förhållande till andra användningar.³⁷ För att konkretisera skillnaden mellan ledtråders absoluta frekvens och entydighet kan vi ställa dessa mot varandra utifrån Westergaards (2007) beräkningar av ledtrådarna till V2-ordföljd och fonetiskt realiserade subjunktioner i C°. Den absoluta frekvensen för rogativa huvudsatser och icke-subjektsinitiala deklarativer med V2-ordföljd är 30,8 % respektive 13,6 % av de verbala yttrandena i hennes inputmaterial. Motsvarande frekvens för kvesitiva bisatser och exklamativer med en subjunktion i C° är 1,6 % (34/2097) respektive 0,4 % (9/2097). Trots de stora frekvensskillnaderna placerar Westergaards barn konsekvent ett finit verb i C° i rogativa och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser och en subjunktion i C° i kvesitiva bisatser och exklamativer. Ett problem för Lightfoots (1997, 1999, 2006) modell är att kunna

³⁷ Denna definition av frekvens förekommer även inom konstruktionsgrammatiska teorier såsom formulerade i t.ex. Tomasello (2003) och Kidd m.fl. (2005, 2006). En avgörande skillnad är dock att Westergaard (2005) integrerar den relativa frekvensen i en modell bestående av UG-baserade C-projektioner för olika satstyper.

förklara varför barn lyckas härleda lågfrekventa ledtrådar lika bra som högfrekventa. Om vi istället ser på ledtrådarnas entydighet kan vi konstatera att de är lika entydiga. Alla kvesitiva bisatser och exklamativer i Westergaards (2007) inputmaterial uttrycker ledtråden till fonetiskt realiserade subjunktioner i C°, och samtliga rogativa huvudsatser och nästan alla icke-subjektsinitiala deklarativer uppvisar ledtråden till V2-ordföljd.³⁸ Utifrån Westergaards entydighetsperspektiv kan vi förklara de norska barnens lyckade erövring med att ledtrådarna, trots stora frekvensskillnader, är lika entydiga i de aktuella satstyperna. En ledtråd behöver således inte vara särskilt frekvent i den språkliga inputen, utan det räcker med att den är entydig i respektive satstyp. Detta leder oss vidare till frågan om satstyper som uppvisar tvetydig input för verbplacering.

I tromsødialekten kan vissa bisatser vid sidan av icke-V2-ordföljd i vissa fall även ha ett finit verb i I°, dvs. före ett satsadverbial (Bentzen 2003, 2005, jfr även fotnot 18 i avsnitt 2.2.1). Med andra ord uttrycker bisatser av denna typ ibland input för ett finit verb i V°, [_V FV], och ibland input för ett finit verb i I°, [_I FV]. I förhållande till samtliga verbala yttranden är dessa typer av input lågfrekventa i Westergaards (2007) nordnorska inputmaterial: 0,7 % (14/2097) [_V FV] och 0,1 % (3/2097) [_I FV]. Om vi istället ser närmare på entydigheten ser vi att 82 % (14/17) av bisatserna uttrycker [_V FV] och 18 % (3/17) [_I FV]. Även om inga studier presenterar några siffror rapporteras att norska barn från Tromsø vid sidan av icke-V2-ordföljd även placerar det finita verbet före satsadverbialet, vilket ibland leder till felaktig ordföljd (3:34) (se t.ex. Bentzen 2003, Westergaard 2005, 2006 och Westergaard & Bentzen 2007). Den tvetydiga inputen för verbplaceringen i bisatser skulle således kunna vara orsaken till att barn från Tromsø ibland placerar det finita verbet i I° där vuxna inte tillåter det.

Westergaard (2005) framhåller dock inte de båda ledtrådarna till verbplaceringen i bisatser som orsak till barnens felaktiga verbplacering. Istället menar hon att nordnorska barn misstolkar inputen för verbets placering i subjektsinitiala deklarativer som verbflyttning till I°³⁹ (3:35), eftersom denna satstyp inte entydigt visar att det finita verbet flyttar ända

³⁸ Vissa icke-subjektsinitiala deklarativer innehåller ledtrådar till icke-V2-ordföljd p.g.a. att *kanske* etc. står i C°.

³⁹ Westergaard (2005) räknar också med en annan uppsättning projektioner i I-domänen än den modell som jag använder i denna avhandling. Den exakta formuleringen är emellertid ointressant i detta sammanhang. Avgörande för de resonemang som förs här är enbart att I-domänen ser likadan ut i alla satstyper. Därför använder jag den enhetliga beteckningen IP i min framställning. För detaljer hänvisas till Westergaard (2005).

till Top°. Denna verbflyttning generaliserar barnen till bisatser, vilket resulterar i att det finita verbet felaktigt placeras före satsadverbial (3:34). Icke-V2-ordföljd uppkommer när barnen, på basis av ledtråden [_v FV], förstår att det finita verbet inte flyttar till I° i bisatser, något som också resulterar i att de förstår att det finita verbet inte heller flyttar till I° i subjektsinitiala deklarativer utan till Top°. Problematiskt med denna förklaring är dock att den inte tar hänsyn till att barn som erövrar tromsø-dialekten får input för verbflyttning till I° (se t.ex. Bentzen 2003, 2005). Barnen kan därför inte alls utesluta verbflyttning till I° i bisatser på det sätt som Westergaard (2005) hävdar.

- (3:34) a. *når han Iver e ikke her, så kan æ ta med den store skjeia. (Henning 4;6.27)
 'når han Iver är inte här, så kan jag ta med den stora skeden'
 b. *det er ho mamma som har også tegna. (Ina 3;2.05)
 'det är hon mamma som har också ritat'
- (3:35) æ vet ikkje. (Ann 1;9.18)
 'jag vet inte'

3.4.3 Om produktivitet och grammatiska regler

Den ledtrådsbaserade lärbarhetsmodell som skisserats i detta kapitel implicerar att ledtrådar måste vara robusta för att barn ska kunna härleda dem ur inputen. Modellen säger dock inget om med vilken grad av produktivitet som barn kan härleda en robust ledtråd. Å ena sidan kan den resulterande grammatiska regeln uppvisa full produktivitet genom att omfatta grammatiska kategorier och inte enskilda lexikala element. O'Grady (2005:89–90) benämner en sådan grammatisk regel "en stor regel". En stor regel för V2-ordföljd skulle kunna lyda "flytta finita verb till C°".

Å andra sidan kan barns språkliga input spela en mer central roll på det sättet att barns tidiga grammatiska kompetens är bunden till enskilda lexikala led. Tanken är att barn inledningsvis kan koppla exempelvis V2- och icke-V2-ordföljd till enskilda verb, och först i ett senare skede formulera en mer generell grammatisk regel. O'Grady (2005:89–90) benämner en grammatisk regel som endast omfattar enskilda lexikala element "en liten regel". En liten regel för V2-ordföljd skulle kunna lyda "flytta *är* till C°" (jfr Roeper 2007:33–35). Enligt detta synsätt förväntar vi oss att de högfrekventa finita verben i inputen också är de finita verb som barn tidigast flyttar till C°. Denna tanke är framträdande inom viss icke-

generativ barnspråksforskning. Exempelvis hävdar Matthews m.fl. (2005) i sina studier av ordföljden hos engelska barn att de har funnit stöd för att barn bygger sin grammatiska kunskap runt högfrekventa ord i inputen. I ett experiment fick barn höra antingen högfrekventa eller lågfrekventa verb i satser med en för engelskan felaktig SOV-ordföljd. Deras resultat visade följande: Vid 2;9 års ålder använde de barn som fick höra högfrekventa verb oftare den för engelskan typiska SVO-ordföljden än de barn som fick höra lågfrekventa verb. De barn som fick lyssna till lågfrekventa verb uppvisade en större tendens att använda SOV-ordföljden i sin egen produktion av dessa verb. Barn som var ett år äldre föredrog dock att använda SVO-ordföljd, oavsett om de lyssnat till hög- eller lågfrekventa verb. Detta tolkades som att barns förmåga att använda rätt ordföljd utvecklas på basis av verb som är högfrekventa i inputen. Om detta stämmer förväntar vi oss med andra ord stora likheter mellan svenska barns input och output.

3.4.4 Implikationer för denna avhandling

I avsnitten 3.4.1–3.4.2 behandlade jag frågan om hur robusta ledtrådar måste vara för att barn ska kunna härleda dem ur inputen. Lightfoots (1997, 1999, 2006) tanke om absolut frekvens (frekvenströsklar) ställdes mot Westergaards (2005) tanke om relativ frekvens (entydighet) i olika satstyper. Med ambitionen att försöka ge en så korrekt bild som möjligt av de svenska barnens erövring av ordföljden i huvudsatser och bisatser kommer jag att tillämpa båda synsätten i denna avhandling. Beroende på vilken roll absolut och relativ frekvens spelar förväntar vi oss lite olika resultat. Om den absoluta frekvensen spelar en avgörande roll borde en tämligen hög ledtrådsfrekvens krävas för en lyckad erövring. Låg ledtrådsfrekvens borde leda till problem i erövringen. Om däremot den relativa frekvensen i en satstyp är avgörande borde även entydiga ledtrådar med låg absolut frekvens leda till lyckad språkerövring. Tvetydiga ledtrådar borde i sådana fall vara mer problematiska.

Westergaard (2005) för en intressant diskussion om hur benägna barn är att generalisera grammatiska regler mellan olika satstyper. Enligt hennes modell kan ledtrådar i C-domänen endast generaliseras inom respektive satstyp, eftersom olika satstyper projicerar olika funktionella kategorier, medan ledtrådar lokaliserade till I- och V-domänerna kan generaliseras mellan olika satstyper, eftersom dessa domäners arkitektur är universell. Särskilt intressant i detta sammanhang är CP-rekursion,

som i svenska bisatser endast förekommer vid subjunktionerna *att*, *därför* (*att*), *för* (*att*) och *så* (*att*). Enligt Westergaard (2005) borde svenska barn kunna generalisera CP-rekursion till andra subjunktionsinledda bisatser, men inte till satsbasinledda bisatser, eftersom dessa inleds av en annan funktionell projektion än subjunktionsinledda bisatser. Vi förväntar oss därför att kunna finna spetsställning av led och FV-SA-ordföljd i andra subjunktionsinledda bisatser än *att*-satser, men inte i satsbasinledda bisatser.

Det är också intressant att notera att Westergaard (2005) antar att norska barn behandlar subjektsinitiala deklarativer annorlunda än icke-subjektsinitiala. Varför barn skulle göra detta är oklart, eftersom båda inleds av TopP i hennes modell. För diskussionen i denna avhandling är det ändå intressant att Westergaard skiljer på subjektsinitiala och icke-subjektsinitiala deklarativer, eftersom detta väcker tanken att barn kanske gör ännu finare uppdelningar i satstyper när de härleder ledtrådar ur inputen än vad Westergaard antar. Om det ligger någon som helst sanning bakom denna tanke borde svenska barn kunna lokalisera CP-rekursion till bisatser inledda av *att*, *därför* (*att*), *för* (*att*) och *så* (*att*). Vi förväntar oss då att de inte övergeneraliserar spetsställning av led eller FV-SA-ordföljd till andra subjunktionsinledda bisatser. Dessutom borde vi kunna finna skillnader i verbplacering mellan de olika *att*-satserna.

I detta avsnitt har jag också behandlat frågan om med vilken produktivitet en robust ledtråd kan härledas ur inputen. Eftersom jag i denna avhandling är intresserad av att fastställa när barn tillämpar bl.a. V2-ordföljd produktivt antar jag att barnen har tillgång till en stor grammatisk regel för V2-ordföljd, dvs. en regel som sträcker sig över grammatiska kategorier och inte över enskilda element, när de flyttar olika finita verb till C°, olika led till Spec-CP och olika subjekt till Spec-IP. Med andra ord utgår jag från att en stor grammatisk regel signaleras genom lexikal variation i tillämpningen av grammatiska operationer. I detta sammanhang är det viktigt att notera att det i praktiken kan vara svårt eller t.o.m. omöjligt att skilja en liten grammatisk regel från en helhetsinlärdd fras, eftersom båda baseras på enskilda högfrekventa element i inputen. Den formella skillnaden mellan dessa är att en liten grammatisk regel är ett resultat av att barn har härlett en ledtråd ur inputen och på ett mycket restriktivt sätt integrerat denna ledtråd i sin grammatik, medan en helhetsinlärdd fras inte är ett resultat av en ledtråd utan snarast av att barn har lärt sig en fras bestående av högfrekventa ordkombinationer i inputen. En konstruktion baserad på en liten regel har

alltså en inre grammatisk struktur, medan en helhetsinlärd fras är en oanalyserad helhet. I avhandlingen avser jag inte att ta ställning till om ett barn har lärt sig en liten regel eller en fras. Intressant för min undersökning är när barnen uppvisar en stor regel, och då är distinktionen mellan en liten regel och en helhetsinlärd fras inte relevant.

3.5 Avslutning

I detta kapitel har jag diskuterat några relevanta teoretiska frågor inom den generativa barnspråksforskningen och deras konsekvenser för avhandlingen. Jag utgår från att barn söker igenom den språkliga inputen efter ledtrådar till modersmålets grammatiska struktur och att en ledtråd måste uppfattas som robust för att barn ska kunna härleda den ur inputen och integrera den i sin grammatik. Mot bakgrund av kontinuitetsdebatten skulle integrerandet av ledtrådar kunna vara ett strukturbygge, där exempelvis integrerandet av subjunktioner skulle kunna leda till att C-domänen blir tillgänglig. Eftersom det är oklart hur vi ska förhålla oss till den fonetiska realiseringens roll som bevismaterial för uppkomsten av ny struktur avstår jag från att ta ställning till om barn måste erövra CP eller om de föds med den. Istället fokuserar jag på frågan när barn i sin produktion visar att de har tillgång till C-domänen utan att utesluta möjligheten att den finns tillgänglig dessförinnan. Med andra ord antar jag att barnen har integrerat en abstrakt struktur i sin grammatik senast när de uppvisar denna i sin produktion. Det avgörande kriteriet för när de i sin produktion uppvisar tillgång till en viss struktur antas vara en produktiv och varierad användning av grammatiska fenomen knutna till den aktuella strukturen. I enlighet med den funktionella projekthypotesen behöver dock inte denna användning vara fonetiskt realiserad, vilket exempelvis innebär att även nollsubjunktioner kan tas som en indikation på tillgång till C-domänen.

Innan jag övergår till att redovisa mina resultat diskuterar jag i det kommande kapitlet några metodologiska problem kopplade till min undersökning av ordföljden i huvudsatser och bisatser.

4 Metodologi – finithet, huvudsatser och bisatser

I detta kapitel diskuterar jag några metodologiska problem vid studier av verbplacering i huvudsatser och bisatser i vuxen- och barnspråk.

Ett centralt begrepp i avhandlingen är ”verbala yttranden”. Med ett ”verbalt yttrande” avser jag ett yttrande som innehåller ett verbalt element, dvs. ett finit och/eller ett infinit verb. De verbala yttrandena har jag så långt det är möjligt klassificerat i huvudsatser och bisatser. I vuxen svenska är det inte alltid enkelt att dra en tydlig gräns mellan finita och infinita verb samt mellan huvudsatser och bisatser; det sistnämnda problemet diskuterades i kapitel 2 ovan, varför jag i detta kapitel fokuserar på barnens huvudsatser och bisatser. En gränsdragning i barnspråk försvåras ytterligare av att barn inte sällan utelämnar vissa element som är obligatoriska i vuxenspråket (se t.ex. Lundin 1987, Radford 1990, Josefsson 2002 och Santelmann 2003). Särskilt problematiskt är avsaknaden av morfologisk finithetsmarkering på verb och avsaknaden av bisatsinledare, något som kan leda till formsammanfall mellan finita och infinita verb samt mellan huvudsatser och bisatser. I avsnitt 4.1 diskuterar jag problem knutna till gränsdragningen mellan finita och infinita verb, och i avsnitt 4.2 behandlar jag gränsdragningsproblematiken associerad med huvudsatser och bisatser. I avsnitt 4.2 skisserar jag också några excerperingsprinciper för huvudsatser och bisatser i mitt input- och outputmaterial samt ger en kort presentation av det excerperade materialet. Kapitlet sammanfattas i avsnitt 4.3.

Lägg också märke till att när jag i den kommande framställningen återger vuxen- och barnyttranden från mitt material har jag för tydlighetens skull tagit bort markörer för pauser, betoning o.dyl., där detta inte är relevant för tolkningen av yttrandet. I de fall ett yttrande ändå kan vara svårt att tolka tillfogar jag en parafras under yttrandet.

4.1 Finithet och verbböjning

I svenskan skiljer sig finita verb från infinita genom att de i normalfallet flyttar bort från V-domänen i huvudsatser och genom att de markeras morfologiskt med tempus- och modusböjning i presens, preteritum eller imperativ. Forskare har länge intresserat sig för hur barn erövrar sitt modersmåls specifika finithetsmarkering, och en intressant observation är att barn under perioden fram till 2;0–2;6 producerar satser som saknar verb markerade för finithet (se bl.a. Jordens 1990, Boser m.fl. 1992, Clahsen & Penke 1992, Platzack 1992, Plunkett & Strömquist 1992, Poeppel & Wexler 1993, Guasti 1993/1994, Rizzi 1993/1994, Wexler 1994, Whitman 1994, Santelmann 1995, Haegeman 1995, 1996, Schlichting 1996, Sigurjónsdóttir 1999, Josefsson 2002, Christensen 2003, Wikström 2008). Dessa satser innehåller ibland ensamma verb i infinitiv eller supinum vilka jag i enlighet med traditionen kommer att referera till som rotinfinitiver och rotsupiner. Perioden då barn yttrar rotinfinitiver och rotsupiner brukar kallas för rotinfinitivfasen (se Wexler 1994). Några exempel på rotinfinitiver från mitt material ges i (4:1).⁴⁰

- (4:1) a. *pappa **bära** den. (Markus 1;11.12)
b. *pappa **hjälpa** den. (Bella 2;1.28)
'pappa hjälpa den'

Svenskans verbböjning är förhållandevis begränsad, och i talspråk är den inte alltid särskilt distinkt. Detta leder ibland till formsammanfall mellan finita och infinita verb, och därför är det i vissa fall motiverat att tolka verb som finita trots att de saknar böjning. Verb tillhörande konjugation 1 saknar ofta presens- och preteritumändelserna *–r* och *–de* i talspråk, något som leder till sammanfall med infinitivformen, såsom *spela* i (4:2a) visar. Konsekvensen är att det blir omöjligt att på basis av verbböjningen avgöra om *spela* är finit eller infinit. Hansson (1998:77) påpekar vidare att finala *–r* inte uttalas särskilt tydligt i svenskt talspråk överhuvudtaget, och i vissa svenska dialekter finns dessutom en mer allmän tendens att utelämna *–r*. Detta kan leda till formsammanfall mellan presens och

⁴⁰ Rotinfinitiver och rotsupiner har förklarats på olika sätt. Exempelvis föreslår Poeppel & Wexler (1993) och Wexler (1994) att tempus är frivilligt i barns tidiga grammatik, medan Boser m.fl. (1992), Whitman (1994), Schlichting (1996), Bohnacker (1999) och Josefsson (2002) menar att dessa satser saknar ett synligt finit hjälpverb. Ett tredje förslag är att rotinfinitiver är trunkerade strukturer som saknar tempus (Rizzi 1993/1994, Haegeman 1995, 1996). Jag kommer inte att fördjupa mig ytterligare i dessa analyser.

infinitiv även för verb tillhörande andra konjugationer. I mitt input-material är utelämnning av verbböjning ganska vanlig (4:2).

- (4:2) a. **spela** du å Cornelia de här när hon **va** här å hälsa på? (Vuxen: Bella 2;9)
b. **komme** du ihåg var vi köpte dom här pusslena då? (Vuxen: Bella 2;9)
c. de **gå** nte å koppla ihop dom tror ja. (Vuxen: Harry 1;9.15)
d. nej ja **ha** inte lagat den ännu. (Vuxen: Markus 2;4.18)
e. **få** a se hur man badar? (Vuxen: Tea 2;0.25)

Avsaknad av verbböjning är vanligare hos barn än hos vuxna. Eftersom avsaknad av verbböjning är vanlig i vuxen svenska är det motiverat att även behandla verb med en motsvarande avsaknad av verbböjning i barnspråket som finita. Vi kan knappast utgå från att barn är mer korrekta än vuxna, utan snarare förväntar vi oss att barn gör som vuxna.

Med hänsyn till ovanstående har jag inte slaviskt följt verbböjningen vid bedömningen av finitheten hos verb i mitt input- och output-material, utan jag har tillämpat både morfologiska och syntaktiska kriterier. På basis av morfologin delar jag in verb i morfologiskt entydiga och morfologiskt passabla verb. De morfologiskt entydiga verben har jag efter Christensen (2007) direkt vidareklassificerat som finita om de har en entydig finit verbböjning, dvs. lexikala presens- (t.ex. *kan, ska, vill, är*) och preteritumformer (t.ex. *gick, sprang, låg, blev*), morfologiska presens- (t.ex. *sove(r), badar, ser*) och preteritumformer (t.ex. *badade, köpte*) och imperativformer (t.ex. *spring, lek, köp*), och som infinita om de har en entydig infinit verbböjning, dvs. morfologiska infinitivformer (t.ex. *springa, leka, köpa*) och supinumformer (t.ex. *sprungit, lekt, köpt, badat*). Några morfologiskt entydiga finita och infinita verb i mitt output-material ges i (4:3) respektive (4:4).

- (4:3) a. nu **kan** man bada där. (Bella 2;6.17)
b. eh å då **gick** bara pappan ut. (Tea 3;5.10)
c. då **täje** vi ä ja har pengana. (Tea 2;9.09)
'då säger vi att jag har pengarna'
d. **sätt** dej ner! (Tea 3;5.10)
- (4:4) a. nä du får itte **hjäppa** mej. (Harry 2;7.23)
b. man kan inte **äta** den. (Markus 2;3.28)
c. ja du ser väl att du har **puttat** den bordet... (Harry 3;5.20)
d. du har inte xxx **ätit** upp **dickit** upp. (Bella 3;4.11)

Morfologiskt passabla verb kan inte klassificeras som finita eller infinita på basis av verbböjningen eftersom de är morfologiskt tvetydiga (*kasta, bo, bada, ropa*). Dessa verbformer kan i en kontext tolkas som finita (4:5) och i en annan kontext som infinita (4:6). Jag har därför klassificerat passabla verb som finita om de står i en för finita verb korrekt position, som i (4:5), och som infinita om de står i en för infinita verb korrekt position, som i (4:6).

- (4:5) a. de **få** man ju nte göa. (Bella 3;0.29)
 'det får man ju inte göra'
 b. va e d ja **unna** inte va de ä. (Harry 3;1.21)
 'vad är det, jag undrar inte vad det är'
 c. dä **ja** litet lamm. (Tea 2;6.02)
 'där var litet lamm'
 d. **mata** ma så. (Tea 2;7.22)
 'matar man så'
- (4:6) a. nej inte **simma** upp så inte. (Tea 2;8.18)
 b. inte **öppna** den där. (Markus 2;9.29)

En konsekvens av detta är att ett passabelt verb efter ett satsadverbial kommer att tolkas som infinit i huvudsatser (4:7) och som finit i bisatser (4:8).

- (4:7) nej den inte **va** dä. (Bella 2;9.25)
 'nej, den inte vara där'
- (4:8) så de inte **bli** fö vamt. (Tea 3;8.17)
 'så att det inte blir för varmt'

Min utgångspunkt är således att det krävs entydig morfologi i fel position för att något ska betecknas som felaktigt, dvs. antingen ett verb med entydig finit verbböjning som placerats i en för finita verb felaktig position (4:9) eller ett verb med entydig infinit verbböjning som placerats i en för infinita verb felaktig position (4:10). Övriga verb, dvs. verb där formen är kompatibel eller inte direkt inkompatibel med positionen, kommer att betecknas som korrekta.

- (4:9) *de inte **killar**. (Bella 2;6.17)
 (4:10) ***lägga** inte. (Markus 1;10.25)

Ett problem i sammanhanget är morfologiskt passabla verb som står i en position som antingen kan tolkas som finit eller infinit (4:11)–(4:12). I dessa fall har jag valt att tolka hjälpverb som finita (4:11) och huvudverb som infinita (4:12). Som hjälpverb har jag klassificerat finita temporala och modala verb som följs av ett infinit verb. I de fall det har varit svårt att dra en tydlig gräns har jag följt Teleman (1974:48f, 195ff) och Jørgensen & Svensson (1987:74) genom att analysera finita verb följda av infinita verb som inte kan föregås av infinitivmärket *att* som hjälpverb och de som kan föregås av *att* som huvudverb.

(4:11) nu ja ha ja **a** thladdat ne mej mamma. (Tea 2;10)

'nu jag har kladdat ner mej mamma'

(4:12) nu denna **da** slut. (Tea 2;9.09)

'nu denna va slut'

Lägg märke till att ovanstående metodologiska gränsdragningar bara har implikationer för mina studier av verbplaceringen. Verbets finithet har således inte beaktats vid studier av realiseringen av bisatsinledare.

4.2 Huvudsatser, bisatser och övriga verbala yttranden

Verbala yttranden har jag vidareklassificerat i huvudsatser och bisatser. Följande två principer har varit vägledande vid denna klassificering:

1. Bisatser har en subjunktion i C°.
2. Bisatser är syntaktiskt beroende av en matris.

Jag har tillämpat principerna så att ett verbalt yttrande måste uppfylla minst ett av kraven för att klassificeras som en bisats. Verbala yttranden som både saknar en subjunktion i C° och är syntaktiskt självständiga har klassificerats som huvudsatser. Vissa verbala yttranden kan dock av olika anledningar inte föras till huvudsatserna eller bisatserna och har därför klassificerats som övriga verbala yttranden. Detta gäller infinita verbala yttranden samt vissa oklara finita verbala yttranden. Nedan diskuterar jag klassificeringen i huvudsatser och bisatser mera i detalj, och jag inleder med bisatser.

4.2.1 Bisatser

Ett syfte med avhandlingen är att beskriva svenska barns input och output med hänsyn till subjunktioner och verbplacering i bisatser. Som bisatser klassificerar jag verbala yttranden som enligt den föreslagna analysen i avsnitt 2.2.2 ovan antas ha en subjunktion i C° (4:13). Även de som har en osynlig subjunktion i C° inkluderas här, dvs. satsbasinledda bisatser och exklamativer samt oinledda relativa bisatser och *att*-bisatser (4:14).

- (4:13) a. va händer **om man äter den**? (Markus 2;3.09)
b. en pojke **som badar å tvätta håret**. (Bella 2;10.17)
c. å s tänk **om hon ramla ne dä i vattnet**! (Tea 3;7.12)
- (4:14) a. ja vet inte **va an äter**. (Bella 2;8.07)
b. **sicken roli bok du fick när du föddes**! (Tea 3;8.17)
c. dä låg snurran **man man ka sätta fast**. (Tea 3;1.05)
d. ja å dom trodde **min mamma va sjuk**. (Harry 3;8.04)

Verbala yttranden som inte har någon subjunktion i C° klassificeras ändå som bisatser om de är syntaktiskt beroende av en matris. På basis av detta räknar jag även frågeformade konditionalsatser (4:15) till bisatserna.

- (4:15) äs **stänge ja dn ä dö alla dörrar** ser inte thuvarna a ja a m ähm gunger.
(Tea 3;3.25)
'...stänger jag alla dörrar ser inte tjuvarna att jag har gungor'

Lundin (1987) noterade i sin undersökning av fem svenska barns första bisatser att barnen under en period producerade olika typer av föregångare till bisatser. Hon skiljer mellan fem olika typer som fungerar som strukturella föregångare – sambandssatser, samordnade satser, protosatser, konjunktionslösa⁴¹ bisatser och subjektslösa relativer – vilka främst produceras fram till 2;6 års ålder. Som sambandssatser räknar hon två eller flera yttranden som binds samman av en relation som i vuxen svenska hade kunnat uttryckas med underordning (4:16). Som samordnade satser klassificerar Lundin samordningar i kontexter där en vuxen talare hade tillämpat underordning (4:17). Den tredje typen, protosatserna,

⁴¹ Termen "konjunktionslös" är inte helt korrekt eftersom konjunktioner inte har något med syntaktisk underordning att göra. Underordnade strukturer inleds av subjunktioner eller satsbaser, och därför hade "subjunktionslösa" och "satsbaslösa" varit bättre termer. För enkelhetens skull kommer jag dock att i detta kapitel använda Lundins (1987) term.

uppvisar likheter med de två föregående typerna genom att den kan sägas bestå av två propositioner, en huvudsats och en potentiell bisats, varav protosatsen är den potentiella bisatsen. Ytterligare kännetecknen för protosatserna är att de endast består av de viktigaste orden i den potentiella bisatsen, i första hand objekt eller predikativ och i andra hand predikatet. Subjekt och kopulaverb är alltid utelämnade, och den potentiella bisatsen repeteras ofta av den vuxna i en fullständigare form i nästa yttrande. Ett exempel ges i (4:18), där protosatsen utgörs av *för nåt* (= *vad det är för nåt*). Eftersom jag är intresserad av subjunktioner och verbplaceringen i barns språk kommer jag inte att behandla dessa tre typer av bisatsföregångare, utan fokus ligger på de två återstående typerna, vilka beskrivs nedan. Samtliga exempel är tagna från Lundin (1987:47, 53, 55).

- (4:16) *knuffa! **Trilla ner!** (Tor 2;3)
 'knuffa så att den trillar ner'
 (4:17) *han inte slå sig **och ramla**. (Embla 2;1)
 'han slår sig inte när han ramlar'
 (4:18) *ska vi se – **för nåt**. (Nanna 1;9)
 'ska vi se vad det är för nåt'

Som bisatsföregångare räknar jag således Lundins (1987) subjektslösa relativter och konjunktionslösa bisatser. Subjektslösa relativter kännetecknas av utelämnat obligatoriskt *som*, medan konjunktionslösa bisatser saknar en obligatorisk subjunktion eller satsbas (jfr även Radford 1990, 1992, Weissenborn 1990, Meisel & Müller 1992, Rothweiler 1993, d'Avis & Gretschi 1994, Hoekstra & Jordens 1994, Wexler 1994, Schlichting 1996, Platzack & Josefsson 2000, Schönenberger 2001 och Wikström 2008). Exempel på subjektslösa relativter och konjunktionslösa bisatser i mitt material ges i (4:19) och (4:20).

- (4:19) *däen flugsvamp **hänger där**. (Markus 2;3.09)
 'det är en flugsvamp (som) hänger där'
 (4:20) ***ja va bäbis** så fick ja böstmölk. (Bella 2;9)
 '(när) jag var bebis så fick jag bröstmjölk'

Det har även noterats att barn i sina första bisatser ibland yttrar någon form av ljud istället för en vuxenlik bisatsinledare (se t.ex. Fritzenschaft m.fl. 1990, Rothweiler 1993, d'Avis & Gretschi 1994, Müller 1994 och Schönenberger 2001). Exempel på sådana yttranden förekommer i mitt

material framför allt i Harrys tal (4:21). Eftersom barnet med ett sådant ljud markerar bisatsinledaren syntaktiskt, om än med en från vuxenspråket avvikande fonetisk form, räknar jag dessa bisatser som inledda.

- (4:21) a. du få se it igen **ä** han puttar ne katte i vappet igen. (Harry 2;9.24)
'du får se det igen när han puttar ner katten i vattnet igen'
b. du får fick inte götha så **m** ja pycke båt. (Harry 2;9.26)
'du får inte göra så när jag bygger båt'

Förutom de ovan beskrivna typerna av bisatsföregångare observerade Lundin (1987) att hennes barn även yttrade 3 typer av ofullständiga inledda bisatser – ansatser, defekta bisatser och avbrutna bisatser. En ansats utgör början på en bisats och består antingen enbart av det inledande ledet eller av det inledande ledet och subjektet/det finita verbet (4:22). Defekta bisatser är långa och komplexa men saknar en nödvändig komponent, dvs. bisatsinledare, subjekt eller finit verb. En bisats som endast saknar det inledande ledet kan i praktiken klassificeras antingen som en konjunktionslös bisats eller en defekt bisats. För att skilja på dessa två föreslår Lundin (1987) att defekta bisatser endast förekommer sporadiskt i den period då barnen producerar fullständiga bisatser, dvs. efter 2;6 års ålder. Det kommer att framgå av framställningen nedan att denna åldersgräns är problematisk, eftersom vissa av mina undersökta barn knappast yttrar några bisatser före 2;6 års ålder. I denna undersökning har jag därför valt att klassificera alla bisatser som enbart saknar bisatsinledare som konjunktionslösa bisatser (se (4:20) ovan) och alla bisatser som saknar enbart antingen subjekt eller finit verb som defekta bisatser (4:23). Till skillnad från ansatser och defekta bisatser innehåller avbrutna bisatser alla nödvändiga delar, dvs. bisatsinledare, subjekt och finit verb. Däremot saknar en avbruten bisats övriga komplement (4:24), t.ex. infinita verb, objekt, adverbial etc., något som skiljer den från en fullständig bisats (4:25). Till de avbrutna bisatserna har jag också räknat bisatser som har transkriberats med oklara komplement (dvs. xxx). Ett exempel på en avbruten bisats av denna typ ges i (4:24b). Till de fullständiga bisatserna har jag även räknat oinledda *att*-bisatser och relativa bisatser, under förutsättning att de är korrekta i vuxen svenska.

- (4:22) de e en fisk **som em n n**. (Bella 3;0.07)
'det är en fisk som em n n...'

- (4:23) *den gick också väldigt fott **om håll i den där sadden**. (Harry 3;4.21)
 'den gick också väldigt fort om man håller i den där sladden'
- (4:24) a. de e bara **om om de e...** (Harry 3;10.23)
 'det är bara om om det är...'
 b. en bromkruka **så ja kan xxx**. (Bella 2;10.17)
 'en blomkruka så jag kan xxx'
- (4:25) hon så inte **om liltomte ta den**. (Tea 2;7.22)
 'hon såg inte om lilltomten tar den'

Ansatser och defekta bisatser behandlas inte i denna undersökning överhuvudtaget eftersom de saknar nexusrelation, utan jag fokuserar på avbrutna och fullständiga bisatser. Avbrutna bisatser är ibland ett resultat av att barn stakar sig när de försöker yttra en fullständig bisats. Dessa upprepas därför emellanåt flera gånger, och de kan följas av en fullständig bisats. Om en avbruten bisats följs av en fullständig bisats räknar jag bara den fullständiga. Ett illustrerande exempel ges i (4:26), där jag alltså enbart räknar den fullständiga bisatsen "var den finns".

- (4:26) men nu vet inte du **var de fi var den finns**. (Harry 3;9.08)
 'men nu vet inte du var de fi var den finns'

I tabell 4.1 visar jag översiktligt hur jag klassificerar finita verbala yttranden i mitt barnmaterial i subjektslösa relativer (SR), konjunktionslösa bisatser (KB), avbrutna bisatser (AB) och fullständiga bisatser (FB) på basis av förekomsten av följande led: bisatsinledare, subjekt, finit verb och komplement. Tabellen ska förstås så att + markerar närvaro av och - frånvaro av ett led, dvs. en konjunktionslös bisats (KB) består av subjekt, finit verb och ett eventuellt komplement men saknar en satsbas eller en obligatorisk subjunktion.

Tabell 4.1. Kriterier för klassificering av svenska barns bisatser

Klassificering	Bisatsinledare	Subjekt	Finit verb	Komplement
Bisatsföregångare				
SR	-	-	+	+
KB	-	+	+	+
Bisatser				
AB	+	+	+	-
FB	+	+	+	+

Förklaring: SR = subjektslösa relativer, KB = konjunktionslösa bisatser, AB = avbrutna bisatser, FB = fullständiga bisatser.

4.2.2 Huvudsatser

Eftersom ett syfte med avhandlingen är att beskriva vilken input svenska barn får med hänsyn till verbflyttning och verbplacering har jag studerat och klassificerat alla verbala yttranden i barnens input under vissa åldersperioder. Till skillnad från bisatserna som kommer att diskuteras i sin helhet behandlar jag inte alla typer av huvudsatser i resultatredovisningen i kapitel 5. Verbflyttning förbi subjektet (inversion) och verbets placering i förhållande till ett disambiguerande satsadverbial (FV-SA- eller icke-V2-ordföljd) spelar en särskild roll i detta sammanhang. I avsnitt 3.3.2 utgick jag från dessa när jag identifierade ett antal huvudsatstyper i svenska barns input som antas innehålla ledtrådar till och annan evidens för verbplacering och verbflyttning. De huvudsatstyper som identifierades och som kommer att behandlas mer ingående i resultatredovisningen i kapitel 5 är följande: rogativa (4:27) och icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser (4:28), icke-subjektsinitiala deklarativer (4:29), direktiva huvudsatser med utsatt subjekt (4:30), subjektsinitiala deklarativer med FV-SA (4:31) och subjektslösa direktiva huvudsatser med FV-SA (4:32). Dessutom inkluderade jag deklarativer med *kanske* etc. på andra plats (4:33). Se avsnitt 3.3.2 för en utförligare beskrivning av vilka typer av ledtrådar och annan evidens dessa sju huvudsatstyper antas innehålla. Någon liknande fullständig klassificering av alla huvudsatser har inte gjorts i barnens output. Eftersom syftet med undersökningen av barnens output är att utreda när de behärskar V2-ordföljd, dvs. verbflyttning till C°, fokuserar jag på rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser i redovisningen av barnens V2-ordföljd i kapitel 6.

- (4:27) a. gjorde hon inte de? (Vuxen: Tea 1;8.26)
b. ka u nte läsa den nu? (Tea 3;6.07)
'ska/kan du inte läsa den nu'
- (4:28) a. va dricker vi då? (Vuxen: Tea 2;6.02)
b. ha ka den ha då? (Bella 2;6.17)
'vad ska den ha då'
- (4:29) a. den kan man inte måla här. (Vuxen: Bella 1;9.15)
b. här inne huvet där hon lilla bejbisen. (Tea 3;3.01)
'här inne (i) huvudet bär hon lilla bebis'
- (4:30) a. lyft du dom Bella! (Vuxen: Bella 2;0.09)
b. lägg du den där! (Vuxen: Tea 1;8.26)

- (4:31) a. han komme nte upp ju. (Vuxen: Tea 2;9.09)
b. de gå inte. (Vuxen: Bella 1;6.09)
- (4:32) a. dra nte av den Tea! (Vuxen: Tea 3;0.05)
b. då sa Bella nej sitt inte på mitt huve! (Vuxen: Bella 2;0.09)
- (4:33) a. hon kanske har vart å badat. (Vuxen: Tea 2;3.02)
b. om mamman blir väldigt arg så kanske dom går te nån annan mänska.
(Vuxen: Tea 2;9.09)

I min redovisning av svenska barns input i kapitel 5 exkluderar jag därmed en del huvudsatstyper med motiveringen att de har en tvetydig verbplacering. En huvudsats har tillskrivits en tvetydig verbplacering om satsen kan analyseras med det finita verbet i någon av positionerna V°, I° eller C°. Hit räknas vissa subjektsinitiala deklarativa (4:34), subjektsinitiala kvesitiva (4:35) och direktiva huvudsatser (4:36).

- (4:34) a. a dom satte sej på ditt huve. (Vuxen: Bella 2;0.09)
b. ja alla tittar på stora elefanten. (Tea 3;1.05)
- (4:35) a. vem ha sagt de? (Vuxen: Bella 2;9)
b. vem vem ska va mamma och vem ska vara storasyster? (Vuxen: Tea 3;0.05)
- (4:36) a. å titta på dom då! (Vuxen: Tea 2;6.02)
b. nä men titta på honden i stället! (Bella 2;6.17)

Verbala yttranden av typen *tror jag*, *vet du* och *säger han* som kommenterar en annan huvudsats (4:37) påminner syntaktiskt om huvudsatser och skulle i princip kunna klassificeras som sådana. Det är dock oklart om detta är den bästa analysen, och vissa handböcker har, i brist på bättre alternativ, valt att klassificera dem som någon typ av satsadverbialsbisatser (se t.ex. Teleman 1974:187ff, Josefsson 2001:128, 131). På grund av deras oklara status har jag valt att räkna alla verbala yttranden av denna typ till övriga verbala yttranden.

- (4:37) vi grät å längta hem **sa hon**. (Vuxen: Bella 3;0.07)

Mer precisa metodologiska överväganden diskuteras när de blir aktuella i den kommande framställningen.

4.2.3 Översikt över det excerperade materialet

I tabell 4.2 nedan ger jag en översiktlig presentation av det excerperade materialet. Vid sammanställningen av beläggen har jag betraktat två samordnade finita verbala yttranden som en sats om endast det ena finita verbet har ett utsatt subjekt (4:38) men som två satser om båda finita verb har utsatta subjekt (4:39). Alla imiterade och repeterade satser har inkluderats i min undersökning, eftersom imitationsstudier har visat att barn inte bara verkar imitera en sats utan att de verkar reanalysera dess syntax utifrån sin egen grammatik (se t.ex. Håkansson 1989 och Josefsson 1996). Som exempel ger jag i (4:40) en dialog som visar att Markus upprepar pappas yttrande men att han inte använder samma ordföljd som i modellyttrandet. Han ändrar ordföljden i den relativa bisatsen så att det finita verbet felaktigt står före negationen.

(4:38) **han ligger där på filten å har de så skönt.** (Vuxen: Tea 1;6.10)

(4:39) **nu har dockan en tofs å så har Tea en tofs.** (Vuxen: Tea 1;8.26)

(4:40) Vuxen: de bara pojken som inte kan simma ser du de.

Vuxen: de bara pojken som inte kan simma.

Markus (2;4.18): de bara pojken som **kan inte** simma.

Vuxen: hm.

Tabell 4.2. Excerperade huvudsatser, bisatser och övriga verbala yttranden i input- och outputmaterialet

Verbalt yttrande	Inputmaterial	Outputmaterial ⁴²
Huvudsatser	4460	1012
Bisatser	789	1204
Övriga verbala yttranden	151	-
TOT	5400	-

Inputmaterialet i tabell 4.2 baseras på 7 transkriptioner från Bella⁴³ och 7 från Tea⁴⁴. Transkriptionerna valdes så att de representerar åldersperioden 1;6–3;0. Alla vuxenytttranden har excerperats från dessa transkriptioner med hjälp av CLAN-programmet ”combo”⁴⁵ och klassificerats

⁴² I huvudsatserna ingår endast rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser.

⁴³ Följande av Bellas filer undersöktes: bel18_09, bel21_15, bel24_09, bel27_03, bel30_17, bel33_00 och bel36_07.

⁴⁴ Följande av Teas filer undersöktes: tea18_09, tea20_26, tea24_25, tea27_02, tea30_02, tea33_09 och tea36_05.

⁴⁵ Den fullständiga söksträngen var ”combo +s* -tCHI +fCHI CHI*.cha”.

manuellt i huvudsatser, bisatser och övriga verbala yttranden enligt kriterierna ovan. Av tabellen framgår att jag sammanlagt excerperade 5400 verbala vuxenyttanden, 2858 från Bellas och 2542 från Teas input. Av dessa utgör 82,6 % (4460/5400) huvudsatser, 14,6 % (789/5400) bisatser och 2,8 % (151/5400) övriga verbala yttranden. Av huvudsatserna har sammanlagt 1290 subjektsinitiala deklarativa och kvesitiva samt direktiva huvudsatser en tvetydig verbplacering. Dessa liksom de övriga verbala yttrandena kommer inte att behandlas närmare i denna undersökning. Inputmaterialet som ligger till grund för resultatredovisningen i kapitel 5 utgör således 73,3 % (3959/5400) av alla verbala vuxenyttanden.

I jämförande syfte har jag också sammanställt ett inputmaterial för Harry och Markus. Detta inputmaterial baseras på Josefssons (2003a, 2003b) undersökningar av 22 av Harrys transkriptioner i perioden 1;6–3;1 och 23 av Markus transkriptioner i perioden 1;3–2;6. Materialet omfattar sammanlagt 6891 belägg på rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser⁴⁶ i de båda barnens input. Av dessa excerperades 4578 från Harry och 2313 från Markus input. Detta material redovisas inte i tabellen.

Bisatserna i outputmaterialet i tabell 4.2 ovan har excerperats manuellt ur alla 134 transkriptioner för Bella, Harry, Markus och Tea i åldersperioden 1;3–4;0. Bisatser inkluderar här såväl bisatsföregångare som bisatser, och av tabellen framgår att de fyra barnen sammanlagt producerar 1204 bisatser. En mer detaljerad översikt över de fyra barnens bisatsföregångare och bisatser ges i avsnitt 4.2.4 nedan.

Till skillnad från bisatserna baseras huvudsatserna i outputmaterialet på ett urval av transkriptioner av Bella och Tea. Eftersom syftet med undersökningen av barnens huvudsatser är att bestämma när de tillämpar V2-ordföljd har jag endast excerperat rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser. Med hjälp av CLAN-programmet "maxwd"⁴⁷ excerperade jag alla yttranden bestående av fler än 2 ord, ur vilka jag manuellt excerperade alla belägg på de tre satstyperna. Excerpteringen inleddes när Bella och Tea var 2 år gamla och

⁴⁶ Till rogativa huvudsatser har jag räknat satstyp 1 (FV-SU-(OBJ)) i Josefssons (2003a) appendix, till icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser satstyp 7 (WH-FV-(SU) *wh*-questions) och 8 (WH_o-FV-(SU) *wh*-questions lacking an overt *wh*-word) och till icke-subjektsinitiala deklarativer satstyp 3 (FV-SU "Topic drop" of object), 4 (FV-(SU)-(OBJ)) "Non-argument" drop) och 6 (XP-FV-SU Non-subject initial declaratives).

⁴⁷ Den fullständiga söksträngen som sorterade bort alla yttranden med färre än 3 ord var "maxwd +xw3 +g2 -u +c5000 +tCHI +fCHI CHI*.cha".

upphörde när jag bedömde att de använde V2-ordföljd produktivt. Eftersom Bella tämligen omgående uppvisade en produktiv användning av V2-ordföljd räckte det med att excerpera 10 av hennes transkriptioner⁴⁸ under perioden 2;0–2;6. För Teas del däremot fick jag excerpera 21 transkriptioner⁴⁹ mellan 2;0 och 3;6 innan jag bedömde att hon tillämpade V2-ordföljd produktivt. Det excerperade materialet för Tea är därför större och omfattar en längre period än materialet för Bella. Av tabell 4.2 ovan framgår att jag sammanlagt har excerperat 1012 rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser, varav Bella yttrar 319 och Tea 693.

I jämförande syfte har jag också sammanställt ett outputmaterial för Harry och Markus. Precis som inputmaterialet ovan är outputmaterialet baserat på Josefssons (2003a, 2003b) undersökningar av 22 av Harrys transkriptioner i perioden 1;6–3;1 och 23 av Markus transkriptioner i perioden 1;3–2;6. Detta material omfattar sammanlagt 1028 rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser i de båda barnens output. Av dessa yttrar Harry 516 och Markus 512. Detta material redovisas inte i tabell 4.2.

Avslutningsvis vill jag betona att jag alltså inte har genomfört någon fullständig klassificering av alla verbala yttranden i outputmaterialet på samma sätt som jag har gjort för inputmaterialet. Därför har jag inga uppgifter om antalet övriga verbala yttranden eller om det totala antalet verbala yttranden som mina barn producerar.

4.2.4 Översikt över de excerperade bisatserna

Sammanlagt har jag excerperat 1204 bisatsföregångare och bisatser, fördelade på respektive barn och typ enligt tabell 4.3 nedan. I tabellen ser vi att Harry producerar en något större andel bisatsföregångare, dvs. subjektslösa relativer (SR) och konjunktionslösa bisatser (KB) än Bella, Markus och Tea. Över 11 % (46/415) av Harrys bisatser är bisatsföregångare, medan motsvarande siffra hos de övriga 3 barnen är under eller strax över 7 %. Dessutom ser vi något färre bisatser hos Bella och Markus än hos Harry och Tea. Orsaken är att Bellas och Markus tran-

⁴⁸ Följande av Bellas filer undersöktes: bel24_09, bel25_03, bel25_28, bel26_13, bel27_03, bel27_23, bel28_13, bel29_04, bel29_24 och bel30_17.

⁴⁹ Följande av Teas filer undersöktes: tea24_25, tea25_17, tea26_12, tea27_02, tea27_26, tea28_19, tea29_12, tea30_02, tea31_22, tea32_18, tea33_09, tea34_00, tea35_07, tea36_05, tea37_05, tea38_17, tea39_01, tea39_25, tea40_19, tea41_10 och tea40_07.

skriptioner endast sträcker sig fram t.o.m. 3;5 respektive 2;9, medan Harrys och Teas sträcker sig t.o.m. 3;11.

Tabell 4.3. Excerperade bisatsföregångare och bisatser

Typ	Bella	Harry	Markus	Tea	TOT
SR	7	6	3	10	26
KB	7	40	4	21	72
AB	9	7	3	11	30
FB	201	362	131	382	1076
TOT	224	415	141	424	1204

Förklaring: SR = subjektslösa relativer, KB = konjunktionslösa bisatser, AB = avbrutna bisatser, FB = fullständiga bisatser.

4.2.4.1 Subjektslösa relativer och konjunktionslösa bisatser

För att ge en mer utförlig bild av bisatsföregångarna och vilka bisatsinledare som utelämnats ger jag i tabell 4.4 en mer traditionell uppdelning av bisatsföregångarna i relativa bisatser, indirekta frågebisatser, temporala bisatser, konsekutiva bisatser, konditionala bisatser, kausala bisatser, *att*-bisatser och exklamativer.

Tabell 4.4. Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatsföregångare (1;3–4;0)

Bisatsyp	Utelämnad bisatsinledare	Antal	%-andel av alla bisatsföregångare
rel.bis.	<i>där, som</i>	28	28,6
ind.fr.bis.	<i>hur, om, vad, var, vilken (som)</i>	24	24,5
temp.bis.	<i>tills, när</i>	21	21,4
kons.bis.	<i>så (att)</i>	11	11,2
kond.bis.	<i>om</i>	9	9,2
kaus.bis.	<i>för (att)</i>	2	2
<i>att</i> -bis.	<i>att</i>	2	2
exkl.	<i>om</i>	1	1
TOT		98	

Förklaring: rel.bis. = relativa bisatser, ind.fr.bis. = indirekta frågebisatser, temp.bis. = temporala bisatser, kons.bis. = konsekutiva bisatser, kond.bis. = konditionala bisatser, kaus.bis. = kausala bisatser, *att*-bis. = *att*-bisatser, exkl. = exklamativer.

Eftersom relativa bisatser är en av de första bisats typerna som svenska barn börjar producera (se t.ex. Lundin 1987 och Josefsson & Håkansson 2000) är det inte förvånande att den vanligaste bisatsföregångaren är just relativa bisatser (28,6 %). Därefter följer indirekta frågebisatser (24,5 %), temporala bisatser (21,4 %), konsekutiva bisatser (11,2 %) och konditionala bisatser (9,2 %). Även om det inte framgår av tabell 4.4 är de

vanligaste utelämnade obligatoriska bisatsinledarna *som* (26,5 %), *när* (20,4 %), *om* (14,3 %), *vad* (13,3 %) och *så (att)* (11,2 %).

Lundin (1987) noterade att hennes 5 svenska barn producerade bisatsföregångare fram till 2;6. För att få en uppfattning om under vilken period mina undersökta barn yttrar bisatsföregångare presenteras en kronologisk översikt över bisatsföregångarna i tabellerna 4.5–4.8 nedan. I tabellerna redovisas bisatsföregångarna i 3-månadersperioder, där t.ex. perioden 2;0–2;3 omfattar belägg yttrade vid 2;0, 2;1 och 2;2 års ålder. Tabellerna visar att samtliga barn utelämnar obligatoriska bisatsinledare och att den kronologiska fördelningen är högst individuell. Inte helt oväntat är de mest frekventa bisatsföregångarna i tabell 4.4 ovan de som produceras tidigast. Bland annat hör de relativa bisatserna till de tidigaste bisatsföregångarna hos alla fyra barnen.

Inget av mina barn passar riktigt in i den bild av bisatsföregångare hos svenska barn som Lundin (1987) beskriver. Eftersom det inte finns några transkriptioner tillgängliga för Markus efter 2;9 är det svårt att uttala sig om honom. De övriga tre barnen slutar att utelämnar obligatoriska bisatsinledare mellan 3;0 och 3;6. Bella yttrar merparten av sina bisatsföregångare före 3 års ålder, medan både Harry och Tea producerar en ansevärd mängd även efter 3;0. Efter 3;6 utelämnar de två sistnämnda barnen, med undantag av ett belägg, aldrig obligatoriska bisatsinledare. En möjlig förklaring till att mina och Lundins (1987) resultat är så olika är att jag har tolkat alla bisatser utan obligatoriska bisatsinledare som bisatsföregångare, medan Lundin har tolkat bisatser utan obligatorisk inledare efter 2;6 års ålder som defekta bisatser. Lundin påpekar att defekta bisatser endast förekommer sporadiskt under en period då barn främst producerar fullständiga bisatser, ett påstående som dock inte får något stöd i mitt material. Om vi räknar samman samtliga fyra barns bisatsföregångare ökar antalet bisatser utan obligatorisk inledare totalt sett fram till runt 3 års ålder, då en nedgång kan börja skönjas. Mellan 2;0 och 3;3 utgör andelen bisatsföregångare 15 % eller mer av barnens bisatsyttranden. Bisatsföregångare verkar således kunna förekomma under en längre period än vad Lundin (1987) gör gällande.

Tabell 4.5. Bellas bisatsföregångare

Bisatsstyp	2;0-2;3	2;3-2;6	2;6-2;9	2;9-3;0	3;0-3;3	3;3-3;6
rel.bis.	3	2	1		1	
ind.fr.bis.			1			1
temp.bis.			2	3		
TOT	3	2	4	3	1	1

Tabell 4.6. Harrys bisatsföregångare

Bisatsstyp	2;6-2;9	2;9-3;0	3;0-3;3	3;3-3;6
rel.bis.		5	1	1
ind.fr.bis.		2	12	2
temp.bis.	5	5		1
kons.bis.		3	1	1
kond.bis.	3			
kaus.bis.		1		
att-bis.			2	
exkl.		1		
TOT	8	17	16	5

Tabell 4.7. Markus bisatsföregångare

Bisatsstyp	2;0-2;3	2;3-2;6	2;6-2;9
rel.bis.	1	1	1
temp.bis.	2	1	
ind.fr.bis.			1
TOT	3	2	2

Tabell 4.8. Teas bisatsföregångare

Bisatsstyp	2;3-2;6	2;6-2;9	2;9-3;0	3;0-3;3	3;3-3;6	3;6-3;9
rel.bis.	2	3	5		1	
temp.bis.			1	1		
ind.fr.bis.			1	3	1	
kons.bis.		1	1	3		1
kond.bis.	5		1			
kaus.bis.				1		
TOT	7	4	9	8	2	1

I nästa avsnitt ges motsvarande presentation av bisatserna.

4.2.4.2 Avbrutna och fullständiga bisatser

En översikt över de undersökta barnens bisatser ges i tabell 4.9, där olika bisattstyper, bisatsinledare, antal och procentsatser redovisas.

Tabell 4.9. Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser (1;3–4;0)

Bisatstyp	Bisatsinledare	Antal	%-andel av alla bisatser
rel.bis.	<i>där, när, som</i>	265	24
att-bis.	<i>att</i>	213	19,3
kaus.bis.	<i>bara för (att), därför (att), för (att)</i>	155	14
temp.bis.	<i>då, efter, innan, medan, när, till att, tills</i>	154	13,9
ind.fr.bis.	<i>hur, om, vad (som), var, varför, vart, vem (som), vilken/t, vilkenstans</i>	133	12
kond.bis.	<i>bara (för att), ifall, om</i>	64	5,8
kons.bis.	<i>så (att)</i>	63	5,7
exkl.	<i>att, ifall, om, som, vad, vilken/vilka (som)</i>	35	3,2
komp.bis.	<i>som, än</i>	9	0,8
kond.komp.bis.	<i>som (om)</i>	8	0,7
rumsbis.	<i>där</i>	5	0,5
FFK	<i>Ø</i>	2	0,2
TOT		1106	

Förklaring: komp.bis. = komparativa bisatser, kond.komp.bis. = konditionalt komparativa bisatser, rumsbis. = rumsbisatser, FFK = frågeformade konditionalsatser.

Fastän min bisatsindelning är något annorlunda än Lundins (1987) tillhör de 7 mest frekventa bisatstyperna i min undersökning även de 7 mest frekventa i Lundins material. Relativa bisatser är vanligast i båda undersökningarna med 24 % i min undersökning och 25 % i Lundins. Den näst vanligaste bisatstypen är *att*-bisatser med 19,3 % i mitt material (mot 15 % i Lundins material) och kausala bisatser med 23 % i Lundins material (mot 14 % i mitt material). En annan skillnad är att indirekta frågebisatser är mer frekventa i mitt material än i Lundins: 12 % mot 7 %. Temporala, konditionala och konsekutiva bisatser utgör likvärdiga andelar i båda materialen.

Den kronologiska fördelningen av de fyra barnens bisatser redovisas i tabellerna 4.10–4.13. Av tabellerna framgår att Bella och Markus yttrar sina första bisatser strax före eller runt 2 års ålder, medan Harry och Tea yttrar sina första bisatser strax före eller runt 2;6. Precis som i Lundins (1987) undersökning hör relativa bisatser, *att*-bisatser och indirekta frågebisatser till de tidigaste bisatserna i svenska barns tal, även om en viss individuell variation kan skönjas i tabellerna. En skillnad gentemot Lundins undersökning är att de första kausala bisatserna påträffas något senare i mitt material (2;6–2;9) än i Lundins (2;1–2;4). Komparativa bisatser, konditionalt komparativa bisatser, rumsbisatser, frågeformade konditionalsatser samt expressiva och suppositiva exklamativer är de

bisatstyper som förekommer mest sporadiskt i mitt material. De hör även till de sista bisatstyperna som barnen erövrar.

Överlag ser vi en ökning i användningen av bisatser i undersökningsperioden. Undantaget är Markus som uppvisar en nedgång i de två sista perioderna. Anledningen till nedgången i den sista perioden är att denna endast omfattar en transkription. Vi ser också att tämligen få bisatser yttras fram till 2;9–3;0 då samtliga barn⁵⁰ uppvisar en markant uppgång i antalet yttrade bisatser.

Tabell 4.10. Bellas bisatser

Bisatstyp	1;9-2;0	2;0-2;3	2;3-2;6	2;6-2;9	2;9-3;0	3;0-3;3	3;3-3;6
rel.bis	1	1	2	3	14	18	19
att-bis.		1		2	6	8	15
kaus.bis.				2	3	14	26
temp.bis					6	3	5
ind.fr.bis.				4		5	19
kond.bis.				1	1	5	1
kons.bis.			1	1	8	1	7
exkl.						1	4
komp.bis.					1		
kond.komp.bis.					1		
TOT	1	2	3	13	40	55	96

Tabell 4.11. Harrys bisatser

Bisatstyp	2;3-2;6	2;6-2;9	2;9-3;0	3;0-3;3	3;3-3;6	3;6-3;9	3;9-4;0
rel.bis.			6	10	23	16	26
att-bis.	1	3	19	12	8	14	25
kaus.bis.		2	3		2	18	18
temp.bis.		1	3	6	17	18	29
ind.fr.bis.			1	5	11	2	20
kond.bis.		2		2	8	10	9
kons.bis.			2	2	2	1	2
exkl.						3	3
komp.bis.							1
kond.komp.bis.							1
rumsbis.					1		
FFK					1		
TOT	1	8	34	37	73	82	134

⁵⁰ Markus är undantagen eftersom det inte finns transkriptioner av honom efter 2;9.

Tabell 4.12. Markus bisatser

Bisatstyp	1;9-2;0	2;0-2;3	2;3-2;6	2;6-2;9	2;9-3;0
rel.bis.	7	7	12	8	11
att-bis.	3	5	14	6	3
kaus.bis.				4	1
temp.bis.		4	4	7	1
ind.fr.bis.	1	6	4	4	
kond.bis.	4	2	5		
kons.bis.		1	1	1	
exkl.		4			1
komp.bis.				1	
kond.komp.bis.					2
TOT	15	29	40	31	19

Tabell 4.13. Teas bisatser

Bisatstyp	2;3-2;6	2;6-2;9	2;9-3;0	3;0-3;3	3;3-3;6	3;6-3;9	3;9-4;0
rel.bis.		2	10	10	7	26	26
att-bis.	1		7	7	12	27	14
kaus.bis.				11	16	13	22
temp.bis.			6	5	13	16	10
ind.fr.bis.		1		4	10	12	24
kond.bis.			2		2	7	3
kons.bis.	2			7	8	9	7
exkl.				1	8	6	4
komp.bis.			1	1		1	3
kond.komp.bis.					3	1	
rumsbis.				2		1	1
FFK					1		
TOT	3	3	26	48	80	119	114

En utförligare analys av Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatsföregångare samt inledda och oinledda bisatser presenteras i kapitel 7.

4.3 Avslutning

I detta kapitel har jag diskuterat några övergripande metodologiska problem kopplade till min undersökning av verbplaceringen i svenska barns huvudsatser och bisatser, skisserat excerperingsprinciper för huvudsatser och bisatser i barns språk samt gett en summarisk översikt över de excer-

perade bisatserna. Mer specifika metodologiska överväganden diskuteras när de aktualiseras i den kommande resultatredovisningen.

Jag har i detta kapitel använt "bisats" dels som en övergripande beteckning på en grupp av satser som står i opposition till huvudsatser, dels som en beteckning på en grupp av bisatser i barns språk som står i opposition till bisatsföregångare. För att undvika missuppfattningar använder jag i den fortsatta framställningen "bisats" i den första övergripande betydelsen, vilket innebär att jag i "bisats" inte bara inkluderar fullständiga bisatser utan även barns subjektslösa relativer samt konjunktionslösa och avbrutna bisatser.

I de kommande kapitlen övergår jag till att diskutera de empiriska resultaten av min undersökning. Först avhandlas i kapitel 5 den input som barnen får för verbplacering och bisatsinledare. Därefter följer en beskrivning av barnens produktion av V2-ordföljd i kapitel 6, bisatsinledare i kapitel 7 och verbplacering i bisatser i kapitel 8. Avhandlingen avslutas i kapitel 9 som knyter samman den teoretiska diskussionen i kapitel 3 med de empiriska resultaten i kapitel 5–8.

5 Verbplacering och bisatsinledare i svenska barns input

I detta kapitel behandlas svenska barns input med avseende på verbplacering och subjunktioner. Den enda undersökning som diskuterar ordföljdsmonster i svenska barns input och output är Josefsson (2003a, 2003b), men hon behandlar endast huvudsatser. De enda undersökningar som har behandlat ordföljdsmonster i bisatser i barns input och output är, mig veterligen, Marit Westergaards studier av norska barn från Tromsø (se t.ex. Westergaard 2006, 2007). Detta kapitel syftar därför till att fylla lite av det hålrum som existerar i forskningen om barns input. I kapitlet redovisar jag resultat från undersökningar av Bellas, Harrys, Markus och Teas input. Eftersom Josefsson (2003a, 2003b) redan har undersökt Harrys och Markus input baserar jag min beskrivning av dessa barn på hennes redovisning. De övriga två barnen som ingår i min studie, Bella och Tea, har jag däremot detaljstuderat.

Inledningsvis presenterar jag i avsnitt 5.1 en översiktlig kvantitativ jämförelse av de fyra barnens input för V2-ordföljd. För att möjliggöra en sådan jämförelse utgår min beskrivning av Bella och Tea i detta avsnitt i så stor utsträckning som möjligt från samma metodologiska principer som Josefsson (2003a, 2003b). Syftet med jämförelsen är att visa på de stora likheterna mellan olika svenska barns input. Därefter redovisar jag i avsnitt 5.2 en mer detaljerad kvantitativ och kvalitativ undersökning av inputen för verbplacering och subjunktioner i Bellas och Teas input. Jag behandlar både ledträdarnas absoluta frekvens och deras entydighet i olika satstyper. Med utgångspunkt i den stora likheten mellan Bellas, Harrys, Markus och Teas input som klarläggs i avsnitt 5.1 påstår jag att den mer preciserade bilden av Bellas och Teas input som ges i avsnitt 5.2 är representativ även för Harry och Markus, och i förlängningen även för andra svenska barn. Eftersom tidigare undersökningar av verbplaceringen i svenska barns bisatser har funnit att det finita verbet ibland felaktigt placeras före negationen studerar jag i avsnitt

5.3 närmare ordföljden mellan det finita verbet och negationen i bisatserna i de fyra barnens input. Kapitlet sammanfattas i avsnitt 5.4.

5.1 En kvantitativ jämförelse av fyra svenska barns input för V2-ordföljd

I detta avsnitt jämför jag Bellas, Harrys, Markus och Teas input med avseende på input för V2-ordföljd. Inputen för V2-ordföljd utgörs här av de tre vanligaste huvudsatstyperna med V2-ordföljd i barnens input, dvs. rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser. En sammanställning av antalet belägg på de tre satstyperna, den totala inputen för V2-ordföljd i absoluta tal och procent samt det totala antalet verbala vuxenyttranden i respektive transkription ges för respektive barn i tabellerna 5.1–5.4 nedan. I de verbala yttrandena ingår samtliga huvudsatskontexter innehållande något finit eller infinit verb. Som huvudsatskontexter räknas de verbala yttranden som enligt kapitel 4 inte klassificeras som bisatser. I praktiken innebär detta att en huvudsats med en underordnad bisats räknas som ett verbalt yttrande. Undantaget är exklamativer, vilka här har inkluderats i de verbala yttrandena med motiveringen att de utgör självständiga yttranden. Förutom de tre ovan nämnda satstyperna ingår således även subjektsinitiala deklarativer, direktiva huvudsatser, satser med fokuserande *bara* före det finita verbet och satser med *kanske* på andra plats i de verbala yttrandena. Dessutom inkluderas rotinfinitiver, rotsupiner, V3-satser, satser utan utsatt subjekt i Spec-IP samt satser med otydlig verbmorfologi eller ordföljd. För fler metodologiska detaljer, se kapitel 4.

Av tabellerna 5.1–5.4 nedan framgår att samtliga barn får en massiv input för V2-ordföljd. I genomsnitt innehåller minst 60 % av de verbala vuxenyttrandena input för V2-ordföljd. Vidare ser vi i tabellerna att siffrorna är tämligen konstanta under hela undersökningsperioden, så att samtliga barn får en stor andel V2-input redan i låg ålder. Andelen V2-input uppgår till över 55 % av alla verbala vuxenyttranden i alla Bellas transkriptioner utom den första, till över 55 % i alla Harrys transkriptioner, till över 50 % i alla Markus transkriptioner utom en och till över 60 % i alla Teas transkriptioner utom den första.

Tabell 5.1. Bellas input för V2-ordföljd

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	Total input för V2		Verbala yttranden
				Σ	%	
1;6.09	26	9	20	55	44	125
1;9.15	50	49	78	177	71,1	249
2;0.09	77	61	62	200	57,5	348
2;3.03	91	40	74	205	65,5	313
2;6.17	87	68	99	254	55,9	454
2;9	98	52	113	263	59	446
3;0.07	65	88	111	264	61,3	431
TOT	494	367	557	1418	59,9	2366

Tabell 5.2. Harrys input för V2-ordföljd (från Josefsson 2003a)

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	Total input för V2		Verbala yttranden
				Σ	%	
1;6.20	49	62	76	187	65,2	287
1;7.09	54	21	23	98	55,4	177
1;8.26	40	25	36	101	60,1	168
1;9.15	59	27	48	134	60,4	222
1;10.18	85	46	60	191	63,7	300
1;11.18	72	39	55	166	64,3	258
2;0.16	115	49	73	237	61,6	385
2;1.10	115	124	103	342	71,7	477
2;2	137	80	70	287	74,9	383
2;2.18	117	66	51	234	68,6	341
2;3.09	110	81	72	263	66,1	398
2;4.23	102	78	102	282	59,7	472
2;5.17	74	43	75	192	61,9	310
2;6.10	77	64	118	259	57,4	451
2;7.04	139	50	109	298	56,2	530
2;7.23	56	33	33	122	70,5	173
2;8.27	91	40	94	225	59,7	377
2;9.26	44	21	53	118	68,6	172
2;10.18	86	55	124	265	68,7	386
2;11.29	92	31	55	178	59,5	299
3;0.26	82	39	61	182	62,8	290
3;1.21	55	63	99	217	57,9	375
TOT	1851	1137	1590	4578	63,3	7231

Tabell 5.3. Markus input för V2-ordföljd (från Josefsson 2003a)

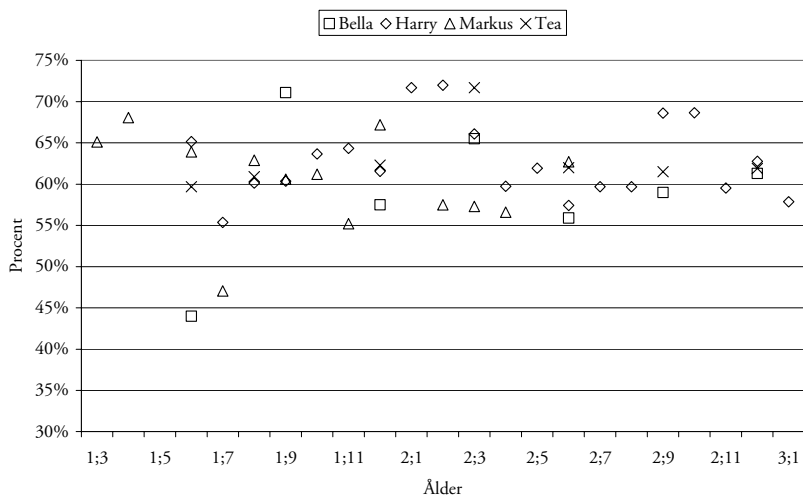
Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	Total input för V2		Verbala yttranden
				Σ	%	
1;3.19	28	38	46	112	65,1	172
1;4.27	29	26	41	96	68,1	141
1;6.10	18	18	26	62	63,9	97
1;7.25	11	7	14	32	47,1	68
1;8.05	55	30	71	156	62,9	248
1;9.03	20	15	60	95	55,2	172
1;9.07	39	10	25	74	69,2	107
1;10.14	31	7	37	75	53,6	140
1;10.25	38	14	37	89	69,5	128
1;11	42	15	31	88	57,9	152
1;11.12	42	13	44	99	54,4	182
1;11.25	42	11	50	103	53,9	191
2;0.09	31	23	34	88	57,9	152
2;0.16	55	36	93	184	77,6	237
2;0.25	49	17	80	146	62,7	233
2;2.05	43	22	59	124	57,4	216
2;2.10	44	19	52	115	55,3	208
2;2.17	29	22	34	85	61,2	139
2;3.09	40	15	56	111	61	182
2;3.28	31	26	56	113	54,1	209
2;4.09	27	7	26	60	51,7	116
2;4.18	32	17	46	95	60,1	158
2;6.20	36	32	43	111	62,7	177
TOT	812	440	1061	2313	60,5	3825

Tabell 5.4. Teas input för V2-ordföljd

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	Total input för V2		Verbala yttranden
				Σ	%	
1;6.10	74	32	69	175	59,7	293
1;8.26	49	20	93	162	60,9	266
2;0.25	72	36	59	167	62,3	268
2;3.02	175	61	117	353	71,7	492
2;6.02	86	38	59	183	62	295
2;9.09	70	41	76	187	61,5	304
3;0.05	59	41	72	172	61,9	278
TOT	585	269	545	1399	63,7	2196

Bella, Harry, Markus och Tea får alltså en likvärdig mängd input för V2-ordföljd. För att göra detta ännu tydligare återger jag andelen verbala

vuxenyttranden som innehåller input för V2-ordföljd för samtliga fyra barn ur ett kronologiskt perspektiv i figur 5.1. I figuren redovisar jag procentandelen för varje månad i åldern 1;3–3;1; detta innebär att procentsiffrorna för vissa åldrar hos Harry och Markus baseras på flera undersökta transkriptioner. Av figur 5.1 framgår att över 55 % av de verbala vuxenyttrandena varje månad innehåller input för V2-ordföljd. Bella 1;6 och Markus 1;7 är de enda undersökta åldrarna som avviker från detta mönster.



Figur 5.1. Bellas, Harrys, Markus och Teas input för V2-ordföljd

Undersökningar av barnriktat tal har visat att vuxna i stor utsträckning förenklar sitt språk på alla nivåer (uttal, lexikon, morfologi och syntax) i samtal med små barn (s.k. "motherese"). Håkansson (1998:99) påpekar att vuxna ofta använder inverterad ordföljd i samtal med barn för att framhäva det intressanta i samtalssituationen (t.ex. en plats eller ett objekt). Vid en första anblick verkar detta få stöd i mitt material. Andelen satser som innehåller input för V2-ordföljd i barnriktat tal, enligt mina och Josefssons (2003a) beräkningar, är nämligen markant högre än vad Jörgensen (1976:103) rapporterar för talad vuxenriktad svenska. Av avsnitt 3.4.1 ovan framgick att 27–40 % av satserna i hans tre materialtyper hade inverterad ordföljd, vilket kan jämföras med över 60 % i mitt material. I Jörgensens material har alltså 60–73 % av satserna rak ordföljd. Denna bild stöds av Bohnacker & Rosén (2008) som noterade 73 % rak ordföljd i informella texttyper producerade av elever

och universitetsstudenter (se även fotnot 34 i avsnitt 3.4.1 ovan). Motsvarande siffra för satser med rak ordföljd är 29,5 % (697/2366) hos Bella, 26,8 % (1939/7231) hos Harry, 30 % (1147/3825) hos Markus och 25,5 % (560/2196) hos Tea.⁵¹ Att Jörgensens (1976) och Bohnacker & Roséns (2008) andel satser med inverterad ordföljd är så låg beror sannolikt på att de endast inkluderade deklarativa huvudsatser i sin undersökning. Varken rogativa eller kvesitiva huvudsatser ingick således i deras undersökningar. I tabellerna 5.1–5.4 ovan ser vi att just dessa två satstyper utgör en stor andel av inputen för V2-ordföljd; hos Harry och Tea utgör rogativa huvudsatser den största andelen och hos Bella och Markus den näst största (näst efter icke-subjektsinitiala deklarativer). På grund av att mitt barnriktade material inte är helt jämförbart med Jörgensens (1976) och Bohnacker & Roséns (2008) vuxenriktade är det svårt att med säkerhet säga något om huruvida barnriktat och vuxenriktat tal skiljer sig åt med hänsyn till andelen satser med inversion. Vi kan däremot få en indikation genom att jämföra de två materialtyperna med avseende på andelen inversion i deklarativer. I de fyra barnens input uppgår denna andel till 46,4 % (3753/8096),⁵² vilket är högre än i både Jörgensens och Bohnacker & Roséns material. Om vi enbart tar hänsyn till deklarativa satser verkar alltså andelen satser med inversion vara större i mitt barnriktade material än i de två vuxenriktade materialen. Men även om den något högre andelen satser med inversion i mitt barnriktade talspråksmaterial skulle kunna vara ett tecken på ”motherese” verkar de vuxna inte använda mer inversion till små barn än till lite äldre barn. Med andra ord ligger andelen satser med inversion på samma nivå under hela åldersperioden 1;3–3;1.

Avslutningsvis kan vi konstatera att mina och Josefssons (2003a) siffror för svenska barns V2-input ligger i nivå med de siffror som Westergaard (2006) presenterar för norska barn från Tromsø. En sammanställning av rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser visar att inputen för V2-ordföljd uppgår till 58,6 % i hennes undersökning.

⁵¹ Som satser med rak ordföljd har jag endast räknat subjektsinitiala deklarativer med utsatt subjekt som följs direkt av ett finit verb, dvs. satstyp 5 (SU-FV Subject initial declaratives) enligt Josefsson (2003a). Antalet subjektsinitiala deklarativer utan utsatt subjekt är 22 i Bellas input, 131 i Harrys, 46 i Markus och 47 i Teas input.

⁵² I deklarativer har jag inkluderat samtliga icke-subjektsinitiala deklarativer med FV-Subj-ordföljd samt alla subjektsinitiala deklarativer med Subj-FV-ordföljd.

5.2 Verbplacering och subjunktioner i Bellas och Teas input

Den översiktliga jämförelsen av Bellas, Harrys, Markus och Teas input för V2-ordföljd i förra avsnittet baserades på de tre vanligaste huvudsats-typerna med V2-ordföljd i förhållande till alla verbala huvudsats-kontexter. Här ger jag en mer detaljerad bild av Bellas och Teas input utifrån samma transkriptioner som i föregående avsnitt. Min beskrivning utgår från att barns input består av ledtrådar till och annan evidens för den grammatiska strukturen. De relevanta ledtrådarna presenterades i avsnitt 3.3.2 ovan, men för tydlighetens skull upprepar jag dem i (5:1).

(5:1)	a. [_{CP} XP [_C FV]]	V2-ordföljd
	b. [_V FV]	icke-V2-ordföljd
	c. [_C sub]	fonetiskt realiserade subjunktioner
	d. [_C sub]	nollsubjunktioner
	e. [_{CP} [_C sub] [_{CP} XP [_C FV]]]	Inbäddad V2-ordföljd

I praktiken innebär detta att inputen för svenskans struktur i detta avsnitt beskrivs på basis av fler verbala yttranden än bara huvudsats-kontexter. Till skillnad från i avsnitt 5.1 ovan räknas en huvudsats med en underordnad bisats som två verbala yttranden. Sammanlagt uppgår antalet verbala vuxenytttranden därför till 5400, dvs. ca 500 fler i Bellas input och ca 350 fler i Teas input i jämförelse med i avsnittet ovan. Jag behandlar inputen för det finita verbets placering i avsnitt 5.2.1, inputen för fonetiskt realiserade subjunktioner och nollsubjunktioner i avsnitt 5.2.2 och inputen för inbäddad V2-ordföljd i avsnitt 5.2.3.

5.2.1 Input för verbplacering

5.2.1.1 Ledtrådar till V2-ordföljd

Först diskuterar jag hur frekvent ledtråden till V2-ordföljd är i Bellas och Teas input, och därefter anlägger jag ett mer kvalitativt perspektiv.

Inputfrekvens

I tabell 5.5 redovisar jag de verbala yttranden som innehåller ledtråden till V2-ordföljd i Bellas och Teas input. Förutom rogativa, icke-subjekts-initiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser inne-

fattar de verbala yttrandena också subjunktionsbisatser med ett spetsställt led, frågeformade konditionalsatser och direktiva huvudsatser med utsatt subjekt. För tydlighetens skull upprepar jag i tabellen de exempel som illustrerade var och en av dessa satstyper i avsnitt 3.3.2.1 ovan.

Tabellen visar att 52,4 % (2829/5400) av de verbala vuxenyttrandena innehåller ledtråden till V2-ordföljd. Med liknande excerperingsprinciper fann Westergaard (2006) ledtråden till V2-ordföljd i 54,2 % av de verbala vuxenyttrandena i nordnorska barns input. Siffrorna är inte helt jämförbara eftersom jag har inkluderat några satstyper som Westergaard (2006) inte inkluderar (bisatser med ett spetsställt led, frågeformade konditionalsatser samt direktiva huvudsatser) samt exkluderat några satstyper som hon inkluderar (subjektsinitiala deklarativer med FV-SA-ordföljd och bisatser med FV-SA-ordföljd).⁵³

Tabell 5.5. Ledtrådar till V2-ordföljd i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)

Satstyp	Σ	%	Exempel
Rog.	1079	20	ser du blomman?
Icke-subj. kves.	636	11,8	va säger kossan?
Icke-subj. dekl.	1102	20,4	titta här rider Pippi på hästen.
Sub.bis. m. spets. led	6	0,1	då blev dom andra fågelungarna så rädda så då ramla en annan fågelunge ur.
FFK	3	0,06	va de nån som grät så va de väl ja å pappa.
Dir. m. subj.	4	0,07	hmm ge du dockan lite också...
TOT	2830	52,4	

En kronologisk översikt över frekvensen ledtrådar till V2-ordföljd i Bellas och Teas input presenteras i tabellerna 5.6–5.7. I tabellerna ser vi att den sammanlagda inputen är 49,9 % (1425/2858) i Bellas input och 55,3 % (1404/2542) i Teas input. Om vi baserar beskrivningen av barns input på ledtrådar till den grammatiska strukturen i förhållande till de verbala yttrandena i inputen är andelen ledtrådar till V2-ordföljd ca 10 procentenheter lägre än om vi, som i avsnitt 5.1 ovan, baserar den på huvudsatskontexter (jfr tabellerna 5.1 och 5.4 ovan med tabellerna 5.6 och 5.7 nedan). Anledningen är att en beskrivning baserad på ledtrådar i inputen ger ca 850 fler verbala vuxenyttranden än i avsnitt 5.1, och som vi kan se i tabell 5.5 ovan innehåller endast en mindre del av de nya verbala vuxenyttrandena ledtråden till V2-ordföljd. Vidare ligger andelen V2-input

⁵³ Dessutom kan vissa kvesitiva huvudsatser ha V3-ordföljd i nordnorskan, något som naturligtvis påverkar möjligheten att göra en rättvis jämförelse mellan svenska och nordnorska barns input.

under 50 % i de flesta av Bellas transkriptioner, men över 50 % i samtliga av Teas. Någon kronologisk utveckling kan vi dock inte se vad gäller fördelningen av andelen V2-input över tid, utan den är tämligen konstant under hela undersökningsperioden.

Tabell 5.6. Ledtrådar till V2-ordföljd i Bellas input

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	Sub.bis. m. spets. led	FFK	Dir. m. subj.	Input för V2		Verbala yttranden
							Σ	%	
1;6.09	26	9	20	0	0	0	55	42,3	130
1;9.15	50	49	78	0	0	0	177	64,1	276
2;0.09	77	61	62	0	0	2	202	48,8	414
2;3.03	91	40	74	1	1	0	207	56,6	366
2;6.17	87	68	99	0	0	0	254	45,4	560
2;9	98	52	113	2	0	0	265	46,7	568
3;0.07	65	88	111	0	1	0	265	48,7	544
TOT	494	367	557	3	2	2	1425	49,9	2858

Tabell 5.7. Ledtrådar till V2-ordföljd i Teas input

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	Sub.bis. m. spets. led	FFK	Dir. m. subj.	Input för V2		Verbala yttranden
							Σ	%	
1;6.10	74	32	69	0	1	0	176	52,7	334
1;8.26	49	20	93	0	0	1	163	55,8	292
2;0.25	72	36	59	0	0	1	168	57,9	290
2;3.02	175	61	117	1	0	0	354	60,4	586
2;6.02	86	38	59	1	0	0	184	52,9	348
2;9.09	70	41	76	0	0	0	187	52,7	355
3;0.05	59	41	72	1	0	0	173	51,3	337
TOT	585	269	545	3	1	2	1405	55,3	2542

Sammanfattningsvis är ledtråden till V2-ordföljd högfrekvent i såväl Bellas som Teas input.

En fördjupad bild av ledtråden till V2-ordföljd

En viktig fråga i all barnspråksforskning är om barnen tillämpar grammatiska regler produktivt i sina egna yttranden, eller om de endast tillämpar en regel med ett eller ett fåtal lexikala element. Med andra ord är det viktigt att undersöka om barn har formulerat en stor eller en liten regel för en viss grammatisk operation (se diskussionen i avsnitt 3.4.3 för detaljer). När det gäller V2-ordföljd är det därför intressant att se om barn placerar olika typer av finita verb i C° samt om de använder V2-

ordföljd tillsammans med olika typer av led i Spec-CP och olika typer av subjekt i Spec-IP. Detta undersöks i kapitel 6 nedan. Eftersom ett syfte är att undersöka eventuella likheter och skillnader mellan barns input och output ska vi här ställa oss frågan hur svenska barns input ser ut med avseende på detta. En sådan jämförelse är viktig mot bakgrund av bl.a. konstruktivistiska studier, vilka anför ett direkt samband mellan input-frekvens och grad av produktivitet i barns output (se t.ex. Naigles & Hoff-Ginsberg 1998, Theakston m.fl. 2001, Rowland m.fl. 2003). I min framställning kommer jag endast att behandla satser som innehåller ledtråden till V2-ordföljd.

A) Verbflyttning till C°

Bella och Tea får ledtrådar till hjälpverb, huvudverb och kopulaverbet *vara* på andra plats. Totalt har jag excerperat 2830 verbala yttranden innehållande ledtråden till V2-ordföljd i Bellas och Teas input, och av dessa innehåller 34,8 % (986/2830) ett finit hjälpverb, 46,5 % (1316/2830) ett finit huvudverb och 18,7 % (528/2830) ett kopulaverb. Ingen av barnens input avviker nämnvärt från detta genomsnitt. Andelen finita hjälpverb är störst i rogativa huvudsatser, 46 % (496/1079), och minst i icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser, 16,8 % (107/636). Andelen finita huvudverb är störst i icke-subjektsinitiala deklarativer, 51,8 % (571/1102), och minst i rogativa huvudsatser, 39,4 % (425/1079). Andelen finita kopulaverb är störst i icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser, 34 % (216/636), och minst i icke-subjektsinitiala deklarativer, 13,9 % (153/1102).

Även om andelen hjälp-, huvud- och kopulaverb varierar ganska mycket mellan enskilda transkriptioner ser vi en tydlig kronologisk utveckling i fördelningen mellan de tre verbtyperna. I genomsnitt är andelen finita hjälpverb störst i de tre tidigaste transkriptionerna, 39,1 % (368/941), och minst i de tre senaste, 28,9 % (384/1328). Samtidigt är andelen finita huvudverb minst i de tre tidigaste transkriptionerna, 42,1 % (396/941), och störst i de tre senaste, 52,6 % (699/1328). Andelen kopulaverb däremot är densamma såväl i de tidigaste som i de senaste transkriptionerna, 18,8 % (177/941) mot 18,5 % (246/1328). Båda barnens input uppvisar detta mönster, även om det framgår tydligare hos Tea än hos Bella. Det verkar alltså som att svenska barn inledningsvis får lika många ledtrådar för hjälp- och huvudverb på andra plats, men att antalet ledtrådar för finita hjälpverb på andra plats minskar med stigande ålder samtidigt som antalet ledtrådar för finita huvudverb

ökar. För en mer detaljerad översikt över finita hjälpverb, huvudverb och kopulaverb i Bellas och Teas input, se tabellerna B2–B5 i bilaga 1.

De 10 mest frekventa finita verben på andra plats i Bellas och Teas input listas i (5:2) och (5:3). I Bellas input utgör dessa verb 71,2 % (1014/1425) av alla finita verb på andra plats, och i Teas input utgör de 69,2 % (972/1405). Fetstilta verb återfinns bland de 10 mest frekventa verben i båda barnens input. Antal belägg anges inom parentes.

(5:2) Bella: *är* (266), *ska* (211), *kan* (120), *har* (109), *får* (70), *var* (63), *tror* (55), *vet* (47), *gör* (46) och *kommer* (27)

(5:3) Tea: *ska* (257), *är* (157), *kan* (119), *får* (106), *har* (105), *gör* (96), *var* (42), *gjorde* (38), *tror* (26) och *tycker* (26)

En stor mängd av de mest frekventa verben utgörs av kopulaverb (*är*, *var*) samt modala (*ska*, *kan*, *får*) och temporala hjälpverb (*har*). Dessa utgör tillsammans 58,9 % (839/1425) av de finita verben på andra plats i Bellas input och 55,9 % (786/1405) i Teas input.

Även bland de lexikala verben är likheten mellan de båda barnens input stor med 8 verb gemensamma för båda barnen. De 10 mest frekventa lexikala finita verben i barnens input ges i (5:4) och (5:5).

(5:4) Bella: *tror* (55), *vet* (47), *gör* (46), *kommer* (27), *sa* (27), *ser* (21), *säger* (19), *finns* (16), *gjorde* (15) och *heter* (12)

(5:5) Tea: *gör* (96), *gjorde* (38), *tror* (26), *tycker* (26), *kommer* (18), *säger* (17), *sa* (16), *går* (11), *ser* (10) och *vet* (9)

B) Flyttning till Spec-CP

I likhet med Josefssons (2003a) undersökning av Harrys och Markus input står vanligtvis antingen ett deiktiskt adverbial såsom *då*, *där*, *här*, *nu*, *sen* och *så* eller ett svagt pronomen såsom *de*, *dem*, *den*, *denna*, *det* och *detta* på första plats i de icke-subjektsinitiala deklarativena och bisatserna med ett spetsställt led. I Bellas input inleds 64,3 % (360/560) av dessa satstyper av ett deiktiskt adverbial och 13,8 % (77/560) av ett svagt pronomen. Motsvarande siffror i Teas input är 46,5 % (255/548) deiktiska adverbial och 20,4 % (112/548) svaga pronomen. Fulla nominalfraser (NP), bisatser och prepositionsfraser (PP) är däremot ovanligare i initial position i båda barnens input. Tabell 5.8 ger en översikt över de initiala leden i de icke-subjektsinitiala deklarativena och bisatserna med ett

spetsställt led i Bellas och Teas input. Exempel på vart och ett av leden ges i (5:6)–(5:10) nedan.

Tabell 5.8. Initiala led i icke-subjektsinitiala deklarativer och bisatser med ett spetsställt led i Bellas och Teas input (1;6–3;0)

Initiala led	Bella		Tea	
	Σ	%	Σ	%
Deiktiska adverbial	360	64,3	255	46,5
Svaga pronomen	77	13,8	112	20,4
NP	31	5,5	19	3,5
Bisatser	5	0,9	8	1,5
PP	4	0,7	8	1,5
Övriga	83	14,8	146	26,6
TOT	560		548	

Förklaring: Övriga initiala led omfattar bl.a. strukna led, oklara led, räkneord, övriga adverbfraser och adjektivfraser.

- (5:6) a. där ska vi bo. (Vuxen: Bella 2;6.17)
b. å så får han ha ben. (Vuxen: Bella 1;9.15)
c. här ska dom bygga nånting. (Vuxen: Bella 1;6.10)
- (5:7) a. de de kan du gå å hämta. (Vuxen: Bella 1;9.15)
b. den kan no Tea ha. (Vuxen: Tea 1;6.10)
c. såna har mormor å morfar. (Vuxen: Tea 1;8.26)
- (5:8) a. ...nästa lördag ska vi åka flygplan. (Vuxen: Bella 1;9.15)
b. klockan har man här ja på armen. (Vuxen: Tea 1;8.26)
c. många många många blommor finns de här. (Vuxen: Tea 2;3.02)
- (5:9) a. men när man ta när man har dat kan man ju inte äta godis. (Vuxen: Bella 1;9.15)
b. när du va hund hade du tassar. (Vuxen: Bella 2;9)
c. ha om ja ska åka bakom planet då ska ja hålla i mej. (Vuxen: Tea 2;3.02)
- (5:10) a. ...på tisdag ska vi flyga xxx flygplanet högt upp i luften. (Vuxen: Bella 2;3.03)
b. i stallet har vi de. (Vuxen: Tea 2;0.25)
c. i hagen ska du lägga havren. (Vuxen: Tea 2;3.02)

I genomsnitt saknar 13,2 % (146/1102) av alla icke-subjektsinitiala deklarativer i Bellas och Teas input ett utsatt led på första plats (s.k. V1-deklarativer). Andelen V1-deklarativer av denna typ är något högre hos Tea (18,5 % eller 101/545) än hos Bella (8,1 % eller 45/557). Mina värden för Bella och Tea är avsevärt högre än Josefssons (2003a) värden

för Harry och Markus. I Harrys input saknar 4,8 % (77/1590) av de icke-subjektsinitiala deklarativerna ett utsatt initialt led, och motsvarande siffra i Markus input är 0,9 % (10/1061).⁵⁴ I de flesta fall motsvaras det utelämnade ledet av ett deiktiskt adverbial (5:11) och i något färre fall av ett svagt pronomen (5:12). I exemplen har det utelämnade ledet placerats inom parentes. De resterande initiala leden i Bellas och Teas input utgörs antingen av enstaka lågfrekventa eller oklara led.

- (5:11) a. om nära månade så har isen smält å då kanske vi kan bada i havet.
(Då) kan vi gå ner till stranden här nere. (Vuxen: Markus 2;4.18) (från Josefsson 2003a:108f)
b. mat, mat säger dockan. Mat. (Då) får du ge dockan mat Tea! (Vuxen: Tea 1;8.26)
- (5:12) a. ja han ser jättearg ut han. (Det) gör han. (Vuxen: Bella 2;6.17)
b. jaa mormor kanske har nån kaka i sina låder nånstans. (Det) får vi nog sen te kaffet. (Vuxen: Tea 1;8.26)

I mitt inputmaterial förekommer 8 olika v-frågeord i de icke-subjekts-initiala kvesitiva huvudsatserna, varav ett används mycket mer frekvent än de andra, nämligen *vad*. Detta frågeord utgör 63,8 % (234/367) av alla belägg i Bellas input och 73,2 % (197/269) i Teas input. Alla 8 v-frågeord återfinns både i Bellas och i Teas input: *vad* (Bella: 234, Tea: 197), *vem* (Bella: 54, Tea: 16), *var* (Bella: 29, Tea: 20), *vilken/t/a* (Bella: 25, Tea: 4), *hur* (Bella: 13, Tea: 12), *vart* (Bella: 9, Tea: 11), *varför* (Bella: 1, Tea: 6) och *när* (Bella: 1, Tea: 2). I 2 belägg har v-frågeordet utelämnats, något som även Josefsson (2003a) fann i Harrys och Markus input. I båda beläggen har *vad* utelämnats (5:13).

- (5:13) a. finns de mer för frukter då? (Vuxen: Bella 2;9)
b. ska vi göra nu? (Vuxen: Tea 1;8.26)

C) Subjektsflyttning till Spec-IP

Eftersom svenska barn även måste lära sig att subjektet flyttar till Spec-IP i satser med inversion är det intressant att undersöka hur deras input för subjektsflyttning ser ut. Såväl i Bellas som i Teas input återfinns pro-

⁵⁴ Orsaken till att mina siffror skiljer sig så markant från Josefssons (2003a) kan vara att vi har tillämpat lite olika tolkningsprinciper för satser inledda av finit verb. Dessa skillnader har dock ingen avgörande betydelse för min argumentation och därför kommer jag inte att diskutera detta mer ingående.

nominella subjekt och NP-subjekt i Spec-IP, även om de pronominella är mycket mer frekventa. De pronominella subjekten utgör 87,7 % (1250/1425) av subjekten i Bellas input och 85,1 % (1195/1405) i Teas input, medan NP-subjekten utgör 12,3 % (175/1425) i Bellas input och 14,7 % (207/1405) i Teas input. Resterande 0,2 % (3/1405) i Teas input utgörs av övriga subjekt. Exempel på pronominella subjekt ges i (5:14) och på NP-subjekt i (5:15).

(5:14) a. har dom inte fått nån mat? (Vuxen: Bella 2;9)

b. nu stängde du den. (Vuxen: Tea 1;8.26)

(5:15) a. å där kommer björnen. (Vuxen: Bella 1;6.09)

b. va gör den pojken? (Vuxen: Tea 2;3.02)

D) Frekventa ordkombinationer

Avslutningsvis ska vi se närmare på de mest frekventa ordkombinationerna som inleder satserna med V2-ordföljd i Bellas och Teas input. Detta är intressant eftersom frekventa ordkombinationer i inputen kan förklara eventuella helhetsinlärda fraser i barnens output.

I rogativa huvudsatser och frågeformade konditionalsatser är de 5 vanligaste inledande kombinationerna av finit verb och subjekt *ska vi* (63), *är det* (46), *vet du* (39), *kan du* (37) och *tror du* (36) i Bellas input och *ska vi* (58), *är det* (46), *kan du* (39), *ska du* (38) och *har du* (25) i Teas input. 3 kombinationer återfinns hos båda barnen (markerade med fetstil), och de 2 mest frekventa i Bellas input är också de 2 mest frekventa i Teas input. I Bellas input finns sammanlagt 116 olika inledande kombinationer i rogativa huvudsatser och frågeformade konditionalsatser, och av dessa utgör de 5 mest frekventa ordkombinationerna 4,3 % (5/116). Motsvarande i Teas input är 2,7 % (5/186).

De 5 vanligaste inledande kombinationerna av v-frågeord och finit verb i icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser är *vad är* (80), *vem är* (41), *vad gör* (31), *vad sa* (25) och *vad ska* (20) i Bellas input och *vad gör* (49), *vad är* (32), *vad ska* (23), *vad har* (16) och *vad gjorde* (14) i Teas input. Även här finns 3 av kombinationerna i båda barnens input. De 5 mest frekventa ordkombinationerna i icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser utgör 6,9 % (5/72) av alla inledande kombinationer i Bellas input och 7,8 % (5/64) i Teas input.

Slutligen är de 5 vanligaste inledande kombinationerna av ett spetsställt led och ett finit verb i de icke-subjektsinitiala deklarativena och bisatserna med ett spetsställt led *där är* (22), *där har* (19), *där ska* (15),

nu är (15) och *så kan* (14) i Bellas input och *det gör* (21), *det gjorde* (10), *det har* (10), *det kan* (10) och *då får* (10) i Teas input. Till skillnad från i de två tidigare fallen finns inga av de 5 mest frekventa kombinationerna i båda barnens input. I Bellas input utgör de 5 mest frekventa inledande kombinationerna i icke-subjektsinitiala deklarativer och bisatser med ett spetsställt led endast 1,9 % (5/259) av alla inledande ordkombinationer. Motsvarande andel i Teas input är 1,8 % (5/283). I båda barnens input är alltså den lexikala variationen i satsinledningen störst i icke-subjektsinitiala deklarativer och bisatser med ett spetsställt led och minst i de icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatserna.

E) Sammanfattning

Den kvantitativa och kvalitativa analysen har visat på stora likheter mellan svenska barns input. En stor del av de mest frekventa finita verben i Bellas input finns även bland de mest frekventa i Teas input. Stora likheter ser vi också för de initiala leden i icke-subjektsinitiala deklarativer och bisatser med ett spetsställt led och för v-frågeorden i de icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatserna. Vidare är fördelningen mellan finita hjälpverb, huvudverb och kopulaverb nästan identisk i båda barnens input liksom fördelningen mellan pronomina och NP-subjekt. Slutligen är flera av de inledande ordkombinationerna i rogativa huvudsatser och frågeformade konditionalsatser samt i icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser bland de vanligaste i både Bellas och Teas input. De 5 vanligaste inledande kombinationerna av finit verb + subjekt, v-frågeord + finit verb och spetsställt led + finit verb utgör dock endast en liten del av de inledande ordkombinationer som återfanns i de två barnens input. Den lexikala variationen i de inledande ordkombinationerna verkar därför vara så stor att svenska barn har en bra förut-sättning för att kunna tolka ordkombinationerna som ett resultat av grammatiska regler snarare än som helhetsinlärda fraser.

5.2.1.2 Evidens för verbflyttning

I avsnitt 3.3.2.2 behandlade jag ett antal satstyper som inte antogs innehålla några ledtrådar till det finita verbets placering men som ändå antogs innehålla evidens för verbflyttning från V°. Till skillnad från ledtrådar avslöjar evidensen för verbflyttning från V° inte närmare målet för verbflyttningen (I° eller C°). Evidens för verbflyttning finns i subjektsinitiala deklarativer, direktiva huvudsatser och subjunktionsinledda bisatser med det finita verbet före ett disambiguerande satsadverbial (dvs. FV-SA-

ordföljd). I tabell 5.9 redovisar jag de verbala yttranden som innehåller evidens för verbflyttning i Bellas och Teas input. Av tabellen framgår att evidensen för verbflyttning uppgår till 5,93 % (320/5400).

Tabell 5.9. Evidens för verbflyttning i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenytttranden)

Satstyp	Σ	%	Exempel
Subj. dekl. m. FV-SA	305	5,65	nä han vill inte de.
Dir. m. FV-SA	5	0,09	men peta inte där då.
Sub.bis. m. FV-SA	10	0,19	för den går ju nte.
TOT	320	5,93	

I tabell 5.10 och 5.11 ges en kronologisk översikt över evidensen för verbflyttning i Bellas och Teas input. Tabellerna visar att Bella och Tea får en likvärdig mängd input som signalerar verbflyttning från V^o: 6,1 % (175/2858) respektive 5,7 % (145/2542).

Tabell 5.10. Evidens för verbflyttning i Bellas input

Ålder	Subj. dekl. m. FV-SA	Dir. m. FV-SA	Sub.bis. m. FV-SA	Evidens för verbflyttning		Verbala yttranden
				Σ	%	
1;6.09	3	0	0	3	2,3	130
1;9.15	6	0	0	6	2,2	276
2;0.09	19	1	1	21	5,1	414
2;3.03	17	0	0	17	4,6	366
2;6.17	45	0	1	46	8,2	560
2;9	50	0	2	52	9,2	568
3;0.07	26	3	1	30	5,5	544
TOT	166	4	5	175	6,1	2858

Tabell 5.11. Evidens för verbflyttning i Teas input

Ålder	Subj. dekl. m. FV-SA	Dir. m. FV-SA	Sub. bis. m. FV-SA	Evidens för verbflyttning		Verbala yttranden
				Σ	%	
1;6.10	11	0	0	11	3,3	334
1;8.26	7	0	0	7	2,4	292
2;0.25	15	0	0	15	5,2	290
2;3.02	22	0	1	23	3,9	586
2;6.02	21	0	0	21	6	348
2;9.09	21	0	1	22	6,2	355
3;0.05	42	1	3	46	13,6	337
TOT	139	1	5	145	5,7	2542

Om vi räknar ihop ledtrådarna till V2-ordföljd och evidensen för verbflyttning flyttar det finita verbet från sin ursprungliga position i 56 % (49,9 % + 6,1 %) av de verbala vuxenyttranden i Bellas input och i 61 % (55,3 % + 5,7 %) i Teas input. Lägg dock märke till att det är 49,9 % i Bellas input och 55,3 % i Teas input som innehåller ledtråden till V2-ordföljd.

5.2.1.3 Ledtrådar till icke-V2-ordföljd

I tabell 5.12 har jag sammanställt de verbala yttranden som innehåller ledtråden till icke-V2-ordföljd i Bellas och Teas input. Denna ledtråd förekommer endast i bisatser med det finita verbet efter ett disambigerande satsadverbial. Av tabellen framgår att ledtråden till icke-V2-ordföljd bara förekommer i 0,26 % (14/5400) av alla verbala vuxenyttranden. Motsvarande siffra för nordnorska barn är enligt Westergaard (2006) endast marginellt högre: 0,5 %. Vi kan jämföra dessa 0,26 % med de 50–55 % verbala vuxenyttranden som ger input för V2-ordföljd. Med tanke på den stora skillnaden i inputfrekvens kan vi ställa oss frågan om svenska barn har mer problem med att erövra icke-V2-ordföljd än V2-ordföljd. Jag återkommer till denna fråga senare i avhandlingen.

Tabell 5.12. Ledtrådar till icke-V2-ordföljd i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)

Satstyp	Σ	%	Exempel
Bis. m. icke-V2-ordföljd	14	0,26	då säger Ulla att hon inte tycker om de.

Även om antalet belägg är litet kan vi konstatera att Bella och Tea får en likvärdig mängd ledtrådar till icke-V2-ordföljd: 0,28 % (8/2858) resp. 0,24 % (6/2542). Sammanfattningsvis är ledtråden till icke-V2-ordföljd väldigt lågfrekvent i Bellas och Teas input. Jag presenterar inte någon detaljgranskning av inputen för icke-V2-ordföljd här utan återkommer till detta i avsnitt 5.3 nedan.

5.2.1.4 Övrig evidens för verbplacering

Vid sidan av ledtrådar till icke-V2-ordföljd diskuterade jag i avsnitt 3.3.2.2 ovan en typ av verbala yttranden som inte antogs innehålla några ledtrådar till det finita verbets placering. Däremot innehåller dessa ett finit verb i en ospecificerad position som dock inte kan vara C°. Denna typ av evidens benämnde jag övrig evidens för verbplacering. De satstyper som innehåller denna typ av evidens är subjunktions- och satsbasinledda bisatser samt deklarativer med *kanske* etc. i C°. I tabell 5.13 ges

en sammanställning av denna typ av evidens i Bellas och Teas input. Av tabellen framgår att 14,7 % (794/5400) av de verbala vuxenyttrandena i barnens input indikerar att det finita verbet står i en lägre position än C° i satsen. De subjunktionsinledda bisatserna utgör den största andelen med 9,41 % (508/5400) och de satsbasinledda bisatserna den näst största med 4,57 % (247/5400), medan deklarativerna ligger under 1 % (39/5400).

Tabell 5.13. Övrig evidens för verbplacering i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)

Satstyp	Σ	%	Exempel
Sub.bis.	508	9,41	vem va de som bodde där?
Satsbas.bis.	247	4,57	ja vill titta hur de ser ut.
Dekl. m. <i>kanske</i> etc.	39	0,72	å så kanse man bor där.
TOT	794	14,7	

I tabell 5.14 och 5.15 ges en kronologisk översikt över den övriga evidensen för verbplacering i de två barnens input. Vi kan se i tabellerna att andelen verbala yttranden som innehåller övrig evidens för verbplacering är något större hos Bella än hos Tea: 16,6 % (474/2858) mot 12,6 % (320/2542). Möjligen kan vi också skönja en ökning av andelen övrig evidens för verbplacering i de första transkriptionerna samt en stabilisering i de senare. Tydligast blir detta i Bellas input i tabell 5.14 där vi ser en ökning från 3,8 % i den första transkriptionen till 19–20 % i de tre sista. En närmare granskning av rådatan visar att andelen subjunktions- och satsbasinledda bisatser ökar under undersökningsperioden. Procentuellt står de subjunktionsinledda bisatserna för den största ökningen från 2,3 % i den första transkriptionen till 13,8 % i den sista. Vidare ser vi att subjekts- och icke-subjektsinitiala deklarativer med *kanske* etc. inte förekommer överhuvudtaget i inputen i de två första transkriptionerna. Det är mer oklart om vi kan se någon motsvarande utveckling i Teas input i tabell 5.15. I rådatan ser vi endast en marginell ökning i antalet subjunktionsinledda bisatser från 5,1 % i den första transkriptionen till 8–9 % i de fyra sista. Klart är dock att vi ser en stabilisering av den genomsnittliga andelen övrig evidens för verbplacering på 14–15 % i de fyra sista transkriptionerna i Teas input.

Tabell 5.14. Övrig evidens för verbplacering i Bellas input

Ålder	Sub.bis.	Satsbas. bis.	Dekl. m. <i>kanske</i> etc.	Övr. evidens för verbplac.		Verbala yttranden
				Σ	%	
1;6.09	3	2	0	5	3,8	130
1;9.15	13	10	0	23	8,3	276
2;0.09	44	17	7	68	16,4	414
2;3.03	41	8	2	51	13,9	366
2;6.17	81	18	10	109	19,5	560
2;9	65	41	5	111	19,5	568
3;0.07	75	27	5	107	19,7	544
TOT	322	123	29	474	16,6	2858

Tabell 5.15. Övrig evidens för verbplacering i Teas input

Ålder	Sub.bis.	Satsbas. bis.	Dekl. m. <i>kanske</i> etc.	Övr. evidens för verbplac.		Verbala yttranden
				Σ	%	
1;6.10	17	23	1	41	12,3	334
1;8.26	18	6	2	26	8,9	292
2;0.25	11	9	0	20	6,9	290
2;3.02	54	31	2	87	14,8	586
2;6.02	27	21	1	49	14,1	348
2;9.09	29	17	4	50	14,1	355
3;0.05	30	17	0	47	13,9	337
TOT	186	124	10	320	12,6	2542

Om vi räknar ihop ledtrådarna till icke-V2-ordföljd och den övriga evidensen för verbplacering står det finita verbet i en lägre position än C° i 16,88 % (0,28 % + 16,6 %) av de verbala yttrandena i Bellas input och i 12,84 % (0,24 % + 12,6 %) i Teas input. Lägg dock märke till att det endast är 0,28 % i Bellas input och 0,24 % i Teas input som innehåller ledtråden till icke-V2-ordföljd.

5.2.1.5 Om verbplaceringens entydighet

Hittills har vi sett att ledtråden till V2-ordföljd är högfrekvent i Bellas och Teas input, medan ledtråden till icke-V2-ordföljd är lågfrekvent. I detta avsnitt ser vi närmare på hur entydig inputen för verbplaceringen är i enskilda satstyper. Jag baserar min indelning i satstyper på den som Westergaard (2005) föreslår: rogativa, kvesitiva och deklarativa huvudsatser samt subjunktionsinledda och satsbasinledda bisatser (se avsnitt 3.4.2 för detaljer). Viktigt i detta sammanhang är också att skilja på å ena sidan ledtrådar till det finita verbets placering, dvs. input för en specifik

position för verbet, och å andra sidan evidens för verbflyttning och övrig evidens för verbplacering, dvs. input som utesluter en specifik position för verbet. I första hand baserar jag här min framställning på ledtrådar till verbplacering, men jag kommer också att beröra den andra typen av input. En sammanställning av entydigheten i inputen för verbplacering i de olika satstyperna i Bellas och Teas input ges i tabell 5.16.

Tabell 5.16. Verbplaceringens entydighet i Bellas och Teas input (1;6–3;0)

Typ av input	Rog.		Icke-subj. kves.		Icke-subj. dekl.		Sub.bis		Satsbas.bis.	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
Ledtrådar till V2-ordföljd	1079	100	636	100	1102	76,2	9	1,7		
Ledtrådar till icke-V2-ordföljd							14	2,6		
Evidens för verbflyttning					305	21,1	10	1,8		
Övrig evidens för verbplacering					39	2,7	508	93,9	247	100
TOT	1079	100	636	100	1446	100	541	100	247	100

Inputen för verbplaceringen i rogativa och icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser är entydig; 100 % av inputen för det finita verbets placering i dessa satstyper utgörs av ledtrådar till V2-ordföljd (t.ex. *kan du öppna den?* och *var e Pippi då?*). Inputen för verbplaceringen i icke-subjektsinitiala deklarativer är dock i viss utsträckning tve tydlig: 76,2 % (1102/1446) ledtrådar till V2-ordföljd (t.ex. *nu va de slut*), 21,1 % (305/1446) evidens för verbflyttning (t.ex. *nä han vill inte de*) och 2,7 % (39/1446) övrig evidens för verbplacering (t.ex. *å så kanse man bor där*). För Bella fördelar sig inputen i dessa deklarativer enligt följande: 74,1 % (557/752) ledtrådar till V2-ordföljd, 22,1 % (166/752) evidens för verbflyttning och 3,9 % (29/752) övrig evidens för verbplacering. Och för Tea är motsvarande fördelning följande: 78,5 % (545/694) ledtrådar till V2-ordföljd, 20 % (139/694) evidens för verbflyttning och 1,4 % (10/694) övrig evidens för verbplacering. Notera dock att det endast är den övriga evidensen för verbplacering som signalerar att det finita verbet inte kan stå i C° i icke-subjektsinitiala deklarativer, och denna är ganska lågfrekvent (2,7 %). De övriga två typerna av input är förenliga med en strukturell analys där det finita verbet står i C° (97,3 %), även om det bara är den första typen som direkt signalerar verbflyttning till C°.

All input för verbplacering i satsbasinledda bisatser utgörs av övrig evidens för verbplacering (t.ex. *ja vill titta hur de ser ut*), dvs. input som visar att det finita verbet står i I° eller V°. Jag har alltså inte funnit några

ledtrådar till verbplaceringen i satsbasinledda bisatser i mitt material, vilket antyder att dessa är ytterst lågfrekventa i svenska barns input.

Inputen för verbplaceringen i subjunktionsinledda bisatser är tvetydig: 1,7 % (9/541) ledtrådar till (inbäddad) V2-ordföljd (t.ex. *då blev dom andra fågelungarna så rädda så då ramla en annan fågelunge ur*), 2,6 % (14/541) ledtrådar till icke-V2-ordföljd (t.ex. *då säger Ulla att hon inte tycker om de*), 1,8 % (10/541) evidens för (inbäddad) verbflyttning (t.ex. *för den går ju nte*) och 93,9 % (508/541) övrig evidens för verbplacering (t.ex. *vem va de som bodde där*). För Bella fördelar sig inputen i subjunktionsbisatser enligt följande: 1,5 % (5/340) ledtrådar till (inbäddad) V2-ordföljd, 2,4 % (8/340) ledtrådar till icke-V2-ordföljd, 1,5 % (5/340) evidens för (inbäddad) verbflyttning och 94,7 % (322/340) övrig evidens för verbplacering. Och för Tea är fördelningen följande: 2 % (4/201) ledtrådar till (inbäddad) V2-ordföljd, 3 % (6/201) ledtrådar till icke-V2-ordföljd, 2,5 % (5/201) evidens för (inbäddad) verbflyttning och 92,5 % (186/201) övrig evidens för verbplacering. Återigen är det dock viktigt att betona att det endast är ledtrådarna som indikerar en specifik position för det finita verbet. Det är alltså endast en mindre andel av inputen för verbplaceringen i subjunktionsinledda bisatser som signalerar att det finita verbet kan stå i C° (1,7 %) och en något större andel som signalerar att det finita verbet kan stå i V° (2,6 %). Svenska barns input för verbplaceringen i subjunktionsinledda bisatser är därför tvetydig mellan V2- och icke-V2-ordföljd. Till sist antyder också en mindre andel av inputen att det finita verbet flyttar från V° (1,8 %), medan huvuddelen signalerar att det finita verbet inte kan stå i C°, utan i I° eller V° (93,9 %).

5.2.2 Input för subjunktioners realisering

5.2.2.1 Ledtrådar till fonetiskt realiserade subjunktioner

I tabell 5.17 ger jag de verbala vuxenyttranden som innehåller ledtråden till fonetiskt realiserade (synliga) subjunktioner. Denna ledtråd finns i inledda subjunktionsbisatser och satsbasbisatser med ett synligt *som*. Tabellen visar att ledtråden till synliga subjunktioner finns i 7,8 % (421/5400) av alla verbala vuxenyttranden.

Tabell 5.17. Ledtrådar till synliga subjunktioner i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)

Satstyper	Σ	%	Exempel
Inledda sub.bis.	409	7,57	de e en sån vagn som du har Ga Bella.
Satsbas.bis. m. <i>som</i>	12	0,22	vi ska se vem som bor här då.
TOT	421	7,8	

I tabell 5.18 och 5.19 ges en kronologisk översikt över inputen för synliga subjunktioner i Bellas och Teas input.

Tabell 5.18. Ledtrådar till synliga subjunktioner i Bellas input

Ålder	Inledda sub.bis.	Satsbas.bis. m. <i>som</i>	Input för synliga subjunktioner		Verbala yttranden
			Σ	%	
1;6.09	1	0	1	0,8	130
1;9.15	12	1	13	4,7	276
2;0.09	35	1	36	8,7	414
2;3.03	34	0	34	9,3	366
2;6.17	65	1	66	11,8	560
2;9	57	2	59	10,4	568
3;0.07	52	0	52	9,6	544
TOT	256	5	261	9,1	2858

Tabell 5.19. Ledtrådar till synliga subjunktioner i Teas input

Ålder	Inledda sub.bis.	Satsbas.bis. m. <i>som</i>	Input för synliga subjunktioner		Verbala yttranden
			Σ	%	
1;6.10	15	1	16	4,8	334
1;8.26	14	1	15	5,1	292
2;0.25	9	1	10	3,4	290
2;3.02	47	1	48	8,2	586
2;6.02	15	3	18	5,2	348
2;9.09	25	0	25	7	355
3;0.05	28	0	28	8,3	337
TOT	153	7	160	6,3	2542

Tabellerna visar att Bella relativt sett får något fler ledtrådar av denna typ än Tea: 9,1 % (261/2858) mot 6,3 % (160/2542). Vidare ökar andelen ledtrådar i Bellas input från 0,8 % till runt 10 %. En sådan ökning kan vi tolka som ett resultat av att vuxna förenklar sin syntax genom att undvika bisatser i samtal med små barn (jfr avsnitt 5.1 ovan och Håkansson 1998:98ff; se även Newport m.fl. 1977 om input till engelska barn). De vuxnas bruk av bisatser ökar i takt med att barnen blir äldre och språkligt

mer kompetenta. Teas siffror är inte lika tydliga i detta avseende utan verkar vara mer jämnt fördelade över hela undersökningsperioden.

5.2.2.2 Ledtrådar till nollsubjunktioner

I avsnitt 3.3.1 och 3.3.2.1 hävdade jag att förekomsten av en fonetiskt orealiserad (osynlig) subjunktion, en nollsubjunktion, signaleras genom en samverkan mellan syntax och prosodi. En oinledd subjunktionsbisats skiljer sig från en subjektsinitial deklarativ huvudsats genom att den inte utgör en egen prosodisk enhet utan ingår i matrisens prosodiska enhet. Tabell 5.20 visar att 2,4 % (129/5400) av de verbala vuxenyttrandena i Bellas och Teas input innehåller ledtrådar till nollsubjunktioner.

Tabell 5.20. Ledtrådar till nollsubjunktioner i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala vuxenyttranden)

Satstyper	Σ	%	Exempel
Oinledda sub.bis.	129	2,4	nä ja äh ja tro nte dom passar på henne.

En kronologisk översikt över inputen för nollsubjunktioner i Bellas och Teas input ges i tabell 5.21 och 5.22 nedan. Vi kan notera att Bella i genomsnitt erhåller en något större input för nollsubjunktioner än Tea: 2,9 % (82/2858) mot 1,8 % (47/2542).

Tabell 5.21. Ledtrådar till nollsubjunktioner i Bellas input

Ålder	Oinledda sub.bis.	Input för noll- subjunktioner i %	Verbala yttranden
1;6.09	2	1,5	130
1;9.15	1	0,4	276
2;0.09	13	3,1	414
2;3.03	8	2,2	366
2;6.17	18	3,2	560
2;9	14	2,5	568
3;0.07	26	4,8	544
TOT	82	2,9	2858

Tabell 5.22. Ledtrådar till nollsubjunktioner i Teas input

Ålder	Oinledda sub.bis.	Input för noll- subjunktioner i %	Verbala yttranden
1;6.10	2	0,6	334
1;8.26	4	1,4	292
2;0.25	3	1	290
2;3.02	12	2	586
2;6.02	13	3,7	348
2;9.09	7	2	355
3;0.05	6	1,8	337
TOT	47	1,8	2542

Slutligen kan vi genom en jämförelse mellan tabellerna 5.18 och 5.21 och mellan tabellerna 5.19 och 5.22 konstatera att både Bella och Tea erhåller en större mängd input för synliga subjunktioner än för nollsubjunktioner (9,1 % mot 2,9 % hos Bella och 6,3 % mot 1,8 % hos Tea).

5.2.2.3 Om entydigheten i subjunktioners realisering

I detta avsnitt ska vi se närmare på hur entydig inputen för subjunktioners realisering är i subjunktions- och satsbasinledda bisatser. Tabell 5.23 ger en översikt över entydigheten i subjunktioners realisering i subjunktionsbisatser.

Tabell 5.23. Subjunktioners realisering i subjunktionsbisatserna i Bellas och Teas input

Ålder	Synliga		Osynliga	
	Σ	%	Σ	%
1;6	16	80	4	20
1;9	26	83,9	5	16,1
2;0	44	73,3	16	26,7
2;3	81	80,2	20	19,8
2;6	80	72,1	31	27,9
2;9	82	79,6	21	20,4
3;0	80	71,4	32	28,6
TOT	409	76	129	24

Tabell 5.23 visar att inputen för hur subjunktioner realiserats är tvetydig; i genomsnitt inleds 76 % av de subjunktionsinledda bisatserna av en synlig subjunktion och de resterande 24 % av en osynlig subjunktion. För Bella är inputen för en synlig subjunktion i subjunktionsbisatser 75,7 % (256/338), medan inputen för en nollsubjunktion är 24,3 %

(82/338). Motsvarande siffror för Tea är 76,5 % (153/200) inledda av en synlig subjunktion och 23,5 % (47/200) inledda av en nollsubjunktion. En majoritet av subjunktionsbisatserna i de båda barnens input uppvisar således ledtrådar till fonetiskt realiserade subjunktioner, även om en ganska stor andel uppvisar ledtrådar till nollsubjunktioner. Det framgår också av tabellen att fördelningen mellan synliga och osynliga subjunktioner är tämligen konstant; under hela undersökningsperioden utgör de synliga 70–85 % och de osynliga 15–30 % av samtliga subjunktioner.

I sammanhanget är det också intressant att se på vuxnas benägenhet att realisera *att* och *som* synligt eller osynligt i de *att*-bisatser och relativa bisatser där subjunktionen är optionell. I tabell 5.24 ger jag en översikt över subjunktionens realisering i dessa *att*-bisatser och relativa bisatser. Av tabellen framgår att vuxna använder en nollsubjunktion i majoriteten av de bisatser där det finns ett val mellan synlig och osynlig. Under hela undersökningsperioden varierar andelen bisatser med en synlig subjunktion mellan 33 % och 55 %, men i de allra flesta transkriptionerna ligger andelen under 45 %.

Tabell 5.24. Optionella subjunktioners realisering i Bellas och Teas input

Ålder	Synliga		Osynliga	
	Σ	%	Σ	%
1;6	2	33	4	67
1;9	4	44	5	56
2;0	9	41	13	59
2;3	9	33	18	67
2;6	33	55	27	45
2;9	20	49	21	51
3;0	17	36	30	64
TOT	94	44	118	56

Satsbasinledda bisatser är mer problematiska än subjunktionsbisatser med avseende på input för subjunktioners realisering, eftersom det är oklart vilken roll den stora majoritet av satsbasbisatser som saknar *som* spelar i sammanhanget. Det oklara rör om dessa kan sägas innehålla input för nollsubjunktioner, såsom oinledda subjunktionsbisatser (för detaljer, se diskussionen i avsnitt 3.3.2.1 ovan). Klart är åtminstone att vissa satsbasinledda bisatser i svenska barns input innehåller ledtråden till en fonetiskt realiserad subjunktion i C°, medan andra inte gör det. Om vi granskar förhållandet mellan dessa kan vi konstatera att en stor majoritet inte innehåller någon input för en fonetiskt realiserad subjunktion. I Bellas input innehåller endast 4,1 % (5/123) av de satsbasinledda bisatserna en

synlig subjunktion (*som*) i C°, medan 95,9 % (118/123) inte gör det. Motsvarande siffror i Teas input är 5,6 % (7/124) med *som* och 94,4 % (117/124) utan *som*. Vi kan därför slå fast att satsbasinledda bisatser i svenska barns input ganska entydigt visar att C° saknar fonetisk realisering i denna satstyp. Alla satsbasinledda bisatser innehåller dock en satsbas i Spec-CP, vilket innebär att inputen för att satsbaser måste synliggöras i denna satstyp är entydig.

5.2.3 Input för inbäddad V2-ordföljd och verbflyttning

5.2.3.1 Ledtrådar till inbäddad V2-ordföljd

I tabell 5.25 har jag sammanställt de verbala vuxenyttranden som innehåller ledtråden till inbäddad V2-ordföljd i Bellas och Teas input, dvs. subjunktionsinledda bisatser med ett spetsställt led. Av tabellen framgår att endast 0,11 % (6/5400) av alla verbala vuxenyttranden i de båda barnens input innehåller ledtråden till inbäddad V2-ordföljd.

Tabell 5.25. Ledtrådar till inbäddad V2-ordföljd i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala yttranden)

Satstyper	Σ	%	Exempel
Sub.bis. m. spets. led	6	0,11	då blev dom andra fågelungarna så rädda så då ramla en annan fågelunge ur.

Även om frekvensen ledtrådar till inbäddad V2-ordföljd är väldigt låg kan vi konstatera att Bella och Tea får en likvärdig mängd. Ledtråden till inbäddad V2-ordföljd förekommer i 0,10 % (3/2858) resp. 0,12 % (3/2542) av de verbala vuxenyttrandena i Bellas och Teas input. Efter-som värdena är så låga kan vi dock inte säga något om den kronologiska utvecklingen.

5.2.3.2 Evidens för inbäddad verbflyttning

Vid sidan av ledtrådar till inbäddad V2-ordföljd diskuterade jag i avsnitt 3.3.2.2 ovan verbala yttranden som inte antogs innehålla några ledtrådar till inbäddad V2-ordföljd men som ändå indikerar att det finita verbet flyttar från V° samtidigt som en subjunktion står i C°. Denna typ av evidens benämnde jag evidens för inbäddad verbflyttning och den förekommer i subjunktionsinledda bisatser där det finita verbet har flyttat till en position före ett disambiguerande satsadverbial. I tabell 5.26 ges en sammanställning av evidensen för inbäddad verbflyttning i Bellas och

Teas input. Tabellen visar att denna typ av evidens endast finns i 0,19 % (10/5400) av de verbala vuxenyttrandena i de båda barnens input.

Tabell 5.26. Evidens för inbäddad verbflyttning i Bellas och Teas input (1;6–3;0) (5400 verbala yttranden)

Satstyper	Σ	%	Exempel
Sub.bis. m. FV-SA	10	0,19	för den går ju nte.

Trots låga värden får båda barnen en likvärdig mängd evidens för inbäddad verbflyttning, 0,17 % (5/2858) för Bella och 0,20 % (5/2542) för Tea. Evidensen är dock så lågfrekvent att vi inte kan säga något om den kronologiska utvecklingen.

5.2.4 Sammanfattning

Genomgången av Bellas och Teas input i detta avsnitt visar att ledtråden till V2-ordföljd förekommer frekvent i de verbala vuxenyttrandena i båda barnens input (50 % i Bellas och 55 % i Teas input). Även om vissa enskilda lexikala led förekommer mer frekvent än andra i de olika positionerna Spec-CP, C° och Spec-IP visar ändå den kvalitativa analysen på en lexikal variation i de olika positionerna, så att V2-ordföljd framträder som en stor grammatisk regel i barnens input. Ledtråden till icke-V2-ordföljd förekommer däremot väldigt sällan i Bellas och Teas input (0,28 % resp. 0,24 %), precis som ledtråden till inbäddad V2-ordföljd (0,10 % resp. 0,12 %). Tämligen lågfrekventa är också ledtrådarna till fonetiskt realiserade subjunktioner (9,1 % i Bellas och 6,3 % i Teas input) och nollsubjunktioner (2,9 % resp. 1,8 %).

I avsnittet redogjorde jag också för hur entydig respektive ledtrådar och evidens är i olika satstyper. Det framgick att all input för verbplacering i rogativa och icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser utgjordes av ledtråden till V2-ordföljd. För icke-subjektsinitiala deklarativer utgörs Bellas och Teas input av 76,2 % ledtrådar till V2-ordföljd, 21,1 % evidens för verbflyttning och 2,7 % övrig evidens för verbplacering. Subjunktionsinledda bisatser innehåller en än mer varierad input för det finita verbets placering. 1,7 % av inputen utgörs av ledtrådar till inbäddad V2-ordföljd, 2,6 % av ledtrådar till icke-V2-ordföljd, 1,8 % av evidens för inbäddad verbflyttning och 93,9 % av övrig evidens för verbplacering. Slutligen utgörs all input för verbplaceringen i satsbasinledda bisatser av övrig evidens för verbplacering.

Inputen för subjunktionsrealisering är tveetydig i subjunktionsinledda bisatser. 76 % av inputen utgörs av ledtråden till synliga subjunktioner och 24 % av ledtråden till nollsubjunktioner. Av de satsbasinledda bisatserna innehåller dock endast i genomsnitt 4,9 % ledtråden till en synlig subjunktion i C°. Subjunktionsinledda bisatser är således tveetydiga med hänsyn till subjunktionsrealisering, medan satsbasinledda bisatser ganska entydigt visar att C° saknar fonetisk realisering i denna satstyp. Vidare har samtliga satsbasbisatser en satsbas i Spec-CP, vilket innebär att inputen för att satsbaser måste realiseras synligt i denna satstyp är entydig.

Avslutningsvis vill jag betona att den kvantitativa och kvalitativa analysen i detta avsnitt har förstärkt likheterna mellan svenska barns input. Jag kommer därför att betrakta Bellas och Teas input som representativa för svenska barn i allmänhet.

5.3 En fördjupad bild av ordföljden mellan finit verb och negation i bisatser

I detta avsnitt presenterar jag en fördjupad bild av ordföljden mellan det finita verbet och negationen i de vuxnas bisatser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input. Mer preciserat undersöker jag om det existerar några kontextuella eller lexikala begränsningar för om det finita verbet placeras före negationen (FV-SA-ordföljd) eller efter negationen (icke-V2-ordföljd). Med hjälp av CLAN-programmet ”combo” excerperade jag alla förekomster av negationen (*inte*, *icke*, *ej*) i de vuxnas tal i samtliga transkriptioner.⁵⁵ Endast de yttranden som kunde klassificeras som bisatser eller exklamativer inkluderades i undersökningen. Jag uteslöt dock de *att*-bisatser som kan tolkas som direkta anföringar på basis av deiktisk information (5:16). Vidare exkluderade jag de bisatser där satsadverbialet står i positionen före subjektet (5:17), eftersom de inte ger någon upplysning om huruvida det finita verbet har lämnat V-domänen eller inte.

(5:16) eller också säger **dom** att de e inte **vår** hund. (Vuxen: Tea 3;4.19)

(5:17) du kan ju fråga fråga mormor om **inte hon** kan köpa te dej. (Vuxen: Harry 2;2.18)

⁵⁵ Den fullständiga söksträngen var ”combo +w1 -w1 +s(int+nnte+inte+icke+ej+itte) +fint +u -tCHI CHI*.cha”.

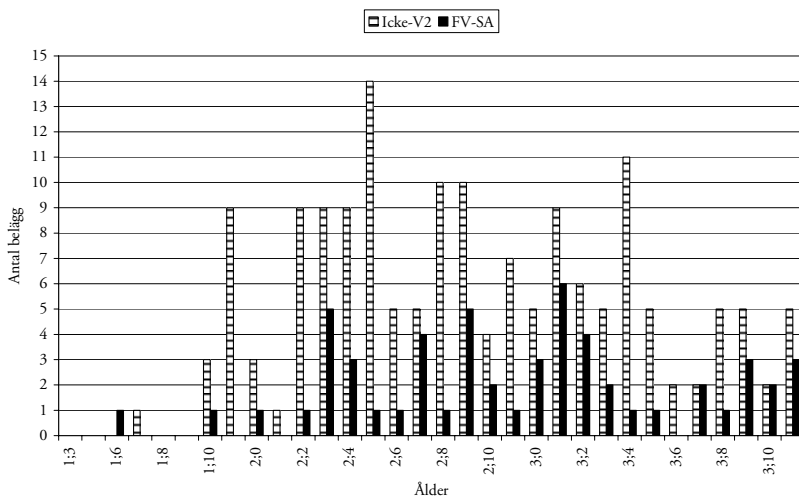
Det sammanlagda materialet uppgår till 216 bisatser innehållande en negation, fördelat på respektive barn enligt tabell 5.27 nedan. 54 belägg återfanns i Bellas input, 74 i Harrys, 32 i Markus och 56 i Teas.

Tabell 5.27. Bisatser innehållande *inte* i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)

Ordföljd	Bella	Harry	Markus	Tea	TOT
FV-SA	12	23	3	17	55
Icke-V2	42	51	29	39	161
TOT	54	74	32	56	216

Av de 216 bisatserna innehållande en negation i mitt inputmaterial har 25,5 % (55/216) FV-SA-ordföljd och 74,5 % (161/216) icke-V2-ordföljd. Bellas, Harrys och Teas input innehåller 69–78 % icke-V2-ordföljd, Markus input 91 %. Den mest framträdande ordföljden i bisatserna med negation i barnens språkliga input är således att det finita verbet står kvar i sin ursprungliga position efter negationen, dvs. i V°.

I figur 5.2 nedan ger jag en översikt över den kronologiska utvecklingen för ordföljden mellan det finita verbet och negationen i de fyra barnens input.



Figur 5.2. Bisatser med icke-V2- och FV-SA-ordföljd i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)

Efter denna korta översikt ska vi i de 3 kommande avsnitten se närmare på ordföljden mellan det finita verbet och negationen i olika bisatstyper

(5.3.1), vid olika verbtyper (5.3.2) och vid olika enskilda finita verb (5.3.3).

5.3.1 Verbplacering och bisatstyp

Frågan vi ska ställa oss i detta avsnitt är hur fördelningen av icke-V2- och FV-SA-ordföljd ser ut om vi ser närmare på enskilda bisatstyper. Av totalt 216 bisatser (se tabell 5.27 ovan) kan 146 föras till den grupp bisatser som i vissa fall kan ha både icke-V2- och FV-SA-ordföljd, dvs. *att*-satserna eller bisatser inledda av subjunktionerna *att*, *därför (att)*⁵⁶, *för (att)* och *så (att)* (Teleman m.fl. 1999b:735–741, 1999c:537f). Resterade 70 är bisatser där endast icke-V2-ordföljd är tillåten i vuxen svenska. I den förstnämnda gruppen har 63 % (92/146) icke-V2-ordföljd medan motsvarande siffra för den sistnämnda gruppen är 98,6 % (69/70). Endast en relativ bisats har felaktigt konstruerats med verbflyttning ur V°:

(5:18) *jo på vägen hem så träffar han björnen han e inte rädd för. (Vuxen: Tea 3;8.17)

En närmare granskning av *att*-satserna i tabell 5.28 visar att (*att*)-bisatser⁵⁷ i stor utsträckning kännetecknas av icke-V2-ordföljd (90,6 % eller 29/32) (5:19a, b). Av dessa 29 har 27 utsatt *att*. Satser inledda med *så (att)* har den näst lägsta andelen icke-V2-ordföljd (66,7 % eller 56/84), medan *för (att)*-bisatserna har den absolut lägsta (23,3 % eller 7/30). Både *för (att)*- (5:20a, b) och *så (att)*-bisatserna (5:21a, b) verkar ha icke-V2-ordföljd om subjunktionen *att* är utsatt. I tabell 5.28 ser vi att alla *så att*-bisatser har icke-V2-ordföljd, medan motsvarande siffra för *för att*-bisatserna är 6/7. De satser som inleds av *så* och *för* däremot kännetecknas i något mindre utsträckning av bisatsordföljd; av *så*-bisatserna har 61,1 % (44/72) icke-V2-ordföljd och av *för*-bisatserna endast 4,3 % (1/23). I *för (att)*-bisatserna ser vi ett tydligt samband mellan före-

⁵⁶ I mitt material har jag endast funnit 1 *därför (att)*-bisats. Denna kommer i den fortsatta framställningen att föras till *för (att)*-bisatserna.

⁵⁷ I den fortsatta framställningen benämns bisatser inledda av *att* *att*-bisatser, medan den oinledda varianten benämns oinledda *att*-bisatser. För att referera till både *att*-bisatser och oinledda *att*-bisatser använder jag beteckningen (*att*)-bisatser. På ett liknande sätt använder jag *för*-bisatser för att referera till bisatser inledda av *för*, *för att*-bisatser för att referera till bisatser inledda av *för att* och *för (att)*-bisatser för att referera till både *för*- och *för att*-bisatser. Motsvarande gäller för bisatser inledda av *därför (att)* och *så (att)*.

komsten av *att* och verbplacering, där *för* korrelerar med FV-SA-ordföljd och *för att* med icke-V2-ordföljd. I *så* (*att*)-bisatserna däremot ser vi att icke-V2-ordföljd är vanligast oavsett om *att* förekommer eller inte. Exempel på (*att*)-, *för* (*att*)- och *så* (*att*)-bisatser med FV-SA-ordföljd ges i (5:19c), (5:20c) och (5:21c).

Tabell 5.28. Verbplacering och bisatsinledare i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)

Ordföljd	Ø	att	för	för att	så	så att
FV-SA	1	2	22	1	28	0
Icke-V2	2	27	1	6 ⁵⁸	44	12
TOT	3	29	23	7	72	12

Förklaring: Ø = oinledda *att*-bisatser

- (5:19) a. då får pappan berätta de att de inte finns nåra spöken. (Vuxen: Bella 2;4.13)
 b. sån tur att vi inte e ute Harry för då hade vi blivit alldeles våta ju. (Vuxen: Harry 3;4.21)
 c. men du vet att han välter inte ju. (Vuxen: Harry 3;7.01)
- (5:20) a. eller så kanske hon e lessen för att hon inte får en glass eller nåt. (Vuxen: Bella 3;2.19)
 b. den som e utanför ditt rum fö att de inte ska va så mörkt. (Vuxen: Harry 3;4.01)
 c. ja gör näs ja gör sönder denna f att ja vi få nte av de gummibandet annars. (Vuxen: Tea 2;3.26)
- (5:21) a. så att ni inte kan springa upp å ta den? (Vuxen: Tea 3;2.17)
 b. titta på bordet så att du inte slår huvet. (Vuxen: Markus 2;6.20)
 c. hon e så liten så hon kan nästan inte ha de. (Vuxen: Bella 3;2.19)

Så långt kan vi konstatera att bisatser inledda av *att*, *för att* och *så att* främst kännetecknas av att det finita verbet står efter negationen. I motsats till detta ser vi att *för*-bisatser främst kännetecknas av att det finita verbet står före negationen, medan *så*-bisatser inte uppvisar något tydligt mönster i detta avseende. Subjunktionen *att* fungerar i dessa satstyper således som en indikator på att strukturen är underordnad med icke-V2-ordföljd.

En analys av den kronologiska fördelningen av icke-V2- och FV-SA-ordföljd i mitt inputmaterial ger vid handen att icke-V2-ordföljd börjar användas något tidigare än FV-SA-ordföljd. Detta ser vi tydligast i *så*

⁵⁸ varav 1 *därför att*-bisats.

(*att*)-bisatserna där detta mönster finns i samtliga fyra barns input. Motvarande ser vi i (*att*)-bisatserna, även om de få beläggen för FV-SA-ordföljd (3 st) gör bilden mer otydlig. Bellas och Markus input innehåller enbart icke-V2-ordföljd i (*att*)-bisatser, medan Teas input uppvisar icke-V2-ordföljd före FV-SA-ordföljd. Harrys input är något oklarare: jag har endast funnit 2 belägg med FV-SA-ordföljd, ett i början och ett i slutet av undersökningsperioden. Motsatt förhållande ser vi i *för* (*att*)-bisatserna, trots att antalet belägg med icke-V2-ordföljd endast uppgår till 7. I Bellas, Markus och Teas input används FV-SA-ordföljd tidigare än icke-V2-ordföljd i denna satstyp. Harrys input är återigen något oklar: jag har endast funnit 2 belägg med icke-V2-ordföljd väl utspridda i materialet. Vi ser alltså att den ordföljd som är vanligast i respektive satstyp i tabell 5.28 ovan även är den som kronologiskt uppträder först i respektive bisatstyp i de fyra barnens input.

5.3.2 Verbplacering och verbtyp

I avsnitt 3.2 ovan diskuterade jag Håkansson & Dooley Collbergs (1994) resultat att svenska barn producerar FV-SA-ordföljd vid finita hjälpverb. Ett problem som jag framhöll var att författarna inte tog hänsyn till att svenska barn får input för FV-SA-ordföljd i bisatser, något som tidigare avsnitt i detta kapitel har styrkt. I detta sammanhang är det därför intressant att ställa sig frågan om Håkansson & Dooley Collbergs resultat är en effekt av att svenska barn får input för detta istället för ett resultat av en medfödd parametrisk preferens att analysera hjälpverb som en IP-kategori. Med andra ord, finns det någon tendens hos vuxna talare att använda FV-SA-ordföljd oftare vid finita hjälpverb än vid finita huvudverb? Om så är fallet borde vi finna att FV-SA-ordföljd korrelerar med finita hjälpverb (HjV) och icke-V2-ordföljd med finita huvudverb (HV). För en beskrivning av hur hjälpverb och huvudverb definieras, se avsnitt 4.1 ovan.

I tabell 5.29 nedan presenteras *att*-satserna i de fyra svenska barnens input fördelade på verbplacering och verbtyp. För tydlighetens skull redovisar jag även ordföljden vid kopulaverb. I tabellen ser vi att 53,5 % (23/43) av *att*-satserna innehållande finita hjälpverb men endast 29,2 % (26/89) av bisatserna innehållande finita huvudverb har FV-SA-ordföljd. För bisatser innehållande kopulaverb är andelen FV-SA-ordföljd 35,7 % (5/14). Vi ser alltså en tendens till att hjälpverb oftare än huvudverb placeras i en position före negationen i *att*-satser i svenska barns input.

Tabell 5.29. Verbplacering och verbtyp i *att*-satser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)

Ordföljd	HV		HjV		Kopulaverb	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
FV-SA	26	29,2	23	53,5	5	35,7
Icke-V2	63	70,8	20	46,5	9	64,3
TOT	89	100	43	100	14	100

Den bild som framträder i tabell 5.29 behöver emellertid justeras. Sambandet mellan verbplacering och verbtyp visar sig vid en närmare undersökning helt och hållet bero på de i studien ingående *så*-bisatserna, se tabell 5.30 nedan. Av tabellen framgår att 73,3 % (11/15) av *så*-bisatserna med ett finit hjälpverb har FV-SA-ordföljd och att motsvarande siffra för de finita huvudverben är 26,9 % (14/52). Något motsvarande samband kan vi inte finna i övriga *att*-satstyper. Sambandet mellan verbplacering och verbtyp i *så*-bisatserna är alltså den enda orsaken till det samband mellan verbplacering och verbtyp som vi konstaterade i *att*-satserna i tabell 5.29 ovan. Med andra ord existerar det inget samband mellan verbplacering och verbtyp i någon bisatstyp förutom i bisatser inledda av *så*.

Tabell 5.30. Verbplacering och verbtyp i *så*-bisatser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)

Ordföljd	HV		HjV		Kopulaverb	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
FV-SA	14	26,9	11	73,3	3	60
Icke-V2	38	73,7	4	26,7	2	40
TOT	52	100	15	100	5	100

Vi kan därför dra slutsatsen att det utanför *så*-bisatserna inte existerar något entydigt samband mellan FV-SA-ordföljd och finita hjälpverb i svenska barns input.

5.3.3 Verbplacering och verblexem

I detta avsnitt undersöks om något enskilt verb främst uppträder med FV-SA- eller icke-V2-ordföljd. Detta är intressant mot bakgrund av diskussionen av produktivitet i avsnitt 3.4.3 ovan. Barn kan nämligen uppfatta högfrekventa kombinationer av verb + negation eller negation + verb som resultatet av en liten grammatisk regel eller som lexikaliserade fraser. En sammanställning över samtliga verblexem i bisatser inne-

hållande en negation i mitt inputmaterial redovisas i tabell 5.31 nedan. Antalet belägg anges för respektive verblexem inom parentes, och fetstil markerar att ett verblexem finns representerat både med FV-SA- och icke-V2-ordföljd.

Tabell 5.31. Verblexem i bisatser med negation i Bellas, Harrys, Markus och Teas input (1;3–4;0)

Ordföljd	Verblexem
FV-SA	<i>kunna</i> (17), <i>vara</i> (6), <i>få</i> (4), <i>gå</i> (4), <i>ha</i> (3), <i>behöva</i> (2), <i>förstå</i> (2), <i>höra</i> (2), <i>komma</i> (2), <i>veta</i> (2), <i>finnas</i> (1), <i>hinna</i> (1), <i>hitta</i> (1), <i>orka</i> (1), <i>passa</i> (1), <i>räcka</i> (1), <i>se</i> (1), <i>skava</i> (1), <i>sparka</i> (1), <i>våga</i> (1), <i>välta</i> (1)
Icke-V2	<i>ha</i> (24), <i>få</i> (16), <i>vilja</i> (15), <i>ska</i> (12), <i>vara</i> (11), <i>kunna</i> (9), <i>ramla</i> (9), <i>komma</i> (5), <i>frysa</i> (4), <i>gå</i> (4), <i>bränna</i> (3), <i>finnas</i> (3), <i>slå</i> (3), <i>tycka</i> (3), <i>göra</i> (2), <i>hitta</i> (2), <i>orka</i> (2), <i>se</i> (2), <i>spilla</i> (2), <i>veta</i> (2), <i>använda</i> (1), <i>behöva</i> (1), <i>blanda</i> (1), <i>blöda</i> (1), <i>fastna</i> (1), <i>fattas</i> (1), <i>halka</i> (1), <i>hjälpa</i> (1), <i>kladda</i> (1), <i>klämma</i> (1), <i>klättra</i> (1), <i>köra</i> (1), <i>lägga</i> (1), <i>nå</i> (1), <i>prata</i> (1), <i>pussla</i> (1), <i>rita</i> (1), <i>sitta</i> (1), <i>springa</i> (1), <i>stoppa</i> (1), <i>stå</i> (1), <i>ta</i> (1), <i>trampa</i> (1), <i>väcka</i> (1), <i>välta</i> (1), <i>vända</i> (1), <i>åka</i> (1), <i>äta</i> (1)

Av tabell 5.31 framgår att flera verblexem förekommer i inputen både med FV-SA- och icke-V2-ordföljd, t.ex. *kunna*, *vara*, *få*, *gå*, *ha* och *veta*. Det verblexem som i störst utsträckning förekommer med FV-SA-ordföljd i mitt inputmaterial är *kunna* med 17 belägg, varav 14 i kombinationen *kan inte*. Det framgår emellertid att *kunna* även förekommer vid icke-V2-ordföljd (9 belägg), varav 7 i kombinationen *inte kan*. Det vanligaste verblexemet i bisatser med icke-V2-ordföljd är *ha* med sammanlagt 24 belägg, varav 20 *inte har* och 4 *inte hade*. Verbet *ha* förekommer också emellanåt i bisatser med FV-SA-ordföljd, varav 2 *har inte* och 1 *hade inte*. Även verblexemen *vara* och *få* tillhör de vanligaste verben vid båda ordföljderna. Det förstnämnda används i 6 bisatser med FV-SA-ordföljd och i 11 bisatser med icke-V2-ordföljd, medan det sistnämnda används i 4 bisatser med FV-SA-ordföljd och i 16 bisatser med icke-V2-ordföljd. Verbet *vara* uppträder i följande kombinationer: *är inte* (3), *var inte* (3), *inte är* (5) och *inte var* (6), och verbet *få* uppträder i följande kombinationer: *får inte* (3), *fick inte* (1), *inte får* (13) och *inte fick* (3). Intressant är också att verben *ska* och *vilja* endast förekommer i bisatser med icke-V2-ordföljd. Samtliga 12 belägg med *ska* uppträder i kombinationen *inte ska* och 13 av 15 belägg med *vilja* i kombinationen *inte vill*. I bisatserna i inputen är således *inte ska* och *inte vill* de enda kombinationer av finit verb och negation som skulle kunna

uppfattas som resultatet av en liten grammatisk regel eller som lexikaliserade fraser.

5.3.4 Sammanfattning

I detta avsnitt har jag gett en fördjupad bild av ordföljden mellan det finita verbet och negationen i bisatserna i mitt inputmaterial genom att utreda sambandet mellan verbplacering å ena sidan och bisattstyp, verbtyp och verblexem å andra sidan. Av framställningen framgick att det finita verbet i allmänhet står efter negationen i bisatser i svenska barns input under hela undersökningsperioden. Bisatser inledda av *att*, *för att* och *så att* konstrueras nästan uteslutande med icke-V2-ordföljd, medan bisatser inledda av *för* främst konstrueras med verbflyttning. Bisatser inledda av *så* konstrueras både med icke-V2-ordföljd och med FV-SA-ordföljd. Det verkar däremot inte existera något entydigt samband mellan det finita verbets placering och dess status som huvudverb eller hjälpverb. Slutligen konstaterade jag att de enda kombinationerna av finit verb och negation som skulle kunna tolkas som resultatet av en liten grammatisk regel eller som helhetsinlärda fraser är *inte ska* och *inte vill*.

5.4 Avslutning

I detta kapitel har jag undersökt svenska barns input med särskilt fokus på verbplaceringen i huvudsatser och bisatser. Inledningsvis presenterade jag en grov jämförelse mellan fyra svenska barns input med avseende på V2-ordföljd. Jämförelsen visade att samtliga barn får en stor mängd input för att det finita verbet flyttar till andra plats i huvudsatser: mellan 50 % och 60 %. En mer detaljerad undersökning av ledtrådar i två av barnens input stödde bilden att inputen för V2-ordföljd är högfrekvent. Undersökningen visade samtidigt att inputen för icke-V2-ordföljd och inbäddad V2-ordföljd är väldigt lågfrekventa. Vidare framkom det att svenska barn endast får ledtrådar till V2-ordföljd i rogativa och icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser. Subjunktionsinledda bisatser och i viss mån även deklarativa huvudsatser innehåller däremot en tvetydig input för verbplacering. Dessutom påvisade jag att svenska barn får input för både synliga och osynliga subjunktioner i subjunktionsbisatser men bara för synliga satsbaser i satsbasbisatser.

Avslutningsvis gav jag i detta kapitel en mer fördjupad bild av den relativa ordföljden mellan det finita verbet och negationen (dvs. satsadverbial) i de vuxnas bisatser. Särskilt undersökte jag om icke-V2- eller FV-SA-ordföljd uppvisade någon kontextuell eller lexikal begränsning. Av framställningen framgick att bisatser med ett utsatt *att*, dvs. *att-*, *för att-* och *så att-*bisatser, nästan uteslutande konstruerades med icke-V2-ordföljd. Nästan samtliga *för*-bisatser däremot hade FV-SA-ordföljd, medan *så*-bisatserna uppvisade en större variation mellan båda ordföljder. Det visade sig också att det inte existerade något tydligt samband mellan FV-SA-ordföljd och finita hjälpverb eller mellan icke-V2-ordföljd och finita huvudverb, förutom i *så*-bisatserna. Slutligen verkar FV-SA-ordföljd inte heller vara knuten till några enskilda finita verb, medan verben *ska* och *vill* endast förekom i kombinationerna *inte ska* och *inte vill*.

Frågan är då hur denna input påverkar de svenska barnens erövring av V2-ordföljd i huvudsatser, icke-V2-ordföljd i bisatser och en vuxenlik realisering av bisatsinledare. Detta behandlas i de kommande 3 kapitlen. Först ser vi i kapitel 6 närmare på hur svenska barn erövrar V2-ordföljd i huvudsatser. Därefter behandlas erövringen av bisatsinledare i kapitel 7 och slutligen icke-V2-ordföljd i bisatser i kapitel 8.

6 Verbplacering i svenska barns huvudsatser

I detta kapitel redogör jag för hur Bella, Harry, Markus och Tea erövrar verbflyttning och V2-ordföljd i huvudsatser. I huvudsatser flyttar finita verb normalt till C°, medan infinita verb stannar kvar i V-domänen. I det föregående kapitlet framgick att svenska barn får en robust input för att finita verb flyttar till C°. Beroende på hur man räknar innehåller mellan 50 % och 60 % av de verbala vuxenyttrandena i svenska barns input ledtrådar till V2-ordföljd. Frågan är hur Bella, Harry, Markus och Tea inkorporerar denna input i sina egna inre grammatiker. Tidigare studier av barn som erövrar verbflyttningsspråk visar att både finita och infinita verbs placering fastläggs redan i en låg ålder (se t.ex. Lange & Larsson 1973:55–62, 1977:9ff, Plunkett & Strömquist 1990:47–53 och Santelmann 1995, 2003 för svenska barn, Pierce 1992 för franska barn, Haegeman 1995, 1996, Schlichting 1996 och Blom 2003 för nederländska barn, Westergaard 2005 för norska barn samt Weissenborn 1990, Poeppel & Wexler 1993 och Clahsen m.fl. 1993/1994 för tyska barn; se även Bohnacker 1999 för ett tvåspråkigt barn).

Inledningsvis behandlar jag i avsnitt 6.1 sambandet mellan finithet och verbflyttning genom att redogöra för barnens placering av finita och infinita verb i förhållande till negationen. Därefter diskuterar jag kortfattat subjektstyttning i avsnitt 6.2. Avsnitt 6.3 ägnas åt de fyra barnens tillämpning av verbflyttning till C° i rogativa, icke-subjektinitiala kvesitiva och icke-subjektinitiala deklarativa huvudsatser. Jag ger både en översiktlig jämförande bild av alla fyra barnen och en mer detaljerad bild av två av barnens V2-ordföljd. Eftersom Tea uppvisar en annorlunda utveckling av V2-ordföljd än de övriga barnen diskuterar jag Teas verbplacering mer utförligt i avsnitt 6.4. Kapitlet sammanfattas i avsnitt 6.5.

6.1 Finithet och verbflyttning

I detta avsnitt behandlas sambandet mellan finithet och verbflyttning i Bellas, Harrys, Markus och Teas huvudsatser. Frågan som vi ska ställa oss är om barnen flyttar det finita verbet till en position före negationen och låter infinita verb stå kvar efter negationen. Tidigare studier av barn som erövrar verbflyttningsspråk visar att finita verb konsekvent placeras framför negationen och infinita efter redan i de tidigaste yttrandena innehållande verb och negation (se t.ex. Jordens 1990, Plunkett & Strömquist 1990, Pierce 1992, Poeppel & Wexler 1993, Bohnacker 1999 och Westergaard 2005). Det är därför inte en orimlig hypotes att vi finner samma sak även i Bellas, Harrys, Markus och Teas huvudsatser.

För att testa hypotesen genomsökte jag samtliga transkriptioner efter yttranden innehållande någon variant av negationen *inte* med hjälp av CLAN-programmet ”combo”.⁵⁹ De verbala yttranden som inte klassificerats som bisatser sorterades efter de verbala ledens finithet (+finit och -finit) (se avsnitt 4.1 för en diskussion av finithet i barns språk) och efter ordföljden mellan dessa och negationen (V+Neg och Neg+V). I de fall ett yttrande innehöll ett finit och infinit verb räknade jag både ordföljden mellan det finita verbet och negationen och ordföljden mellan det infinita verbet och negationen. Tabell 6.1 återger sambandet mellan verbets finithet och verbets position i förhållande till negationen i absoluta tal och procent.

Tabell 6.1. Verbplacering och finithet hos Bella, Harry, Markus och Tea (1;3–4;0)

Ordföljd	+Finit		-Finit	
	Σ	%	Σ	%
V+Neg	1335	99	7	1,4
Neg+V	13	1	504	98,6

Av tabell 6.1 framgår att 99 % (1335/1348) av de finita verben står före negationen och 98,6 % (504/511) av de infinita verben står efter negationen. Detta innebär att Bella, Harry, Markus och Tea så gott som alltid flyttar finita verb från positionen efter negationen men låter infinita stå kvar, i enlighet med svenskans grammatiska regler. Några exempel med

⁵⁹ För att få fram möjliga varianter på *inte* i barnens språk använde jag mig av OLEX-filen, som är en översikt över barnens samtliga ord med motsvarande ord i vuxenspråket. Den fullständiga söksträngen som sorterade fram alla yttranden med negation blev därför ”combo +w1 -w1 +s(int+nnte+inte+itt+tte+itte+icke) +u +tCHI CHI*.cha”.

finita verb före negationen ges nedan i (6:1) och några med infinita verb efter negationen ges i (6:2).

Bland de 504 yttrandena med ett infinit verb efter negationen finns 54 yttranden med ett ensamt infinit verb, varav somliga kan klassificeras som rotinfinitiver eller rotsupiner⁶⁰ (6:2a, b). Vissa yttranden med ett ensamt infinit verb är korrekta i svenskan. Teleman m.fl. (1999c:825) framhåller en särskild typ av uppmaningar i form av negerade infinitiv-fraser, vilka främst riktas till barn och djur (jfr även Plunkett & Strömqvist 1990:49). Att även barn använder denna typ av uppmaning till vuxna framgår av exemplen i (6:2c, d) (se Bohnacker 1999 om motsvarande konstruktion hos ett barn som erövrar isländska och engelska parallellt).

- (6:1) a. ä han vill inte s hunnen. (Bella 1;10.04)
'han vill inte se hunden'
b. morötter tycke ja icke om. (Harry 2;8.27)
c. dom ligger inte på trappan. (Markus 2;3.28)
d. hm hon så inte om liltomte ta den. (Tea 2;7.22)
'hon såg inte om lilltomten tar den'
- (6:2) a. *ja nu dom inte gå ut. (Tea 2;10)
b. *hon itte ätit upp. (Harry 2;8.27)
'hon inte ätit upp'
c. inte öppna den där. (Markus 2;9.29)
d. inte göra så mamma. (Tea 2;10)

Som vi såg i tabell 6.1 ovan står 1 % (13/1348) av de finita verben efter negationen och 1,4 % (7/511) av de infinita verben före negationen i mitt material. Några exempel med finita verb efter negationen ges i (6:3) och några med infinita verb före negationen ges i (6:4).

- (6:3) a. *de inte killar. (Bella 2;6.17)
b. *nej ja inte kan den. (Tea 2;9.09)
c. *ja inte når. (Tea 2;9.09)
d. *hon inte har nån... (Tea 3;0.05)
- (6:4) a. nä ja vi ha inte denna. (Harry 2;7.04)
'nä, jag vill ha inte denna'
b. *ja kissemiss sitta inte där. (Markus 2;0.16)
c. *lägga inte. (Markus 1;10.25)

⁶⁰ Rotinfinitiver och rotsupiner diskuteras kortfattat i avsnitt 4.1 ovan.

- d. *nä ta vill ha inte. (Harry 2;8.27)
'nä, jag vill ha inte'
e. *dom sår klipp sönde den inte. (Tea 2;6.23)
'de får klippa sönder den inte'

Alla 13 yttranden med det finita verbet efter negationen utgör brott mot svenskans grammatiska regler. Däremot är ordföljden infinit verb + negation inte alltid felaktig i vuxen svenska. Som jag påpekade i fotnot 26 i avsnitt 2.3 ovan kan negationen inte bara fungera satsnegerande utan även i viss utsträckning lednegerande (se Teleman m.fl. 1999c:176ff, 193f). Som lednegerare kan *inte* bl.a. negera ett led efter det infinita verbet, ett led som därmed hamnar i fokus. Lednegering kan precis som fokuserande *bara* analyseras som adjungering till det led som fokuseras (se avsnitt 2.2.1). Detta innebär att negationen i dessa fall placeras i en lägre position och att det infinita verbet står kvar i sin ursprungliga position. För att illustrera hur de undersökta barnen använder lednegering återger jag exemplet (6:4b) ovan med tillhörande kontext i (6:5) nedan. I den aktuella situationen pratar Markus och hans pappa om var Markus ska placera en leksakskatt, varpå Markus yttrar "ja kissemiss sitta inte där".⁶¹ Negationens fokusdomän omfattar här endast "där", till skillnad från den mer neutrala ordföljden "ja kissemiss inte sitta där" där även det infinita verbet ingår i fokusdomänen. Markus använder lednegering för att signalera att hans missnöje omfattar kattens position och inte verbhandlingen "sitta". Genom att negera "där" kontrasterar han referenten till "där" med andra möjliga alternativa referenter; katten ska inte sitta "där", den ska sitta någon annanstans. Detta blir tydligt två rader längre ner då han placerar katten på en annan plats och yttrar "sätta där". Vi kan också se att Markus i sina tre sista yttranden inte använder sig av lednegering utan av den mer neutrala ordföljden med negationen före det infinita verbet. I mitt material kan 4 av de 7 yttrandena med en negation efter ett infinit verb förklaras med lednegering. Övriga 3 belägg, dvs. 0,6 %, verkar utgöra genuina brott mot svenskans grammatiska regler. Dessa återgavs i (6:4c-e) ovan.

⁶¹ Alternativt kan man tolka det som att Markus själv leker katt och själv ska flytta sig.

(6:5) Vuxen: xxx var ska du sitta nu då.
 Markus (2;0.16): e dä vågoulla te e rä vågor.
 Markus: tänke tänke tä.
 Markus: ja kissemiss sätta d.
 Markus: ja kissemiss sitta inte där.
 Vuxen: nehä var ska du sätta dej då då.
 Markus: sätta där.
 Markus: ja kissemiss sätta där.
 Markus: ja kissemiss sätta d där.
 Vuxen: ha.
 Markus: inte sitta där.
 Vuxen: nehä.
 Markus: inte sitta där.
 Vuxen: nehä.
 Markus: inte sitta där.

Med undantag av Tea verkar de svenska barnen inte genomgå någon utveckling med hänsyn till placeringen av finita och infinita verb i förhållande till negationen i de transkriptioner som jag har studerat. Jag återkommer till Tea längre fram. Först ser vi i tabellerna 6.2 och 6.3 att Bella och Harry redan i sina första verbala yttranden med en negation använder både finita och infinita verb. Vidare gör de en systematisk skillnad mellan finita och infinita verb genom att placera finita verb före och infinita verb efter negationen. Ett liknande resultat rapporterar Santelmann (1995) för andra svenska barn, Bohnacker (1999) och Sigurjónsdóttir (1999) för isländska barn och Westergaard (2005) för nordnorska barn. I tabellerna redovisar jag transkriptioner fr.o.m. det första belägget med finit eller infinit verb och negation, vilket exempelvis innebär att Bellas transkriptioner före 1;8.23 har uteslutits eftersom de saknar relevanta exempel.

Tabell 6.2. Bellas verbplacering i förhållande till negationen

Ålder	FV-Neg		Neg-FV		IV-Neg		Neg-IV	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
1;8.23	1						3	100
1;9.15								
1;10.04	5	100					2	100
1;10.19	7	100					3	100
1;11.17	8	100					3	100
2;0.09	15	100					13	100
2;1.03	21	100					8	100
2;1.28	6	100					3	100
2;2.13	9	100					4	100
2;3.03	16	100					9	100
2;3.23	15	100					5	100
2;4.13	15	100					12	100
2;5.04	26	100					12	100
2;5.24	15	100					10	100
2;6.17	32	97	1	3			8	100
2;7.07	13	100					6	100
2;7.12	9	100					4	100
2;8.07	23	100					6	100
2;9.00	34	100					11	100
2;9.25	21	100					8	100
2;10.17	21	100					7	100
2;11.24	41	100					10	100
3;0.07	27	100					3	100
3;0.29	43	100					17	100
3;1.20	32	100					7	100
3;2.19	30	100					13	100
3;3.15	19	100						
3;4.11	31	100					8	100
3;5.09	37	100					11	100
TOT	572	99,8	1	0,2	0	0	206	100

Tabell 6.3. Harrys verbplacering i förhållande till negationen

Ålder	FV-Neg		Neg-FV		IV-Neg		Neg-IV	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
2;7.04	2	100			1	50	1	50
2;7.23	1	100					1	100
2;8.11	4	100					1	100
2;8.25	11	100			1	16,7	5	83,3
2;8.27	13	100			1	16,7	5	83,3
2;9.08	36	100					9	100
2;9.13	19	100					7	100
2;9.27	23	100					11	100
2;9.29	17	100					10	100
2;10.18	29	100					15	100
2;11.07	4	100						
2;11.29	24	100					11	100
3;0.26	12	100					2	100
3;1.21	16	100					8	100
3;2.14	16	100					4	100
3;3.11	19	100					5	100
3;4.01	24	100					3	100
3;4.21	16	100					3	100
3;5.20	7	100					2	100
3;6.25	12	100					2	100
3;7.01	10	100					6	100
3;8.04	12	100					2	100
3;9.08	30	100					8	100
3;10.23	12	100						
3;11.20	23	100					6	100
TOT	392	100			3	2,3	127	97,7

Av tabellerna 6.2 och 6.3 ovan framgår också att Harrys språkutveckling är något långsammare än Bellas. Medan Bella producerar finita och infinita yttranden med negation redan vid 1;10 gör Harry detsamma först vid 2;7. Bella bryter mot svenskans grammatiska regler endast i ett yttrande genom att placera det finita verbet efter negationen (se exempel (6:3a) ovan). Harry yttrar 3 satser med negationen efter ett infinit verb, varav 1 sats innehåller ett satsnegerande *inte* och därmed utgör ett brott mot svenskans grammatik (se exempel (6:4d) ovan). De övriga 2 satserna innehåller lednegationer; det ena yttrandet gavs i (6:4a) ovan och det andra återges i (6:6).

(6:6) nä ja vill kicka inte på gecka. (Harry 2;8.25)
 'nä, jag vill titta inte på detta'

Motsvarande översikt redovisas för Markus och Tea i tabell 6.4 och 6.5.

Tabell 6.4. Markus verbplacering i förhållande till negationen

Ålder	FV-Neg		Neg-FV		IV-Neg		Neg-IV	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
1;10.25					1	100		
1;11								
1;11.12								
1;11.25								
2;0.09	1	100					4	100
2;0.16	2	100			1	25	3	75
2;0.25	1	100					0	
2;2.05	2	100					0	
2;2.10	0						0	
2;2.17	0						1	100
2;3.09	0						0	
2;3.28	3	100					2	100
2;4.09	1	100					1	100
2;4.18	15	100					11	100
2;6.20	6	100					2	100
2;6.25	10	100					5	100
2;7.24	7	100					6	100
2;8.02	10	100					6	100
2;8.08	16	100					6	100
2;9.29	11	100					7	100
TOT	85	100			2	3,6	54	96,4

Tabell 6.5. Teas verbplacering i förhållande till negationen

Ålder	FV-Neg		Neg-FV		IV-Neg		Neg-IV	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
2;3.26	1	100						
2;4.19								
2;5.12								
2;6.02								
2;6.23	4	100			1	100		
2;7.22	2	66,7	1	33,3			1	100
2;8.18			1	100			3	100
2;9.11	6	50	6	50			5	100
2;10	4	66,7	2	33,3			7	100
2;10.21	17	100					6	100
2;11.07	14	100			1	12,5	7	87,5
3;0.05	3	75	1	25			2	100
3;1.05	16	94,1	1	5,9			8	100
3;1.26	12	100					3	100
3;2.17	7	100					2	100
3;3.01	15	100					1	100
3;3.25	15	100					8	100
3;4.19	25	100					7	100
3;5.10	19	100					10	100
3;6.07	22	100					10	100
3;7.12	14	100					1	100
3;8.17	31	100					14	100
3;9.18	19	100					9	100
3;10.22	5	100					2	100
3;11.23	35	100					11	100
TOT	286	96	12	4	2	1,7	117	98,3

Markus börjar runt 2 års ålder att i samma yttrande ha både negation och verb, medan Tea gör detsamma runt 2;6. Markus använder från början både finita och infinita verb och placerar, med undantag av 2 belägg, finita före och infinita efter negationen. Det ena av Markus yttranden med ett infinit verb före negationen kan tolkas som lednegering (se exempel (6:4b) och (6:5) ovan), medan det andra snarast är ett brott mot svenskans grammatik (se exempel (6:4c) ovan). Även hos Tea återfinns 2 yttranden med ett infinit verb före negationen, varav det ena kan förklaras som lednegering (6:7). Det andra, som återgavs i (6:4e) ovan, är ett brott mot svenskans grammatik. I övrigt använder Tea finita verb tillsammans med en negation något tidigare än infinita.

- (6:7) nä ja a sett inte halsbandet. (Tea 2;11.07)
'nä, jag har sett inte halsbandet'

Mer intressant är dock att Tea, till skillnad från de andra 3 barnen, under en period i början verkar ha problem med placeringen av det finita verbet, något som visar sig i flera yttranden där det finita verbet står efter negationen. Vi kan konstatera att Tea producerar 12 av de totalt 13 yttrandena med ett finit verb efter negationen i mitt material. Tydligast är detta vid 2;9.11 då hon sammanlagt producerar 12 yttranden med ett finit verb och en negation, varav 6 har det finita verbet efter negationen. Antalet yttranden med felaktigt placerade finita verb avtar därefter gradvis och från strax efter 3 års ålder följer Tea svenskans grammatiska regler vad gäller ordningen mellan finita verb och negation i huvudsatser. Jag återkommer till Teas verbplacering nedan. Några exempel på yttranden med det finita verbet efter negationen i Teas produktion ges i (6:8). Se även (6:3b–d) ovan.

- (6:8) a. *en lampa inte jultomte tar d lampa. (Tea 2;7.22)
'en lampa inte jultomten tar lampan'
b. *kan inte dille ha sin säck. (Tea 2;9.09)
'han inte ville ha sin säck'
c. *nu dom inte san gå ut. (Tea 2;10)
'nu de inte kan gå ut'
d. *där den inte ramlar ne på dolvet. (Tea 3;1.05)
'där den inte ramlar ner på golvet'

Sammanfattningsvis gör Bella, Harry, Markus och Tea en systematisk skillnad mellan finita och infinita verb. De tre förstnämnda barnen flyttar finita verb till en position före negationen men låter infinita stå kvar efter redan i sina första relevanta yttranden (jfr även Lange & Larsson 1973:55–62, 1977:9ff, Plunkett & Strömquist 1990:47–53 och Santelmann 1995). Tea uppvisar emellertid en viss försening i tillämpningen av flyttning av det finita verbet. Den resterande delen av detta kapitel ägnas åt barnens verbflyttning till C°. Eftersom verbflyttning till C° endast kan säkerställas i satser där subjektet har flyttat till Spec-IP ser vi först närmare på barnens subjektflyttning.

6.2 Subjektsflyttning

Verbflyttning till C° framgår bara i satser där det finita verbet har flyttat förbi ett subjekt i Spec-IP. I detta avsnitt behandlar jag därför ordföljden mellan subjektet och negationen där ett subjekt före negationen med nödvändighet måste ha flyttat från V-domänen, åtminstone till Spec-IP. Jag undersökte samma material som i avsnittet ovan, med skillnaden att samtliga yttranden utan synligt subjekt har exkluderats. Det sammanlagda resultatet presenteras i absoluta tal och procent i tabell 6.6.

Tabell 6.6. Ordföljden mellan subjekt och negation hos Bella, Harry, Markus och Tea (1;3–4;0)

Ordföljd	Σ	%
Subj+Neg	1181	93,4
Neg+Subj	84	6,6

Av tabell 6.6 framgår att subjektet står före negationen i 93,4 % (1181/1265) av de verbala yttrandena (6:9). Dessa satser visar således att samtliga barn flyttar subjektet till en position längre upp i strukturen.

- (6:9) a. ja tycker så i ja tycke nte om plommon. (Bella 3;4.11)
'jag tycker så i jag tycker inte om plommon'
b. nää ja ser inte en sån. (Harry 3;0.26)
c. de kan man inte. (Markus 2;2.05)
d. ser du inte a att de f blåser? (Tea 3;6.07)
'ser du inte att det blåser'

Resterande 6,6 % (84/1265) har subjektet efter negationen och skulle därför kunna vara ett resultat av att subjektet inte har flyttat från Spec-VP. De behöver emellertid inte vara det eftersom satsadverbial kan stå mellan C° och Spec-IP i svenskan, varför även ett subjekt i Spec-IP kan stå efter *inte* (se avsnitt 2.2.1 för detaljer). 83 av de 84 yttrandena med subjektet efter negationen skulle kunna vara av denna typ, varav några exempel ges i (6:10). I (6:11) illustreras hur (6:10b) kan analyseras med en negation mellan finitet och subjektet. Det enda belägg som antyder att subjektet inte har flyttat från V-domänen presenterades i (6:8a) ovan.

- (6:10) a. nu kan inte denna få plats. (Bella 3;0.07)
 b. nu fassar inte vagnen. (Harry 2;9.27)
 'nu fastnar inte vagnen'
 c. de e inte ja. (Markus 2;8.08)
 d. ja den kunde inte du. (Tea 3;3.25)
- (6:11) [_{CP} nu [_{C'} fassar] [_{NegP} inte [_{IP} vagnen [_{I'} fassar] [_{VP} vagnen [_{V'} fassar] [...~~nt~~]]]]]

Problematiskt för min undersökning av subjektsflyttning är att exempel som i (6:10) är strukturellt tvetydiga, eftersom vi inte kan avgöra om subjektet står i den lägre positionen (Spec-VP) eller i den högre (Spec-IP). Vi kan därför inte med säkerhet avgöra om sådana exempel innehåller subjektsflyttning eller inte. Däremot kan vi få en fingervisning om vi ser närmare på hur yttrandena med subjektet efter negationen fördelar sig kronologiskt i förhållande till dem med subjektet före negationen. Om de 83 strukturellt tvetydiga yttrandena med subjekt efter negationen inte innehåller subjektsflyttning förväntar vi oss att beläggen återfinns tidigt i undersökningsperioden (jfr Radford 1990, Guilfoyle & Noonan 1992, Déprez & Pierce 1993 och Clahsen m.fl. 1993/1994). I tabell 6.7 nedan presenteras en kronologisk översikt över de 4 barnens yttranden med subjektet före och efter negationen. Värdena anger absoluta tal.

I tabell 6.7 ser vi att samtliga barn producerar yttranden med subjektet före negationen innan de börjar producera yttranden med subjektet efter negationen. I Bellas och Harrys fall rör det sig om en differens på några månader och i Teas fall om ca 6 månader. Markus producerar bara ett yttrande med subjektet efter negationen i slutet av undersökningsperioden. Dessa resultat går tvärt emot en prediktion som följer av Håkansson (1994) analys av verbinitiala deklarativer med finita hjälpverb i svenska barns språk. Hon föreslår att Håkansson & Dooley Collbergs (1994) hypotes om en parametrisk preferens för att placera hjälpverb i I° kan fånga dessa satser (se avsnitt 3.2 för detaljer). Med andra ord hävdar hon att initiala finita hjälpverb står i I° och subjektet i Spec-VP, vilket predicerar en tidig period av satser med negationen före subjektet. Ett sådant resultat fann Clahsen m.fl. (1993/1994:420–423) för tyska barn, något som i Clahsen m.fl. (1996) förklarades med att barnen har tillgång till en funktionell projektion, FP, ovanför VP (se avsnitt 3.1 ovan för detaljer). Mina resultat går även mot deras hypotes. Tabell 6.7 antyder snarare att samtliga 4 barn har tillgång till hela strukturen och tillämpar subjektsflyttning redan i de tidigaste beläggen.

Att barnen efter en tid börjar producera yttranden med subjektet efter negationen verkar indikera att de har erövrat en ny position för negationen mellan det finita verbet och subjektet. Den kronologiska fördelningen i tabellen ger alltså stöd för att de 83 strukturellt tvetydiga yttrandena innehåller subjektflyttning till Spec-IP. Dessa resultat talar därför mot hypoteserna formulerade i Håkansson & Dooley Collberg (1994) och Clahsen m.fl. (1996).

Tabell 6.7. Huvudsatser med subjektet (S) före och efter negationen (N)

Ålder	Bella		Harry		Markus		Tea	
	S+N	N+S	S+N	N+S	S+N	N+S	S+N	N+S
1;10	12							
1;11	6							
2;0	7				5			
2;1	24	1			0			
2;2	8				2			
2;3	28	1			3		1	
2;4	13				13			
2;5	38	2			0			
2;6	31				16		4	
2;7	17	1	4		7		3	1 ⁶²
2;8	21	1	30		21	1	2	
2;9	46	8	82	4	11		13	
2;10	18	1	24	2			26	
2;11	33	4	21	5			15	
3;0	63	4	10				5	
3;1	30	2	14	2			28	1
3;2	25	5	14	2			7	
3;3	15	3	19				25	5
3;4	28	2	36	3			12	
3;5	36		6				14	1
3;6			10	1			20	
3;7			6	2			12	1
3;8			11	1			24	4
3;9			23	6			18	1
3;10			10	2			5	
3;11			20	3			30	1
TOT	499	35	340	33	78	1	264	15

⁶² Detta är det enda yttrandet i materialet som entydigt kan analyseras med ett subjekt i Spec-VP, se exempel (6.8a) ovan.

Avslutningsvis konstaterar jag att Bella, Harry, Markus och Tea konsekvent tillämpar en vuxenlik subjektshyftning antingen till Spec-IP eller till Spec-CP. Ett liknande resultat rapporterar Santelmann (1995:155–157) som undersökte 13 svenska barn. Jag utgår därför från att det finita verbet står i C° när barnen placerar det före subjektet. Satser med inversion i mitt barnmaterial utgår därför ett bevis för att barnen har kunskap om V2-ordföljd.

6.3 V2-ordföljd i huvudsatser

I detta avsnitt behandlar jag V2-ordföljd definierad som verbhyftning till C° i Bellas, Harrys, Markus och Teas huvudsatser. Jag presenterar dels en jämförande kvantitativ beskrivning av alla fyra barnens produktion av V2-ordföljd (6.3.1), dels en mer fördjupad bild av Bellas och Teas verbhyftning (6.3.2). Precis som i kapitel 5 ovan utgår jag från Josefsson (2003a, 2003b) i min beskrivning av Harry och Markus.

6.3.1 En jämförelse av fyra svenska barns V2-ordföljd

I tabellerna 6.8–6.11 nedan redovisar jag Bellas, Harrys, Markus och Teas rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser. I tabellerna redovisar jag även antalet belägg på dessa satstyper med V3-ordföljd, dvs. V3-satser.⁶³ Eftersom Bella, Harry och Markus uppvisar stora likheter ser vi inledningsvis närmare på dessa barns produktion i tabellerna 6.8–6.10 nedan. Av dessa tabeller framgår att Bella, Harry och Markus producerar fler och fler rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser ju äldre de blir.

För Bellas del ser vi i tabell 6.8 att de icke-subjektsinitiala deklarativerna ökar något i antal mot slutet av undersökningsperioden, medan utvecklingen för de övriga två satstyperna är mer oklar. Bella använder både rogativa och icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser tämligen sporadiskt med undantag för två undersökta transkriptioner som uppvisar markant högre siffror.

⁶³ För Harrys och Markus del har jag räknat Josefssons (2003b) satstyp 3 (V3: XP-SU-FV) till V3-satserna.

Tabell 6.8. Bellas rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2- och V3-ordföljd

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	V3-satser
2;0.09		9	14	
2;1.03		1	10	
2;1.28		2	7	
2;2.13	2	3	17	1
2;3.03	1		25	
2;3.23	4	8	17	
2;4.13	3	1	8	
2;5.04	4	4	20	
2;5.24	33	10	34	
2;6.17	8	34	40	
TOT	55	72	192	1

Tabell 6.9 visar en tydlig ökning av Harrys icke-subjektsinitiala deklarativer vid 2;7.04 och hans rogativa huvudsatser vid 2;9.26. Harrys kvesitiva huvudsatser uppvisar däremot ingen entydig utveckling.

Tabell 6.9. Harrys rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2- och V3-ordföljd

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	V3-satser
2;0.16		3		
2;1.10	2	7		
2;2	3	2		
2;2.18			1	
2;3.09	3			
2;4.23	4	2	2	
2;5.17	2		3	1
2;6.10	2	21		
2;7.04	6	1	35	2
2;7.23	5	2	17	
2;8.27	9	1	15	
2;9.26	19		31	
2;10.18	8	9	79	1 ⁶⁴
2;11.29	21	4	40	
3;0.26	10		37	1
3;1.21	21	64	19	1
TOT	115	116	279	6

⁶⁴ Möjligtvis en fri topik, se exempel (6:13d). Se fotnot 69 för en förklaring av ”fri topik”.

Hos Markus ser vi i tabell 6.10 en ökning för icke-subjektsinitiala kvesitiva och deklarativa huvudsatser vid 1;11.25 och för rogativa huvudsatser vid 2;0.25.

Tabell 6.10. Markus rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2- och V3-ordföljd

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl.	V3-satser
1;10.14	2	1		
1;10.25	1		1	
1;11	3	2	1	
1;11.12	5	1	1	
1;11.25	7	17	14	1 ⁶⁵
2;0.09	8	14	21	1 ⁶⁶
2;0.16	7	14	22	1 ⁶⁷
2;0.25	20	9	18	
2;2.05	9	7	25	
2;2.10	7	20	14	
2;2.17	13	6	21	
2;3.09	4	15	12	
2;3.28	21	5	34	
2;4.09	7	5	10	
2;4.18	13	5	31	
2;6.20	2	8	26	
TOT	129	129	251	3

Josefsson (2003a) menar att en ökad användning av rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser indikerar att barnen produktivt tillämpar de syntaktiska operationer som flyttar det finita verbet till C° och ett annat led till Spec-CP. Jag håller inte riktigt med Josefsson i detaljerna. Även om ett ökat bruk kan tyda på en produktiv tillämpning kan syntaktiska operationer tillämpas produktivt redan tidigare än så. Enligt min åsikt är det avgörande om barnet tillämpar en operation med ett eller flera element. Jag återkommer till denna fråga i avsnitt 6.3.2 nedan.⁶⁸

⁶⁵ Möjligtvis en bisats, se exempel (6:14a).

⁶⁶ Möjligtvis en bisats, se exempel (6:14b).

⁶⁷ Möjligtvis en fri topik, se exempel (6:14c).

⁶⁸ Förutom en större grad av produktivitet i tillämpningen av en syntaktisk operation kan en mängd olika faktorer ligga bakom ett ökat bruk av en syntaktisk operation. Faktorer som kan påverka i vilken utsträckning ett barn använder en operation är t.ex. barnets minneskapacitet och förmåga att tolka tal, barnets allmänna kognitiva utveckling, typ av

Det framgår också av tabellerna ovan att varken Bella, Harry eller Markus har några svårigheter med att tillämpa verbflyttning till C°. Samtliga barn använder V2-ordföljd redan i de tidigaste relevanta yttrandena, och de få satserna med V3-ordföljd är väl utspridda i den undersökta perioden. I det undersökta materialet ser vi alltså inget utvecklingsförlopp i tillämpningen av verbflyttning till C°. Bella yttrar 1 V3-sats (6:12), Harry 6 (6:13) och Markus 3 (6:14). Josefsson (2003b:169) noterar dock att ett av Harrys belägg med V3-ordföljd eventuellt kan förklaras som en fri topik⁶⁹ (6:13d) och att samtliga Markus V3-satser kan förklaras antingen som bisatser där matrisverbet har utelämnats (6:14a, b) eller som fria topiker (6:14c). Följaktligen använder Markus V2-ordföljd konsekvent i de tre undersökta satstyperna.

- (6:12) *dä om che bada. (Bella 2;2.13)
'där de ska bada'
- (6:13) a. *dä den var. (Harry 2;5.17)
b. *nu la vill icka e. (Harry 2;7.04)
'nu jag vill sitta också'
c. *nu la fick inge fyga. (Harry 2;7.04)
'nu jag fick inte flyga'
d. ?där då vi ka låssas dä. (Harry 2;10.18)
'där då vi ska låsas där'
e. *där de e en bämbil. (Harry 3;0.26)
'där det är en brandbil'
f. *de ja kan inte. (Harry 3;1.21)
- (6:14) a. va Millan gjorde. (Markus 1;11.25)
b. va de e nånstans. (Markus 2;0.09)
c. där de snurrar där. (Markus 2;0.16)

Sammanfattningsvis verkar Bella, Harry och Markus inte ha några svårigheter med att erövra V2-ordföljd. Detta resultat förstärker den bild som tidigare undersökningar av barn som erövrar V2-språk ger, nämligen att barn redan i låg ålder konsekvent placerar det finita verbet på andra plats

interaktion, samtalssituation och aktiviteter samt barnets samtalspartner. Jag kommer dock inte att fördjupa mig i denna fråga, eftersom det ligger utanför avhandlingens syfte.

⁶⁹ En fri topik är ett led som kopplas till den efterföljande satsen så att det finita verbet verkar stå på tredje plats. Fria topiker måste dock på ett eller annat sätt upprepas även inne i satsen. Fria topiker brukar därför inte analyseras som en del av satsen. I exemplet (i) är *kexchoklad* en fri topik som upprepas som *det* i satsen.

(i) Kexchoklad, jag ska köpa det imorgon.

i huvudsatser (se t.ex. Jordens 1990, Poeppel & Wexler 1993, Santelmann 1995 och Westergaard 2005, se även avsnitt 3.1 för empiriska resultat och fler referenser).

Teas språkutveckling uppvisar däremot en delvis annorlunda bild än de övriga undersökta barnen. Hennes rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser samt belägg på dessa satstyper med V3-ordföljd redovisas i tabell 6.11.

Tabell 6.11. Teas rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2- och V3-ordföljd

Ålder	Rog.	Icke-subj. kves.	Icke-subj. dekl	V3-satser
2;2.12			1	
2;3.02			9	1
2;3.26			12	2
2;4.19			10	1
2;5.12			8	5
2;6.02	1		5	
2;7.22			13	1
2;8.18	1		26	1
2;9.09	3		11	8
2;10			16	9
2;10.21			25	11
2;11.07			6	36
3;0.05	1		15	20
3;1.05			17	23
3;2.17			10	28
3;3.01	2		17	36
3;3.25	5		63	
3;4.19	1	10	51	
3;5.10	9	7	85	3
3;6.07	12	2	54	
TOT	35	19	454	185

Av tabellen framgår att Tea använder väldigt få frågor i jämförelse med Bella, Harry och Markus, trots att jag har undersökt en längre period för Tea.⁷⁰ Men precis som hos de andra barnen uppvisar de icke-subjektsinitiala deklarativerna en ökning i undersökningsperioden. Skillnaden är att ökningen hos Tea i princip uppträder bland satserna konstruerade

⁷⁰ Orsaken till att jag har undersökt en längre period för Tea än för de andra barnen är att jag ville fånga Teas övergång från V3- till V2-ordföljd.

med V3-ordföljd, varav alla utom 2 är icke-subjektsinitiala deklarativer.⁷¹ Antalet V3-satser ligger tämligen konstant på några få belägg fram till 2;9.09 då en svag ökning kan skönjas. Under de följande 6 månaderna t.o.m. 3;3.01 producerar Tea en anseelig mängd icke-subjektsinitiala deklarativer med V3-ordföljd, samtidigt som antalet icke-subjektsinitiala deklarativer med V2-ordföljd ligger på en tämligen konstant nivå strax under eller runt 15 belägg per transkription (med undantag för 2;8.18 och 2;10.21 där antalet belägg är betydligt fler). I 3;3.25 har emellertid antalet V3-satser sjunkit till 0, medan antalet icke-subjektsinitiala deklarativer med V2-ordföljd har ökat kraftigt till 63. Mellan 3;3.01 och 3;3.25, en period på ca 3 veckor, upphör Tea således med att producera satser med V3-ordföljd till förmån för satser med V2-ordföljd.

Några exempel på icke-subjektsinitiala deklarativer med V3-ordföljd ges i (6:15).

- (6:15) a. *den ja tunde nuv. (Tea 2;9.09)
 'den jag kunde nu'
 b. *äh då ja måste oppa. (Tea 2;10)
 'äh då jag måste hoppa'
 c. *hä du ka se. (Tea 3;0.05)
 'här du kan/ska se'
 d. *ä ää en gång ja ka mä åka mä Bella ä ti å mä hav å ta mä mina sa å
 rida i i i vattnet me Bella. (Tea 3;2.17)
 'en gång jag ska åka med Bella till havet och ta med mina saker och rida i
 vattnet med Bella'
 e. *en en thelesant an såg åk. (Tea 3;3.01)
 'en elefant han såg också'

Teas verbplacering i icke-subjektsinitiala deklarativer t.o.m. 3;3.01 avspeglar alltså inte alls den input hon får. Trots en robust input för verbflyttning till C° har Tea svårigheter med att erövra V2-ordföljd. Därmed skiljer hon sig markant från Bella, Harry och Markus, som tillämpar verbflyttning till C° konsekvent redan i de tidigaste beläggen. Även om viss tidigare forskning påvisar en något högre andel V3-satser hos vissa svenska barn (se t.ex. Platzack 2001, 2003, 2007) så framstår Tea som unik i sammanhanget, eftersom hon uppvisar en så omfattande produktion av V3-satser och en så abrupt övergång till en vuxenlik ordföljd. Intressant är dock att Tea före 3;3 ändå verkar ha en viss kunskap

⁷¹ De övriga 2 satserna med V3-ordföljd är icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser.

om att det finita verbet flyttar till C°, eftersom hon producerar en mindre mängd V2-satser före 3;3. Teas verbplacering påminner i detta avseende om verbplaceringen i engelska barns kvesitiva huvudsatser. Vissa engelska barn placerar under en period det finita verbet antingen på andra eller tredje plats parallellt (se Stromswold 1990:148–160). Jag återkommer till Teas verbplacering i avsnitt 6.4 nedan, men först presenterar jag i nästa avsnitt en fördjupad beskrivning.

6.3.2 En fördjupad beskrivning av V2- och V3-satserna

Vid undersökningar av hur barn erövrar grammatiska operationer är det av största vikt att beakta produktiviteten. Med andra ord, tillämpar barnen en grammatisk regel produktivt, eller använder de regeln endast med enstaka lexikala led? Vad gäller barnens applicering av V2-ordföljd kan vi därför ställa oss frågorna om barn flyttar olika typer av verb till C°, om de flyttar olika typer av led till Spec-CP samt om de flyttar olika typer av subjekt till Spec-IP. Intressant är också om det finns några likheter och skillnader mellan barnens input och deras output i detta avseende. I Teas fall är det slutligen intressant att jämföra V2-satserna med V3-satserna med hänsyn till tidigare nämnda faktorer. Min framställning baseras i första hand på data från Bella och Tea, men i de fall tidigare forskning om Harrys och Markus V2-ordföljd ger relevanta upplysningar kommer jag även att presentera dessa. Först behandlar jag verbflyttning till C° (6.3.2.1), därefter flyttning till Spec-CP (6.3.2.2) och slutligen subjektsflyttning till Spec-IP (6.3.2.3).

6.3.2.1 Verbflyttning

Sammanlagt har jag excerperat 827 rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2-ordföljd ur Bellas och Teas output. Av dessa innehåller 23,2 % (192/827) ett finit hjälpverb, 43,9 % (363/827) ett finit huvudverb och 32,9 % (272/827) kopulaverbet *vara*. Bella använder en större andel finita hjälpverb än Tea, 30,1 % (96/319) mot 18,9 % (96/508), medan Tea använder en större andel finita huvudverb än Bella, 48,8 % (248/508) mot 36,1 % (115/319). Andelen finita kopulaverb är däremot lika stor hos båda barnen: 33,9 % (108/319) hos Bella och 32,3 % (164/508) hos Tea. I jämförelse med inputen använder Bella en likvärdig mängd hjälpverb, färre huvudverb och betydligt fler kopulaverb, medan Tea använder färre hjälpverb, en likvärdig mängd huvudverb och betydligt fler kopulaverb.

Andelen finita hjälpverb är störst i rogativa huvudsatser, 65,6 % (59/90), och minst i icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser, 16,5 % (15/91). Andelen finita huvudverb är störst i icke-subjektsinitiala deklarativer, 51,2 % (331/646), och minst i rogativa och icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser: 17,8 % (16/90) respektive 17,6 % (16/91). Andelen finita kopulaverb är störst i icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser, 65,9 % (60/91), och minst i rogativa huvudsatser, 16,7 % (15/90). Samma mönster återfinns i barnens input med undantag av att icke-subjektsinitiala deklarativer har den minsta andelen kopulaverb i inputen.

För att få en uppfattning om det finns någon kronologisk utveckling i hur de två barnen använder hjälp-, huvud- och kopulaverb har jag delat undersökningsperioderna i två delar: en tidig och en sen period. För Bella omfattar den tidiga perioden 2;0.09–2;3.03 och den sena 2;3.23–2;6.17, medan Teas tidiga period omfattar 2;2.12–2;10 och hennes sena 2;10.21–3;6.07. Hos båda barnen är andelen finita hjälpverb minst i den tidiga perioden (5,5 % (5/91) hos Bella och 5,2 % (6/116) hos Tea) och störst i den sena (39,9 % (91/228) hos Bella och 23 % (90/392) hos Tea). I inputen är förhållandet tvärtom, dvs. störst andel finita hjälpverb i de tidiga transkriptionerna och minst andel i de senare. Andelen finita huvudverb i Bellas output är störst i den tidiga perioden, 58,2 % (53/91), och minst i den sena, 27,2 % (62/228), medan Tea uppvisar den minsta andelen huvudverb i den tidiga perioden, 31 % (36/116), och den största andelen i den sena, 54,1 % (212/392). Tea uppvisar i detta avseende samma kronologiska mönster som i inputen, medan Bella uppvisar det motsatta mönstret. Andelen kopulaverb är ungefär densamma i Bellas tidiga och sena period: 36,3 % (33/91) mot 32,9 % (75/228). Tea däremot använder en betydligt större andel kopulaverb i den tidiga perioden än i den sena: 63,8 % (74/116) mot 23 % (90/392). I jämförelse med inputen använder båda barnen en större andel kopulaverb även om Tea i den sena perioden har närmat sig mönstret i inputen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att Bella med stigande ålder använder fler och fler finita hjälpverb på bekostnad av de finita huvudverben. Tea däremot använder fler och fler finita hjälp- och huvudverb på bekostnad av de finita kopulaverben. För en mer detaljerad översikt över finita hjälpverb, huvudverb och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Bellas och Teas output, se tabellerna B6–B9 i bilaga 1.

De 10 mest frekventa finita verben i Bellas och Teas satser med V2-ordföljd listas i (6:16) och (6:17). Understrukna verb återfinns bland de

10 mest frekventa verben i respektive barns input, och fetstilta verb återfinns i båda barnens output. Antal belägg anges inom parentes.

- (6:16) Bella: är (96), *vill* (44), ska (28), får (24), kan (19), kommer (15), var (12), går (9), *äter* (6) och *sitter* (5)
(6:17) Tea (V2-satser): är (156), ska (43), kan (27), kommer (20), *ser* (18), får (16), har (16), *tar* (11), *bor* (10) och går (10)

I likhet med i inputen utgör kopulaverb (*är*) och modala hjälpverb (*får*, *kan* och *ska*) hälften av de mest frekventa verben. Vi ser också att kopulan och de modala hjälpverben samt *kommer* används frekvent av både Bella och Tea.

På motsvarande sätt listas de 10 mest frekventa lexikala finita verben i Bellas och Teas satser med V2-ordföljd i (6:18) och (6:19).

- (6:18) Bella: kommer (15), går (9), *äter* (6), *sitter* (5), *sjunger* (5), *bor* (4), gör (4), *lägger* (3), *läser* (3) och *åker* (3)
(6:19) Tea: kommer (20), ser (18), *tar* (11), *bor* (10), går (10), *hitta(r/de)* (10), *står* (9), *ligger* (7), *sitter* (7) och *ramla(r/de)* (6)

Några av de mest frekventa lexikala verben i barnens output återfinns även bland de 10 mest frekventa verben i respektive barns input. Verben *kommer*, *bor*, *går* och *sitter* används av båda barnen, men i övrigt ser vi inga påfallande likheter mellan Bella och Tea.

I kapitel 5 kunde vi konstatera att Bellas och Teas inputmaterial uppvisade stora likheter vad gäller frekvensen hos enskilda verb. Framställningen här har visat att både Bella och Tea i stor utsträckning använder andra verb än de som finns i inputen, dvs. de matchar inte bara de verb som är frekventa i inputen. De likheter som finns mellan barnens input och output beror till stor del på att kopulaverbet *är* och de modala hjälpverben *ska*, *kan* och *får* är högfrekventa. Framställningen har också visat att likheten mellan Bellas och Teas output inte är lika slående som likheten mellan deras input; 4 lexikala verb är gemensamma för de två barnens output i jämförelse med 8 i inputen.

Bellas output skiljer sig markant från Teas på det sättet att Bella redan i de tidigaste undersökta transkriptionerna placerar en varierad repertoar av finita verb på andra plats. Tea däremot använder under en ganska lång period V2-ordföljd främst med kopulaverbet *är*. Även om Tea börjar producera V2-satser med andra finita verb sporadiskt fr.o.m. 2;4.19

dominerar *är* fram till 3 års ålder. Från och med 3;0.05 kan man se att Tea börjar producera V2-satser med en mer varierad verbrepertoar. Frågan är då om Tea tillämpar V-till-C-flyttning produktivt före 3 års ålder. Att Tea främst använder V2-ordföljd med *är* kan betyda att hon har lärt sig en liten regel för V2-ordföljd eller en lexikaliserad fras där *är* ingår. Jag återkommer till denna fråga i nästa avsnitt där jag diskuterar det led som föregår det finita verbet.

En fråga vi kan ställa oss är hur Teas V3-satser ser ut med hänsyn till enskilda verbs frekvenser. Sammanlagt har jag excerperat 185 satser med V3-ordföljd, och av dessa innehåller 39,5 % (73/185) ett finit hjälpverb, 56,8 % (105/185) ett finit huvudverb och 3,8 % (7/185) ett finit kopulaverb. I jämförelse med V2-satserna kännetecknas Teas V3-satser av en betydligt större andel hjälpverb och huvudverb och en betydligt mindre andel kopulaverb. Andelen finita hjälpverb ökar från 28,6 % (8/28) i den tidiga perioden (2;2.12–2;10) till 41,4 % (65/157) i den sena (2;10.21–3;6.07), medan andelen huvudverb minskar från 64,3 % (18/28) i den tidiga till 55,4 % (87/157) i den sena. Även andelen kopulaverb minskar från 7,1 % (2/28) i den tidiga perioden till 3,2 % (5/157) i den sena. Andelen finita hjälp- och huvudverb är alltså överlag större i V3-satserna än i V2-satserna, medan andelen finita kopulaverb är betydligt mindre. För en mer detaljerad översikt över finita hjälpverb, huvudverb och kopulaverb i Teas satser med V3-ordföljd, se tabellerna B10–B11 i bilaga 1.

De 10 mest frekventa finita verben i Teas V3-satser listas i (6:20). Understrukna verb återfinns även bland de 10 mest frekventa verben i Teas input, och verb markerade med stjärnor förekommer med jämförbar eller högre frekvens även i Teas satser med V2-ordföljd.

(6:20) Tea (V3-satser): **ska* (27), **kan* (16), **får* (12), *fick* (8), **har* (7), **kommer* (7), **är* (7), **måste* (6), *sprang* (6) och **tog* (6)

Precis som i inputen utgörs många av de mest frekventa verben av kopulan (*är*) och de modala hjälpverben (*får*, *kan* och *ska*). Endast 2 av verben, *fick* och *sprang*, används framför allt med V3-ordföljd av Tea, medan övriga 8 verb används med både V2- och V3-ordföljd. Kopulaverbet *är* har en låg frekvens i satser med V3-ordföljd i jämförelse med i satser med V2-ordföljd. Detta förstärker tanken att Tea har formulerat en liten grammatisk regel för V2-ordföljd eller att hon har lärt sig en fast fras som *är* ingår i och som linjärt ger V2-ordföljd.

På motsvarande sätt listas de 10 mest frekventa lexikala verben i Teas V3-satser i (6:21).

- (6:21) Tea (V3-satser): **kommer* (7), *sprang* (6), **tog* (6), **gick* (4), *når* (3), **åker* (3), *åkte* (3), *behöver* (2), **bläddrar* (2), **brukar* (2)

Endast verbet *kommer* återfinns bland de 10 mest frekventa lexikala verben i Teas input. Däremot används många av de mest frekventa lexikala verben i Teas V3-satser med en jämförbar eller högre frekvens även med korrekt V2-ordföljd. Tea använder alltså i stort samma verb både med V2- och V3-ordföljd, med viss reservation för *är* som jag diskuterar mer ingående i nästa avsnitt. Dessutom används samma verb med både V2- och V3-ordföljd parallellt, som exemplen i (6:22)–(6:23) visar.

- (6:22) a. ...så m tog dom en stege mä sej... (Tea 3;2.17)

'...så tog de en stege med sig'

- b. **då* li tog Pissån. (Tea 3;3.01)

'*då* vi tog Peugeotten'

- (6:23) a. hä komme e lite köttbulla # lite mos. (Tea 2;10)

'här kommer lite köttbullar, lite mos'

- b. **nu* den tomme upp. (Tea 2;11.07)

'*nu* den kommer upp'

Kronologiskt ser vi en skillnad mellan de finita verben i V2- och V3-satserna. Som vi såg ovan innehåller V2-satserna fram till 2;4.19 nästan uteslutande kopulaverbet *är*. V3-satserna däremot innehåller nästan uteslutande ett lexikalt verb fram till 2;9.09. Tea använder alltså inledningsvis V2-ordföljd endast i satser med *är* och V3-ordföljd i satser med övriga finita verb. Så småningom börjar hon dock även att producera V3-satser med *är*. Detta aktualiserar återigen tanken om att Tea har erövrat en liten regel för V2-ordföljd eller en fast konstruktion där *är* ingår.

6.3.2.2 Flyttning till Spec-CP

I kapitel 5 konstaterades att spetsställda fulla nominalfraser, prepositionsfraser och bisatser är tämligen ovanliga i vuxna svensksars icke-subjekts-initiala deklarativer riktade till barn. Josefsson (2003a) påpekar att det samma gäller för Harrys och Markus output, men hon presenterar inga beräkningar för att stöda sitt påstående. Även i Bellas och Teas output är dessa led ovanliga i initial position (se tabell 6.12 nedan). 5,2 % (10/192)

av Bellas icke-subjektsinitiala deklarativer inleds av en full nominalfras. Även om beläggen är få så är de jämnt fördelade över undersökningsperioden. Motsvarande siffror i Teas satser med V2-ordföljd är 2,4 % (11/454), och till skillnad från Bella börjar Tea att producera spetsställda nominalfraser på ett systematiskt sätt först mot slutet av undersökningsperioden. Några exempel ges nedan i (6:24). Däremot har Bella inga belägg med spetsställda bisatser och endast 1 belägg på en initial prepositionsfras (6:25). En bidragande orsak är sannolikt att Bellas undersökningsperiod endast sträcker sig t.o.m. 2;6. Tea producerar några deklarativer med spetsställda prepositionsfraser ($5/454 = 1,1\%$) (6:25) och bisatser ($6/454 = 1,3\%$) (6:26) i de senare transkriptionerna. En översikt över de initiala leden i Bellas och Teas icke-subjektsinitiala deklarativer med V2-ordföljd ges i tabell 6.12 nedan.

- (6:24) a. möcha ill a åchå ha. (Bella 2;1.03)
 'en mössa vill jag också ha'
 b. e kå nake vill ninte ha. (Bella 2;2.13)
 'kakor vill den inte ha'
 c. jaa pis har ja. (Tea 2;3.26)
 'ja, potatis/spis har jag'
 d. en gång ha s ä häxona tatt barbihästana cykel. (Tea 3;2.17)
 'en gång har häxorna tagit barbiehästarnas cykel'
- (6:25) a. Nelis i denne sår de Nelis. (Bella 2;0.09)
 'Cornelis, i denna står det Cornelis'
 b. ...i thidhuset kan man gömma dom. (Tea 3;3.25)
 '...i ridhuset kan man gömma dem'
 c. ...ti slut ble Härman less å då gick vi bak längs bak men då a a alls inte rädd. (Tea 3;6.07)
 '...till slut blev Herman ledsen och då gick vi bak längst bak men då var jag alls inte rädd'
- (6:26) a. ...när de snöar hå hästana gå in... (Tea 3;2.17)
 '...när det snöar får hästarna gå in...'
 b. om åker ne allt vatten s står hon på en sten. (Tea 3;3.25)
 'om åker ner allt vatten står hon på en sten'

Tabell 6.12. Bellas (2;0–2;6) och Teas (2;0–3;6) initiala led i icke-subjektsinitiala deklarativer med V2-ordföljd

Initiala led	Bella		Tea	
	Σ	%	Σ	%
Deiktiska adverbial	119	62	343	75,6
Svaga pronomen	20	10,4	21	4,6
NP	10	5,2	11	2,4
Bisatser			6	1,3
PP	1	0,5	5	1,1
Övriga	42	22,2	68	15
TOT	192		454	

Förklaring: I övriga initiala led ingår bl.a. strukna led, oklara led, räkneord, övriga adverbfraser och adjektivfraser.

De vanligaste spetsställda leden i svenska barns input är deiktiska adverbial och svaga objektspronomen, något som i viss utsträckning också gäller barnens output.⁷² Mina undersökningar av Bella och Tea visar att andelen initiala svaga pronomen är lägre i outputen än i inputen: 10,4 % (20/192) i Bellas output mot 13,6 % i hennes input och 4,6 % (21/454) i Teas output mot 20,7 % i hennes input. Några exempel ges i (6:27). Vanligast är ett spetsställt adverbial, som förekommer i 62 % (119/192) av Bellas icke-subjektsinitiala deklarativer och i 75,6 % (343/454) av Teas. I Teas fall är siffran markant högre än motsvarande siffra i inputen (46,2 %). Några exempel ges i (6:28).

- (6:27) a. de fåde du inte. (Bella 2;3.03)
 'det fick du inte'
 b. den vill u ha. (Bella 2;5.24)
 'den vill du ha'
 c. m den ka a a i håret. (Tea 3;1.05)
 'den ska jag ha i håret'
 d. ä dom tar han. (Tea 3;4.19)
- (6:28) a. då ka den å så på den. (Bella 2;0.09)
 'där ska den stå så(?) på den'
 b. nu komme sart me mat. (Bella 2;2.13)
 'nu kommer snart mer mat'
 c. då ä min Bella. (Tea 2;3.02)

⁷² Följande deiktiska adverbial finns i Bellas och Teas output: *då, där, här, ibland, idag, nu, sen, så* och *så här*. Och följande svaga objektspronomen finns i deras output: *de här, dem, den, denna, det, detta* och *sån(a)*.

- d. sen tomme lultomte rittia lultomten sen. (Tea 2;10)
 'sen kommer jultomten riktiga jultomten sen'

De undersökta barnen utelämnar ibland det spetsställda ledet i sina icke-subjektsinitiala deklarativer med V2-ordföljd. Josefsson (2003a) rapporterar att Harry utelämnar ledet i Spec-CP i 1,4 % (4/279) av sina icke-subjektsinitiala deklarativer och att Markus utelämnar i 2,4 % (6/251) av fallen. Mina värden för Bella och Tea är mycket högre än Josefssons, vilket kan bero på svårigheter att avgöra om en verbinitial sats ska tolkas som en V1-deklarativ eller som en rogativ huvudsats. Enligt mina beräkningar utelämnar Bella ett led i Spec-CP i 14,1 % (27/192) av sina icke-subjektsinitiala deklarativer, medan Tea utelämnar ett initialt led i 11,5 % (52/454). Bella uppvisar en större benägenhet att utelämnade det spetsställda ledet än de vuxna i inputen (8,1 %), medan Tea uppvisar en lägre benägenhet (18,5 %). Precis som i inputen är det utelämnade ledet vanligtvis ett deiktiskt adverbial (6:29)–(6:30) och i något mindre utsträckning ett svagt pronomen (6:31)–(6:32). I exemplen anges det utelämnade ledet inom parentes.

- (6:29) Markus (2;2.17): dä ligge en till glödlampa.
 Vuxen: hmm.
 Markus: glödlampa.
 Vuxen: hmm.
 Markus: (där) ligge en till glödlampa.
 (6:30) Vuxen: de e nästan som en sån flöjt du har ju.
 Bella (2;5.04): (då) lägge ja den där.
 Vuxen: kan den ligga där?
 Bella: aa.
 (6:31) Vuxen: å du har också såna grejer man har på armarna.
 Bella (2;6.17): a ill ha de.
 Bella: (det) har i här hemma.
 (6:32) Tea (3;6.07): vicken tycker du?
 Vuxen: ja tycker den e finast.
 Tea: (det) tycke ja o.

Som jag påpekade i förra avsnittet skiljer sig Teas produktion av satser med V2-ordföljd från Bellas vad gäller användningen av finita verb ur ett kronologiskt perspektiv. Medan Bella under hela undersökningsperioden använder en verbrepertoar bestående av flera olika finita verb använder

Tea främst kopulan *är* före 3 års ålder. Denna skillnad mellan Bella och Tea återfinns även om vi ser på användningen av de initiala leden ur ett kronologiskt perspektiv. Bella använder många olika typer av initiala led redan i de tidigaste undersökta transkriptionerna, och hon kombinerar dem med många olika finita verb. Denna variation antyder att Bella applicerar V-till-C-flyttning produktivt redan i sina första relevanta yttranden. Med andra ord skulle vi kunna säga att Bella har formulerat en stor grammatisk regel för V2-ordföljd. Tea däremot använder fram till 3 års ålder främst ett deiktiskt adverbial i kombination med *är*. Under perioden fram till 3;0.05 yttrar Tea 142 icke-subjektsinitiala deklarativer, och av dessa innehåller 88 en kombination av ett deiktiskt adverbial + *är*: *där är* (60), *här är* (19), *nu är* (5), *då är* (1), *där inne* (1), *ibland är* (1) och *sen är* (1). Fram till 2;4.19 yttrar Tea nästan uteslutande icke-subjektsinitiala deklarativer med *där/här* + *är*, något som kan antyda att V2-ordföljden i Teas icke-subjektsinitiala deklarativer före 2;4.19 är ett resultat av en liten grammatisk regel eller av en helhetsinlärd fras. Mellan 2;4.19 och 3;0.05 utökar Tea sin repertoar av led i initial position något, främst med fler deiktiska adverbial. Under samma period utökar Tea i viss mån även sin repertoar av finita verb på andra plats, något som framgick av förra avsnittet. Under denna period kan vi alltså se en ökande variation i Teas icke-subjektsinitiala deklarativer, en variation som tyder på att Tea under denna period börjar erövra en produktiv verbflyttning till C°, dvs. en stor grammatisk regel för V2-ordföljd.

Teas icke-subjektsinitiala deklarativer med V3-ordföljd uppvisar både likheter och skillnader med motsvarande satser med V2-ordföljd. En översikt över de initiala leden i Teas icke-subjektsinitiala deklarativer med V3-ordföljd ges i tabell 6.13 nedan. I tabellen ser vi att andelen spetsställda deiktiska adverbial i V3-satserna uppgår till 80,9 % (148/183) och andelen prepositionsfraser till 1,6 % (3/183). Dessa siffror är helt jämförbara med motsvarande V2-satser. Däremot är initiala svaga pronomen och fulla nominalfraser vanligare bland V3-satserna än bland V2-satserna. Andelen svaga pronomen i initial position uppgår till 9,8 % (18/183) och andelen fulla nominalfraser till 3,8 % (7/183). En intressant observation är att det initiala ledet i V3-satserna nästan uteslutande är ett annat led än ett deiktiskt adverbial fram till och med 2;7.22, då antalet svaga pronomen och deiktiska adverbial ökar i initial position. Under perioden fram till 2;7.22 innehåller V3-satserna främst initiala nominalfraser. Tea använder alltså inledningsvis V2-ordföljd i satser med *där/här* + *är* och V3-ordföljd i satser med andra initiala led och finita

verb. Teas grammatik verkar alltså inledningsvis innehålla en stor grammatisk regel som genererar V3-ordföljd, medan V2-ordföljd endast appliceras i undantagsfall.

Tabell 6.13. Teas (2;0–3;6) initiala led i icke-subjektsinitiala deklarativer med V3-ordföljd

Initiala led	Σ	%
Deiktiska adverbial	148	80,9
Svaga pronomen	18	9,8
NP	7	3,8
Bisatser	3	1,6
PP	3	1,6
Övriga	4	2,2
TOT	183	

Förklaring: I övriga initiala led ingår bl.a. oklara led, räkneord, övriga adverbfraser och adjektivfraser.

Bella och Tea använder få v-frågeord i sina icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser. Bella använder nästan bara *vad* och *var*, där *vad* utgör 72,2 % (52/72) av v-frågeorden och *var* 20,8 % (15/72). Tea yttrar totalt 19 icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser, och av dessa inleds 63,2 % (12/19) av *vad* och 21,1 % (4/19) av *vilken*. Några exempel ges i (6:33).

- (6:33) a. a e nappen? (Bella 2;1.28)
 'var är nappen'
 b. a gör han? (Bella 2;5.04)
 'vad gör han'
 c. va ska vi ha kaffet i? (Tea 3;4.19)
 'vad ska vi ha kaffet i'
 d. vicke ä smutsiga hunden? (Tea 3;4.19)
 'vilken är smutsiga hunden'

Precis som Santelmann (1995, 2003) fann jag att v-frågeord konsekvent placeras i Spec-CP. I motsats till hennes undersökningar som visar att v-frågeord utelämnas tämligen frekvent av svenska barn har jag funnit få exempel på utelämnade v-frågeord hos Bella och Tea: Bella utelämnar 2 v-frågeord och Tea endast 1. För Harry och Markus fann dock Josefsson (2003a) att v-frågeord utelämnades tämligen frekvent under en period i början av deras språkutveckling. Några exempel ges i (6:34).

- (6:34) a. *(var) ä hunne då? (Bella 2;1.03)
 '(var) är hunden då'
 b. *(vad) åke dom då? (Bella 2;6.17)
 '(vad) åker de då'
 c. *(vad) e detta nu då? (Tea 3;6.07)
 '(vad) är detta nu då'
 d. *(vad) e de då? (Harry 2;0.16)
 '(vad) är det där'
 e. *(vad) gjode dom? (Markus 1;11)
 '(vad) gjorde de'

Eftersom Tea endast producerar 2 icke-subjektsinitiala kvesitiva huvudsatser med V3-ordföljd (6:35) är en jämförelse med beläggen med V2-ordföljd knappast fruktbar.

- (6:35) a. *ä Mask gör? (Tea 2;5.12)
 'vad Max gör'
 b. *e ja de e på den? (Tea 3;5.10)
 'vad det är på den'

6.3.2.3 Subjektsflyttning

Min beskrivning av Bellas och Teas input i kapitel 5 visade att pronominella subjekt är mycket mer frekventa än NP-subjekt i Spec-IP. Detta gäller även för de båda barnens produktion av satser med V2-ordföljd. Bella använder 79,6 % (254/319) pronominella subjekt och 19,7 % (63/319) NP-subjekt, medan Tea använder 66,3 % (337/508) pronominella subjekt och 33,1 % (168/508) NP-subjekt. Båda barnen producerar något färre pronominella subjekt än vad som återfinns i deras input (Bella: 87,7 %, Tea: 85,2 %). Några exempel med pronominella subjekt och NP-subjekt ges i (6:36)–(6:37).

- (6:36) a. eh kan u elpa mej? (Bella 2;5.04)
 'eh, kan du hjälpa mej'
 b. jaa pis har ja. (Tea 2;3.26)
 'ja, spis/potatis har jag'
- (6:37) a. a e nappen? (Bella 2;1.28)
 'var är nappen'
 b. dä e min murtoa. (Tea 2;5.12)
 'där är min mulltoa'

I de icke-subjektsinitiala kvesitiva och deklarativa huvudsatserna använder Bella både pronominella subjekt och NP-subjekt under hela undersökningsperioden. Även Tea gör detta i sina icke-subjektsinitiala deklarativer. Eftersom Tea endast producerar ett fåtal kvesitiva huvudsatser är det svårt att säga något om dessa, men klart är att både nominala och pronominella subjekt återfinns bland Teas kvesitiva huvudsatser. I rogativa huvudsatser däremot dominerar de pronominella subjekten hos båda barnen. Sammantaget finns den högsta andelen NP-subjekt i början av barnens undersökningsperiod och den högsta andelen pronominella subjekt i slutet. Andelen pronominella subjekt ökar således ju äldre barnen blir.

I jämförelse med satserna med V2-ordföljd innehåller Teas satser med V3-ordföljd en högre andel pronominella subjekt. 93 % (172/185) av Teas V3-satser har ett pronominellt subjekt och 6,5 % (12/185) ett NP-subjekt. Fördelningen mellan pronominella subjekt och NP-subjekt i V3-satserna skiljer sig endast marginellt från fördelningen i Teas input. Även om de nominala subjekten är väldigt få i V3-satserna används båda subjektstyperna redan i de tidigaste V3-satserna och under hela den period då V3-satser produceras.

6.3.3 Sammanfattning

I detta avsnitt har jag granskat Bellas, Harrys, Markus och Teas ordföljd i rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser. Det framgick att Bella, Harry och Markus applicerar V2-ordföljd konsekvent redan i de tidigaste beläggen på dessa tre sats-typer. En närmare granskning av Bellas V2-satser visade att dessa har en variation i första och andra position som tyder på att Bella behärskar verbflyttning till C° produktivt när hon yttrar de tidigaste beläggen. Redan runt 2 års ålder har alltså Bella formulerat en stor grammatisk regel för V2-ordföljd. Några månader senare, runt 2;3, uppvisar Bella ett ökat bruk av satser med V2-ordföljd. Ett sådant ökat bruk anförde Josefsson (2003a, 2003b) som en indikation på att barn tillämpar verbflyttning till C° produktivt. Enligt mina resultat erövrar en stor grammatisk regel för V2-ordföljd tidigare, och den kan därför snarast sägas utgöra en förutsättning för ett ökat bruk.

Även om någon motsvarande detaljgranskning inte har genomförts av Harrys och Markus V2-satser ser vi en ökad användning av rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvud-

satser i undersökningsperioden. Hos Harry ökar antalet icke-subjekts-initiala deklarativer vid 2;7.04 och antalet rogativa huvudsatser vid 2;9.26, och hos Markus ser vi motsvarande uppgång för icke-subjekts-initiala deklarativer och kvesitiva huvudsatser vid 1;11.25 och för rogativa huvudsatser vid 2;0.25. Detta ökade bruk kan alltså tas som en indikation på att barnen har tillgång till CP och produktivt flyttar det finita verbet till C° och ett annat led till Spec-CP (se även Josefsson 2003a), men mot bakgrund av diskussionen av Bella har med största sannolikhet både Harry och Markus tillgång till CP och produktiv verbflyttning till C° redan innan dess. Harry har således formulerat en stor regel för V2-ordföljd senast vid 2;7 och Markus senast runt 2 års ålder. En detaljgranskning av Harrys och Markus V2-satser skulle bringa klarhet i denna fråga, men har av utrymmesskäl inte kunnat genomföras inom ramen för denna avhandling.

Nästan alla Teas tidiga V2-satser består av kombinationen *där/här* + *är*, samtidigt som satser med andra initiala led och finita verb konstrueras med V3-ordföljd. Detta kan tolkas som att Teas tidiga V2-satser är ett resultat av en liten regel eller en inlärd fast fras och att hon därför inte tillämpar verbflyttning till C° produktivt. Att Tea uppvisar en större variation i applicerandet av V3-satser verkar indikera att hon har tillgång till en mer generell regel för producerandet av V3-ordföljd. Vid 2;4.19 börjar Tea i viss mån använda V2-ordföljd även i satser med andra initiala led och andra finita verb, men inte förrän vid 3;0.01 börjar vi se ett mer varierat språkbruk. Under perioden 2;4.19–3;0.01 är alltså en stor regel för V2-ordföljd i antågande. Under denna period börjar Tea även att använda V3-ordföljd i satser med *där/här* och *är*. Intressant nog ökar produktiviteten i Teas användning av både V2- och V3-ordföljd. Eftersom Teas input tydligt visar att verbflyttning till C° är den stora grammatiska regeln hade vi snarast förväntat oss en ökad produktivitet för V2-ordföljd och en avtagande produktivitet för V3-ordföljd. Det verkar alltså som att Tea strax före 2;6 har tillgång till CP och att hon börjar erövra verbflyttning till C°, men som framgick av tabell 6.11 ovan producerar hon huvudsatser med verbflyttning till C° parallellt med huvudsatser utan verbflyttning till C° fram t.o.m. 3;3.01. Teas erövring av en vuxenlik verbplacering behandlas mer utförligt i nästa avsnitt.

Avslutningsvis kan vi konstatera att Bella, Harry och Markus inte verkar ha några problem med att identifiera och inkorporera den i inputen robusta ledtråden till V2-ordföljd i sina egna inre grammatiker. De vet redan i låg ålder att C° måste realiseras fonetiskt genom verb-

flyttning i huvudsatser. Bellas, Harrys och Markus grammatiska kompetens är alltså vuxenlik med avseende på V2-ordföljd. De få fel som dessa barn ändå gör verkar snarare vara ett resultat av att de ännu inte riktigt kan tillfredsställa kravet på att synliggöra C° på ett automatiskt sätt i sin produktion. De har vissa problem med att omsätta sin kunskap om V2-ordföljd i praktiken, vilket innebär att det är den performativa sidan av deras språkförmåga som inte är riktigt vuxenlik, se Platzack (2007). I motsats till detta har Tea, trots att ledtråden till V2-ordföljd är både högre frekvent och entydig i de studerade satstyperna, stora svårigheter med att omsätta denna ledtråd i sin egen grammatik. Det är svårt att fastlägga orsakerna till att Tea har dessa problem, eftersom en mängd olika faktorer – sociala, allmänskognitiva och språkspecifika – kan vara inblandade. En mer detaljerad undersökning av Tea är alltså nödvändig för att vi ska kunna få någon klarhet i denna fråga. En sådan undersökning har dock inte kunnat presenteras i detta avhandlingsarbete.

6.4 Teas verbplacering – stegvis erövring av V2-ordföljd

I detta avsnitt skisserar jag den utveckling som Teas verbplacering genomgår i den undersökta perioden. En viktig teoretisk utgångspunkt är att negationen utgör en gräns mellan IP och VP och subjektet en gräns mellan CP och IP. Ett finit verb efter negationen står därför i V° (6:38), ett finit verb mellan subjektet i Spec-IP och negationen står i I° (6:39) och ett finit verb före subjektet står i C° (6:40).

(6:38) [_{CP} [_{C°}] [_{IP} [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} [_{V°} FV] [...]]]]]

(6:39) [_{CP} [_{C°}] [_{IP} subj [_{I°} FV] [_{NegP} inte [_{VP} ~~subj~~ [_{V°} ~~FV~~] [...]]]]]

(6:40) [_{CP} [_{C°} FV] [_{IP} subj [_{I°} ~~FV~~] [_{NegP} [_{VP} ~~subj~~ [_{V°} ~~FV~~] [...]]]]]

I tabell 6.14 nedan presenterar jag en kronologisk översikt över samtliga Teas satser. Satser med ett finit verb i V° (6:38) återfinns i kolumnen Neg-FV, satser med ett finit verb i I° (6:39) återfinns i kolumnen XP-SU-FV-Neg och satser med ett finit verb i C° (6:40) återfinns i kolumnen FV-SU. I kolumnen XP-SU-FV redovisas V3-satser utan negation, av vilka det framgår att det finita verbet inte har flyttat till C° utan står i antingen V° eller I°.

Tabell 6.14. Teas verbplacering

Ålder	Neg-FV⁷³	XP-SU-FV-Neg	XP-SU-FV	FV-SU⁷⁴
2;2.12				1
2;3.02			1	9
2;3.26		1	1	12
2;4.19			1	10
2;5.12			5	8
2;6.02				6
2;7.22	1		1	13
2;8.18	1		1	27
2;9.09	6		8	14
2;10	2		9	16
2;10.21		1	10	25
2;11.07		5	31	6
3;0.05	1	1	19	16
3;1.05	1	2	21	17
3;2.17		2	26	10
3;3.01		1	35	19
3;3.25				68
3;4.19				62
3;5.10			3	101
3;6.07				68
TOT	12	13	172	508

Notera att Tea använder V2-ordföljd i satser med olika initiala led och olika finita verb på ett systematiskt sätt först från och med 3;0.05. Fram till 2;4.19 producerar Tea nästan enbart yttranden inledda av *där/här är*, vilka jag har tolkat som resultatet av en liten regel eller som helhetsinlärda fraser. Från och med 2;4.19 använder Tea även andra initiala led och finita verb vilket antyder att hon håller på att erövra en mer nyanserad användning av V2-ordföljd. Denna utveckling visar Tea trots att antalet satser med V2-ordföljd per undersökt transkription förblir tämligen konstant ända fram till 3;3.25 (se tabell 6.14). Parallellt med en antågande V-till-C-flyttning genomgår Teas verbflyttning en tydlig utveckling. Under en period, som i tabellen företrädesvis omfattar transkriptionerna 2;7.22–2;10, producerar Tea satser med ett finit verb efter negationen (Neg-FV). Med andra ord producerar Tea fram t.o.m. 2;10 satser utan verbflyttning parallellt med en mindre mängd satser med verb-

⁷³ Värdena i denna kolumn motsvarar värdena för huvudsatser med Neg-FV-ordföljd i tabell 6.5 ovan.

⁷⁴ Värdena i denna kolumn motsvarar värdena för rogativa, icke-subjektsinitiala kvesitiva och icke-subjektsinitiala deklarativa huvudsatser med V2-ordföljd i tabell 6.11 ovan.

flyttning till C°. De 12 satser som kännetecknas av ett finit verb i V° ges i (6:41)–(6:52).

- (6:41) *en lampa inte jultomte tar d lampa. (Tea 2;7.22)
'en lampa, inte jultomten tar lampan'
(6:42) *ja ja inte når simla upp så. (Tea 2;8.18)
'jag jag inte når simla (simma/Simba?) upp så'
(6:43) *nej ja inte kan den. (Tea 2;9.09)
(6:44) *ja inte säger de ä ne äckli. (Tea 2;9.09)
'jag inte säger (att) det är äckligt'
(6:45) *ja inte når. (Tea 2;9.09)
(6:46) *kan inte dille ha sin säck. (Tea 2;9.09)
'han inte ville ha sin säck'
(6:47) *ne hi inte så ta nån bok helle. (Tea 2;9.09)
'ne(?) vi inte får ta nån bok heller'
(6:48) *dä bosta me då deä inte gör ont. (Tea 2;9.09)
'där boxa mej, då det inte gör ont'
(6:49) *kolla m mommo dom inte kan gå ut me dom hä hästa. (Tea 2;10)
'kolla mormor, de inte kan gå ut med de hästarna'
(6:50) *nu dom inte san gå ut. (Tea 2;10)
'nu de inte kan gå ut'
(6:51) *hon inte har nån... (Tea 3;0.05)
(6:52) *där den inte ramlar ne på dolvet. (Tea 3;1.05)

Dessa 12 belägg kan delas in i 3 olika typer som i stort följer kronologiskt på varandra. Den första typen kännetecknas av ordföljden Neg+Subj+FV och exemplifieras i (6:41). Den andra typen utmärks av ordföljden Subj+Neg+FV och representeras av exemplen i (6:42)–(6:47), (6:49) och (6:51). Den tredje typen karakteriseras av Adv+Subj+Neg+FV och återfinns i (6:48), (6:50) och (6:52). Det finita verbets placering i samtliga 3 typer kan förklaras om vi antar att Tea inte har flyttat det finita verbet från V°. Även om beläggen med ett finit verb i V° är få kan det vara intressant att spekulera i det mönster vi kan se i den kronologiska utvecklingen. Enligt den modell av svenskans struktur som används i denna avhandling kan vi förklara den första feltypen (Neg+Subj+FV) med att varken subjektet eller det finita verbet har flyttat från V-domänen (jfr Platzack 1990, 1992). Detta illustreras i strukturen (6:53) nedan. Liknande konstruktioner har tagits som stöd för utebliven flyttning av subjekt och finit verb även i andra språk samt för avsaknad av funktionella

projektioner i barns tidiga grammatik (se t.ex. Radford 1990:152ff). Den andra feltypen (Subj+Neg+FV) kan förklaras om vi antar att subjektet har flyttat från Spec-VP, antingen till Spec-IP, som i strukturen (6:54) nedan, eller till Spec-CP. Den tredje feltypen (Adv+Subj+Neg+FV) kan vi förklara genom antagandet att ett adverbialt led har flyttat till Spec-CP⁷⁵ och subjektet till Spec-IP, såsom illustreras i (6:55) nedan. Lägg märke till att Tea parallellt med yttranden utan verbflyttning även producerar yttranden där hon har flyttat det finita verbet till en position före negationen (se tabell 6.14 ovan), något som indikerar att hon har tillgång till funktionella projektioner och kunskap om verbflyttning. Dessutom börjar hon runt 2;6 att producera bisatser (se kapitel 7 nedan), vilket antyder att hon har tillgång till CP. Feltyp 1 (6:53) kan således inte vara ett resultat av avsaknad av funktionella kategorier. Istället indikerar Teas användning av V2-ordföljd i mer varierade kontexter fr.o.m. 2;4.19 och bisatser fr.o.m. 2;6 att hon har tillgång till C-domänen och att hon använder syntaktiska operationer knutna till denna domän.

(6:53) [_{CP} [_{C°}] [_{IP} [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} jultomten [_{VP} tar] [...lampan]]]]]

(6:54) [_{CP} [_{C°}] [_{IP} ja [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} ~~ja~~ [_{VP} kan] [...den]]]]]

(6:55) [_{CP} där [_{C°}] [_{IP} den [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} ~~den~~ [_{VP} ramlar] [...ne på dolvet ~~där~~]]]]]

Vidare ser vi i tabell 6.14 ovan att det efter den inledande perioden utan verbflyttning följer en period mellan 2;10.21 och 3;3.01, då Tea yttrar V3-satser med ett finit verb mellan subjektet och negationen (XP-SU-FV-Neg). I den modell som används i denna avhandling indikerar denna typ av satser att Tea flyttar det spetsställda ledet till Spec-CP, subjektet till Spec-IP och det finita verbet till I°. I början av denna period ökar även det totala antalet V3-satser (XP-SU-FV) dramatiskt. Tea applicerar nu verbflyttning konsekvent, även om målet för verbflyttningen i de flesta fall är I° och endast i undantagsfall C°. I denna fas verkar Tea således ha associerat I° med ett krav på synlig realisering, något som framtvingar verbflyttning till denna position. Några exempel med verbflyttning till I° ges i (6:56).

(6:56) a. *då ja ska inte gråta. (Tea 2;10.21)

b. *nu dom öve inte leta efter de. (Tea 2;11.07)

'nu de behöver inte leta efter det'

c. *den man kan inte öppna. (Tea 3;1.05)

⁷⁵ Alternativt kan adverbialet ha adjungerats till IP.

Slutligen ser vi i tabell 6.14 ovan en abrupt övergång till en vuxenlik verbplacering fr.o.m. 3;3.25, något som indikeras av att satserna med det finita verbet före subjektet (FV-SU) ökar dramatiskt på bekostnad av V3-satserna (XP-SU-FV). Tea har nu förstått att det är C° som har ett krav på sig att synliggöras och att det finita verbet därför måste flytta dit.

Sammanfattningsvis har jag i detta avsnitt urskiljt tre faser i Teas verbplacering. I den första fasen låter hon ofta det finita verbet stå kvar i V°, eftersom hon inte tillämpar verbflyttning konsekvent. Hon har alltså ännu inte definitivt associerat någon position i strukturen med något synliggörandekrav. I den andra fasen förstår Tea att det finita verbet måste lämna V° i svenska huvudsatser, men hon har ännu inte förstått att det alltid måste flytta till C°. Istället associerar hon I° med ett synliggörandekrav, vilket resulterar i att hon tämligen konsekvent flyttar finitet till I°. Parallellt med dessa två faser producerar hon emellanåt satser med korrekt V2-ordföljd, något som indikeras att hon har viss kunskap om att det finita verbet flyttar till C° i svenska huvudsatser. I den tredje fasen blir Tea slutligen vuxenlik genom att associera C° med ett synliggörandekrav. Tea verkar alltså erövra V2-ordföljd genom en gradvis utvidgning av målet för verbflyttningen. Märk väl att övergången från fas 2 till fas 3 verkar vara tämligen abrupt.

6.5 Avslutning

I detta kapitel har jag redogjort för mina undersökta barns tillämpning av V2-ordföljd definierad som verbflyttning till C°. Det framgick att Bella, Harry och Markus redan i låg ålder vet att C° måste synliggöras genom verbflyttning. De enstaka V3-satser som dessa barn yttrar har förklarats med att de ännu inte har automatiserat kunskapen om att C° måste synliggöras på ett vuxenligt sätt. Jag argumenterade vidare för att Bella tillämpar verbflyttning till C° produktivt vid 2 års ålder och att Markus och Harry gör motsvarande senast vid 2;0 respektive 2;7.

I motsats till Bella, Harry och Markus har Tea svårigheter med att erövra verbflyttning till C°. Ända till 3;3 använder Tea V2-ordföljd i mycket begränsad omfattning, och istället placerar hon det finita verbet i lägre positioner. Detta är intressant inte minst eftersom Tea får en lika robust input för V2-ordföljd som de andra tre barnen och eftersom hon i övrigt verkar uppvisa en normal utveckling av uttal, lexikon och MLU

(Richthoff 2000:15, 54ff, 79ff, 126). En mer utförlig granskning av Teas verbplacering visade att hon erövrar V2-ordföljd stegvis i följande 3 faser:

- **Fas 1 (upp till 2;10):** Från 2;3 producerar Tea en mindre mängd satser med V2-ordföljd, men hon låter också det finita verbet stå kvar i V°. Därtill producerar hon också V3-satser vars verbplacering är tvetydig mellan V° och I°. Inledningsvis finns en komplementär distribution mellan å ena sidan V2-satserna och å andra sidan satserna med finitet i V° och V3-satserna. De tidigaste V2-satserna konstrueras uteslutande med *där/här* + *är* och ses därför inte som resultatet av en produktiv verbflyttning till C°, medan satserna med finitet i V° och V3-satserna konstrueras med andra initiala led och finita verb än *där/här* och *är*. Från 2;4 börjar Tea uppvisa en mer varierad V2-ordföljd och strax före 2;6 tillämpar hon flyttningen både av led till Spec-CP och av finita verb till C° produktivt. Dessutom börjar hon använda *är* även i satser med finitet i V° och i V3-satserna.
- **Fas 2 (2;10–3;3):** Tea producerar fortfarande en mindre mängd satser med V2-ordföljd, men hon flyttar nu också ofta det finita verbet till I°. Hon producerar fortfarande V3-satser vars verbplacering är tvetydig mellan V° och I°. Det finns ingen komplementär distribution mellan å ena sidan satserna med verbflyttning till C° och å andra sidan satserna med verbflyttning till I° och V3-satserna, utan Teas uppvisar ett varierat språkbruk i alla dessa satser. Övergången till fas 2 sammanfaller också med en markant ökning i produktionen av de tvetydiga V3-satserna, en ökning som hos Bella, Harry och Markus har sin motsvarighet bland satserna med V2-ordföljd. I fas 2 verkar Teas stora regel för verbflyttning således vara att I° har ett krav på sig att synliggöras fonetiskt.
- **Fas 3 (efter 3;3):** Tea producerar en stor mängd satser med verbflyttning till C°. Övergången till denna fas sker någon gång mellan transkriptionerna 3;3.01 och 3;3.25, dvs. ganska snabbt och under en tidsperiod på bara några veckor. Tea associerar nu C° med ett krav på synlig realisering genom verbflyttning. V3-satser yttras bara undantagsvis och bör ses som performansfel snarare än kompetensfel. Jag föreslår därför att Teas V3-satser i denna fas är ett resultat av bristande automatisering i återgivningen av synliggörandekravet på C° i produktionen.

Tea är intressant eftersom hon ger oss en inblick i hur barn kan erövra V2-ordföljd, till skillnad från andra barn som erövrar V2-ordföljd och som uppvisar en vuxenlik V2-ordföljd redan i de tidigaste finita yttrandena. Därmed vill jag inte utesluta att även Bella, Harry och Markus genomgår samma utveckling. Dessa barn kan mycket väl genomgå samma utvecklingsprocess med en gradvis erövring av V2-ordföljd, men med skillnaden att vi inte ser denna utveckling i deras produktion. Om de går igenom samma utveckling har denna redan ägt rum när de börjar producera finita yttranden.

Det ska poängteras att de åldrar som jag har angivit i detta kapitel är baserade på de tidigaste empiriska bevisen i barnens produktion för att CP och produktiv verbflyttning till C° existerar. Jag utesluter inte att mina undersökta barn har tillgång till CP och verbflyttning till C° tidigare än vad jag har angett, kanske t.o.m. redan vid födseln, men några empiriska bevis för detta kan jag inte presentera här.

7 Bisatsinledare i svenska barns bisatser

I föregående kapitel behandlade jag bl.a. flyttning av det finita verbet till C° och av ett led till Spec-CP i svenska barns huvudsatser. I detta kapitel utreder jag närmare C-domänen i de undersökta barnens bisatser. Svenska bisatser inleds i typfallet av en satsbas i Spec-CP eller av en subjunktion i C°. Till skillnad från satsbaser kan subjunktionerna *att* och *som* ibland realiseras som nollsubjunktioner (se kapitel 2 för detaljer). En fråga som behandlas i det föreliggande kapitlet är hur svenska barn erövrar de egenskaper som är knutna till subjunktioners och satsbasers realisering i bisatser. Inledningsvis redogör jag i avsnitt 7.1 för hur Bella, Harry, Markus och Tea realiserar obligatoriska och optionella subjunktioner i C° samt satsbaser i Spec-CP. Därefter presenterar jag i avsnitt 7.2 en kronologisk jämförelse mellan barnens produktion av satser med V2-ordföljd och deras produktion av subjunktionsbisatser. En sådan jämförelse klargör om svenska barn först uppvisar tillgång till C-domänens syntax i sin produktion av satser med verbflyttning till C° eller i sin produktion av bisatser med en subjunktion i C°. Enligt en hypotes som diskuterades i avsnitt 3.1 ovan spelar ordklassen subjunktion en avgörande roll för barns tillgång till C-domänen och därmed även indirekt för deras tillämpning av verbflyttning till C°. Kapitlet sammanfattas i avsnitt 7.3.

7.1 Realisering av subjunktioner och satsbaser

I detta avsnitt ska vi se närmare på hur Bellas, Harrys, Markus och Teas realisering av subjunktioner utvecklas under den aktuella undersökningsperioden. Av min redovisning i kapitel 5 kunde vi konstatera att ledtrådar till fonetiskt realiserade subjunktioner i C° endast återfanns i 7,8 % av de verbala vuxenyttrandena i svenska barns input. Denna siffra kan jämföras med inputen för ett finit verb i C°, vilken uppgick till 52,4 %. Vidare är inputen för hur subjunktioner realiseras tveetydig i

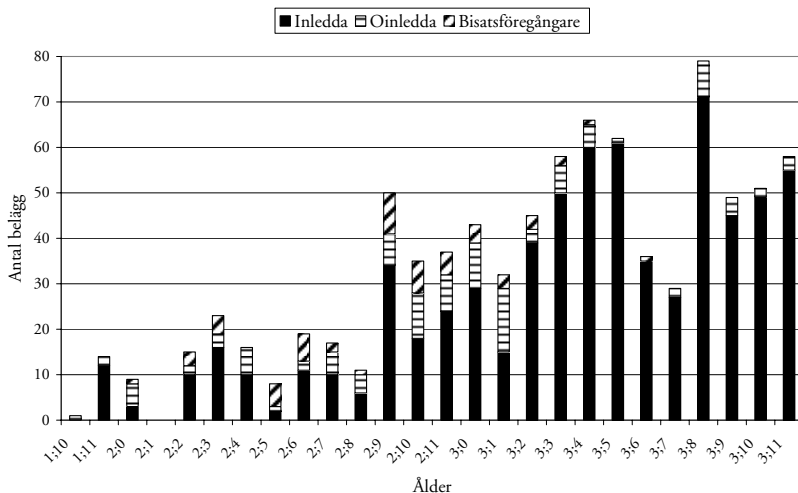
subjunktionsbisatser. I genomsnitt 76 % av alla subjunktionsbisatser hade en synlig subjunktion i C°, medan resterande 24 % hade en nollsubjunktion i C°. Slutligen framgick att vuxna använder färre inledda och oinledda subjunktionsbisatser i samtal med barnen i de lägre åldrarna, men att fördelningen mellan inledda och oinledda bisatser är tämligen konstant. Under hela undersökningsperioden utgör de inledda 70–85 % och de oinledda 15–30 % av alla subjunktionsbisatser (se avsnitt 5.2.2 för detaljer).

I motsats till subjunktionsbisatserna inleddes alla satsbasbisatser i inputen av en fonetiskt realiserad satsbas. Inputen för att satsbaser måste synliggöras i Spec-CP i denna satstyp är alltså entydig. I mitt material har jag inte funnit en enda satsbasbisats med en satsbas felaktigt placerad i en lägre position. Svenska barn verkar således förstå att satsbasbisatser måste ha en satsbas i Spec-CP.

Nedan redovisar jag barnens realisering av subjunktioner och satsbaser. Mot bakgrund av diskussionen av entydig och tvetydig input i avsnitt 3.4.2 ovan är det intressant att se om det finns någon skillnad mellan hur svenska barn lär sig att realisera subjunktioner och satsbaser.

7.1.1 Realisering av subjunktioner

Inledningsvis ger jag i figur 7.1 nedan en överblick över alla fyra barnens realisering av subjunktioner i subjunktionsbisatser. Lägg märke till att Markus transkriptioner endast sträcker sig t.o.m. 2;9 och Bellas t.o.m. 3;5. Eftersom vissa *att*-bisatser och relativa bisatser kan sakna en fonetiskt realiserad subjunktion i vuxen svenska har jag i figur 7.1 delat upp barnens bisatser utan en fonetiskt realiserad subjunktion i bisatsföregångare (felaktigt oinledda) och oinledda bisatser (korrekt oinledda). Först och främst ser vi att barnen före 2;9 yttrar ganska få subjunktionsbisatser men att det vid 2;9 sker en första spurt i barnens produktion. Denna spurt yttrar sig i att antalet inledda bisatser ökar, en ökning som i viss mån även kan skönjas i antalet oinledda bisatser och bisatsföregångare. Det sker alltså inga stora förändringar i fördelningen mellan inledda bisatser, oinledda bisatser och bisatsföregångare vid denna ålder. En andra spurt kan urskiljas vid 3;2 då antalet inledda bisatser återigen ökar, denna gång även på bekostnad av de oinledda bisatserna och bisatsföregångarna. Detta ser vi genom att andelen inledda bisatser ökar markant medan andelen oinledda bisatser och bisatsföregångare minskar.



Figur 7.1. Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser

Före 3;2 ytttrar barnen alltså en ganska stor andel bisatsföregångare och oinledda bisatser. Andelen bisatser med en synlig subjunktion uppgår under denna period till 60,6 % (200/330), vilket är 10–20 procentenheter lägre än i inputen. Från och med 3;2 har dock andelen inledda bisatser ökat till 92,3 % (492/533), dvs. till en högre nivå än i inputen. Samtidigt ligger andelen korrekt oinledda bisatser före 3;2 på samma nivå som hos vuxna: 24,2 % (80/330). Fr.o.m. 3;2 sjunker denna andel kraftigt till 6,4 % (34/533). Vidare minskar andelen bisatsföregångare gradvis från runt 2;10 för att försvinna helt runt 3;6. Före 3;2 utgör bisatsföregångarna 15,2 % (50/330) av subjunktionsbisatserna, men fr.o.m. 3;2 har denna andel sjunkit till 1,3 % (7/533). Vi kan alltså konstatera att bisatsföregångare produceras under en längre period än vad Lundin (1987) anger. Enligt hennes undersökning producerar svenska barn bisatsföregångare fram till 2;6, medan de sista beläggen försvinner 10–12 månader senare i mitt material. Viktigt att notera i figuren är att korrekt oinledda bisatser fortsätter att produceras efter det att bisatsföregångarna har försvunnit. Detta antyder att barnen vet att subjunktionerna *att* och *som* kan utelämnas i vissa kontexter. Med andra ord kan de senast vid 3;6 skilja på subjunktioner som inte behöver vara synliga och de som måste vara synliga, och de vet också i vilka kontexter utelämnning är tillåten. Exempel på inledda, korrekt oinledda och felaktigt oinledda subjunktionsbisatser ges i (7:1)–(7:3).

- (7:1) a. de e den som ha bitit där. (Bella 2;10.17)
 'det är den som har bitit där'
 b. dom kan prova den båten om om barnen går ner i den. (Markus 2;4.18)
 'de kan prova den båten om barnen går ner i den'
 c. ja se att dom tog de. (Tea 2;11.07)
 'jag ser att de tog det'
- (7:2) a. vi låssas de e en mugg. (Bella 3;2.19)
 'vi låtsas (att) det är en mugg'
 b. s gla tyckte han hade så jättemånga leksaker. (Harry 3;11.20)
 'jag tyckte (att) han hade så jättemånga leksaker'
 c. då låg snurran man man ka sätta fast. (Tea 3;1.05)
 'där låg snurran (som) man ska sätta fast'
- (7:3) a. *ja vi sritta de e mussit hä. (Harry 2;9.24)
 'jag vill titta om det är smutsigt här'
 b. *kan inte han ä ä laga den nån gång ja kan få se? (Harry 3;2.14)
 'kan inte han laga den nån gång så att jag kan få se'
 c. *dä e lekse sticke fram. (Markus 2;0.09)
 'där/det är leksaker som sticker fram'

Även om vi kan se några tydliga mönster i figur 7.1 ovan är den individuella variationen stor mellan barnen (jfr Fritzenschaft m.fl. 1990 och d'Avis & Gretsche 1994 för tyska barn samt Schlichting 1996 för nederländska barn). Bellas första subjunktionsbisatser är oinledda, men hon börjar ganska omgående att realisera subjunktioner fonetiskt, såsom tabell 7.1 nedan visar. Det verkar alltså som att Bella går igenom en tidig period då hon företrädesvis producerar oinledda subjunktionsbisatser. Bisatsföregångare producerar Bella inte efter 2;6, snarare som på ett belägg vid 3;2.19, och därmed uppvisar hon i detta avseende stora likheter med de barn som Lundin (1987) har undersökt. Vidare är andelen inledda bisatser stor redan före 3;2, då en markant ökning kunde skönjas i figur 7.1 ovan. Före 3;2 utgör de inledda bisatserna 78,5 % (62/79) av subjunktionsbisatserna och fr.o.m. 3;2 utgör de 95,5 % (106/111). Andelen korrekt oinledda bisatser ligger på 13,9 % (11/79) före 3;2 och på 3,6 % (4/111) fr.o.m. 3;2. Under perioden ökar alltså Bellas andel inledda bisatser från en likvärdig nivå som i inputen till en högre nivå än i inputen, medan hennes andel korrekt oinledda bisatser sjunker till en mycket lägre nivå än i inputen.

Tabell 7.1. Bellas bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser

Ålder	Inledda		Oinledda		Bis.föreg.	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
1;10.19			1	100		
2;0.09						
2;1.03						
2;1.28						
2;2.13			2	40	3	60
2;3.03	1	33,3			2	66,7
2;3.23	2	100				
2;4.13						
2;5.04						
2;5.24						
2;6.17	3	75			1	25
2;7.07	3	100				
2;7.12			1	100		
2;8.07	2	100				
2;9.00	2	100				
2;9.25	4	100				
2;10.17	12	92,3	1	7,7		
2;11.24	13	86,7	2	13,3		
3;0.07	8	100				
3;0.29	8	88,9	1	11,1		
3;1.20	4	57,1	3	42,9		
3;2.19	22	88	2	8	1	4
3;3.15	28	100				
3;4.11	27	93,1	2	6,9		
3;5.09	29	100				
TOT	168	88,4	15	7,9	7	3,7

Det barn som avviker mest från mönstret i figur 7.1 ovan är Markus, vars bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser ges i tabell 7.2 nedan. Förutom att han endast yttrar 3 bisatsföregångare ser vi att Markus yttrar både oinledda och inledda bisatser från början. I övrigt varierar andelen oinledda och inledda bisatser kraftigt från transkription till transkription, men överlag är dessa andelar konstanta under hela undersökningsperioden. Eftersom det inte finns några transkriptioner av Markus efter 2;9 kan jag inte använda samma tudelning av hans undersökningsperiod som för de andra barnen. En tentativ tudelning av hans output i en tidig (före 2;3) och en sen (fr.o.m. 2;3) period visar att andelen inledda bisatser före 2;3 utgör 75,8 % (25/33) av subjunktions-

bisatserna och att denna andel ligger på 75,4 % (52/69) fr.o.m. 2;3. Andelen korrekt oinledda bisatser uppgår till 21,2 % (7/33) före 2;3 och därefter till 21,7 % (15/69). Markus produktion av inledda och oinledda subjunktionsbisatser är alltså oförändrad och helt likvärdig med de vuxnas input.

Tabell 7.2. Markus bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser

Ålder	Inledda		Oinledda		Bis.föreg.	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
1;11	1	100				
1;11.12	1	33	2	67		
1;11.25	10	100				
2;0.09			3	75	1	25
2;0.16	3	60	2	40		
2;0.25						
2;2.05	4	100				
2;2.10	5	100				
2;2.17	1	100				
2;3.09	4	57	2	29	1	14
2;3.28	9	90	1	10		
2;4.09			5	100		
2;4.18	10	100				
2;6.20	6	86			1	14
2;6.25	1	33	2	67		
2;7.24	3	60	2	40		
2;8.02	3	75	1	25		
2;8.08			1	100		
2;9.29	16	94	1	6		
TOT	77	75	22	22	3	3

Harry och Tea uppvisar liknande utvecklingsmönster, såsom tabell 7.3 och 7.4 visar.

Tabell 7.3. Harrys bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser

Ålder	Inledda		Oinledda		Bis.föreg.	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
2;4.02			1	100		
2;4.23						
2;5.17						
2;6.10						
2;7.04	2	50			2	50
2;7.23	1	33	2	67		
2;8.11						
2;8.25	1	50	1	50		
2;8.27					1	100
2;9.08	2	50			2	50
2;9.13	2	67	1	33		
2;9.24	2	40	2	40	1	20
2;9.26	2	22	2	22	5	56
2;10.18	2	20	6	60	2	20
2;11.06	3	60			2	40
2;11.29	6	100				
3;0.26	10	50	6	30	4	20
3;1.21	4	57	3	43		
3;2.14	4	80			1	20
3;3.11	5	63	2	25	1	13
3;4.01	7	88			1	13
3;4.21	20	91	2	9		
3;5.20	13	100				
3;6.25	18	100				
3;7.01	14	100				
3;8.04	25	86	4	14		
3;9.08	15	88	2	12		
3;10.23	40	95	2	5		
3;11.20	18	90	2	10		
TOT	216	78	38	14	22	8

Tabell 7.4. Teas bisatsföregångare samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser

Ålder	Inledda		Oinledda		Bis.föreg.	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
2;3.26					1	100
2;4.19						
2;5.12	2	25	1	13	5	63
2;6.02	1	25			3	75
2;6.23					1	100
2;7.22	1	100				
2;8.18			1	100		
2;9.11	4	67	1	17	1	17
2;10	4	36	2	18	5	45
2;10.21			1	100		
2;11.07	2	18	6	55	3	27
3;0.05	3	50	3	50		
3;1.05			4	57	3	43
3;1.26	7	64	4	36		
3;2.17	13	87	1	7	1	7
3;3.01	12	75	3	19	1	6
3;3.25	5	83	1	17		
3;4.19	6	86	1	14		
3;5.10	19	95	1	5		
3;6.07	17	94			1	6
3;7.12	13	87	2	13		
3;8.17	46	92	4	8		
3;9.18	30	94	2	6		
3;10.22	9	100				
3;11.23	37	97	1	3		
TOT	231	78	39	13	25	8

Både Harry och Tea börjar yttra oinledda subjunktionsbisatser samtidigt som inledda, Harry vid 2;7.04 och Tea något tidigare vid 2;5.12, sånär som på en tidig oinledd bisats/bisatsföregångare hos respektive barn. Till skillnad från de andra två barnen producerar både Harry och Tea bisatsföregångare ganska långt upp i åldrarna, Harry till 3;4.01 och Tea till 3;6.07. Vidare uppvisar båda barnen en tydlig ökning i andelen inledda bisatser. Före 3;2 uppgår andelen inledda bisatser till 46,3 % (37/80) hos Harry och 34,8 % (24/69) hos Tea, och fr.o.m. 3;2 uppgår denna andel till 91,3 % (179/196) hos Harry och 91,6 % (207/226) hos Tea. Slutligen minskar andelen korrekt oinledda bisatser från 30 % (24/80) före 3;2 till 7,1 % (14/196) fr.o.m. 3;2 hos Harry och från 33,3 % (23/69)

till 7,1 % (16/226) hos Tea. Under perioden ökar alltså Harrys och Teas andel inledda bisatser från en lägre nivå än i inputen till en mycket högre nivå än i inputen, medan deras andel korrekt oinledda bisatser sjunker till en mycket lägre nivå än i inputen. Bella, Harry och Tea uppvisar stora likheter i detta avseende.

Förutom dessa subjunktionsbisatser producerar Harry 1 och Tea 11 satsbasbisatser som i vuxen svenska måste ha en synlig subjunktion i C°. Alla utom en satsbasbisats yttras efter 3;6, och samtliga dessa har en utsatt subjunktion även om närvaron av en subjunktion ibland endast signaleras med en ofullständig form, t.ex. *s* och *om* (7:4). Tea yttrar ett belägg som saknar en utsatt subjunktion vid 3;2 års ålder (7:5). Värt att notera är också att 9 av Teas 11 belägg förekommer i samma transkription och yttras i anslutning till varandra.

- (7:4) a. fall man vill köra på å å man vet inte e om byggde dom. (Harry 3;10.23)
 'ifall men vill köra på och man vet inte vem som byggde dem'
 b. oj vicka vackra hästa s finns hä i denna i denna. (Tea 3;6.07)
 'oj, vilka vackra hästar som finns här i denna'
 c. ka ni få se va s komme på en en fösta bilden. (Tea 3;9.18)
 'ska ni få se vad som kommer på den första bilden'
 d. vet du va som kommer nu? (Tea 3;9.18)
 'vet du vad som kommer nu'
- (7:5) *nu a ja let vicken box ä min. (Tea 3;2.17)
 'nu a(?) jag vet vilken box som är min'

Gemensamt för barnen är att bisatser utan synliga subjunktioner, antingen bisatsföregångare eller oinledda bisatser, och bisatser med synliga subjunktioner förekommer parallellt redan i barnens tidigaste produktion av bisatser. Det förekommer också att samma subjunktion ibland realiseras synligt och ibland osynligt i samma transkription. Några exempel på detta ges i (7:6)–(7:7) nedan. De svenska barnens produktion av inledda bisatser föregås alltså inte av en väl avgränsad period av bisatsföregångare och andra oinledda bisatser, såsom exempelvis Rothweiler (1993) har funnit för tyska barn. Istället stöder mina resultat studier som betonar den inter- och intraindividuell variationen i realiseringen av subjunktioner, t.ex. Fritzsch et al. (1990), d'Avis & Gretsch (1994) och Schlichting (1996).

- (7:6) a. *de e bara Ulla se om ja a fått. (Bella 2;6.17)
 'det är bara Ulla (som) ser om jag har fått'
 b. e xxx en ängel som ha så långt hår. (Bella 2;6.17)
 'en ängel som har så långt hår'
- (7:7) a. *s dö dom sråga häst sett nt n halsbandet. (Tea 2;11.07)
 'de frågade (om) hästen sett halsbandet'
 b. Vuxen: ska hon ha haklapp på sej?
 Tea (2;11.07): m ...om den spiller.
 '[ska hon ha hakklapp på sej?] hm ...om den spiller'

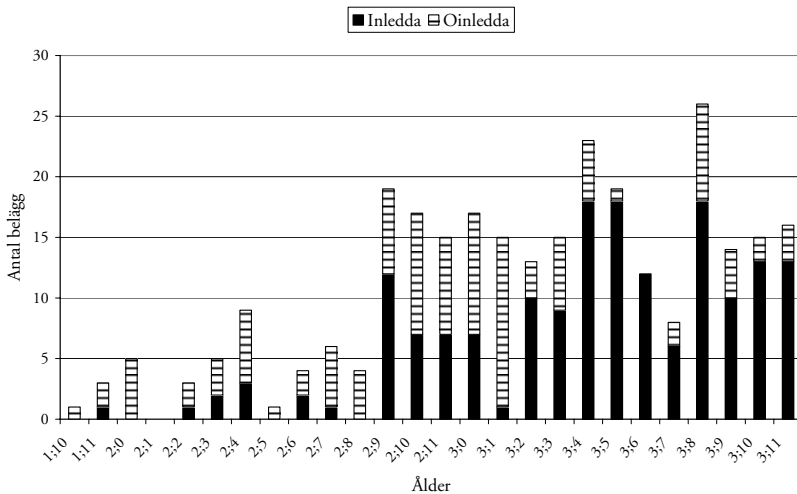
Gemensamt för barnen i min studie är också att korrekt oinledda bisatser fortsätter att produceras efter det att bisatsföregångare har försvunnit, något som antyder att barnen under den undersökta perioden lär sig vilka subjunktioner som inte behöver realiseras fonetiskt och i vilka kontexter detta kan ske.

En tydlig tendens i mitt material är att barnen i allt större omfattning yttrar inledda bisatser. I de tidiga transkriptionerna är andelen bisatser utan en synlig subjunktion större hos barnen än hos vuxna svenskar, men i de senare transkriptionerna har andelen sjunkit till en lägre nivå än hos de vuxna. Även Wikström (2008) rapporterar att hennes undersökta barn nästan konsekvent realiserar subjunktionerna synligt efter en inledande fas med både oinledda och inledda bisatser. Det verkar alltså som att svenska barn blir mer och mer restriktiva med att utelämna subjunktioner. Markus är det enda barnet som inte uppvisar denna utveckling.

7.1.2 Realisering av optionella *att* och *som*

Det är viktigt att betona att ökningen av andelen inledda bisatser och minskningen av andelen bisatser utan synlig subjunktion inte nödvändigtvis beror på att barnen med stigande ålder blir alltmer restriktiva med att realisera subjunktioner osynligt i sin egen produktion. En alternativ förklaring skulle kunna vara att barnen med stigande ålder producerar allt fler bisattstyper som måste ha en synlig subjunktion. Särskilt intressanta i detta sammanhang är därför de bisatser som uppvisar fri variation mellan oinledd och inledd i vuxen svenska, dvs. vissa *att*-bisatser och relativa bisatser. Dessa bisatser kan hjälpa oss att avgöra vilken av förklaringarna som är mest sannolik. Blir barnen mer och mer restriktiva med att utelämna subjunktioner, eller producerar de fler och fler bisatser som kräver en fonetiskt realiserad subjunktion? I figur 7.2

visas de fyra barnens *att*-bisatser och relativa bisatser som antingen kan vara inledda eller oinledda i vuxen svenska.



Figur 7.2. Bellas, Harrys, Markus och Teas oinledda och inledda *att*-bisatser och relativa bisatser med optionella subjunktioner

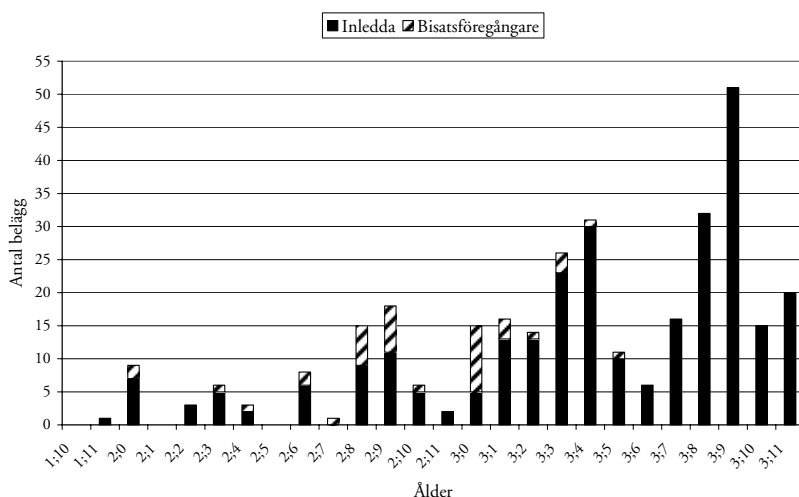
Av figur 7.2 framgår att barnen före 3;2 i stor utsträckning utelämnar *att* och *som* i bisatser där dessa kan utelämnas; under denna period uppgår andelen inledda bisatser till 35,5 % (44/124). Fr.o.m. 3;2 ser vi dock att barnen i större utsträckning sätter ut *att* och *som*. Andelen inledda bisatser i denna senare period utgör 78,9 % (127/161) av alla bisatser som antingen kan vara oinledda eller inledda. Vi ser alltså en påtaglig minskning av andelen oinledda *att*-bisatser och relativa bisatser i undersökningsperioden, en utveckling som kan skönjas hos alla fyra barnen. Bella ökar sin andel inledda bisatser från 47,6 % (10/21) före 3;2 till 87,1 % (27/31) fr.o.m. 3;2, Harry från 35,1 % (13/37) till 76,3 % (45/59) och Tea från 23,3 % (7/30) till 77,5 % (55/71). Markus, vars undersökningsperiod har delats in i före 2;3 och fr.o.m. 2;3, uppvisar en något mindre ökning, från 22,2 % (2/9) till 44,4 % (12/27). Alla barnen uppvisar alltså en benägenhet att med stigande ålder i allt större utsträckning synliggöra subjunktionen. Rådatan för respektive barn presenteras i tabellerna B12–B13 i bilaga 1.

I detta sammanhang är det naturligtvis intressant att jämföra barnens output med deras input. Skiljer sig barnen från vuxna i realiseringen av subjunktioner i bisatser som antingen kan vara oinledda eller inledda? Av

avsnitt 5.2.2.3 ovan framgick att vuxna utelämnar subjunktionen i majoriteten av bisatserna där det finns ett val mellan oinledd och inledd. Andelen inledda bisatser varierar mellan 33 % och 55 % under undersökningsperioden, men i de flesta transkriptionerna ligger andelen under 45 % (se tabell 5.24 ovan). I jämförelse med barnen ser vi att vuxna i mycket större utsträckning utelämnar optionella subjunktioner. I början av sin produktion av dessa bisatstyper utelämnar barn subjunktionen i större eller samma grad som vuxna, men mot slutet av undersökningsperioden överproducerar de synliga subjunktioner. Med andra ord blir barnen mer restriktiva med att utelämnas subjunktioner än den input som de får. Det enda undantaget är Markus som under senare delen av undersökningsperioden uppvisar samma realiseringsmönster som vuxna.

7.1.3 Realisering av satsbaser

I figur 7.3 ges en överblick över de fyra barnens realisering av satsbaser i satsbasbisatser. Satsbasbisatser måste vara inledda i svenskan och därför redovisas alla oinledda satsbasbisatser som bisatsföregångare.



Figur 7.3. Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser

Inledningsvis kan vi konstatera att bisatsföregångare från början yttras parallellt med inledda satsbasbisatser. Det existerar alltså inte någon av-

gränsad period då barnen uteslutande producerar oinledda bisatser. Den sista satsbasbisatsen utan synlig satsbas yttras vid 3;5. Med andra ord ser vi även här att bisatsföregångare existerar i svenska barns tal längre än vad Lundin (1987) fann i sitt material. Barnen upphör att utelämnas satsbaser ungefär samtidigt som de upphör att utelämnas obligatoriska subjunktioner, dvs. runt 3;6. Vidare ser vi i figur 7.3 ovan att bisatsföregångarna är ganska få och jämnt fördelade under stora delar av perioden fram t.o.m. 3;5, förutom mellan 2;8 och 3;0 då barnen utelämnar en ganska stor mängd satsbaser. Den ökade utelämnningen av satsbaser sammanfaller tidsmässigt med den period då barnens subjunktionsbisatser utan synliga subjunktioner ökar i antal.

I genomsnitt yttrar barnen en ganska stor andel bisatsföregångare före 3;1. Andelen satsbasbisatser utan synlig satsbas uppgår till i genomsnitt 35,6 % (31/87) under denna period. Fr.o.m. 3;1 har andelen satsbasbisatser utan synlig satsbas sjunkit till 3,8 % (9/238). Barnen utelämnar nästan en lika stor andel satsbaser som subjunktioner under hela den undersökta perioden, även om utelämnningen av subjunktioner ibland resulterar i en korrekt sats i svenskan. Av avsnitt 7.1.1 ovan framgick att de i genomsnitt utelämnade en subjunktion i 39,4 % (130/330) av sina subjunktionsbisatser före 3;2 och i 7,7 % (41/533) fr.o.m. 3;2. Den något högre andelen oinledda subjunktionsbisatser mot slutet av perioden är ett utslag av att barnen fortsätter att utelämnas *att* och *som*, medan utelämnningen av satsbaser upphör helt. Några exempel på inledda och oinledda satsbasbisatser ges i (7:8)–(7:9).

- (7:8) a. ja vet inte hur dä ka sitta på. (Harry 3;3.11)
 'jag vet inte hur det ska sitta på'
 b. va de knarrar på tvn å allt sånt! (Markus 2;2.10)
 'vad det knarrar på TV:en och allt sånt'
 c. ä nä ja ka visa dej vicket hus an bor i. (Tea 3;3.01)
 'nä, jag ska visa dej vilket hus han bor i'
- (7:9) a. *vet du ja e? (Bella 3;3.15)
 'vet du (var) jag är'
 b. *de komme g man ritar me den. (Markus 2;0.25)
 'det kommer grå (när) man ritar med den'
 c. *äh ö äh ja vet inte de heter. (Tea 3;3.01)
 'jag vet inte (vad) det heter'

Precis som för realiseringen av subjunktioner ser vi en ganska stor individuell variation i realiseringen av satsbaser. I tabell 7.5 redovisar jag Bellas bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser.

Tabell 7.5. Bellas bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser

Ålder	Inledda		Bis.föreg.	
	Σ	%	Σ	%
2;6.17			2	100
2;7.07				
2;7.12			1	100
2;8.07	3	100		
2;9.00	4	57	3	43
2;9.25	1	100		
2;10.17	1	100		
2;11.24				
3;0.07	1	100		
3;0.29	2	100		
3;1.20	3	100		
3;2.19	1	100		
3;3.15			1	100
3;4.11	7	100		
3;5.09	3	100		
TOT	26	79	7	21

Bella yttrar sina första oinledda satsbasbisatser vid 2;6.17 men börjar fr.o.m. 2;8.07 producera inledda satsbasbisatser. Likt subjunktionsbisatserna kännetecknas alltså de första satsbasbisatserna av en utelämnad bisatsinledare, och det verkar även här som att Bella genomgår en kort tidig period då hon företrädesvis producerar oinledda bisatser. Efter att hon har börjat konstruera inledda satsbasbisatser yttrar hon oinledda vid endast två tillfällen. I princip verkar det som om hon inte utelämnar satsbaser efter 2;9, sånär som på ett exempel vid 3;3.15. Vidare kan vi konstatera att andelen inledda satsbasbisatser är 66,7 % (12/18) före 3;1 och att denna andel har ökat till 93,3 % (14/15) fr.o.m. 3;1. Om vi jämför med subjunktionsbisatserna ser vi att Bella börjar producera satsbasbisatser något senare, såväl oinledda som inledda, och att hon upphör att utelämnas satsbaser senare än obligatoriska subjunktioner (jfr tabell 7.1 ovan). Bella utelämnar inledningsvis en större andel satsbaser (33,3 % före 3;1) än subjunktioner (21,5 % före 3;2), men mot slutet av perioden är dessa andelar ganska likvärdiga (6,7 % fr.o.m. 3;1 mot 4,5 % fr.o.m. 3;2). Bella utelämnar alltså en större andel satsbaser än subjunktioner,

trots att inputen är entydig för satsbasers realisering och tvetydig för subjunktioner.⁷⁶

Harrys bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser visas i tabell 7.6.

Tabell 7.6. Harrys bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser

Ålder	Inledda		Bis.föreg.	
	Σ	%	Σ	%
2;8.11			4	100
2;8.25				
2;8.27	1	50	1	50
2;9.08			1	100
2;9.13				
2;9.24	1	25	3	75
2;9.26	1	100		
2;10.18	1	50	1	50
2;11.06				
2;11.29	1	100		
3;0.26	1	10	9	90
3;1.21	7	78	2	22
3;2.14	2	100		
3;3.11	6	86	1	14
3;4.01	3	75	1	25
3;4.21	12	100		
3;5.20	2	67	1	33
3;6.25	1	100		
3;7.01	13	100		
3;8.04	7	100		
3;9.08	33	100		
3;10.23	9	100		
3;11.20	9	100		
TOT	110	82	24	18

Harry yttar oinledda satsbasbisatser på ett systematiskt sätt fr.o.m. 2;8.11 men börjar tämligen omgående även att yttra inledda bisatser. Den första inledda satsbasbisatsen uppträder vid 2;8.27, och därefter yttar han under en period av några månader endast enstaka inledda satsbasbisatser. Precis som subjunktionsbisatserna kan alltså de första satsbasbisatserna antingen ha en fonetiskt realiserad eller orealiserad bisats-

⁷⁶ Bilden att Bella utelämnar satsbaser oftare än subjunktioner förstärks ytterligare om vi bara tar hänsyn till utelämnning av obligatoriska subjunktioner. Före 3;2 utelämnar Bella 7,6 % obligatoriska subjunktioner och fr.o.m. 3;2 utelämnar hon 0,9 % obligatoriska subjunktioner. För detaljer, se tabell 7.1 ovan.

inledare. Oinledda satsbasbisatser produceras tämligen länge med enstaka exempel fram t.o.m. 3;5.20. Andelen inledda satsbasbisatser uppgår före 3;1 endast till 24 % (6/25) och fr.o.m. 3;1 till 95,4 % (104/109). I jämförelse med subjunktionsbisatserna börjar Harry att producera oinledda och inledda satsbasbisatser någon månad senare (jfr tabell 7.3 ovan). Dessutom utelämnar Harry satsbaser något längre än vad han utelämnar obligatoriska subjunktioner. En likhet är att Harry endast utelämnar enstaka satsbaser och obligatoriska subjunktioner fr.o.m. 3;1. Harry utelämnar inledningsvis en större andel satsbaser (76 % före 3;1) än subjunktioner (53,8 % före 3;2), men mot slutet av perioden är dock dessa andelar ganska likvärdiga (4,6 % fr.o.m. 3;1 mot 8,6 % fr.o.m. 3;2). Även Harry utelämnar, trots den entydiga inputen för satsbasers realisering och den tvertydiga inputen för subjunktioners realisering, fler satsbaser än subjunktioner.⁷⁷

I tabell 7.7 nedan presenterar jag Markus bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser. Av tabellen framgår att Markus yttrar få oinledda satsbasbisatser, endast 4 stycken, och att dessa är jämnt fördelade över undersökningsperioden. Till skillnad från de andra barnen producerar Markus inledningsvis endast inledda satsbasbisatser, varav de första yttras vid 1;11.25. De första oinledda satsbasbisatserna uppträder en månad senare. Det är svårt att säga om Markus genomgår någon utveckling med avseende på realiseringen av satsbaser i den undersökta perioden, eftersom antalet belägg är så litet. Men om vi ändå jämför Markus produktion av oinledda och inledda satsbasbisatser före 2;3 med motsvarande produktion fr.o.m. 2;3 ser vi att andelen inledda satsbasbisatser i den tidiga perioden utgör 84,6 % (11/13) och att denna andel har stigit till 90,9 % (20/22) i den sena perioden. I jämförelse med subjunktionsbisatserna börjar Markus producera oinledda och inledda satsbasbisatser något senare (jfr tabell 7.2 ovan). Markus utelämnar en mindre andel satsbaser än subjunktioner i hela undersökningsperioden: 15,4 % utelämnade satsbaser mot 24,2 % utelämnade subjunktioner före 2;3 och 9,1 % utelämnade satsbaser mot 24,6 % utelämnade subjunktioner fr.o.m. 2;3. Till skillnad från subjunktionsbisatserna stiger dock andelen inledda satsbasbisatser mot slutet av perioden. Markus utelämnar således

⁷⁷ Bilden att Harry utelämnar satsbaser oftare än subjunktioner förstärks ytterligare om vi bara tar hänsyn till obligatoriska subjunktioner. Före 3;2 utelämnar Harry 23,8 % obligatoriska subjunktioner och fr.o.m. 3;2 utelämnar han 1,5 %. För detaljer, se tabell 7.3 ovan.

fler subjunktioner än satsbaser, vilket är intressant mot bakgrund av att inputen för subjunktioners realisering är tveetydig.⁷⁸

Tabell 7.7. Markus bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser

Ålder	Inledda		Bis.föreg.	
	Σ	%	Σ	%
1;11.25	1	100		
2;0.09	3	100		
2;0.16	2	100		
2;0.25	2	50	2	
2;2.05				
2;2.10	3	100		
2;2.17				
2;3.09	1	100		
2;3.28	4	80	1	20
2;4.09	1	100		
2;4.18	1	100		
2;6.20	6	100		
2;6.25				
2;7.24				
2;8.02	1	50	1	50
2;8.08	4	100		
2;9.29	2	100		
TOT	31	89	4	11

Teas bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser visas i tabell 7.8 nedan. Precis som Markus yttrar Tea inledningsvis endast inledda satsbasbisatser, sånär som på en tidig oinledd satsbasbisats. Inledda bisatser förekommer på ett systematiskt sätt fr.o.m. 2;9.11. Överlag yttrar Tea dock få oinledda satsbasbisatser, endast 5 stycken, varav 4 yttras under en 3-månadersperiod med start vid 3;0.05. I genomsnitt uppgår andelen inledda satsbasbisatser till 76,9 % (10/13) före 3;1 och till 98,2 % (108/110) fr.o.m. 3;1. I jämförelse med subjunktionsbisatserna börjar Tea att producera både oinledda och inledda satsbasbisatser något senare (jfr tabell 7.4 ovan). Däremot upphör hon samtidigt med att utelämnar satsbaser och obligatoriska subjunktioner vid 3;3.01. Tea utelämnar en mindre andel satsbaser än subjunktioner under hela undersöknings-

⁷⁸ Om vi bara tar hänsyn till de obligatoriska subjunktionerna utelämnar Markus en större andel satsbaser än subjunktioner. Före 2;3 utelämnar Markus 3 % obligatoriska subjunktioner och fr.o.m. 2;3 utelämnar han 2,9 % obligatoriska subjunktioner. För detaljer, se tabell 7.2 ovan.

perioden: 23,1 % utelämnade satsbaser före 3;1 mot 65,2 % utelämnade subjunktioner före 3;2 och 1,8 % utelämnade satsbaser fr.o.m. 3;1 mot 8,4 % utelämnade subjunktioner fr.o.m. 3;2. Tea utelämnar alltså, precis som Markus, fler subjunktioner än satsbaser.⁷⁹

Tabell 7.8. Teas bisatsföregångare och inledda satsbasbisatser

Ålder	Inledda		Bis.föreg.	
	Σ	%	Σ	%
2;4.19			1	100
2;5.12				
2;6.02				
2;6.23				
2;7.22				
2;8.18				
2;9.11	2	100		
2;10	2	100		
2;10.21	1	100		
2;11.07	1	100		
3;0.05	1	50	1	50
3;1.05	2	67	1	33
3;1.26	1	100		
3;2.17	10	91	1	9
3;3.01	7	88	1	13
3;3.25	10	100		
3;4.19	8	100		
3;5.10	5	100		
3;6.07	5	100		
3;7.12	3	100		
3;8.17	25	100		
3;9.18	18	100		
3;10.22	6	100		
3;11.23	11	100		
TOT	118	96	5	4

Avslutningsvis kan vi konstatera att Bella börjar producera oinledda satsbasbisatser först, att Markus och Tea börjar yttra inledda först och att Harry börjar producera oinledda och inledda någorlunda samtidigt.

⁷⁹ Om vi enbart tar hänsyn till obligatoriska subjunktioner utelämnar Tea inledningsvis en mindre andel satsbaser än subjunktioner, men mot slutet av perioden utelämnar hon en likvärdig andel satsbaser och obligatoriska subjunktioner. Före 3;2 utelämnar Tea 31,9 % obligatoriska subjunktioner, men fr.o.m. 3;2 har denna andel sjunkit till 1,3 %. För detaljer, se tabell 7.4 ovan.

Precis som för subjunktionerna kan samma satsbas ibland förekomma fonetiskt realiserad och ibland fonetiskt orealiserad parallellt i samma transkription. Några exempel ges i (7:10)–(7:12) nedan. Denna parallella variation mellan synliga och osynliga v-frågeord i Spec-CP ser vi även mellan satsbasbisatser och kvesitiva huvudsatser. Ett v-frågeord kan nämligen utelämnas i satsbasbisatser efter att barnen har börjat realisera samma v-frågeord synligt i kvesitiva huvudsatser. I (7:13)–(7:14) illustrerar jag med några bisatser utan v-frågeord vilka några månader tidigare har realiserats fonetiskt i kvesitiva huvudsatser. Inte heller de inledda satsbasbisatserna föregås alltså av en väl avgränsad period av bisatsföregångare.

- (7:10) a. *ja va bäbis så hade ja dom. (Bella 2;9.00)
 ' (när) jag var bebis så hade jag dem'
 b. nä ja va hoon då hade ja tassar. (Bella 2;9.00)
 ' när jag var hund då hade jag tassar'
- (7:11) a. *farmor vet du ja höde. (Harry 3;1.21)
 'farmor, vet du (vad) jag hörde'
 b. ja unna inte va de ä. (Harry 3;1.21)
 'jag undrar inte vad det är'
- (7:12) a. *ma ho du vet hoon bor nånstans. (Tea 3;2.17)
 ' mamma, du vet (var) hon bor nånstans'
 b. ja thet inte va mi sa mi la ä låda sö den st hött uppe på vin sö den ä ba dammar jar. (Tea 3;2.17)
 'jag vet inte var min låda är för den står högt uppe på vinden för den bara dammar'
- (7:13) a. *vet du ja e? (Bella 3;3.15)
 ' vet du (var) jag är'
 b. va ka vi ställa denna? (Bella 2;10.17)
 ' var ska vi ställa denna'
- (7:14) a. *kan du b#ätta de hände mä den? (Harry 3;1.21)
 ' kan du berätta (vad) som hände med den'
 b. mamma va ä ä inne dä? (Harry 2;10.18)
 ' mamma, vad är det inne där'

7.1.4 Om realiseringen av bisatsinledare

I avsnitten 7.1.1–7.1.3 har jag visat att svenska barn yttrar bisatsföregångare samt oinledda och inledda bisatser parallellt, i vissa fall under

en ganska lång period. Även om den individuella variationen är stor ser vi att inledda bisatser inte föregås av en väl avgränsad period av bisatser utan fonetiskt realiserade subjunktioner och satsbaser (jfr Fritzenschaft m.fl. 1990, d'Avis & Gretsche 1994 och Schlichting 1996). Om barnen inledningsvis hade saknat tillgång till den funktionella syntax som krävs för att kunna synliggöra bisatsinledare hade vi förväntat oss en mer välavgränsad tidig period av utelämnade bisatsinledare och en mer abrupt start i produktionen av inledda bisatser. Att de svenska barnen från början och under en utdragen tid sätter ut och utelämnar (ibland samma) bisatsinledare parallellt indikerar snarast att de gör bruk av C-domänens syntax redan i sina tidigaste bisatser och att de vet att subjunktioner och satsbaser realiseras i C° respektive Spec-CP. Jag föreslår därför att barnen projicerar CP även i oinledda bisatser. Oinledda bisatser är ett resultat av att barnen har identifierat bisatsinledarnas syntax men att de av någon anledning realiserar dessa som nollsatsbaser och nollsubjunktioner. Satsbasbisatserna i (7:15) är intressanta i detta sammanhang, eftersom de inleds av en flerledad satsbas där själva v-frågeordet är utelämnat. Detta är bara möjligt om barnen har den uppsättning av funktionella kategorier som krävs för att kunna realisera en bisatsinledare fonetiskt. Utelämnningen av v-frågeordet kan därför inte bero på avsaknad av C-domänen utan måste ha en annan orsak.

- (7:15) a. *vet du många ben ja a ritat dä? (Bella 2;7.12)
 'vet du (hur) många ben jag har ritat där'
 b. *dom vill ämn m m känna muk de m dens m dn snabel är. (Tea 3;1.05)
 'de vill känna (hur) mjuk dess snabel är'

Det är svårt att med säkerhet bestämma de bakomliggande orsakerna till varför barn ibland inte realiserar bisatsinledaren fonetiskt. En bakomliggande mekanism som följer direkt av den förordade hypotesen är att barn måste lära sig den fonetiska formen för att kunna synliggöra bisatsinledare. Så länge de inte har kopplat en identifierad bisatsinledare till en fonetisk form kan bisatsinledaren inte synliggöras (jfr Demuth 1992). Denna koppling sker gradvis, vilket inte bara yttrar sig i utelämnade bisatsinledare utan även i bisatsinledare med en underspecificerad fonetisk form (se d'Avis & Gretsche 1994 för tyska barn, Schlichting 1996:86ff för nederländska barn och Schönenberger 2001 för schweizertyska barn; jfr också Santelmann 2003 för underspecificerade v-frågeord i kvesitiva

huvudsatser). Exempelen i (7:16) illustrerar hur de svenska barnen ibland inleder sina bisatser med en från vuxenspråket avvikande fonetisk form, som för tydlighetens skull har markerats med fetstil.

(7:16) a. Vuxen: va ser du mer?

Harry (2;9.08): ...**äh** han sassat dä.

'[vad ser du mer?] ...att han fastnat där'

b. **m** Geas tar min tåffe då jaj Geas. (Harry 2;7.04)

'om Andreas tar mitt godis då blir jag arg på Andreas'

c. ja bara lägger dom upp å ne **e** ja gjode går. (Tea 2;10)

'jag bara lägger dem upp och ner som jag gjorde igår'

d. ja du vet **ne** hon bo nå nånstans. (Tea 3;2.17)

'ja, du vet var hon bor någonstans'

Avsaknad av koppling till en fonetisk form kan dock inte förklara varför barn ibland parallellt sätter ut och utelämnar en och samma subjunktion och satsbas (se exempel (7:6)–(7:7) och (7:10)–(7:14) ovan). Om barn har lärt sig en viss bisatsinledares fonetiska form men ändå utelämnar denna kan vi inte förklara utelämnningen med att barnet inte känner till bisatsinledarens form, utan orsaken till utelämnningen måste vara en annan. Platzack (2007) föreslår att barn också måste lära sig vilka positioner i strukturen som måste synliggöras i det språk de håller på att erövra och att automatiskt ta hänsyn till detta i sin produktion (se avsnitt 3.1.3 för detaljer; se även Bloom 1990, Valian 1991, Valian m.fl. 1996). Svenska barn måste lära sig att Spec-CP måste synliggöras med en satsbas i satsbasbisatser och att C° måste synliggöras med en subjunktion i subjunktionsbisatser. Mina data antyder att barnen har denna kunskap tidigt eftersom både oinledda och inledda bisatser återfinns i deras tidigaste bisatsproduktion. Däremot lyckas de inte alltid ta hänsyn till denna kunskap i sin produktion, och därför kan de emellanåt sätta ut och utelämnar en och samma bisatsinledare parallellt. När de har automatiserat denna kunskap utelämnar de aldrig en obligatorisk subjunktion eller satsbas.

Det framgick också ovan att Bella och Harry utelämnar en större andel satsbaser än subjunktioner och att Markus och Tea utelämnar en större andel subjunktioner än satsbaser. Detta resultat är intressant mot bakgrund av hypotesen att entydig input skulle leda till en mer problemfri erövring än en tvetydig input. Eftersom svenska barn får en tvetydig input för subjunktioners realisering och en entydig input för satsbasers

realisering predicerar denna hypotes att svenska barn lär sig att automatiskt ta hänsyn till synliggörandekravet relaterat till satsbaser tidigare än synliggörandekravet relaterat till subjunktioner. Som vi har sett håller inte denna prediktion fullt ut. En komplicerande faktor i sammanhanget kan vara att subjunktionsinledda bisatser totalt sett är mer frekventa i svenska barns input än satsbasinledda bisatser, vilket innebär att den totala inputen för subjunktioners realisering är större än inputen för satsbasers realisering.

Vidare har det framgått att barnen från början utelämnar både satsbaser och obligatoriska subjunktioner, något som de dock upphör med i den undersökta perioden. Däremot fortsätter barnen att utelämnas subjunktionerna *att* och *som* i korrekta kontexter efter att de har börjat realisera alla obligatoriska subjunktioner fonetiskt. Naturligtvis är det frestande att tolka barnens korrekt oinledda bisatser som ett resultat av att de redan från början vet att subjunktionerna *att* och *som* kan utelämnas i vissa kontexter i svenskan. Först när de automatiskt synliggör Spec-CP och C° i sin bisatsproduktion kan vi emellertid dra slutsatsen att de har förstått att subjunktionerna *att* och *som* inte behöver realiseras fonetiskt i vissa kontexter. Innan dess kan vi inte utesluta att även utelämnningen av *att* och *som* är ett resultat av samma mekanismer som leder till att obligatoriska bisatsinledare inte realiseras fonetiskt (se ovan). Barnen i studien blir alltså vuxenlika med avseende på vilka bisatsinledare som måste och vilka som inte måste realiseras fonetiskt. De blir dock även mer och mer restriktiva med att utelämnas alla typer av bisatsinledare, dvs. även optionella *att* och *som*. Inledningsvis producerar barnen en mycket lägre andel inledda bisatser än vuxna, men mot slutet av undersökningsperioden producerar de en mycket högre andel. Med andra ord överproducerar svenska barn mot slutet av undersökningsperioden inledda bisatser i förhållande till den input som de får. När barnen erövrar reglerna för realisering av subjunktioner skiljer de ganska snabbt ut vilka subjunktioner som kan utelämnas och i vilka kontexter detta kan ske, men de utelämnar dessa subjunktioner tämligen moderat.

7.2 Från verbflyttning till subjunktion

Eftersom det finita verbet i satser med V2-ordföljd konkurrerar om samma position som subjunktioner, dvs. C°, är en viktig fråga hur barnens produktion av V2-satser förhåller sig kronologiskt till deras produk-

tion av subjunktionsbisatser. Hittills i detta kapitel har jag föreslagit att oinledda subjunktionsbisatser har en osynlig subjunktion i C°, och därför kommer jag i detta avsnitt att ställa barnens V2-satser både mot deras inledda och mot deras oinledda subjunktionsbisatser. Av min redovisning i avsnitt 5.2 ovan kunde vi konstatera att inputen för verbflyttning till C° är högfrekvent i jämförelse med inputen för en synlig eller osynlig subjunktion i C°. För tydlighetens skull återger jag inputvärdena för dessa tre fenomen i tabell 7.9 nedan. Av tabellen framgår att 52,4 % av alla verbala vuxenyttranden innehåller input för V2-ordföljd, att 7,8 % innehåller input för en synlig subjunktion i C° och att 2,4 % innehåller input för en osynlig subjunktion i C°. Vi kan även se att inputen för V2-ordföljd är relativt konstant under undersökningsperioden, medan inputen för synliga och osynliga subjunktioner i C° verkar öka mot slutet.

Tabell 7.9. Bellas och Teas input för V2-ordföljd samt för synliga och osynliga subjunktioner

Ålder	Input för V2-ordföljd	Input för synliga subjunktioner	Input för osynliga subjunktioner
1;6	49,8	3,7	0,9
1;9	59,9	4,9	0,9
2;0	52,6	6,5	2,3
2;3	58,9	8,6	2,1
2;6	48,2	9,3	3,4
2;9	49	9,1	2,3
3;0	49,7	9,1	3,6
TOT	52,4	7,8	2,4

7.2.1 V2-satser och bisatser med synliga och osynliga subjunktioner

Satser med V2-ordföljd har inte excerperats för alla barn vid alla åldrar, och därför presenterar jag inga övergripande tendenser i materialet. Istället fokuserar jag på de enskilda barnen. I tabell 7.10 ges en översikt över Bellas och Harrys produktion av V2-satser samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser. I kolumnen oinledda har jag sammanställt både bisatsföregångare och korrekt oinledda subjunktionsbisatser. I de fall ett visst fenomen inte har excerperats i en viss transkription har jag markerat detta med ett minustecken (-).

Tabell 7.10. Bellas och Harrys V2-satser samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser

Bella				Harry			
Ålder	V2-satser	Oinledda	Inledda	Ålder	V2-satser	Oinledda	Inledda
1;10.19	-	1		2;0.16	3		
2;0.09	22			2;1.10	9		
2;1.03	6			2;2	5		
2;1.28	5			2;2.18	1		
2;2.13	16	5		2;3.09	3		
2;3.03	24	2	1	2;4.02	-	1	
2;3.23	27		2	2;4.23	8		
2;4.13	10			2;5.17	5		
2;5.04	25			2;6.10	23		
2;5.24	70			2;7.04	42	2	2
2;6.17	73	1	3	2;7.23	24	2	1
2;7.07	-		3	2;8.11	-		
2;7.12	-	1		2;8.25	-	1	1
2;8.07	-	1	2	2;8.27	25	1	
2;9.00	-		2	2;9.08	-	2	2
2;9.25	-		4	2;9.13	-	1	2
2;10.17	-	1	12	2;9.24	-	3	2
2;11.24	-	2	13	2;9.26	50	7	2
3;0.07	-		8	2;10.18	96	8	2
3;0.29	-	1	8	2;11.06	-	2	3
3;1.20	-	3	4	2;11.29	65		6
3;2.19	-	3	22	3;0.26	47	10	10
3;3.15	-		28	3;1.21	104	3	4
3;4.11	-	2	27	3;2.14	-	1	4
3;5.09	-		29	3;3.11	-	3	5
				3;4.01	-	1	7
				3;4.21	-	2	20
				3;5.20	-		13
				3;6.25	-		18
				3;7.01	-		14
				3;8.04	-	4	25
				3;9.08	-	4	15
				3;10.23	-	2	40
				3;11.20	-	4	18
TOT	278	23	168	TOT	510	64	216

I kapitel 6 argumenterade jag för att Bella tillämpade verbflyttning till C° produktivt redan vid 2 års ålder. Om vi jämför hennes applicerande av verbflyttning till C° med hennes införande av en subjunktion i C° i tabell

7.10 kan vi konstatera att Bella applicerar V2-ordföljd produktivt när hon börjar yttra inledda subjunktionsbisatser. Hon börjar egentligen inte producera inledda subjunktionsbisatser i någon större omfattning förrän vid 2;6.17, även om de första 3 beläggen yttras vid 2;3. Bella flyttar alltså verbet till C° innan hon börjar införa synliga subjunktioner i C°. Vidare ser vi i tabellen att Bella yttrar sin första oinledda subjunktionsbisats vid 1;10.19 men att hon inte producerar oinledda bisatser konsekvent förrän fr.o.m. 2;2.13. Bella tillämpar således verbflyttning till C° också innan hon producerar oinledda bisatser. Eftersom Bella börjar producera satsbasbisatser efter subjunktionsbisatser kan vi således konstatera att hon flyttar finita verb till C° innan hon överhuvudtaget börjar yttra bisatser.

Eftersom jag inte har genomfört någon detaljundersökning av Harrys V2-satser kan jag endast sluta mig till att Harry tillämpar verbflyttning till C° produktivt åtminstone vid 2;6, då vi ser ett markant ökat bruk av V2-satser i hans tal. Jag har ovan hävdad att en produktiv tillämpning av verbflyttning till C° är en förutsättning för detta ökade bruk, något som antyder att Harry flyttar det finita verbet till C° produktivt redan före 2;6. En jämförelse av Harrys tillämpning av verbflyttning till C° och hans bruk av synliga subjunktioner i C° i tabell 7.10 ovan visar att även Harry applicerar V2-ordföljd när han börjar yttra inledda subjunktionsbisatser. Hans första inledda bisatser uppträder vid 2;7.04, men någon mer omfattande produktion ser vi inte förrän någon månad senare. Med andra ord applicerar Harry, precis som Bella, verbflyttning till C° innan han börjar realisera subjunktioner i C°. Vidare ser vi att Harry yttrar sin första oinledda subjunktionsbisats vid 2;4.02, men att han inte yttrar oinledda bisatser på ett mer konsekvent sätt förrän fr.o.m. 2;7.04. I förhållande till V2-satserna kan vi konstatera att oinledda subjunktionsbisatser uppträder något senare, vilket innebär att Harry tillämpar verbflyttning till C° också innan han börjar yttra oinledda bisatser. Eftersom Harry börjar producera satsbasbisatser senare än subjunktionsbisatser flyttar Harry således finita verb till C° innan han överhuvudtaget börjar yttra bisatser.

Markus och Teas V2-satser samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser presenteras i tabell 7.11.

Tabell 7.11. Markus och Teas V2-satser samt oinledda och inledda subjunktionsbisatser

Markus				Tea			
Ålder	V2-satser	Oinledda	Inledda	Ålder	V2-satser	Oinledda	Inledda
1;10.14	3			2;2.12	1		
1;10.25	2			2;3.02	9		
1;11	6		1	2;3.26	10	1	
1;11.12	7	2	1	2;4.19	10		
1;11.25	38		10	2;5.12	8	6	
2;0.09	43	4		2;6.02	5	3	1
2;0.16	43	3	3	2;6.23	-	1	
2;0.25	47			2;7.22	13		1
2;2.05	41		4	2;8.18	26	1	
2;2.10	41		5	2;9.11	13	2	4
2;2.17	40		1	2;10	15	7	4
2;3.09	31	3	4	2;10.21	25	1	
2;3.28	60	1	9	2;11.07	5	9	2
2;4.09	22	7		3;0.05	14	3	3
2;4.18	49		10	3;1.05	13	7	
2;6.20	36	1	6	3;1.26	-	4	7
2;6.25	-	2	1	3;2.17	9	2	13
2;7.24	-	2	3	3;3.01	16	4	12
2;8.02	-	1	3	3;3.25	64	1	5
2;8.08	-	2		3;4.19	58	1	6
2;9.29	-	1	16	3;5.10	96	2	19
				3;6.07	54	3	17
				3;7.12	-	4	13
				3;8.17	-	4	46
				3;9.18	-	2	30
				3;10.22	-		9
				3;11.23	-	1	37
TOT	509	29	77	TOT	464	69	229

Inte heller Markus V2-satser har undersökts i detalj av mig, och därför kan jag endast sluta mig till att Markus tillämpar verbflyttning till C° senast då han uppvisar ett ökat bruk av V2-satser, dvs. runt 2 års ålder. Återigen är det viktigt att påpeka att det ökade bruket förutsätter en produktiv tillämpning av V-till-C-flyttning, varför Markus mycket väl kan behärska verbflyttning till C° redan i sina första verbala yttranden före 2 års ålder. I tabell 7.11 ovan kan vi se att Markus yttrar en del inledda subjunktionsbisatser redan före 2 års ålder, men då ska tilläggas att 8 av de 10 inledda bisatserna vid 1;11.25 är imitationer eller repeti-

tioner. Antalet inledda bisatser initierade av Markus själv är inte så stort före och runt 2 års ålder som tabellen antyder. Det verkar således som att verbflyttning till C° och införandet av fonetiskt realiserade subjunktioner i C° erövrar ungefär samtidigt av Markus. Vidare ser vi att Markus yttrar sina första oinledda subjunktionsbisatser vid 1;11.12, dvs. ungefär samtidigt som han uppvisar produktiv verbflyttning till C°. Även Markus första satsbasbisatser yttras runt 2 års ålder, varför Markus verkar börja flytta finita verb till C° produktivt samtidigt som han börjar konstruera bisatser.

Teas V2-satser har jag detaljgranskat på samma sätt som Bellas, och det framkom i föregående kapitel att Tea skiljer sig från de andra barnen genom att hon under en lång period inte flyttar det finita verbet till C°. Jag hävdade dock att hennes satser med inverterad V2-ordföljd strax före 2;6 börjar uppvisa en lexikal variation som kan tas som en indikation på att hon flyttar det finita verbet till C° produktivt. Om vi jämför hennes tillämpning av verbflyttning till C° med hennes realisering av en subjunktion i C° i tabell 7.11 ovan ser vi att Teas första inledda subjunktionsbisats dyker upp strax efter att hon börjar uppvisa en mer produktiv V2-ordföljd, dvs. vid 2;6.02. Hon producerar inte bisatser i någon större omfattning förrän vid 2;9.11. Tea börjar alltså realisera subjunktioner i C° synligt tidigast samtidigt som hon tillämpar verbflyttning till C°. Vidare yttrar Tea sin första oinledda subjunktionsbisats vid 2;3.26, men inte förrän fr.o.m. 2;5.12 producerar hon dem på ett systematiskt sätt. Tea börjar alltså yttra oinledda subjunktionsbisatser samtidigt som hon börjar flytta det finita verbet till C° produktivt i satser med V2-ordföljd.

Sammanfattningsvis skiljer sig de undersökta barnen något åt med avseende på det kronologiska förhållandet mellan V2-satser och bisatser. Bella och Harry tillämpar verbflyttning till C° innan de börjar producera bisatser överhuvudtaget. Tea börjar yttra oinledda bisatser samtidigt som hon börjar uppvisa produktiv verbflyttning till C° men inledda bisatser först senare. Markus börjar tillämpa verbflyttning till C° samtidigt som han börjar producera både oinledda och inledda bisatser. Överlag verkar alltså barnen erövra verbflyttning till C° innan eller senast samtidigt som de börjar konstruera bisatser.

7.2.2 Om V2-satser och subjunktionsbisatser

I detta avsnitt har jag visat att de undersökta barnen flyttar finita verb till C° produktivt innan de börjar införa synliga subjunktioner i C°. Vidare framgick det att alla barnen även producerar satser med V2-ordföljd före eller senast samtidigt som de börjar yttra oinledda subjunktionsbisatser. Med andra ord flyttar barnen finita verb till C° innan de börjar införa synliga och osynliga subjunktioner i C°. Detta är inte särskilt förvånande med tanke på att svenska barn får en högfrekvent och kontinuerlig input för V2-ordföljd. I motsats till detta är inputen för synliga och osynliga subjunktioner i C° både lågfrekvent och diskontinuerlig. Detta innebär att svenska barn får mycket mindre input för en subjunktion i C° än ett finit verb i C°, i synnerhet före och runt 2 års ålder.

En teoretisk fråga som diskuterades ovan i kapitel 3 var tanken att ledtrådar i inputen identifieras i en viss ordning. I synnerhet diskuterade jag hypotesen om en inlärningsordning mellan verbflyttning till C° och införandet av en subjunktion i C°. Denna ordning bygger på antagandet att ordklassen subjunktion är en förutsättning för barnens tillgång till C-domänen och dess syntax, och därmed även för verbflyttning till C°. I mitt material finner jag dock inget stöd för en sådan inlärningsgång, och därför verkar ordklassen subjunktion inte vara någon förutsättning för barns erövring av verbflyttning till C°. Snarare verkar det vara så att verbflyttning till C° uppträder före införandet av en subjunktion i C°. Eftersom barnen använder C-domänen för att bilda satser med V2-ordföljd innan de börjar producera bisatser finns det ingen anledning att tro att barnen inte använder C-domänen när de börjar konstruera oinledda bisatser. Tillgång till C-domänen verkar därför snarast vara en förutsättning för barnens bisatsproduktion. Detta passar väl in i mitt förslag att C-domänen även projiceras i oinledda bisatser, och att barn av någon anledning inte alltid synliggör subjunktioner och satsbaser.

7.3 Avslutning

I detta kapitel har jag behandlat Bellas, Harrys, Markus och Teas realisering av subjunktioner och satsbaser under en period i början av deras bisatsproduktion (avsnitt 7.1) samt ställt deras produktion av satser med verbflyttning till C° mot deras produktion av bisatser med fonetiskt realiserade och orealiserade subjunktioner i C° (avsnitt 7.2). Först och främst visade jag att det inte finns någon väl avgränsad period då oinledda

bisatser produceras, utan oinledda och inledda bisatser yttras parallellt, i vissa fall under en ganska utdragen period. Vidare visade jag att de undersökta barnen tillämpar verbflyttning till C° produktivt senast samtidigt som de börjar producera bisatser. På basis av mina resultat tillbakavisade jag såväl tanken att barnens tidiga oinledda bisatser är ett resultat av avsaknaden av funktionell struktur som tanken att erövringen av ordklassen subjunktion banar vägen för andra syntaktiska operationer knutna till C-domänen. Istället föreslog jag att barnen gör bruk av C-domänens syntax redan i sina första oinledda och inledda bisatser, där oinledda bisatser är ett resultat av en identifierad men fonetiskt orealiserad bisatsinledare, dvs. en nollsatsbas eller nollsubjunktion. Jag skissade även två mekanismer som kan tänkas ligga bakom barnens nollsatsbaser och nollsubjunktioner: (1) inläring av bisatsinledares fonetiska form och (2) automatisering av synliggörandet av Spec-CP och C°.

Efter genomgången av de undersökta barnens verbplacering i huvudsatser i kapitel 6 och deras realisering av bisatsinledare i detta kapitel vänder vi oss i det avslutande resultatkapitlet till barnens verbplacering i bisatser.

8 Verbplacering i svenska barns bisatser

I detta kapitel redogör jag för hur Bella, Harry, Markus och Tea tillägnar sig verbplaceringen i bisatser. Svenska bisatser kännetecknas normalt av icke-V2-ordföljd, dvs. av att det finita verbet står kvar i V° (8:1). I vissa fall kan det finita verbet flytta till C° även i bisatser, såsom i frågeformade konditionalsatser (8:2) samt i bisatser med spetsställning (8:3) och FV-SA-ordföljd (8:4). Eftersom de två senare även har en subjunktion i C° förutsätter dessa CP-rekursion (se avsnitt 2.2.1 för en beskrivning av CP-rekursion). Exempelen (8:1)–(8:4) är tagna från kapitel 2 där de återgavs som (2:24), (2:14), (2:20b) och (2:21). För fler detaljer, se kapitel 2.

- (8:1) a. Vi undrade om Daniel inte åt kexchoklad.
 b. [_{CP} [_{C°} om] [_{IP} Daniel [_{I°}] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} åt] [...kexchoklad]]]]]
- (8:2) a. Äter Daniel inte en kexchoklad idag så äter han två imorgon.
 b. [_{CP} OP [_{C°} Äter] [_{IP} Daniel [_{I°} ~~äter~~] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} ~~äter~~] [...en kexchoklad idag]]]]]
- (8:3) a. De sa att kexchoklad äter Daniel inte idag.
 b. ...[_{CP} [_{C°} att] [_{CP} kexchoklad [_{C°} äter] [_{IP} Daniel [_{I°} ~~äter~~] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} ~~äter~~] [...~~kexchoklad~~ idag]]]]]]]
- (8:4) a. De sa att Daniel äter inte kexchoklad idag.
 b. ...[_{CP} [_{C°} att] [_{CP} Daniel [_{C°} äter] [_{IP} ~~Daniel~~ [_{I°} ~~äter~~] [_{NegP} inte [_{VP} ~~Daniel~~ [_{V°} ~~äter~~] [...kexchoklad idag]]]]]]]

Av de två föregående resultatkapitlen har jag dragit slutsatsen att barnen har den fulla syntaktiska strukturen och att de tillämpar verbflyttning till C° produktivt när de börjar producera bisatser. Konsekvensen för erövringen av verbplacering i bisatser är att C°, vid sidan av V°, utgör en möjlig position för barnen att placera det finita verbet i. Av kapitel 5 ovan framgick att inputen för icke-V2-ordföljd är svag; endast i genomsnitt 0,26 % av alla verbala vuxenyttranden innehåller sådan input. Denna siffra kan ställas mot den robusta inputen för V2-ordföljd, vilken återfinns i 52,4 % av alla verbala vuxenyttranden. Vid sidan av icke-V2-

ordföljd erhåller svenska barn dessutom input för inbäddad V2-ordföljd i subjunktionsbisatser med ett spetsställt led: 0,11 %. Svenska barn får alltså en tvetydig input för verbplaceringen i subjunktionsbisatser. Tidigare forskning har visat att barn som erövrar asymmetriska V2-språk ibland placerar det finita verbet felaktigt i bisatser. Ett resultat är att barn övergeneraliserar inversion i bisatser genom att placera det finita verbet mellan bisatsinledaren och subjektet (se t.ex. Fritzenschaft m.fl. 1990 och Gawlitzek-Maiwald m.fl. 1992 för tyska barn, Penner 1990 och Schönenberger 2001 för schweizertyska barn; se även Stromswold 1990:160ff, 173ff för engelska barn). Ett resultat som har belagts för barn som erövrar norska och svenska är att det finita verbet placeras mellan subjektet och satsadverbialet, s.k. FV-SA-ordföljd (se t.ex. Lundin 1987 och Håkansson & Dooley Collberg 1994 för svenska barn, Bentzen 2003 och Westergaard 2005 för norska barn). Även Caroline Heycock (muntl.), i samarbete med Zakaris Svabo Hansen och Antonella Sorace, rapporterar i sin pilotstudie en oväntat hög andel bisatser med FV-SA-ordföljd hos färöiska barn.

Ett antal hypoteser har formulerats för att förklara de ovan nämnda resultaten. Schönenberger (2001) menar att barn inledningsvis uttrycker bisatsens finithet genom att flytta det finita verbet till C-domänen, istället för med en subjunktion. Denna hypotes förutsäger att barn överanvänder inverterad ordföljd i bisatser. Westergaard (2005) föreslår att barn misstolkar inputen för V2-ordföljd i subjektsinitiala deklarativer som verbflyttning till I° och generaliserar denna flyttning till bisatser. Denna hypotes förutsäger att barn överanvänder FV-SA-ordföljd i bisatser. Håkansson & Dooley Collberg (1994) hävdar att barn föds med en parametrisk preferens för att placera hjälpverb i I°. Denna hypotes förutsäger att barn överanvänder FV-SA-ordföljd i bisatser med finita hjälpverb, men inte i bisatser med finita huvudverb. För fler detaljer och referenser, se kapitel 3.

Frågan vi ska ställa oss i detta kapitel är hur Bella, Harry, Markus och Tea tillgodogör sig inputen för verbplaceringen i bisatser. Jag inleder i avsnitt 8.1 med att behandla rak och inverterad ordföljd i de svenska barnens bisatser. Därefter diskuterar jag i avsnitt 8.2 icke-V2- och FV-SA-ordföljd i barnens bisatser, en diskussion som bl.a. syftar till att klargöra eventuella kontextuella begränsningar i placeringen av det finita verbet i bisatser. Kapitlet sammanfattas i avsnitt 8.3.

8.1 Rak ordföljd och inversion

Schönenberger (2001) argumenterade för att barn under en inledande period generaliserar V2-ordföljd till bisatser, vilket resulterar i inversion. För ett liknande resultat hos engelska barn, se Stromswold (1990:160ff, 173ff). Svenska bisatser har normalt rak ordföljd och endast sporadiskt inversion. Mot bakgrund av att ledtråden till V2-ordföljd är så högfrekvent i inputen (se kapitel 5 för detaljer) är en inte helt orimlig hypotes att svenska barn övergeneraliserar V2-ordföljd i bisatser, något som bl.a. skulle kunna leda till att barnen yttrar bisatser med inversion. Särskilt intressanta är satsbasinledda bisatser, vilka har sin motsvarighet med V2-ordföljd i de kvesitiva huvudsatserna. Av kapitel 6 framgick att de undersökta barnen, med viss reservation för Tea, applicerar V2-ordföljd konsekvent i kvesitiva huvudsatser. Med andra ord skulle vi kunna tänka oss att finna satsbasbisatser med v-frågeordet initialt, det finita verbet på andra plats och subjektet på tredje plats. Så är emellertid inte fallet.

En stor majoritet av Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser har rak ordföljd, såsom exemplen i (8:5) visar. Motsvarande gäller för barnens bisatsföregångare men med skillnaden att subjunktionen/satsbasen saknar fonetisk realisering (8:6). Ett undantag är naturligtvis relativa bisatser där subjektet är relativiserat. Dessa saknar subjekt i Spec-IP, så att det finita verbet står direkt efter *som* (8:7). I de subjektslösa relativerna står därför det finita verbet initialt (8:8).

- (8:5) a. ja ve ja vet va vi gör. (Bella 3;1.20)
'jag vet vad vi gör'
b. åka me till sjukba till sjukhuset ä ä m om dom har slått sej. (Harry 3;4.01)
'åka med till sjukhuset om de har slagit sig'
c. nt dä ligge den långa pinnen...som pappa tog ne te dej där. (Markus 2;2.10)
'där ligger den långa pinnen...som pappa tog ner till dig där'
d. ja alla såna...som ä ja har. (Tea 2;10)
'ja, alla såna...som jag har'
- (8:6) a. *ja va bäbis så fick ja böstmölk. (Bella 2;9)
'(när) jag var bebis så fick jag bröstmjölk'
b. *vet du lja ser? (Harry 3;0.26)
'vet du (vad) jag ser'
c. *de komme g man ritar me den. (Markus 2;0.25)
'det kommer grå (när) man ritar med den'

- (8:7) a. de e den som ha bitit där. (Bella 2;10.17)
 'det är den som har bitit där'
 b. de e en sån där ä tson plattar till jorden hått. (Harry 3;4.01)
 'det är en sån där som plattar till jorden hårt'
 c. min kompi som hette Alma. (Tea 3;3.25)
 'min kompis som hette Alma'
- (8:8) a. *de e mamman komme där. (Bella 2;3.03)
 'det är mamman (som) kommer där'
 b. *en mafin skrev av sjej fälv. (Markus 2;6.20)
 'en maskin (som) skrev av sig själv'
 c. *sen å ka vi ha små hästa hete Bella. (Tea 3;3.01)
 'sen ska vi ha två hästar (som) heter Bella'

Sammanlagt har 97,6 % (1175/1204) av de excerperade bisatserna rak ordföljd. De undersökta barnen producerar tillsammans endast 29 bisatser med inverterad ordföljd. I svenska bisatser förekommer inverterad ordföljd dels i frågeformade konditionalsatser, dels i bisatser med ett spetsställt led. Barnens produktion av dessa två typer behandlas mer ingående i avsnitten 8.1.1 och 8.1.2 nedan. I (8:9) återger jag först de bisatser som felaktigt har konstruerats med inverterad ordföljd.

- (8:9) a. *a s den som hitta vi där. (Bella 3;3.15)
 'den som hittade vi där'
 b. ?du ja vet inte var står den i garaget. (Harry 3;9.08)
 'du, jag vet inte var står den i garaget'
 c. *...sen dog en ingen mer f att vi hade ingen mer fö a va de alldeles synd å så å å s f att pappa tj öh han skötte inte dom... (Harry 3;10.23)
 '...sen dog ingen mer för att vi hade ingen mer för att var det alldeles synd och så, och för att pappa, han skötte inte dem...'
 d. *de e synd ä ska ma låsa sej på den. (Tea 3;2.17)
 'det är synd att ska man skada sig på den'
 e. *...en sten om åker ne allt vatten s står hon på en sten. (Tea 3;3.25)
 '...en sten, om åker ner allt vatten står hon på en sten'

Sammanlagt har jag endast funnit 5 bisatser som felaktigt har det finita verbet före subjektet, varav 4 är subjunktionsinledda och 1 är satsbasinledd. Satsbasbisatsen i (8:9b) är ogrammatisk i vuxenspråket om vi tolkar den som en kvesitiv bisats. En alternativ tolkning är att detta yttrande består av två huvudsatser – en deklarativ (*jag vet inte*) och en

kvesitiv (*var står den i garaget*) – och i sådana fall skulle (8:9b) vara grammatiskt korrekt. Jag har därför markerat detta belägg med ett frågetecken snarare än en stjärna. De subjunktionsinledda bisatserna med inversion är svårare att förklara, men eftersom dessa bara utgör 0,3 % (4/1204) av barnens alla bisatser betraktar jag dem som tillfälliga produktionsfel och inte som resultatet av en icke-vuxenlik grammatik. Det verkar alltså inte som att svenska barn övergeneraliserar V2-ordföljd på det sätt som Schönenberger (2001) föreslår för schweizertyska barn.

8.1.1 Frågeformade konditionalsatser

En första typ av bisatser med det finita verbet före subjektet i svenskan är frågeformade konditionalsatser. I mitt inputmaterial är denna satstyp väldigt ovanlig med endast 3 belägg bland 5400 verbala vuxenyttranden. Även hos barnen är frågeformade konditionalsatser mycket ovanliga. I hela mitt outputmaterial har jag endast funnit 2 möjliga belägg, ett hos Harry och ett hos Tea (8:10).

- (8:10) a. väldigt f å ä de en om tnyck p å om tnycka en på en knapp då gick den väldigt fott. (Harry 3;4.21)
 'väldigt fort och är det en som trycker på en knapp då gick den väldigt fort'
 b. äs stänge ja dn ä dö alla dörrar ser inte thuvarna a ja a m ähm gunger. (Tea 3;3.25)
 'stänger jag alla dörrarna ser inte tjuvarna att jag har gungor'

Det kan vara intressant att notera att det inte saknas kontexter i vilka Bella, Harry, Markus och Tea skulle ha kunnat använda en frågeformad konditionalsats, dvs. barnen behärskar konditionala satsfogningar (8:11). Avsaknaden av frågeformade konditionalsatser i mitt material beror därför snarast på att barnen ännu inte använder den syntaktiska operationen bakom FFK. Svenska barn verkar alltså erövra frågeformade konditionalsatser någon gång efter 4 års ålder.

- (8:11) a. om Ulla e här på då så kan hon fölla mä ti min dansskola å titta. (Bella 3;4.11)
 'om Ulla är här på då så kan hon följa med till min dansskola och titta'
 b. om man skär dä så kommer de smulor där i. (Markus 1;11.25)
 'om man skär där så kommer det smulor däri'

- c. ...om man tar baks de den stenen så så går hon in. (Tea 3;8.17)
'...om man tar bak den stenen så så går hon in'

8.1.2 Bisatser med spetsställning

En andra typ av bisatser med inverterad ordföljd i svenskan är bisatser som har ett annat led än subjektet direkt efter bisatsinledaren. Precis som frågeformade konditionalsatser är bisatser med ett spetsställt led ovanliga i mitt inputmaterial. Sammanlagt har jag endast funnit 6 belägg bland 5400 verbala vuxenyttranden. De undersökta barnen verkar dock producera bisatser med ett annat led än subjektet direkt efter bisatsinledaren i något större utsträckning än de producerar frågeformade konditionalsatser. Sammanlagt yttrar barnen 22 bisatser av denna typ, varav några ges i (8:12). I ett belägg har Bella spetsställt ett led utan att invertera ordföljden mellan subjektet och det finita verbet (8:13).

- (8:12) a. Vuxen: ja han har ju tagit bananerna.
Bella (2;8.07): för de får man.
b. Vuxen: vaför e de farlit när de brinner?
Bella (3;3.15): jo för att annas ka annas annas t smälter de.
'jo för att annars smälter det'
c. näa att vi att då fick vi tomtegröt. (Harry 3;7.01)
'nä, att då fick vi tomtegröt'
d. men de är så farli när hon går ner f att då kan hon lamla ner. (Harry 3;8.04)
'men det är så farligt när hon går ner för att då kan hon ramla ner'
e. nu tar vi upp ankaret i båten ...för nu ska vi inte kasta i ankaret. (Markus 2;9.29)
'nu tar vi upp ankaret i båten...för nu ska vi inte kasta i ankaret'
f. t du f fast du får nog inte hålla em runt magen för då kan an bitas. (Tea 3;8.17)
'fast du får nog inte hålla honom runt magen för då kan han bitas'
g. för för ne ta on alls inte. (Tea 3;8.17)
'för det ska hon alls inte'
- (8:13) *nej Emma får låna hjälmen a mej fö då ja kan inte lamla på min cykel. (Bella 3;0.29)
'nej, Emma får låna hjälmen av mej för då jag kan inte ramla på min cykel'

Av de 22 bisatserna med spetsställning yttrar Bella 6, Harry 7, Markus 1, och Tea 8. Både Harry och Tea börjar placera ett annat led än subjektet direkt efter bisatsinledare ganska sent; Harry yttrar sitt första belägg vid 3;7 och Tea vid 3;5. Bella däremot yttrar sin första bisats med spetsställning redan vid 2;8 och Markus sitt belägg strax före 2;10. Gemensamt för barnen är dock att de första bisatserna med spetsställning uppträder 6–12 månader efter deras första bisatser. Det verkar alltså ta ett tag för dem att erövra den syntaktiska operationen bakom spetsställning i bisatser, dvs. CP-rekursion (se avsnitt 2.2.1 för CP-rekursion).

Intressant är att barnen aldrig spetsställer ett annat led än subjektet i bisatser som i vuxen svenska inte tillåter inversion. Det verkar som att de redan från början vet i vilka kontexter denna operation är möjlig, vilket antyder att barn redan i låg ålder uppfattar väldigt fina distinktioner i inputen. Dessa distinktioner verkar vara än finare än vad Westergaards (2005) hypotes om mikroledtrådar anger (se avsnitt 3.4.2 och 3.4.4 ovan).

Vanligast är spetsställning i bisatser inledda av *för (att)* med 18 belägg (13 med *för* och 5 med *för att*). De resterande bisatserna med spetsställning inleds av *att* (1), *bara för* (1), *därför* (1) och *så* (1). Denna fördelning ter sig naturlig mot bakgrund av den input som barnen får. Kom ihåg från kapitel 5 att bisatser inledda av *för (att)* i större utsträckning än andra bisatser har det finita verbet före negationen (FV-SA-ordföljd), en ordföljd som även den möjliggörs genom CP-rekursion. Det verkar alltså som att svenska barn kopplar möjligheten att ha CP-rekursion i första hand till bisatser inledda av *för (att)*. En prediktion som följer av detta är att även FV-SA-ordföljd borde uppträda främst i *för (att)*-bisatser hos de svenska barnen. Av avsnitt 8.2 nedan framgår det att denna prediktion håller.

Sammanfattningsvis är alltså de undersökta barnen vuxenlika i sin placering av det finita verbet i förhållande till subjektet. De vet att bisatser normalt har rak ordföljd och att vissa bisatser ibland kan ha inverterad ordföljd. Trots en massiv input för inverterad ordföljd i huvudsatser använder de inversion felaktigt endast i 4 bisatser.

8.2 Icke-V2- och FV-SA-ordföljd

Tidigare studier av svenska (Lundin 1987, Håkansson 1989 och Håkansson & Dooley Collberg 1994) och nordnorska (Bentzen 2003

och Westergaard 2005) visar att barn vid sidan av icke-V2-ordföljd ibland använder FV-SA-ordföljd i bisatser. Mot bakgrund av att mina undersökta barn erhåller en svag input för icke-V2- och FV-SA-ordföljd och att inputen för verbplaceringen i subjunktionsbisatser är tvetydig är en rimlig hypotes att även dessa barn använder båda verbplaceringarna i sina bisatser.

I enlighet med inputen använder alla 4 barnen både icke-V2- (8:14) och FV-SA-ordföljd (8:15) i sin egen produktion av bisatser, men till skillnad från vuxna svenskar använder barnen FV-SA-ordföljd även i andra bisatstyper än *att*-satser (8:16).

- (8:14) a. ja tor att fökna nte hade nån mä oss. (Bella 3;2.19)
 'jag tror att fröknarna inte hade någon med oss'
 b. ja tycker denna boke inte e mutsie. (Harry 2;9.24)
 'jag tycker (att) denna bok inte är smutsig'
 c. ...när ja inte får. (Markus 2;3.28)
 d. nu få nu får vi ha mjölk en gång till så de inte blir fö k varmt. (Tea 3;8.17)
 'nu får vi ha mjölk en gång till så det inte blir för varmt'
- (8:15) a. nä fö ja vill inte ha korv så mycke. (Bella 3;2.19)
 'nä, för jag vill inte ha korv så mycket'
 b. ...då går den av fatt d kan inte ta på den igen. (Harry 3;7.01)
 '...då går den av för att du kan inte ta på den igen'
 c. du du så liten så du kan inte göra ett hus xxx hus xxx. (Markus 2;8.02)
 'du är så liten så du kan inte göra ett hus...'
 d. han lägge den uppe på thi så vi kan inte baa spryga upp å ta den. (Tea 3;2.17)
 'han lägger den uppe på vinden så vi kan inte bara smyga upp och ta den'
- (8:16) a. *mä dom va nte fal i ant fall om e inte ute. (Bella 2;11.24)
 'de var inte farliga ifall de är inte ute'
 b. *om ni vill inte då kan vi åka sävla. (Harry 3;4.21)
 'om ni vill inte då kan vi åka själva'
 c. Vuxen: de bara pojken som inte kan simma.
 Markus (2;4.18): *de bara pojken som kan inte simma.
 d. *...som har inte gjort nånting ät ä ä till dom. (Tea 3;6.07)
 'som har inte gjort nånting till dem'

Sammanlagt har jag excerperat 87 bisatser innehållande ett disambiguerande satsadverbial⁸⁰, och av dessa yttrar Bella 20, Harry 32, Markus 5 och Tea 30. Av samtliga 87 bisatser har 67,8 % (59/87) FV-SA-ordföljd och 32,2 % (28/87) icke-V2-ordföljd. Dessa siffror kan jämföras med de vuxnas 25,5 % (55/216) FV-SA-ordföljd och 74,5 % (161/216) icke-V2-ordföljd. Bella och Harry har en något högre andel FV-SA-ordföljd, 75 % (15/20) respektive 75 % (24/32), än Markus och Tea, 60 % (3/5) respektive 56,7 % (17/30). Till skillnad från i inputen där icke-V2-ordföljd dominerar är den mest framträdande verbplaceringen hos samtliga barn FV-SA-ordföljd.

I kapitel 5 diskuterade jag barnens input för verbplacering i olika bisatstyper, vid finita hjälp- och huvudverb samt vid olika enskilda finita verb. Frågan är om vi kan finna några kontextuella begränsningar i barnens användning av icke-V2- och FV-SA-ordföljd. I de tre kommande avsnitten diskuterar jag barnens verbplacering i förhållande till bisatstyp (avsnitt 8.2.1), verbtyp (avsnitt 8.2.2) och enskilda verblexem (avsnitt 8.2.3). Jag avslutar med en beskrivning av den utveckling som Bellas, Harrys, Markus och Teas verbplacering genomgår i den undersökta perioden (avsnitt 8.2.4).

8.2.1 Verbplacering och bisatstyp

8.2.1.1 Verbplacering i *att*-satser

Av min inputundersökning i avsnitt 5.3 framgick att verbplaceringen i subjunktionsbisatser är tvetydig med 74,5 % icke-V2-ordföljd och 25,5 % FV-SA-ordföljd. En mer detaljerad genomgång visade som väntat att det endast är bisatser inledda av (*att*), *för* (*att*) och *så* (*att*), dvs. *att*-satser, som uppvisar FV-SA-ordföljd, speciellt de bisatser som inleds av *för* och *så*. Om vi granskar de svenska barnens verbplacering i *att*-satser ser vi att 79 % (49/62) har FV-SA-ordföljd, vilket kan jämföras med motsvarande 37 % (54/146) i deras input. Både *för* (*att*)- och *så* (*att*)-bisatserna har en hög andel FV-SA-ordföljd, 96,8 % (30/31)⁸¹ respektive 75 % (12/16), men till skillnad från i inputen där förekomsten av subjunktionen *att* korrelerade med icke-V2-ordföljd i dessa bisatser finns det inte något motsvarande samband i barnens output. FV-SA-ordföljd är dominerande i såväl *för*- och *så*-bisatserna som *för att*- och *så att*-

⁸⁰ För en diskussion av disambiguerande satsadverbial, se avsnitt 2.3 ovan.

⁸¹ Till *för* (*att*)-bisatserna har jag räknat 2 *därför* (*att*)-bisatser, båda med FV-SA-ordföljd.

bisatserna. Några illustrerande exempel med FV-SA-ordföljd ges i (8:17) och några med icke-V2-ordföljd i (8:18).

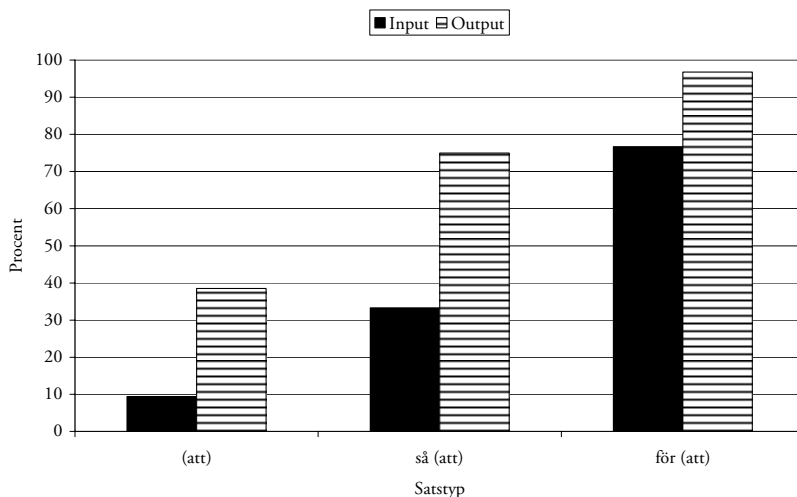
- (8:17) a. dom sku gå xxx ut å resa fö dom villde inte de. (Bella 3;0.29)
'de skulle gå xxx ut och resa för de ville inte det'
b. ä de han lägge den uppe på thi så vi kan inte baa spryga upp å ta den.
(Tea 3;2.17)
'han lägger den upp på vinden så vi kan inte bara smyga upp och ta den'
c. nää f att dom bits inte. (Harry 3;8.04)
'nä, för att de bits inte'
d. *dom måste ha skydd i öronen så att de såter inte så mycke. (Harry 3;2.14)
'de måste ha skydd i öronen så att det låter inte så mycket'
- (8:18) a. äh fick an ett hjärta för an inte ska va rädd för nånting. (Tea 3;9.18)
'...fick han ett hjärta för han inte ska vara rädd för nånting'
b. nu få nu får vi ha mjölk en gång till så de inte blir fö k varmt. (Tea 3;8.17)
'nu får vi ha mjölk en gång till så det inte blir för varmt'

Något annorlunda förhåller det sig med barnens (*att*)-bisatser, där 38,5 % (5/13) har FV-SA-ordföljd (8:19) och 61,5 % (8/13) icke-V2-ordföljd (8:20). Sammantaget kan vi konstatera att andelen belägg med FV-SA-ordföljd är högst för *för* (*att*)-bisatserna (96,8 %) och lägst för (*att*)-bisatserna (38,5 %), och att *så* (*att*)-bisatserna ligger däremellan (75 %).

- (8:19) a. att ä ja fick inte de. (Harry 3;1.21)
'att jag fick inte det'
b. *mm men du d de va ä bra Bella brann inte ner f att då va inte hon här. (Harry 3;8.04)
'men du det var bra (*att*) Bella brann inte ner för att då var inte hon här'
- (8:20) a. me de va nte bra n inte skulle visa. (Bella 2;11.24)
'men det var inte bra (*att*) han inte skulle visa'
b. och sen e ett hjärta som betyder att ma inte e rädd för nånting. (Tea 3;8.17)
'och sen ett hjärta som betyder att man inte är rädd för nånting'

Andelen FV-SA-ordföljd är högre i barnens (*att*)-, *för* (*att*)- och *så* (*att*)-bisatser än i motsvarande satstyper i deras input. Trots detta kan vi ändå

se ett samband mellan barnens input och deras output. Både i inputen och i outputen kännetecknas *för (att)*-bisatserna av den högsta andelen FV-SA-ordföljd med 76,7 % i barnens input och 96,8 % i deras output. Därefter kommer *så (att)*-bisatserna med 33,3 % i inputen och 75 % i outputen och slutligen *(att)*-bisatserna med 9,4 % i inputen och 38,5 % i outputen. Sambandet illustreras i figur 8.1.



Figur 8.1. Procentandel FV-SA-ordföljd i *(att)*-, *så (att)*- och *för (att)*-bisatser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input och output

Barnen i studien verkar alltså redan i låg ålder ha kunskap om skillnader i verbplacering mellan olika undergrupper av *att*-satser. Skillnaden gentemot vuxna är en gradskillnad snarare än en absolut skillnad; barnen använder FV-SA-ordföljd i de olika *att*-satstyperna i något högre grad än vuxna. Detta yttrar sig ibland i att barnen använder FV-SA-ordföljd i *att*-satser där en vuxen svensk hade använt icke-V2-ordföljd (8:21).

- (8:21) a. *ja vet du kan inte bygga ä pygga m gäcka mn påt. (Harry 2;9.26)
 'jag vet (att) du kan inte bygga...båt'
 b. *dom måste ha skydd i öronen så att de såter inte så mycke. (Harry 3;2.14)
 'de måste ha skydd i öronen så att det låter inte så mycket'
 c. *mm men du d de va ä bra Bella brann inte ner f att då va inte hon här. (Harry 3;8.04)
 'men du, det var bra (att) Bella brann inte ner för att då var inte hon här'

8.2.1.2 Verbplacering i övriga bisatser

Nu vänder vi oss till de övriga bisatserna, dvs. de bisatser som i vuxen svenska endast kan ha icke-V2-ordföljd. Dessa bisatser kännetecknades av icke-V2-ordföljd i barnens input, sånär som på en relativ bisats som hade konstruerats med FV-SA-ordföljd (se exempel (5:18) ovan). I barnens output har jag funnit 25 övriga bisatser, och av dessa har 40 % (10/25) FV-SA-ordföljd och 60 % (15/25) icke-V2-ordföljd. Den höga andelen FV-SA-ordföljd i dessa bisatser är särskilt intressant i jämförelse med verbplaceringen i barnens (*att*)-bisatser. Trots att (*att*)-bisatserna i barnens input uppvisar både icke-V2- och FV-SA-ordföljd och de övriga bisatserna endast icke-V2-ordföljd använder barnen icke-V2-ordföljd i lika stor utsträckning i (*att*)-bisatserna (61,5 %) som i de övriga bisatserna (60 %).

Mot bakgrund av Westergaards (2005) tanke om mikroledtrådar i inputen är distinktionen mellan subjunktions- och satsbasbisatser intressant. Svenska barn erhåller en tvetydig input för verbplaceringen i subjunktionsbisatser, en tvetydighet som dock inte återfinns i satsbasbisatserna. Bellas, Harrys, Markus och Teas verbplacering i subjunktions- och satsbasbisatser redovisas i tabell 8.1.

Tabell 8.1. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i övriga bisatser hos Bella, Harry, Markus och Tea (1;3–4;0)

Verbplacering	Subjunktion	Satsbas
FV-SA	10	0
Icke-V2	11	4
TOT	21	4

Tabell 8.1 visar att majoriteten av de övriga bisatserna är subjunktionsbisatser, vilket gör det svårt att utreda eventuella skillnader gentemot satsbasbisatserna. Av de exempel jag har funnit kan vi dock skönja tendensen att subjunktionsbisatser konstrueras både med FV-SA- och icke-V2-ordföljd, medan satsbasbisatser endast konstrueras med icke-V2-ordföljd. Denna observation stöds av Lundin (1987) som endast fann 1 satsbasbisats med FV-SA-ordföljd. Detta skulle kunna tas som stöd för att barns input består av mikroledtrådar, där verbplaceringen i subjunktionsbisatser är en ledtråd och verbplaceringen i satsbasbisatser är en annan. En alternativ förklaring till varför satsbasbisatser har icke-V2-ordföljd är att barnen börjar producera dem i en ålder då de har lärt sig den korrekta verbplaceringen i bisatser. Varken Bella eller Tea yttrar några satsbasbisatser innehållande satsadverbial i undersökningsperioden

och Harry producerar sina 3 belägg efter 3;6 (se kapitel 7 för en beskrivning av när barnen börjar producera subjunktions- och satsbasbisatser). 3 av satsbasbisatserna i mitt material inleds av *när* och 1 av *varför*. Alla belägg ges i (8:22).

- (8:22) a. ...när han inte höver den så kan han lämna den till oss... (Harry 3;7.01)
'...när han inte behöver den så kan han lämna den till oss...'
b. men du kan ja inte få köra nån gång å styra när du inte e mä. (Harry 3;9.08)
'men du, kan jag inte få köra någon gång och styra när du inte är med'
c. men undra vafför de inte låg t hammare där. (Harry 3;11.20)
'men undra varför det inte låg någon hammare där'
d. [*FAT: ja vet att du kan spela på xylofonen .]...när ja inte får. (Markus 2;3.28)

Av subjunktionsbisatserna har 47,6 % (10/21) FV-SA-ordföljd. 12 av subjunktionsbisatserna är relativa bisatser inledda av *som*, varav 41,7 % (5/12) har FV-SA-ordföljd (8:23) och 58,3 % (7/12) icke-V2-ordföljd (8:24). Även i Lundins (1987) material verkar relativa bisatser vara den bisatstyp som oftare än andra bisatstyper felaktigt konstrueras med FV-SA-ordföljd.

- (8:23) a. *ja ha e ny bil nä ni få inte mutsa ne. (Harry 2;11.29)
'jag har en ny bil som ni får inte smutsa ner'
b. Vuxen: här kommer ju en stor orm.
Tea (3;7.12): *...jaa som dom vill inte ha där å dom lyfte iväg ormen.
'...ja, som de vill inte ha där så de lyfte iväg ormen'
(8:24) a. s de e ja som allti börjar å säger va se goda. (Bella 3;4.11)
'det är jag som alltid börjar och säger "var så goda"
b. ät nu upp din bulle som du inte orkade igår. (Tea 3;8.17)
'ät nu upp din bulle som du inte orkade igår'

Av de resterande 9 subjunktionsbisatserna inleds 5 av *om* (3 med FV-SA- och 2 med icke-V2-ordföljd) och 4 av *ifall* (2 med FV-SA- och 2 med icke-V2-ordföljd). 6 av dessa 9 subjunktionsbisatser är konditionala, 1 är interrogativ, 1 är kausal och 1 är en suppositiv exklamativ. I den kausala bisatsen använder barnet felaktigt *ifall* istället för *för att*. Några illu-

strerande exempel med FV-SA-ordföljd ges i (8:25) och några med icke-V2-ordföljd i (8:26).

- (8:25) a. *mä dom va nte fal i ant fall om e inte ute. (Bella 2;11.24)
'de var inte farliga ifall de är inte ute'
b. *å får ni säja bn dopp om ni höve inte m nåna bäde. (Harry 3;0.26)
'då får ni säja stopp om ni behöver inte några brädor'
c. *om ni vill inte då kan vi åka sävla. (Harry 3;4.21)
'om ni vill inte då kan vi åka själva'
- (8:26) a. å xxx tänk om dom inte får de mamma. (Bella 3;5.09)
'...tänk om de inte får det mamma'
b. ...å så bara vickar han så på huvet fall man inte ska de. (Harry 3;11.20)
'...och så bara vickar han så på huvudet ifall man inte ska det'
c. *...man inte säger t då man kan eh få inte åka. (Tea 2;11.07)
'...(om) man inte säger till då man får inte åka'

Så långt kan vi konstatera att de undersökta barnen placerar det finita verbet både före och efter disambiguerande satsadverbial, såväl i *att*-satser som i övriga bisatser. En generell tendens är att barnen är mer benägna att applicera FV-SA-ordföljd än vuxna i *att*-satser. Vidare uppvisar de endast en gradskillnad gentemot vuxna i verbplaceringen i (*att*)-, *för* (*att*)- och *så* (*att*)-bisatser.

8.2.2 Verbplacering och verbtyp

Håkansson (1989) och Håkansson & Dooley Collberg (1994) har argumenterat för att svenska barn endast använder icke-V2-ordföljd i bisatser där det finita verbet också är huvudverb. Om bisatsen innehåller ett finit hjälpverb används däremot FV-SA-ordföljd (se avsnitt 3.2 för en utförligare beskrivning). Jag kritiserade dessa studier dels eftersom det är oklart hur representativa deras resultat är för svenska barn i allmänhet, dels eftersom de helt har bortsett från svenska barns input. Inputundersökningen i avsnitt 5.3.2 visade att det inte fanns något entydigt samband mellan verbplacering och finitets status som hjälp- eller huvudverb. Hittills har vi sett att mina undersökta barn tämligen frekvent placerar finitet före satsadverbial i bisatser, så detta avsnitt ägnas åt att komplettera Håkansson & Dooley Collbergs (1994) resultat.

Till skillnad från Håkansson & Dooley Collberg (1994) har jag funnit att svenska barn använder såväl FV-SA- som icke-V2-ordföljd i bisatser med både finita hjälp- och huvudverb. Detta illustreras i (8:27).

- (8:27) a. Vuxen: å dom som e så snälla dom små ponnisarna.
 Tea (3;6.07): *ja so so ä so som är s t som har inte gjort nånting ät ä ä till dom.
 'ja, som har inte gjort någonting mot dem'
 b. de e en som man inte kan tappa ne å de e en ballong. (Bella 3;0.29)
 'det är en som man inte kan tappa ner och det är en ballong'
 c. *då får ni säja bn dopp om ni höve inte m nåna bäde. (Harry 3;0.26)
 'då får ni säja stopp om ni behöver inte några brädor'
 d. de e ja som allti börjar å säger va se goda. (Bella 3;4.11)

Även om mina data antyder att det inte existerar något kategoriskt samband mellan verbtyp och verbplacering kan det fortfarande finnas ett statistiskt samband. I så fall borde en majoritet av bisatserna med finita hjälpverb vara konstruerad med FV-SA-ordföljd och en majoritet av bisatserna med finita huvudverb med icke-V2-ordföljd. En översikt över hur verbplaceringen fördelar sig på verbtyp presenteras i tabell 8.2 nedan. I tabellen ser vi att 77,8 % (21/27) av bisatserna innehållande ett finit hjälpverb har konstruerats med FV-SA-ordföljd och att 69,8 % (30/43) av bisatserna innehållande ett finit huvudverb har konstruerats med FV-SA-ordföljd. Motsvarande för kopulaverbet *vara* är 47,1 % (8/17) FV-SA-ordföljd. Ett χ^2 -test visar att det inte existerar något signifikant samband mellan det finita verbets status som hjälp- eller huvudverb och dess placering i svenska barns bisatser ($\chi^2=0,538$, $p=0,463$). Mitt material ger alltså inget stöd åt hypotesen att hjälpverb men inte huvudverb har en tendens att stå före satsadverbial i barns språk.

Tabell 8.2. Verbtyp och verbplacering i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser (1;3–4;0)

Ordföljd	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
FV-SA	21	77,8	30	69,8	8	47,1
Icke-V2	6	22,2	13	30,2	9	52,9
TOT	27		43		17	

I min inputundersökning konstaterade jag att det endast fanns en tendens hos vuxna att i något större utsträckning placera finita hjälpverb

före satsadverbial och finita huvudverb efter i bisatser inledda av *så*. Frågan är om vi kan se något liknande i barnens output. Eftersom antalet *så*-bisatser är så litet i barnens output (totalt 16 stycken) kan vi dock inte se närmare på enbart denna satstyp, utan vi får nöja oss med att jämföra *att*-satser med övriga bisatser. En översikt över hur verbplaceringen fördelar sig på verbtyp i *att*-satser och övriga bisatser presenteras i tabell 8.3 och 8.4 nedan. Av 62 *att*-satser i tabell 8.3 innehåller 19 ett finit hjälpverb, och av dessa har 84,2 % (16/19) konstruerats med FV-SA-ordföljd. Motsvarande andel för *att*-satser innehållande ett finit huvudverb är 83,9 % (26/31) och för *att*-satser innehållande ett finit kopulaverb 58,3 % (7/12). Ett χ^2 -test bekräftar att det inte heller i *att*-satserna finns något signifikant samband mellan det finita verbets status som hjälp- eller huvudverb och dess placering (Yates $\chi^2=0,134$, $p=0,714$).⁸²

Tabell 8.3. Verbtyp och verbplacering i Bellas, Harrys, Markus och Teas *att*-satser (1;3–4;0)

Ordföljd	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
FV-SA	16	84,2	26	83,9	7	58,3
Icke-V2	3	15,8	5	16,1	5	41,7
TOT	19		31		12	

Av 25 övriga bisatser i tabell 8.4 ser vi att 8 innehåller ett finit hjälpverb, och av dessa har 62,5 % (5/8) konstruerats med FV-SA-ordföljd. Denna verbplacering förekommer något mer sällan om bisatsen innehåller ett finit huvudverb, 33,3 % (4/12). Denna skillnad är dock inte signifikant enligt ett χ^2 -test (Yates $\chi^2=0,682$, $p=0,409$). Motsvarande i bisatser innehållande ett finit kopulaverb är 20 % (1/5) FV-SA-ordföljd.

Tabell 8.4. Verbtyp och verbplacering i Bellas, Harrys, Markus och Teas övriga bisatser (1;3–4;0)

Ordföljd	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%
FV-SA	5	62,5	4	33,3	1	20
Icke-V2	3	37,5	8	66,7	4	80
TOT	8		12		5	

⁸² Ett traditionellt χ^2 -test är olämpligt om mer än 20 % av cellerna har ett förväntat värde under 5. Eftersom detta är fallet i tabell 8.3 och 8.4 har jag istället för ett traditionellt χ^2 -test använt Yates χ^2 -test, vilket korregerar för de låga förväntade värdena (Preacher 2001).

Till skillnad från vad jag funnit i barnens input har jag alltså inte funnit någon korrelation mellan verbtyp och verbplacering i någon bisatstyp i barnens output. Såväl finita hjälpverb som finita huvudverb verkar kunna placeras både före och efter satsadverbial, i motsats till Håkansson & Dooley Collbergs (1994) hypotes. Mina resultat stöder således snarast tanken att FV-SA-ordföljd är ett mer generellt fenomen i barns bisatser (se t.ex. Westergaard 2005).

8.2.3 Verbplacering och verblexem

I inputundersökningen i avsnitt 5.3.3 konstaterade jag att det inte fanns några enskilda verb i bisatserna i inputen som var knutna till FV-SA-ordföljd och som i kombination med en efterföljande negation skulle kunna tolkas som en fast fras av barnen. Samtliga finita verb som i inputen förekom i bisatser med FV-SA-ordföljd förekom också i bisatser med icke-V2-ordföljd. Däremot uppträdde *ska* och *vill* endast med icke-V2-ordföljd i bisatser, vilket innebär att kombinationen *inte ska* och *inte vill* skulle kunna tolkas som en fast fras.

En logisk följdfråga blir då om barnens användning av FV-SA- och icke-V2-ordföljd kan knytas till några enskilda finita verb. En sammanställning av samtliga verblexem i bisatser innehållande ett satsadverbial i mitt outputmaterial redovisas i tabell 8.5 nedan. Antalet belägg anges för respektive verblexem inom parentes, och fetstil indikerar att ett visst verblexem har belagts både i bisatser med FV-SA-ordföljd och i bisatser med icke-V2-ordföljd.

Tabell 8.5. Verblexem i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser med satsadverbial (1;3–4;0)

Ordföljd	Verblexem
FV-SA	<i>kunna</i> (15), <i>vara</i> (8), <i>vilja</i> (8), <i>få</i> (6), <i>gå</i> (6), <i>ha</i> (2), <i>veta</i> (2), <i>behöva</i> (1), <i>bita</i> (1), <i>blunda</i> (1), <i>brinna</i> (1), <i>finnas</i> (1), <i>kände</i> (1), <i>låta</i> (1), <i>skoja</i> (1), <i>sköta</i> (1), <i>stå</i> (1), <i>våga</i> (1), <i>äta</i> (1)
Icke-V2	<i>ska</i> (5), <i>vara</i> (5), <i>bli</i> (4), <i>få</i> (2), <i>behöva</i> (1), <i>börja</i> (1), <i>flyga</i> (1), <i>göra</i> (1), <i>ha</i> (1), <i>komma</i> (1), <i>kunna</i> (1), <i>ligga</i> (1), <i>orka</i> (1), <i>springa</i> (1), <i>säja</i> (1), <i>vilja</i> (1)

Av tabellen framgår att de flesta verblexem är lågfrekventa och endast finns representerade en gång i en ordföljd i materialet. Exempelvis har jag funnit ett belägg vardera för *brinna*, *finnas*, *sköta* och *stå*, samtliga i bisatser med FV-SA-ordföljd, och ett belägg vardera för *ligga*, *orka*, *springa* och *säja*, samtliga i bisatser med icke-V2-ordföljd. Några verblexem före-

kommer dock som finita verb i bisatser med både FV-SA- och icke-V2-ordföljd, t.ex. *kunna*, *vilja*, *få*, *ha* och *behöva*, men kopulan *vara* är det enda verb som förekommer med någon regelbundenhet i bisatser med båda ordföljder. Sammanlagt använder barnen en finit form av *vara* i 8 bisatser med FV-SA-ordföljd (2 *är inte*, 2 *är ju*, 2 *var inte*, 1 *är ju inte* och 1 *är bara inte*) och i 5 bisatser med icke-V2-ordföljd (5 *inte är*).

4 av de 5 mest frekventa verblexemen som barnen använder i bisatser med FV-SA-ordföljd återfinns bland de 5 mest frekventa verblexemen som förekommer i bisatser med motsvarande ordföljd i barnens input: *kunna*, *vara*, *få* och *gå*. Precis som i inputen är *kunna* det vanligaste verblexemet som konstrueras med FV-SA-ordföljd, men till skillnad från i inputen förekommer detta verb endast en gång i en bisats med icke-V2-ordföljd i outputen. Sammanlagt yttrar barnen 16 bisatser med *kunna*, varav 14 *kan inte*, 1 *kan ju* och 1 *inte kan*. Verbet *få* förekommer främst med icke-V2-ordföljd i bisatser i barnens input, men barnen använder *få* oftare i bisatser med FV-SA-ordföljd (5 *får inte* och 1 *fick inte*) än i bisatser med icke-V2-ordföljd (2 *inte får*). Verbet *gå* förekommer lika ofta med FV-SA-ordföljd som med icke-V2-ordföljd i bisatser i barnens input. I barnens output har jag dock endast funnit detta verb i bisatser med FV-SA-ordföljd (5 *går inte* och 1 *gick inte*). Verbet *vilja*, som är ett av de mest frekventa verben i bisatser med FV-SA-ordföljd i barnens output, förekommer överhuvudtaget inte med denna ordföljd i bisatserna i barnens input. Barnen använder *vilja* ganska ofta i bisatser med FV-SA-ordföljd (4 *vill inte*, 2 *vill nog*, 1 *ville inte* och 1 *vill så hemskt gärna*) men producerar endast en bisats med icke-V2-ordföljd (1 *inte ville*).

Även om antalet belägg är färre i bisatser med icke-V2-ordföljd är det intressant att *ska*, precis som i inputen, endast förekommer i bisatser med icke-V2-ordföljd i kombinationen *inte ska*. Likaså konstrueras *bli* endast med icke-V2-ordföljd, samtliga 4 belägg i kombinationen *inte blir*. Viktigt att notera i sammanhanget är också att de olika verblexemen inte är jämnt fördelade på alla barn, utan vissa verb används bara av vissa barn. Exempelvis yttras samtliga *gå* av Harry och samtliga *bli* av Tea, medan *kunna*, *vara*, *få*, *vilja* och *ska* återfinns hos flera av barnen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att merparten av de mest frekventa verblexemen i bisatser med FV-SA-ordföljd även finns representerade med enstaka belägg i bisatser med icke-V2-ordföljd. Det verkar dock finnas en tendens till att vissa enskilda verb är knutna till en viss verbplacering. Exempelvis verkar *kunna*, *vilja* och *gå* främst användas i bisatser med FV-SA-ordföljd, medan *ska* och *bli* främst används i bisatser

med icke-V2-ordföljd. Eftersom barnens output inte är exakt likadan som deras input verkar det dock inte vara så att barnen imiterar de mönster som finns i bisatserna i deras input. Exempelvis förekommer verben *kunna* och *gå* med båda ordföljder i bisatserna i inputen, medan *vilja* bara förekommer med icke-V2-ordföljd i bisatserna. Det enda verb som uppvisar samma verbplaceringsmönster i inputen och outputen är *ska*, som i båda fall endast används med icke-V2-ordföljd.

8.2.4 Från FV-SA- till icke-V2-ordföljd

I sin omfattande studie av schweizertyska barn noterade Schönenberger (2001) en tydlig utvecklingsgång i erövringen av korrekt verbplacering i bisatser. Inledningsvis tillämpade barnen verbflyttning i mycket hög utsträckning, och inte förrän efter 5 års ålder använde de korrekt verbplacering i större omfattning. Att bisatsordföljd erövrats tämligen sent påpekar även Westergaard & Bentzen (2007) som presenterar bisatser med felaktig verbplacering yttrade av nordnorska barn i 6-årsåldern. Någon mer detaljerad studie av hur verbplaceringen utvecklas i svenska barns bisatser existerar inte. Trots att jag endast har funnit 87 bisatser med ett disambiguerande satsadverbial avser jag att i detta avsnitt diskutera hur verbplaceringen utvecklas i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser.

Eftersom beläggen är så få har jag, för att åskådliggöra den kronologiska utvecklingen, delat in den undersökta perioden i 3-månadersintervall med början vid 2;3 då det första belägget uppträder. Jag räknar med 7 perioder – 2;3–2;6, 2;6–2;9, 2;9–3;0, 3;0–3;3, 3;3–3;6, 3;6–3;9 och 3;9–4;0 – där 2;3–2;6 omfattar belägg yttrade vid 2;3, 2;4 och 2;5 osv. Inledningsvis ger jag i tabell 8.6 en översikt över utvecklingen av FV-SA- och icke-V2-ordföljd i samtliga bisatstyper. Värdena återger antal belägg, och markeringen - för Bella 3;6–4;0 och Markus 3;0–4;0 innebär att transkriptioner som faller inom de aktuella perioderna inte är tillgängliga.

Medan bisatser i någon form uppträder hos de tidigaste barnen runt 2 års ålder ser vi i tabell 8.6 att Markus producerar bisatser med satsadverbial systematiskt fr.o.m. perioden 2;3–2;6 och de andra barnen fr.o.m. perioden 2;9–3;0. Markus första belägg uppträder redan vid 2;3 och då med icke-V2-ordföljd. Hos Bella och Harry dominerar inledningsvis FV-SA-ordföljd men användningen av icke-V2-ordföljd ökar så småningom. Båda börjar producera bisatser med FV-SA-ordföljd regelbundet i perioden 2;9–3;0, men medan Bella ganska omgående börjar använda även

icke-V2-ordföljd fortsätter Harry att placera finita verb före satsadverbial under en ganska lång period. Inte förrän efter 3;9 verkar även Harry använda icke-V2-ordföljd på ett systematiskt sätt.

Tabell 8.6. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser

	2;3-2;6	2;6-2;9	2;9-3;0	3;0-3;3	3;3-3;6	3;6-3;9	3;9-4;0
Bella							
FV-SA			5	5	5	-	-
Icke-V2			1	2	2	-	-
Harry							
FV-SA		1	8	4	1	4	6
Icke-V2			1			1	6
Markus							
FV-SA	1	2		-	-	-	-
Icke-V2	1		1	-	-	-	-
Tea							
FV-SA				3	2	5	7
Icke-V2			4			7	2
FV-SA	1	3	13	12	8	9	13
Icke-V2	1		7	2	2	8	8

Tea är särskilt intressant eftersom hon uppvisar ett motsatt utvecklingsmönster. Hon börjar konstruera bisatser med icke-V2-ordföljd i perioden 2;9-3;0 för att därefter övergå till att företrädesvis använda FV-SA-ordföljd i perioden 3;0-3;6. Slutligen börjar hon producera bisatser med icke-V2-ordföljd igen i perioden 3;6-3;9. Sammantaget ser vi trots Teas motsatta utveckling en minskning av andelen bisatser med FV-SA-ordföljd från 80 % (4/5) före 2;9 till 57,9 % (22/38) i de två sista perioderna. Frågan är då om den minskade användningen av FV-SA-ordföljd till förmån för icke-V2-ordföljd kan knytas till någon särskild bisattstyp, eller om utvecklingen är mer generell.

Eftersom antalet belägg redan är litet redovisar jag den sammanlagda utvecklingen för samtliga barn i *att*-satser och övriga bisatser. I tabell 8.7 presenteras först utvecklingen i *att*-satserna.

Tabell 8.7. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i Bellas, Harrys, Markus och Teas *att*-satser

Ordföljd	2;3-2;6	2;6-2;9	2;9-3;0	3;0-3;3	3;3-3;6	3;6-3;9	3;9-4;0
FV-SA		3	10	10	7	7	12
Icke-V2			5	1		4	3

I tabell 8.7 varierar andelen bisatser med FV-SA-ordföljd mellan 64 % (3;6–3;9) och 100 % (2;6–2;9, 3;3–3;6). Trots denna variation finns ingen entydig utveckling, utan andelen bisatser med FV-SA- och icke-V2-ordföljd verkar ganska konstant under hela undersökningsperioden. Vi vänder oss därför till utvecklingen i de övriga bisatserna i tabell 8.8.

Tabell 8.8. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i Bellas, Harrys, Markus och Teas övriga bisatser

Ordföljd	2;3–2;6	2;6–2;9	2;9–3;0	3;0–3;3	3;3–3;6	3;6–3;9	3;9–4;0
FV-SA	1		3	2	1	2	1
Icke-V2	1		2	1	2	4	5

Tabell 8.8 visar en övergång från felaktig FV-SA- till korrekt icke-V2-ordföljd före 4 års ålder. Procentuellt minskar FV-SA-ordföljd från 57,1 % (4/7) i perioden före 3 års ålder till 25 % (3/12) efter 3;6. Trots att beläggen är få kan denna utveckling skönjas hos Bella, Harry och Tea, medan Markus producerar för få belägg för att någon tendens överhuvudtaget ska kunna skönjas. Bella producerar sitt sista belägg med FV-SA-ordföljd vid 2;11 års ålder, Harry vid 3;4 (sånär som på ett sent belägg vid 3;10) och Tea vid 3;7. Teas motsatta utveckling från icke-V2- till FV-SA-ordföljd och därefter tillbaka till icke-V2-ordföljd kan skönjas i både *att*-satserna och de övriga bisatserna, även om det rör sig om väldigt få belägg i de övriga bisatserna. Viktigt är också att inga enskilda verblexem är överrepresenterade, varken i bisatserna med FV-SA- eller icke-V2-ordföljd. I de 10 övriga bisatserna med FV-SA-ordföljd finns 8 olika verblexem representerade (*behöva*, *få*, *ha*, *kunna*, *vara*, *veta*, *vilja* och *äta*), och i de 15 bisatserna med icke-V2-ordföljd finns 11 olika verblexem representerade (*behöva*, *bli*, *börja*, *få*, *kunna*, *ligga*, *orka*, *ska*, *säja*, *vara* och *vilja*). Detta stöder tanken att övergången från FV-SA- till icke-V2-ordföljd i övriga bisatser är en grammatisk utveckling och inte ett resultat av exempelvis lexikal inläring.

Sammanfattningsvis använder barnen i studien en stor andel FV-SA-ordföljd när de börjar producera bisatser. I de bisatser som i vuxen svenska kan ha både FV-SA- och icke-V2-ordföljd förblir fördelningen mellan de båda verbplaceringarna tämligen konstant under hela den undersökta perioden. I de bisatser som enbart kan ha icke-V2-ordföljd minskar däremot andelen bisatser med FV-SA-ordföljd till förmån för icke-V2-ordföljd, och före 4 års ålder uppvisar barnen en vuxenlik verbplacering i dessa bisatser. Eftersom materialet är så litet ska mina slutsatser dock betraktas som tendenser. För att ytterligare stärka den bild

som jag har presenterat hittills har jag även granskat de belägg som Lundin (1987) presenterar i sin avhandling. Tabell 8.9, baserad på mina och Lundins (1987) data, åskådliggör hur svenska barns verbplacering utvecklas i bisatser som endast kan ha icke-V2-ordföljd. Eftersom det rör sig om enstaka belägg före 2;9 års ålder redovisar jag samtliga belägg före 2;9 i en period (–2;9).

Tabell 8.9. FV-SA- och icke-V2-ordföljd i övriga bisatser hos svenska barn (baserad på mina och Lundins 1987 data)

Ordföljd	–2;9 ^a	2;9–3;0 ^a	3;0–3;3 ^b	3;3–3;6 ^b	3;6–3;9 ^c	3;9–4;0 ^d
FV-SA	3	6	4	2	2	1
Icke-V2	1	5	8	11	14	5

Förklaring: a = baserat på 9 barn; b = baserat på 8 barn; c = baserat på 7 barn; d = baserat på 2 barn

Även om siffrorna fortfarande är små visar tabell 8.9 en klar utveckling från inkorrekt till korrekt verbplacering. Före 2;9 uppgår andelen bisatser med icke-V2-ordföljd till 25 % (1/4), en siffra som har stigit till 45,5 % (5/11) i perioden 2;9–3;0. Före 3 års ålder uppgår alltså andelen bisatser med korrekt ordföljd således till mindre än hälften. I perioden 3;0–3;3 har andelen bisatser med icke-V2-ordföljd ökat ytterligare till 66,7 % (8/12) och i var och en av de tre sista perioderna uppgår andelen bisatser med korrekt verbplacering till runt 85 %. Även om den individuella variationen kan vara stor verkar det åtminstone som att de undersökta svenska barnen redan strax efter 3 års ålder applicerar korrekt verbplacering i merparten av sina bisatser. I de tre sista perioderna producerar de felaktig verbplacering endast i undantagsfall. Detta skiljer dem från schweizertyska barn, vilka systematiskt placerar det finita verbet felaktigt i bisatser ända upp i 5-årsåldern (Schönenberger 2001), och nordnorska barn, vilka verkar kunna använda FV-SA-ordföljd i bisatser felaktigt ända upp i 6-årsåldern (Westergaard & Bentzen 2007). Viktigt att påpeka är dock att den individuella variationen kan vara stor.

I avsnitt 8.2.2 ovan drog jag slutsatsen att det inte existerar något samband mellan verbplacering och finitets status som hjälp- eller huvudverb. Ett potentiellt problem i det avsnittet är att jag behandlade samtliga belägg utan att beakta vid vilken ålder de yttrades. Håkansson & Dooley Collbergs (1994) hypotes utgår från att ett samband endast återfinns i de lägre åldrarna, eftersom sambandet är ett resultat av en medfödd parametrisk preferens. Avslutningsvis vill jag därför utreda om det existerar något samband mellan verbtyp och verbplacering om vi tar hänsyn till att barnens verbplacering utvecklas med stigande ålder. För att få en indika-

tion på detta har jag delat barnens undersökningsperiod i "före 3;0" och "efter 3;0" och undersökt om vi kan se något samband i någon av perioderna. I "före 3;0" har jag inkluderat transkriptioner t.o.m. 2;11 och i "efter 3;0" fr.o.m. 3;0. Resultatet presenteras i tabell 8.10.

Tabell 8.10. Verbtyp och verbplacering i Bellas, Harrys, Markus och Teas bisatser före och efter 3;0

Ordföljd	Före 3;0			Efter 3;0		
	Hjv	Huv	Kop	Hjv	Huv	Kop
FV-SA	8	8	1	13	22	7
Icke-V2	2	4	2	4	13	3
TOT	10	12	3	17	35	10

I tabellen ser vi att barnen yttrar 10 bisatser med finita hjälpverb och 12 med finita huvudverb före 3;0. Av bisatserna med finita hjälpverb har 80 % (8/10) konstruerats med FV-SA-ordföljd, medan motsvarande siffra för bisatserna med finita huvudverb är 66,7 % (8/12). Bisatserna med finita hjälpverb konstrueras således med FV-SA-ordföljd i något högre utsträckning än bisatser med finita huvudverb före 3;0, men ett χ^2 -test visar att detta samband inte är signifikant (Yates $\chi^2=0,048$, $p=0,827$). Vi kan också se i tabellen att barnen yttrar 17 bisatser med finita hjälpverb efter 3;0 års ålder och att 76,5 % (13/17) av dessa har FV-SA-ordföljd. Motsvarande siffra för bisatserna med finita huvudverb efter 3;0 är 62,9 % (22/35). Såväl andelen bisatser med finita hjälpverb och FV-SA-ordföljd som andelen bisatser med finita huvudverb och FV-SA-ordföljd är alltså några procentenheter lägre efter 3;0 i jämförelse med före 3;0. Skillnaderna mellan före och efter 3;0 är dock så små att den enda rimliga slutsatsen är att det inte existerar någon skillnad mellan dessa. Det verkar alltså inte existera något samband mellan verbtyp och verbplacering ens i de tidigaste bisatserna.

8.2.5 Sammanfattning

I detta avsnitt har jag behandlat Bellas, Harrys, Markus och Teas placering av det finita verbet i förhållande till ett satsadverbial i bisatser. Alla barnen använder FV-SA-ordföljd även i bisatstyper som i vuxen svenska inte tillåter denna ordföljd, t.ex. i relativa och konditionala bisatser. Främst använder de dock denna ordföljd i bisatstyper som i vuxen svenska tillåter FV-SA-ordföljd i vissa kontexter, dvs. *att*-satser, men i förhållande till vuxna svenskar applicerar de FV-SA-ordföljd i större ut-

sträckning. Vidare använder barnen FV-SA-ordföljd i varierande omfattning i bisatser inledda av *(att)*, *för (att)* och *så (att)*, och deras verbplacering i dessa tre *att*-satstyper motsvarar det mönster som finns i deras input.

En genomgång av de finita verben visade att det inte existerar något samband mellan det finita verbets placering och dess status som hjälp- eller huvudverb, såsom Håkansson & Dooley Collberg (1994) har föreslagit. Däremot verkar det finnas en viss tendens till att vissa enskilda verblexem är knutna till en viss verbplacering. Merparten av de mest frekventa verblexemen i bisatser med FV-SA-ordföljd används dock även i bisatser med icke-V2-ordföljd, även om det i de flesta fall endast rör sig om enstaka belägg med icke-V2-ordföljd.

Avslutningsvis skisserades en utveckling från FV-SA-ordföljd till icke-V2-ordföljd i barnens bisatser. En sådan utveckling urskiljdes endast i de bisatser som i vuxen svenska bara tillåter icke-V2-ordföljd. En sammanslagning av mina och Lundins (1987) data visade att andelen icke-V2-ordföljd ökar från 25 % till runt 85 % i perioden fram till 3;3. Därefter ligger andelen icke-V2-ordföljd konstant på runt 85 %, vilket jag tolkade som att de svenska barnen efter 3;3 endast i undantagsfall placerar det finita verbet felaktigt i bisatser. Samtliga barn uppvisade en utveckling från FV-SA-ordföljd till icke-V2-ordföljd även om Tea skiljer ut sig från de andra barnen genom att uppvisa följande utvecklingsgång: icke-V2-ordföljd $\Rightarrow$ FV-SA-ordföljd $\Rightarrow$ icke-V2-ordföljd.

8.3 Avslutning

I detta kapitel har jag redogjort för Bellas, Harrys, Markus och Teas ordföljd i bisatser med särskilt fokus på deras verbplacering. Det framgick att alla fyra barnen vet att bisatser normalt har rak ordföljd, trots att inputen för verbflyttning till en position före subjektet, dvs. C°, är högfrekvent. Endast ett fåtal belägg med felaktig inversion i bisatser kunde beläggas. Schönenbergers (2001) hypotes om övergeneralisering av V2-ordföljd verkar således inte få något stöd i mitt material. Däremot flyttade barnen i viss utsträckning det finita verbet till en position före subjektet för att konstruera frågeformade konditionalsatser och bisatser med spetsställda led.

Vidare framgick det att det enda systematiska ordföljdsfel som barnen gör i bisatser är att placera det finita verbet före ett satsadverbial. Denna

placering är vanlig såväl i *att*-satser som i övriga bisatser, även om barnens input återspeglar denna verbplacering endast i *att*-satserna. Olika *att*-satstyper skiljer sig dock väsentligt åt i fråga om verbplacering. Icke-V2-ordföljd är vanligare i bisatser inledda av (*att*) än i bisatser inledda av *så* (*att*). Ovanligast är icke-V2-ordföljd i bisatser inledda av *för* (*att*). Intressant är att den relativa ordningen mellan dessa tre *att*-satstyper är densamma i barnens output som i deras input. Detta resultat skulle kunna tolkas som att barnen uppfattar gradskillnader i verbplacering mellan olika *att*-satstyper. Men frågan är varför barnen överhuvudtaget skulle kunna urskilja sådana gradskillnader när de uppenbarligen inte verkar uppfatta den kategoriska skillnaden i verbplacering mellan övriga bisatstyper och *att*-satser.

Min framställning visade också att både finita hjälp- och huvudverb i lika stor utsträckning placeras såväl före som efter ett satsadverbial, även i de tidigaste bisatserna. Det verkar således inte existera något samband mellan finitets status som hjälp- eller huvudverb och dess placering, såsom Håkansson & Dooley Collberg (1994) har gjort gällande. Den enda kontextuella begränsningen i mitt material är att vissa enskilda verblexem tenderar att företrädesvis placeras i en viss position. Exempelvis används *kunna* och *vilja* nästan uteslutande i bisatser med FV-SA-ordföljd, medan *ska* och *bli* endast används i bisatser med icke-V2-ordföljd. En jämförelse med motsvarande bisatser i inputen påvisade såväl likheter som skillnader.

Jag granskade avslutningsvis utvecklingen av FV-SA- och icke-V2-ordföljd i bisatser och konstaterade att fördelningen mellan de två verbplaceringarna är tämligen konstant i *att*-satserna under hela den undersökta perioden. I de övriga bisatserna ökar däremot användningen av icke-V2-ordföljd ju äldre barnen blir. En sammanslagning av mina och Lundins (1987) data visade att andelen icke-V2-ordföljd ökar från 25 % före 2;9 till runt 85 % ett halvår senare. Från 3;3 placerar barnen endast i undantagsfall det finita verbet felaktigt i bisatser. Tea avviker från de andra barnen genom att uppvisa en utveckling från icke-V2- till FV-SA-ordföljd och tillbaka till icke-V2-ordföljd.

Eftersom vissa enskilda verblexem verkar knutna till en viss verbplacering granskade jag de övriga bisatserna i mitt material. Denna granskning påvisade en stor variation i verblexem för såväl FV-SA- som icke-V2-ordföljd, vilket jag tolkade som att utvecklingen från FV-SA- till icke-V2-ordföljd är en grammatisk utveckling. Placeringen av det finita verbet före ett satsadverbial i bisatser verkar således vara ett djupgående

fenomen i svenska barns språktillägnande. Westergaards (2005) hypotes, som inte sätter några kontextuella begränsningar på barns användning av FV-SA-ordföljd i bisatser, är den enda av de ovan nämnda hypoteserna som mina data inte tillbakavisar (se sid. 216). Denna hypotes har dock andra brister som gör att jag inte accepterar den i den form som Westergaard föreslår. Ett problem med hennes hypotes är att den inte tar hänsyn till att barn som erövrar tromsødialekten får input för verbflyttning till I° (se t.ex. Bentzen 2003, 2005). Ett annat problem är att förklara varför norska barn skulle behandla subjektsinitiala deklarativer annorlunda än icke-subjektsinitiala, trots att båda satstyperna enligt Westergaards modell inleds av samma funktionella projektion, TopP. Dessa problem diskuterades i avsnitt 3.4.2 och 3.4.4 ovan. Jag återkommer till frågan om varför barn ibland felaktigt flyttar det finita verbet till en position före satsadverbialen i bisatser i kapitel 9 nedan.

9 Avslutande diskussion

Det övergripande syftet med avhandlingen var att beskriva och förklara svenska barns erövring av ordföljden i huvudsatser och bisatser. Teoretiskt har jag förankrat avhandlingen i den generativa grammatiken, enligt vilken det finita verbet och subjunktionen är två viktiga faktorer för variationen i ordföljd mellan huvudsatser och bisatser. Jag knöt också min framställning till kontinuitetsdebatten, dvs. till diskussionen om förekomsten av funktionella kategorier i barns språk och i synnerhet till frågan om vilken roll fonetisk realisering spelar för uppkomsten av funktionella kategorier. En annan viktig teoretisk utgångspunkt var att barn är ledtrådsbaserade inlärare som skannar sin input efter syntaktiska ledtrådar till den underliggande grammatiska strukturen. I kapitel 5 redogjorde jag därför inledningsvis för svenska barns input för verbplaceringen i huvudsatser och bisatser samt för realiseringen av subjunktioner i bisatser. Därefter behandlade jag i de tre efterföljande kapitlen de svenska barnens verbplacering i huvudsatser (kapitel 6), realisering av bisatsinledare (kapitel 7) och verbplacering i bisatser (kapitel 8). Av de fyra resultatkapitlen framkom både likheter och skillnader mellan svenska barns input och output.

Syftet med detta kapitel är att relatera mina empiriska resultat till de teoretiska utgångspunkterna genom att diskutera några teoretiska implikationer av min avhandling. Mer preciserat avser jag här dels att diskutera de funktionella kategoriernas status i barns språk (avsnitt 9.1), dels att diskutera vilken roll den språkliga inputen egentligen spelar i barns språkutveckling (avsnitt 9.2). Därefter skisserar jag några tankar för framtida studier (avsnitt 9.3), och slutligen avrundar jag hela avhandlingen med några avslutande kommentarer (avsnitt 9.4).

9.1 Om de funktionella kategoriernas status

I kapitel 3 ovan behandlade jag två kontinuitetshypoteser: hypotesen om full kompetens och strukturbyggnadshypotesen. Hypotesen om full kompetens hävdar att barn har tillgång till hela den syntaktiska strukturen redan vid födseln, medan strukturbyggnadshypotesen menar att barns initiala grammatik saknar en eller flera funktionella kategorier. Eftersom barn måste ha tillgång till C-domänen för att kunna producera V2-ordföljd och subjunktioner åberopar båda hypoteser på ett eller annat sätt empiriskt stöd från barns erövring av V2-ordföljd och bisatser. Ett problem med detta är att V2-ordföljd uppträder tidigast strax före 2 års ålder och bisatser strax därefter. Eftersom barnen är runt 2 år gamla när de börjar producera V2-ordföljd och bisatser kan vi omöjligen åberopa denna produktion som stöd för eller mot någon av hypoteserna. Vi kan alltså varken hävda att barn har tillgång till alla funktionella kategorier redan vid födseln utan att realisera dem fonetiskt eller att barn inte har tillgång till funktionella kategorier förrän de börjar använda V2-ordföljd och bisatser i sin produktion. Vi kan nämligen inte utesluta att barnen identifierar finita verb, subjunktioner och deras syntax någon gång innan de börjar använda dessa kategorier i sin produktion. Det enda vi egentligen kan säga på basis av data från barns erövring av V2-ordföljd och bisatser är när barn i sin produktion senast visar att de har tillgång till den nödvändiga syntaktiska strukturen och de nödvändiga syntaktiska operationerna. I denna avhandling har jag därför fokuserat på frågan när barn senast uppvisar tillgång till strukturerna och produktivt använder dessa strukturer i sin egen produktion. Jag har därför medvetet avstått från att diskutera om C-domänen är medfödd, om den erövrar i och med att barn uppvisar tillgång till den eller om den erövrar någon gång däremellan. För att kunna ta ställning till kontinuitetsfrågan krävs data från väldigt små barn, kanske t.o.m. nyfödda, men i dagsläget existerar det ingen pålitlig metod som kan generera denna typ av data. Framtida forskning får utvisa om kontinuitetsfrågan kommer att kunna besvaras.

Även om jag på basis av min undersökning inte kan ta ställning i frågan om hur mycket struktur barnet har medfödd så visar min undersökning att vissa teoretiska antaganden som gjorts inom olika strukturbyggnadshypoteser inte kan stämma. I de två kommande avsnitten diskuterar jag två processer som har antagits ligga bakom den vuxenlika strukturens framväxt: morfemlärning och biologisk mognad.

9.1.1 Strukturbyggnad som morfeminläring

En tanke som behandlades i avsnitt 3.1.2 ovan är att morfofonologisk kunskap föregår och utlöser byggandet av ny struktur. Mer preciserat diskuterades hypotesen att CP uppstår som ett resultat av att barn lär sig att realisera ordklassen subjunktion fonetiskt (se t.ex. Clahsen 1988:65ff, 1990/1991:385). Eftersom tillgång till CP är en förutsättning för konstruerandet av både V2-ordföljd och bisatsstrukturer postulerar denna hypotes att inledda bisatser uppstår före en produktiv användning av V2-ordföljd. Denna prediktion granskades i kapitel 6 och 7 ovan, och resultaten visade att den inte får något stöd i mitt material. De undersökta barnen uppvisade en produktiv användning av verbflyttning till C° före eller senast samtidigt som de börjar använda fonetiskt realiserade subjunktioner. Mina resultat stöder således inte hypotesen att CP uppstår som ett resultat av att barn lär sig realisera subjunktioner synligt.

Om vi rent hypotetiskt utgår från att grundtanken om strukturbyggnad är korrekt så utgör V2-ordföljd, enligt mina resultat, en mycket bättre ledtråd till CP än subjunktioner. Av kapitel 5 framgick att inputen för verbflyttning till C° är många gånger frekventare än inputen för synliga subjunktioner i C°. Dessutom framgick att den första typen av input är konstant redan från en låg ålder, medan den sista typen knappt existerar i barns input före 2 års ålder. Mot bakgrund av detta och det faktum att svenska barn erövrar V2-ordföljd före bisatser framstår V2-ordföljd som en mer logisk bakomliggande orsak till uppkomsten av CP hos barn än vad subjunktioner gör. I den mån barn inte föds med full kompetens utan erövrar strukturen bit för bit så framstår alltså V2-ordföljd som en bättre kandidat än ordklassen subjunktion för att förklara hur barn erövrar C-domänen. För tydlighetens skull betonar jag dock återigen att min undersökning inte gör anspråk på att kunna besvara vilken av kontinuitetshypoteserna som är korrekt, strukturbyggnad eller full kompetens. Därför går det inte heller att utesluta att barnen har tillgång till C-domänen redan från födseln utan att använda den i sin produktion.

Efter att ha avfärdat tanken att synliga subjunktioner spelar en roll för uppkomsten av C-domänen kan vi konstatera att min undersökning ger stöd åt tanken att barn kan ha tillgång till funktionella kategorier och använda sig av dem i sin produktion utan att realisera dem fonetiskt (se t.ex. Demuth 1992, d'Avis & Gretsche 1994, Borer & Rohrbacher 2002; se även avsnitt 3.1.3 ovan). Barns bisatser kan inledningsvis sakna obligatoriska subjunktioner, vilket företrädare för strukturbyggnad har tolkat

som en avsaknad av C-domänen. Det faktum att barnen i studien flyttar det finita verbet till C° produktivt senast samtidigt som de börjar producera oinledda bisatser antyder dock att barnen har tillgång till C° redan innan de börjar producera bisatser. Oinledda bisatser blir med detta synsätt CP-strukturer med en fonetiskt orealiserad C-domän. I kapitel 7 hävdade jag att oinledda bisatser inleds av en osynlig subjunktion eller satsbas, en s.k. nollsubjunktion eller nollsatsbas, vilka syntaktiskt fungerar exakt likadant som sina synliga motsvarigheter. En följd av detta är således att oinledda bisatser, vid sidan av inledda bisatser och V2-satser med inversion, bör betraktas som empiriskt stöd för att barn har tillgång till och använder CP i sin egen produktion.

9.1.2 Strukturbyggnad som en mognadsprocess

En annan tanke har varit att den vuxenlika strukturen mognar fram i enlighet med ett regelbundet, biologiskt bestämt schema (se t.ex. Borer & Wexler 1987, Radford 1990, Atkinson 1992:212–218, Felix 1992, Guilfoyle & Noonan 1992 och Wexler 1998). En konsekvens av detta är att den språkliga inputen inte har någon effekt överhuvudtaget under den period då strukturen ännu inte har mognat. Vidare spelar den språkliga inputen inte någon roll för själva uppbyggnaden av de funktionella kategorierna. Med andra ord postulerar mognadshypotesen att de funktionella kategorierna blir tillgängliga i en specifik ordning vid en specifik ålder hos alla barn. Radford (1990) föreslår exempelvis att de funktionella kategorierna IP och CP mognar samtidigt runt 2 års ålder. Mognadshypotesen förutsäger därför att variationen mellan enskilda barn borde vara ganska liten med hänsyn till vid vilken ålder de uppvisar tillgång till IP och CP. Radford (1990) antar dock att den individuella variationen är $\pm 20\%$, vilket innebär att alla barn borde få tillgång till IP och CP mellan 1;7 och 2;5. Detta ger utrymme för en ganska omfattande individuell variation.

Trots att Radfords (1990) hypotes ger ett generöst utrymme för den individuella variationen uppvisar mina resultat en ännu större åldersvariation mellan olika barn i erövrandet av V2-ordföljd och bisatser. Både Bella och Markus använder V2-ordföljd produktivt redan vid 2;0, medan Harry inte uppvisar samma produktivitet förrän runt 2;6. Även Tea visar att hon vid 2;6 kan använda V2-ordföljd produktivt, men inte förrän strax efter 3;3 har hon erövrat en helt vuxenlik placering av det finita verbet i huvudsatser. Av bisatsproduktionen ser vi att Markus an-

vänder bisatser systematiskt fr.o.m. 1;11, Tea fr.o.m. 2;5, Bella fr.o.m. 2;6 och Harry fr.o.m. 2;7. Den stora åldersvariation som återfinns i mitt material är oväntad om strukturbbyggandet är en biologisk mognadsprocess. Tanken att ny struktur erövrar genom ett biologiskt bestämt program får alltså inget stöd i min undersökning.

9.2 Om input och inputfrekvens

I detta avsnitt diskuterar jag frågan vilken roll input och inputfrekvens spelar i barns språktillägnande. En teoretisk utgångspunkt i avhandlingen är att barn skannar inputen efter ledtrådar till och annan evidens för den underliggande syntaktiska strukturen. Jag har härvid begränsat mig till syntaktisk input, även om denna typ av input naturligtvis inte är den enda som barn erhåller (se bl.a. Hirsh-Pasek & Golinkoff 1996). Andra typer av information, t.ex. prosodisk, semantisk och diskursiv, kan också utgöra input till den syntaktiska strukturen (se avsnitt 3.3.1 och 3.3.2.1 för en kort diskussion av prosodi). På vilket sätt denna typ av information utgör input till grammatiska strukturer kommer inte att diskuteras här utan lämnas till framtida forskning. Syftet här blir således att försöka bidra till diskussionen utifrån de avgränsningar jag har gjort.

9.2.1 Input

I min resultatredovisning har det framkommit både likheter och skillnader mellan barns input och output. De likheter som har framkommit understryker vikten av att inkludera barns input i beskrivningen av hur barn erövrar språkliga fenomen. En sådan hållning ger oss en mer rättvis bild av hur målgrammatiken ser ut för barn och av den utvecklingsprocess som leder fram till denna målgrammatik. Som ett exempel kan vi ta resultatet att svenska barn ibland placerar det finita verbet före satsadverbialen (FV-SA-ordföljd) i bisatser. Tidigare förklaringar till FV-SA-ordföljd i barns bisatser har bortsett från barnens faktiska input och istället åberopat faktorer som övergeneralisering av V2-ordföljd (Westergaard 2005), underspecifiering av särdrag (Schönenberger 2001) och medfödda parametervärden (Håkansson & Dooley Collberg 1994). Förklaringar av denna typ missar därmed det faktum att svenska barn får input för FV-SA-ordföljd i bisatser. Denna input torde vara en ganska viktig faktor i svenska barns erövring av en korrekt verbplacering i bisats-

er. Svenska barns uppgift är således att erövra inte bara den för bisatser typiska icke-V2-ordföljden utan också FV-SA-ordföljd i bisatser. Dessutom måste de kontextualisera FV-SA-ordföljden. Mot bakgrund av att svenska barn måste erövra två olika verbplaceringar i bisatser torde det inte vara förvånande att de ibland använder FV-SA-ordföljd i kontexter där denna verbplacering inte är tillåten i vuxen svenska.

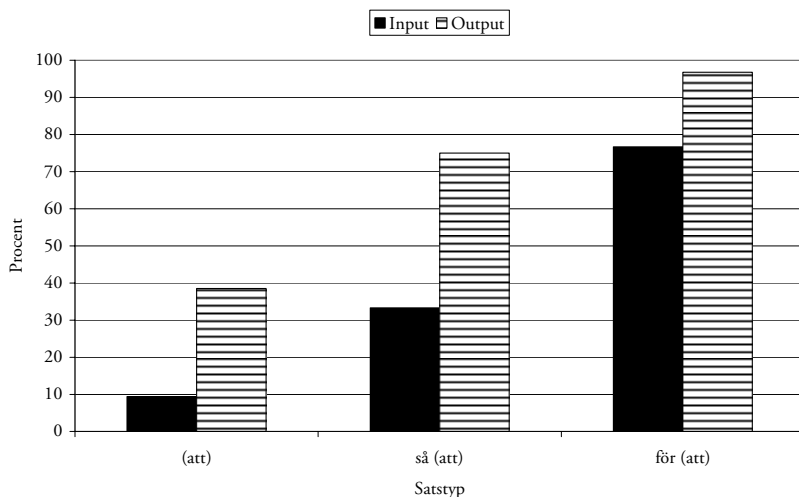
Ett intressant resultat var också att andelen icke-V2-ordföljd ökade med stigande ålder i barnens övriga bisatser, dvs. bisatser som endast kan ha icke-V2-ordföljd i vuxen svenska, men att denna andel var konstant i barnens *att*-satser, dvs. bisatser som i vuxen svenska kan ha antingen FV-SA- eller icke-V2-ordföljd i vissa kontexter. Detta antyder att barn redan i låg ålder kan skilja på olika typer av bisatser och att de kan knyta vissa bisatstyper till vissa ordföljder. Ett liknande mönster kunde vi se i barnens realisering av subjunktioner. Under en period i början av sin bisatsproduktion utelämnade barnen såväl obligatoriska som optionella subjunktioner. Så småningom upphörde dock barnen med att utelämnas obligatoriska subjunktioner samtidigt som de fortsatte att utelämnas optionella *att* och *som*. Mina undersökta barn skiljde alltså redan i låg ålder ut vilka subjunktioner som kan utelämnas och i vilka kontexter detta kan ske. Detta mönster i svenska barns verbplacering och realisering av subjunktioner är intressant eftersom barnen får en tvetydig input för verbplaceringen i *att*-satser och för realiseringen av subjunktionerna *att* och *som*. Även om barnen ibland använder FV-SA-ordföljd i övriga bisatser och utelämnar obligatoriska subjunktioner verkar den tvetydiga inputen för verbets placering dock inte leda till några varaktiga övergeneraliseringar, utan de verkar snabbt och i låg ålder lokalisera kontexten för den tvetydiga inputen. Jag tolkar detta som att barn uppfattar väldigt fina distinktioner i inputen, och i detta avseende verkar t.o.m. Westergaards (2005) hypotes om mikroledtrådar vara alltför grov.

De skillnader som har framkommit mellan barns input och output är intressanta ur ett teoretiskt perspektiv. Ett intressant exempel är Teas verbplacering i huvudsatser. Tea får lika mycket input för V2-ordföljd som de övriga barnen, ca 50–60 %, men trots denna massiva input har hon uppenbara svårigheter med att erövra V2-ordföljd. Dessutom verkar hon under en ganska lång period ha formulerat en grammatik som inte har någon motsvarighet i vuxen svenska. Denna grammatik genererar V3-satser genom att flytta det finita verbet till I°. Eftersom V3-satser är ett mönster som inte återfinns i svenska barns input antyder skillnader av detta slag att barn inte slaviskt följer inputen genom att kopiera de

mönster som finns i inputen. Samma resonemang omkullkastar tanken att abstrakta strukturer i inputen fungerar som en trigger för parameter-sättning. Eftersom V3-satser inte finns i svenska barns input finns det inte någon abstrakt struktur som skulle kunna trigga Teas grammatik. Istället stöder mina resultat tanken att inputen ligger till grund för en formulering och testning av hypoteser (se avsnitt 1.2 och 3.4.1 för detaljer). Till skillnad från kopiering och trigging ger en sådan strategi utrymme för individuella tolkningar av inputen och därmed också för formulandet av felaktiga hypoteser. En intressant observation i detta sammanhang är att Tea inte verkar formulera ”vilda” grammatiker, utan hennes möjligheter att formulera hypoteser verkar vara begränsade av den syntaktiska strukturens arkitektur. Bäst verkar alltså en hypotestestningsmodell fungera tillsammans med en medfödd matris (UG) som sätter de yttre ramarna för hypotesformulandet. Barnets uppgift blir då att inom dessa ramar formulera en korrekt hypotes om den underliggande strukturen i det språk han/hon håller på att erövra. Inom dessa ramar kan barns vägar till en korrekt hypotes för t.ex. V2-ordföljd skilja sig något åt, även om de flesta verkar nå målet ganska snabbt och på ett likartat sätt. Med andra ord talar mina resultat mot konstruktivistiska teorier och för en generativ ansats baserad på hypotestestning.

9.2.2 Inputfrekvens

Frågan är då om och i så fall vilken roll inputens frekvens spelar för barns språkutveckling. Jag har utgått från antagandet att frekvens spelar en roll, och jag tycker mig också ha funnit vissa stöd för detta antagande i form av möjliga frekvenseffekter i mina resultat. Dessa effekter rör svenska barns verbplacering i (*att*)-, *så* (*att*)- och *för* (*att*)-bisatser. Vid en jämförelse av verbplaceringen i dessa tre bisatstyper i barnens output med verbplaceringen i deras input framgick att i såväl input som output kännetecknades (*att*)-bisatser av den lägsta andelen FV-SA-ordföljd och *för* (*att*)-bisatser av den högsta. Mer precist uppgick andelen FV-SA-ordföljd till 9,4 % i (*att*)-bisatserna i inputen och 38,5 % i outputen, till 33,3 % i *så* (*att*)-bisatserna i inputen och 75 % i outputen och till 76,7 % i *för* (*att*)-bisatserna i inputen och 96,8 % i outputen. Denna möjliga frekvenseffekt illustrerades i figur 8.1 ovan, men för tydlighetens skull återger jag den även i figur 9.1.



Figur 9.1. Procentandel FV-SA-ordföljd i *(att)*-, *så (att)*- och *för (att)*-bisatser i Bellas, Harrys, Markus och Teas input och output

I figur 9.1 ser vi att svenska barn använder FV-SA-ordföljd mer liberalt än vuxna svenskar, men vi ser också ett tydligt gemensamt mönster i både input och output. Sådana mönster skulle kunna vara en effekt av att barn uppfattar frekvensskillnaderna i verbplacering mellan de tre bisatstyperna i inputen, en effekt som verkar stöda Westergaards (2005) hypotes att barn söker input enbart i den aktuella satstypen.

Frekvenseffekter av detta slag skulle av konstruktivister kunna anföras som ett stöd för frekvens som en förklarande faktor bakom t.ex. verbplaceringen i bisatser. Sambandet mellan inputfrekvens och output är dock på intet sätt entydigt. Förutom att mina resultat visar på möjliga effekter av frekvenser i inputen visar de även på avsaknad av frekvenseffekter. Ett exempel är att 3 av mina barn erövrar såväl verbflyttning till C° som införandet av subjunktioner i C° problemfritt, trots att inputen för den förstnämnda är mycket mer högfrekvent (i genomsnitt 52,4 %) än inputen för den sistnämnda (i genomsnitt 7,8 %). Det verkar inte heller nödvändigtvis vara så att de stora absoluta frekvensskillnaderna i inputen leder till att verbflyttning till C° erövrar före införandet av en subjunktion i C°. Dessa kan likaväl erövrar samtidigt. Skillnader mellan input och output visar således att inputfrekvens inte kan förutsäga i vilken ordning barn erövrar språkliga fenomen eller med vilken produktivitet barn tillämpar ett språkligt fenomen.

En annan intressant observation i detta sammanhang är att icke-V2-ordföljd verkar uppträda i Teas bisatser före FV-SA-ordföljd, i motsats till de övriga 3 barnen som använder FV-SA-ordföljd före icke-V2-ordföljd. Samtidigt som Tea använder en korrekt icke-V2-ordföljd i sina tidiga bisatser använder hon en felaktig ordföljd i huvudsatser. Detta är högst oväntat om absolut inputfrekvens hade varit avgörande för barns språkutveckling. I sådana fall hade vi väntat oss att Tea erövrar V2-ordföljd före icke-V2-ordföljd, eftersom inputen för V2-ordföljd uppgår till i genomsnitt 52,4 % medan inputen för icke-V2-ordföljd endast uppgår till i genomsnitt 0,26 %. Detta resultat är också oväntat om vi utgår från att inputen återspeglar mikroledtrådar där entydigheten i den aktuella satstypen är viktig för språkutvecklingen. Om inputens entydighet hade varit avgörande borde verbflyttning till C° ha erövrats i huvudsatser före icke-V2-ordföljd i bisatser, eftersom inputen för verbplaceringen i alla huvudsatstyper återspeglar verbflyttning till C° på ett mycket entydigare sätt (100 % i rogativa och kvesitiva huvudsatser och 76,2 % i deklarativer) än vad inputen för verbplaceringen i t.ex. subjunktionsbisatser återspeglar icke-V2-ordföljd (2,6 %). Även ur detta perspektiv är det alltså oväntat att Tea använder icke-V2-ordföljd i bisatser före V2-ordföljd i huvudsatser.

Varken absolut eller relativ frekvens kan alltså förklara varför Tea inledningsvis använder korrekt ordföljd i bisatser men felaktig i huvudsatser. En möjlig förklaring framträder dock om vi ser lite närmare på verbplaceringen i Teas huvudsatser och bisatser. Under den tidiga perioden då Teas bisatser kännetecknas av icke-V2-ordföljd, dvs. strax före 3 års ålder, kännetecknas även hennes huvudsatser av icke-V2-ordföljd. Detta skulle kunna förklaras som ett resultat av att barns initiala grammatik inte gör bruk av några flyttningar utan att flyttningar i strukturen måste erövras på basis av ledtrådar och annan evidens i inputen. En grammatik utan verbflyttning genererar icke-V2-ordföljd i både huvudsatser och bisatser. När Tea övergår till att flytta finita verb i huvudsatser runt 2;11, inledningsvis till I° och därefter till C°, blir detta en möjlighet för henne även i bisatser, något som yttrar sig i att hon börjar konstruera bisatser med FV-SA-ordföljd runt 3 års ålder. Att Tea inledningsvis använder korrekt verbplacering i bisatser men felaktig i huvudsatser kan alltså antas bero på en medfödd predisposition att inte flytta led i strukturen. Så även om jag utgår från att inputfrekvens spelar en roll i barns språkutveckling antar jag att dess inverkan begränsas av UG.

Även Westergaard & Bentzen (2007) begränsar inputfrekvensens roll genom att avvisa den låga inputfrekvensen som en förklaring till varför barn felaktigt använder FV-SA-ordföljd i bisatser och istället åberopa en medfödd ekonomiprincip för flyttning som den bakomliggande orsaken. Enligt deras synsätt är dock låg inputfrekvens orsaken till varför den felaktiga ordföljden finns kvar hos vissa barn under en ganska lång period. På motsvarande sätt torde en hög inputfrekvens medföra en snabb korrigering av en felaktig hypotes. Denna tanke får emellertid inget stöd i mitt material. Jag har visat att alla de undersökta barnen (och de barn som undersöktes av Lundin 1987) ganska snabbt (strax efter 3;0) upphör med att använda FV-SA-ordföljd felaktigt i bisatser, trots en låg absolut inputfrekvens och trots en tvetydig input för verbplaceringen i subjunktionsbisatser. I motsats till detta tar det lång tid för Tea att korrigera sina felaktiga hypoteser om verbplaceringen i huvudsatser trots att inputen för verbplaceringen i alla huvudsatstyper tämligen entydigt visar V2-ordföljd och trots att inputen för V2-ordföljd har en hög absolut frekvens. En låg inputfrekvens kan således leda till en snabb korrigering av en felaktig hypotes, medan en hög inputfrekvens inte per automatik innebär en snabb korrigering.

Avslutningsvis kan vi konstatera att det inte finns några enhetliga inputeffekter i mitt material och att inputfrekvens därför är ett svårhanterligt begrepp, oavsett om vi definierar det som absolut eller relativ frekvens. Detta är ett problem för teorier som bygger sina förklaringar på frekvens i inputen. Frekvens är ett viktigt fenomen att studera, men det kan knappast vara en förklarande faktor bakom barns språktillägnande. Jag kan alltså inte ge någon sammanhängande bild av vilken roll inputen och inputfrekvensen spelar i barns språktillägnande. Jag har bara rört mig i ytterkanten och pekat på likheter och skillnader mellan input och output i mitt material. Mitt bidrag till diskussionen är således snarast ett försök att avgränsa effekter och icke-effekter av input och inputfrekvens.

9.3 Framtida forskning

Syftet med en avhandling är inte bara att ge svar på några i förhand uppställda forskningsfrågor utan också att peka ut vägar för framtida forskning. Jag vill här nämna fyra av de vägar som har uppenbarats sig under arbetets gång.

Först vill jag betona vikten av att få fram en fullständig beskrivning av Teas verbplacering. Till skillnad från den beskrivning av Tea som har presenterats i denna avhandling måste en fullständig beskrivning omfatta alla verbala yttranden i Teas output. En sådan beskrivning har inte presenterats i denna avhandling eftersom det ligger utanför syftet.

Vidare har jag inom ramen för denna avhandling inte haft utrymme att upprepa Håkanssons (1989) imitationsexperiment. Utifrån mitt material har jag argumenterat mot hypotesen att svenska barn endast placerar finita hjälpverb före satsadverbial i bisatser, en hypotes som Håkansson & Dooley Collberg (1994) bl.a. baserar på det tidigare nämnda imitationsexperimentet. Eftersom experimentet endast har genomförts med ett svenskt barn bör detta experiment upprepas med fler svenska barn för att vi ska få klarhet i hur representativa Håkanssons (1989) och Håkansson & Dooley Collbergs (1994) resultat är för svenska barn. Ett sådant experiment får naturligtvis också konsekvenser för argumentationen i denna avhandling.

I avhandlingen har jag betraktat barns input ur ett syntaktiskt perspektiv. På flera ställen påpekar jag dock att barn även använder andra typer av information, t.ex. prosodisk, semantisk och diskursiv, vid tolkningen av den syntaktiska strukturen i inputen (se Hirsh-Pasek & Golinkoff 1996). Framför allt betonade jag i avsnitt 3.3.1 ovan sambandet mellan prosodi och syntaktisk självständighet. Jag refererade till Roll (2004) som visade att en sats syntaktiska självständighet signaleras genom satsens prosodiska struktur. En fråga som skulle behöva diskuteras mer utförligt är vilken roll denna typ av prosodiska ledtrådar spelar för barns tolkning av en sats som huvudsats eller bisats. Mer allmänt är det också angeläget att undersöka barns produktion av bisatser ur ett prosodiskt perspektiv samt hur prosodi samspelar med verbplacering i bisatser.

Ovan i detta kapitel diskuterade jag inputens och inputfrekvensens roll i barns språkutveckling, och jag drog slutsatsen att min undersökning inte kan ge några tydliga svar. En möjlig väg för framtida studier är att angripa denna fråga genom experimentella undersökningar. Ett konkret förslag är att undersöka vilken roll inputens kvalitet och kvantitet spelar för barns tillägnande av exempelvis V2-ordföljd. I ett sådant experiment skulle ledtrådar och evidens kunna fungera som kvalitativa variabler.

9.4 Avslutande kommentarer

I det inledande kapitlet till denna avhandling betonade jag att det både är empiriskt och teoretiskt befogat att studera hur svenska barn erövrar ordföljden i huvudsatser och bisatser. Empiriskt har jag försökt att ge en mer fullständig bild av hur svenska barn erövrar verbplaceringen i huvudsatser och bisatser genom att studera hur samma barn erövrar V2-ordföljd, icke-V2-ordföljd och bisatsinledare. Till denna bild bidrar inte minst min beskrivning av barnens språkliga input. En vanlig kritik mot generativ barnspråksforskning är att den inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till barns input. Under senare år har det dock skett en förändring, och inputen har fått en mer framträdande roll. Teoretiskt har jag försökt att understryka och förstärka behovet av att studera barns output i förhållande till deras input. Det är min förhoppning att avhandlingen har visat att ett sådant angreppssätt är fruktbart och att det kan leda till mer nyanserade och mer korrekta beskrivningar av barns språkutveckling.

Summary

Input and output. Word Order in Swedish Children's Main and Embedded Clauses. (Input och output. Ordföljd i svenska barns huvudsatser och bisatser)

The over-riding issue in this thesis involves the question of how Swedish children acquire word order in main and embedded clauses. In general, the finite verb in main clauses occupies the second position in the sentence (V2 word order), while in embedded clauses it is further back in the clause (non-V2 word order). The clearest manifestation of this variance in word order is shown in clauses with a sentence adverbial (e.g. a negation) as the sentence adverbial comes after the finite verb in main clauses (1) but it is positioned before in embedded clauses (2). Further, embedded clauses are introduced either by a complementizer or by a phrase. Certain embedded clauses introduced by *(att)* 'that', *därför (att)* 'because', *för (att)* 'because' and *så (att)* 'so that' can sometimes have the finite verb (FV) before a sentence adverbial (SA) (FV-SA word order) (3).

- (1) a. Du **springer inte** snabbare idag.
you run not faster today, 'You won't run faster today'
b. *Du **inte springer** snabbare idag.
you not run faster today
- (2) a. *Jag undrar om du **springer inte** snabbare idag.
I wonder if you run not faster today
b. Jag undrar om du **inte springer** snabbare idag.
I wonder if you not run faster today, 'I wonder if you won't run faster today'
- (3) a. Jag tror att du **springer inte** snabbare idag.
I believe that you run not faster today, 'I believe that you won't run faster today'

b. Jag tror det för att du **ser** **inte** pigg ut.

I believe that because you look not fit PART, 'I believe that is because you don't look fit'

The purpose of the thesis is to investigate (1) verb placement in Swedish children's main clauses and embedded clauses, (2) their production of subordinators and (3) verb placement in main clauses and embedded clauses as well as subordinators in the Swedish children's input. The thesis is presented thus: chapters 1–4 provide the background to the thesis, chapters 5–8 show the empirical results and chapter 9 describes some of the theoretical implications.

Chapter 1 contains the purpose and justification for the theoretical framework as well as a presentation of the research material that consists partly of output material and partly of input material. The output material consists of transcripts of the spontaneous speech of 4 monolingual Swedish children (Bella, Harry, Markus and Tea) covering the age period 1;3–4;0. In total, this material consists of 134 transcribed sound files with approximately 45,000 child utterances. The input material consists of spontaneous adult child-directed speech in the same transcripts and consists of more than 54,000 adult utterances, of which a small part has been investigated.

Chapter 2 uses generative grammar as a theoretical framework and provides analyses of V2-, non-V2- and FV-SA word order, which are exemplified in (1)–(3) above. The main verb is base generated in the structure as a head verb (V^0) in a verb phrase (VP), and if the main verb is also the finite verb it can move to a functional head on top of the VP, a head which in accordance with Vikner (1994, 1995) can be taken to be C^0 . Thus V2 word order is analysed as verb movement to C^0 (4). Non-V2 word order can be taken to show the original verb placement in V^0 , a placement that has not come about through any verb movement (5). Further it is supposed that all embedded clauses have an overt or covert complementizer in C^0 instead of the finite verb and, as in certain cases, a phrase in Spec-CP. In embedded clauses with the FV-SA word order it is taken that there are two CP where the complementizer occupies C^0 in the higher CP while the subject and the finite verb occur in the Spec-CP and C^0 positions respectively in the lower CP (6).

- (4) [_{CP} Du [_C springer] [_{IP} ~~du~~ [_{I'} ~~springer~~] [_{NegP} inte [_{VP} ~~du~~ [_{V'} ~~springer~~] [...snabbare idag]]]]]
you run not faster today (=1a)
- (5) [_{CP} [_C om] [_{IP} du [_{NegP} inte [_{VP} ~~du~~ [_{V'} springer] [...snabbare idag]]]]]
if you not run faster today (=2b)
- (6) [_{CP} [_C att] [_{CP} du [_C springer] [_{IP} ~~du~~ [_{I'} ~~springer~~] [_{NegP} inte [_{VP} ~~du~~ [_{V'} ~~springer~~] [...snabbare idag]]]]]]]
that you run not faster today (=3a)

Chapter 3 examines some theoretical questions within generative acquisition research, in particular the issue of the role of language input, as well as how these questions have been implemented in the thesis. The initial discussion looks at how language acquisition can be interpreted as structure building and special focus is placed upon the hypothesis that the C-domain arises as a result of children mastering complementizers (see Clahsen 1988, 1990/1991, Rothweiler 1993). This hypothesis is set against the alternative hypothesis that children have access to the C-domain before they master complementizers (see Weissenborn 1990, Hyams 1992, Poeppel & Wexler 1993). The Håkansson & Dooley Collberg (1994) hypothesis concerning a parametric preference for verb placement is then discussed. According to Universal Grammar this specifies the auxiliary verb as I and the main verb as V. All of these hypotheses are compared to earlier research in the subject area and the conclusion is that a more thorough investigation of V2- and non-V2 word order is required for a fair evaluation of the hypotheses. Further, I criticise these hypotheses for not taking into consideration, to a satisfactory degree, children's input.

The bulk of Chapter 3 discusses, therefore, the role of input in language acquisition as well as in which way the previously cited hypotheses can be integrated into a model with a greater focus upon input. In accordance with Fodor (1998) and Lightfoot (1999, 2006) it is assumed that children are cue-based learners and that they scan their input for cues to the underlying syntactic structure. A cue is defined as a part of syntactic structure that is necessary for a complete structural analysis of the input. The following five cues to verb placement and complementizers were formulated:

- (7) a. V2 word order: [_{CP} XP [_{C°} FV]]
 b. Non-V2 word order: [_{V°} FV]
 c. Phonetically overt complementizers: [_{C°} sub]
 d. Null complementizers: [_{C°} ~~sub~~]
 e. Embedded V2 word order: [[_{C°} sub] [_{CP} XP [_{C°} FV]]]

Further, another type of input is formulated that distinguishes itself from cues through a structural analysis not requiring a specific syntactic structure but rather excluding certain structures: evidence for verb movement (from V°), evidence for embedded verb movement (from V°) and other evidence for verb placement (in I° or V°). In addition, it is made clear in which types of clause cues and other input recur in Swedish.

The two types of input are supposed to provide the basis for the formulation of hypotheses about the underlying syntactic structure of the mother tongue but only if they are accepted as robust by the children. In this context, frequency can play a role and therefore two different views of robustness are discussed. According to the first view, cues and other input must have a high frequency in relation to the total input to be appreciated as robust. According to the other view, it is sufficient that they are unambiguous in a certain type of clause.

Chapter 4 discusses some methodological problems related to the finiteness of verbs and to embedded clauses in children's speech. As finite verb inflection is often absent in spoken Swedish, in particular in children's speech, I have employed both morphology and syntax when I classified verbs as finite or infinite. Verbs can be interpreted as finite that have an unambiguous finite verb inflection as well as verbs that occupy a finite verb position and have an acceptable verb form for that position. Verbs can be interpreted as infinite that have an unambiguous infinite verb inflection as well as verbs that occupy an infinite verb position and have an acceptable verb form for that position. Using this as a starting point, verbs with unambiguous finite/infinite verb inflections that are placed in incorrect positions are of special interest.

Clauses have been classified as embedded clauses if they, in accordance with the analysis in Chapter 2, are assumed to have an overt or covert complementizer in C° in adult Swedish or if they are syntactically dependent on a matrix clause. By extracting embedded clauses in children's speech I have partially used Lundin's (1987) definition of embedded clause precursors and broken as well as complete embedded clauses.

Finally, in Chapter 4, there is a short presentation of the extracted material with a special focus on embedded clauses.

In Chapter 5 Swedish children's input of verb placement and subordinators is accounted for. From these descriptions it is clear that Bella, Harry, Markus and Tea as a whole get a great amount of input for V2 word order (on average over 50 %). This input is characterised by a lexical variation among the initial phrases, the finite verbs and the subjects so that V2 word order stands out as a general rule. In addition the children get input for verb movement from V° (approximately 6 %). On the other hand, children get a very small amount of input for non-V2 word order (0.26 %), embedded V2 word order (0.11 %) and embedded verb movement from V° (0.20 %). Further, children get a slightly larger amount of other input for verb placement in I° or V° (14.7 %).

An examination of how unambiguous the input for verb placement is in various clause types shows that all yes/no-questions and non-subject initial *wh*-questions contain input for V2 word order. Of the main clause declaratives 76.2 % contain input for V2 word order, 21.1 % input for verb movement from V° and 2.7 % other input for verb placement in I° or V°. Complementizer clauses contain a tolerably ambiguous input for the placing of the finite verb with 2.6 % input for non-V2 word order, 1.7 % input for embedded V2 word order, 1.8 % input for embedded verb movement from V° and 93.9 % other input for verb placement in I° or V°. Finally all the embedded clauses introduced by a phrase contain other input for verb placement in I° or V°.

Chapter 5 shows that the input for phonetically overt complementizers comes to an average of 7.8 % and the input for null complementizers to 2.4 %. The input for the implementation of complementizers is therefore ambiguous: 76 % for overt complementizers and 24 % for null complementizers. Of the embedded clauses introduced by a phrase however, an average of just 4.9 % contains input for phonetically overt complementizers. On the other hand, a phrase is always implemented phonetically in Spec-CP in embedded clauses.

Finally, an in-depth description of the placement of finite verbs is presented in relation to negation in embedded clauses, i.e. non-V2 word order and FV-SA word order. This shows that non-V2 word order is generally more common than FV-SA word order; even embedded clauses fronted by *att* 'that', *för att* 'because' and *så att* 'so that' are constructed almost always using non-V2 word order. Embedded clauses fronted by *för* however are mostly constructed with FV-SA word order, while

embedded clauses fronted by *så* are constructed with both non-V2 word order and FV-SA word order. Further, there appears not to be any connection between the finite verb's status as an auxiliary or main verb and its placement in relation to negation or between some specific verb lexeme and the placement in relation to *inte* 'not'.

Chapter 6 examines Swedish children's verb movement in main clauses with special focus upon the question of when children show that they apply verb movement to the C-domain productively. In the chapter it is clear that Bella, Harry and Markus associate the finite nature of the verb with movement by quite consistently moving the finite verb to the second position of the main clause, C°, and allowing the infinite verb to remain in its base-generated position in the V-domain. A closer investigation of the initial phrases, the finite verb and the subject in Bella's V2-clauses shows that she uses V2 word order productively at only 2 years of age. Markus demonstrates a corresponding competence at the latest at 2;0 and Harry at the latest at 2;7. Accordingly Bella, Harry and Markus associate C° quite quickly with the demand for phonetic implementation through verb movement and the few mistakes that these children make more likely depend upon difficulties with automatically being able to consider this requirement for on-line production. Against the background of Swedish children having a huge input of V2 word order this result is not especially surprising.

Tea distinguishes herself over a period from the other children by not moving the finite verb to C° in main clauses. Tea's verb placement undergoes a step-wise development where, from an early phase up to 2;10, she sometimes uses clauses with the finite verb after a sentence adverbial (8). Following this, during the period 2;10–3;3 she often moves the finite verb to the position between the subject and the sentence adverbial (9). Finally, after 3;3, she goes over to moving the finite verb to the position before the subject (10). Thus Tea appears to gradually move the demand for phonetic implementation from V°, to I° and finally to C° in main clauses. Tea masters V2 word order much more slowly than other Swedish children, despite receiving as much input for V2 word order. Despite the difficulty with verb movement, during the period up to 3;3 Tea produces a smaller amount of clauses with the correct V2 word order. Her V2-clauses can initially be explained as chunks learned in their entirety, but from 2;6 onwards she appears to use V2 word order productively, even if she does not do it to any great degree.

- (8) *kan inte dille ha sin säck. (Tea 2;9.09)
he not wanted have his sack, 'He didn't want his sack'
- (9) *nu dom öve inte leta efter de. (Tea 2;11.07)
now they need not look after it, 'Now they don't need to look for it'
- (10) ...i thidhuset kan man gömma dom. (Tea 3;3.25)
...in riding-house-the can one hide them, '...in the riding house
 one can hide them'

In Chapter 7, Swedish children's production of subordinators in embedded clauses is accounted for. In general, Bella, Harry, Markus and Tea omit quite a large amount of complementizers and fronted phrases before 3;2. After this point, the children only omit obligatory complementizers and fronted phrases as exceptions, while, and in concordance with their input, they continue to omit the optional complementizers *att* 'that' and *som* 'that' (=who/which). Interestingly, they become more restrictive in their omission of optional complementizers as they increase in age. Before 3;2 the children omit more or at least as many optional complementizers as in the input, but after 3;2 they omit far fewer.

There is no introductory period where the children only produce embedded clauses lacking overt subordinators, but the chronological relationship between lacking overt subordinators and containing overt subordinators is highly individual. Further, the same complementizer and fronted phrase can occur phonetically overt as well as phonetically covert in the same transcription.

Finally, the children's production of clauses with V2 word order is set against their production of complementizer embedded clauses with the aim of evaluating the hypothesis that complementizers play a decisive role for children's access to the C-domain. Such a comparison shows that Bella and Harry apply verb movement to C° productively before they begin producing embedded clauses, Tea utters embedded clauses lacking overt complementizers at the same time as she begins to demonstrate productive verb movement to C° but that embedded clauses containing overt complementizers appear later and Markus begins to apply verb movement to C° at the same time as he begins to produce embedded clauses that either contain or lack overt complementizers. In the main, the children master verb movement to C° before or, at the latest, at the same time as they begin to construct embedded clauses. Thus my results support neither the hypothesis that children's early embedded clauses

lacking overt subordinators are a result of the lack of functional structure nor the hypothesis that the C-domain arises as a result of children mastering the complementizer word class (see Clahsen 1988, 1990/1991, Rothweiler 1993). Instead the results indicate that children have access to the C-domain before they master complementizers and that embedded clauses lacking overt subordinators are in fact introduced by a covert complementizer/phrase (see Weissenborn 1990, Hyams 1992, Poeppel & Wexler 1993). Two factors that are assumed to lie behind children's covert obligatory complementizers and phrases are the establishment of the demand for phonetic implementation in the C-domain and the automation of these demands for production.

Chapter 8 is devoted to children's verb placement in embedded clauses. In an initial description of direct word order and inversion, it is evident that children, to a very limited degree, use embedded clauses that in adult speech have inversion, i.e. embedded clauses with topicalisation and conditional clauses without a complementizer. The great majority of embedded clauses have direct word order, just as in the input, and only five embedded clauses have been incorrectly constructed with inversion instead of direct word order. In other words, Swedish children never move the finite verb to a position between a fronted phrase and the subject in embedded clauses, despite a huge input of this verb movement in main clauses.

On the other hand, children often place the finite verb in a position before the sentence adverbial (FV-SA word order) in embedded clauses instead of after (compare (2) and (3) above). They do this both in *att*-clauses, as adult Swedish allows this word order in certain contexts, and in other embedded clause types that do not permit FV-SA word order in adult speech. FV-SA word order is most common in embedded clauses introduced by *för* (*att*) 'because' (96.8 %), the next most common are embedded clauses beginning with *så* (*att*) 'so that' (75 %) and the least common being embedded clauses introduced by (*att*) 'that' (38.5 %) and other embedded clause types (40 %). The same overall pattern recurs in children's input.

An examination of Håkansson & Dooley Collberg's (1994) hypothesis concerning a parametric preference for verb placement shows that there is no relation between the finite verb's status as an auxiliary or main verb and the position of the verb before or after a sentence adverbial. This is true even in the earliest transcriptions. FV-SA-word order therefore appears to be a more general phenomenon in Swedish children's

embedded clauses than Håkansson & Dooley Collberg supposed. Even if the verbs *kunna* ‘can, may’, *vilja* ‘want, will’ and *gå* ‘go, be possible’ mostly occur in embedded clauses with FV-SA-word order and the verbs *ska* ‘will, shall’ and *bli* ‘be, get, become’ mostly in embedded clauses with non-V2 word order there appears not to be any unambiguous connection between individual verb lexemes and their position in relation to the sentence adverbial. It is also interesting to note that the relationship that recurs in children’s output does not have any corresponding element in children’s input. This indicates that children’s preferences are not a result of imitation from input.

Finally it appears that during the whole research period the proportion of non-V2 word order is quite constant in *att*-clauses, while the proportion of non-V2 word order increases in the embedded clause types that only allow that word order in adult Swedish. In combination with Lundin’s (1987) results, this shows that the proportion of embedded clauses with non-V2 word order increases from 25 % before 2;9 to around 85 % at 3;6. Swedish children seem only to use incorrect word order in embedded clauses after 3;6 in exceptional cases. This is a significantly lower age than reported for Swiss-German (Schönenberger 2001) and northern Norwegian children (Westergaard & Bentzen 2007).

Chapter 9 discusses some theoretical implications of the empirical results. Initially, I dismiss the hypothesis that children get access to functional categories through structure building on the basis of morpheme learning, especially the C-domain based on the complementizer word class. On the basis of the great age variation in my material, I also dismiss the hypothesis that the functional categories mature according to a biological time-frame. Such a hypothesis predicts a smaller age variation than that which recurs in my results.

So, I emphasise the importance of treating the input in the description of children’s language development. For example, it indicates the ambiguous input that Swedish children receive for verb placement in complementizer embedded clauses as an explanation to why they overgeneralise FV-SA-word order in embedded clauses. At an early age, children differentiate the embedded clauses that only can have non-V2 word order from those that can have both FV-SA- and non-V2 word order (*att*-clauses). Further, children use FV-SA-word order for the most part in *för* (*att*)-clauses, to a lesser degree in *så* (*att*)-clauses and least in (*att*)-clauses, in accordance with the pattern that is found in their input. Moreover, they can discriminate from an early age those embedded

clauses that have an optional complementizer from those that have an obligatory. These results indicate that children are more sensitive to the finer details of input than Westergaard (2005) calculated in her micro cue analysis.

One difference between input and output that is discussed is that Tea, over a rather long period, uses a different verb placement in main clauses than would be predicted from her input. Further, Tea uses correct non-V2 word order in embedded clauses before she uses correct V2 word order in main clauses. Considering that input for V2 word order on average is around 52.4 % and the input for non-V2 word order is on average 0.26 %, this result is very interesting. There is also no form of frequency effect in mastering V2 word order and the introduction of complementizers in C°. The former is much more frequent than the latter, but despite this there is no clear ordering of competence between them. Despite the large discrepancy in frequency, both are mastered quickly by three of the children. Frequency thus appears not to play a decisive part in language acquisition. This result leads to the argument against children copying input patterns and against input being the basis for parameter setting.

The conclusion is that there is no simple relationship between input (frequency) and children's output and that theories that build on such a relationship must therefore be false. A fertile approach would be to integrate input (frequency) in a generative learnability model based on hypothesis testing.

Litteraturförteckning

- Ahlsén, Elisabeth & Dravins, Christina. 1990: "Agrammatism in Swedish: two case studies". I Menn, Lisa & Obler, Loraine K. (red.), *Agrammatic aphasia: a cross-language narrative sourcebook*, sid. 545–621. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Akhtar, Nameera. 1999: "Acquiring basic word order: evidence for data-driven learning of syntactic structure". I *Journal of Child Language*, 26, sid. 339–356.
- Anderson, Stephen R. & Lightfoot, David. 2002: *The language organ: linguistics as cognitive physiology*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Andersson, Anders-Börje. 1973: "Om att-satser". I *Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics*, 20. Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Andersson, Lars-Gunnar. 1974: "Om bisatser i svenskan". I Platzack, Christer (red.), *Svenskans beskrivning*, 8, sid. 15–30. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
- Andersson, Lars-Gunnar. 1975: *Form and function of subordinate clauses*. Gothenburg Monographs in Linguistics, 1. Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Andréasson, Maia. 2005: "Satsadverbial, subjekt och informationsstruktur: ett förslag till ett öppnare mittfält i satsschemat". I Byrman, Gunilla, Einarsson, Jan, Hammarbäck, Solveig, Lindgren, Maria & Stille, Per (red.), *Svenskans beskrivning 27. Förhandlingar vid tjugosjunde sammankomsten för svenskans beskrivning*, sid. 26–37. Växjö: Växjö University Press.
- Atkinson, Martin. 1992: *Children's syntax: an introduction to principles and parameters theory*. Blackwell textbooks in linguistics, 5. Oxford: Blackwell.
- Belletti, Adriana. 1994: "Verb positions: evidence from Italian". I Lightfoot, David & Hornstein, Norbert (red.), *Verb movement*, sid. 19–40. Cambridge: Cambridge University Press.
- Benson, Sven 1974: "En studie i grundlagspropositionens språk". I *Arkiv för nordisk filologi*, 89, sid. 214–232.
- Bentzen, Kristine. 2003: "V-to-I movement in the absence of morphological cues: Evidence from adult and child Northern Norwegian". I Dahl, Anne, Svenonius, Peter & Westergaard, Marit R. (red.), *Proceedings of the 19th Scandinavian Conference of Linguistics*, Nordlyd, 31:3, sid. 573–588.
- Bentzen, Kristine. 2005: "What's the better move? On verb placement in standard and northern Norwegian". I *Nordic Journal of Linguistics*, 28, sid. 153–188.

- Bentzen, Kristine, Hrafnbjargarson, Gunnar Hrafn, Hróarsdóttir, Thorbjörg & Wiklund, Anna-Lena. 2007: "The Tromsø guide to the force behind V2". I *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 79, sid. 93–118. SOL-centrum, Lunds universitet.
- Blom, Elma. 2003: *From root infinitive to finite sentences: the acquisition of verbal inflections and auxiliaries*. LOT, Utrecht University.
- Bloom, Paul. 1990: "Subjectless sentences in child language". I *Linguistic Inquiry*, 21:4, sid. 491–504.
- Bloom, Lois. 1991: *Language development from two to three*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bohnacker, Ute. 1997: "Determiner phrases and the debate on functional categories in early child language". I *Language Acquisition*, 6:1, sid. 49–90.
- Bohnacker, Ute. 1999: *Icelandic plus English: Language differentiation and functional categories in a successively bilingual child*. Department of Linguistics and English Language, University of Durham, UK.
- Bohnacker, Ute. 2003: "Nominal phrases". I Josefsson, Gunlög, Platzack, Christer och Håkansson, Gisela (red.), *The acquisition of Swedish grammar*, sid. 195–260. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Bohnacker, Ute. 2007: "The role of input frequency in article acquisition in early child Swedish". I Gülzow, Insa & Gagarina, Natalia (red.), *Frequency effects in language acquisition: defining the limits of frequency as an explanatory concept*, sid. 51–82. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- Bohnacker, Ute & Rosén, Christina. 2007a: "How to start a V2 declarative clause: Transfer of syntax vs. information structure in L2 German". I Andersen, Merete & Westergaard, Marit R. (red.), *Papers from the language acquisition workshop, SCL 2006*, sid. 29–56. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Bohnacker, Ute & Rosén, Christina. 2007b: "Transferring information-structural patterns from Swedish to German". I Belikova, Alyona, Meroni, Luisa & Umeda, Mari (red.), *Proceedings of the 2nd conference on generative approaches to language acquisition North America (GALANA)*, sid. 27–38. Somerville, MA: Cascadia Proceedings Project.
- Bohnacker, Ute & Rosén, Christina. 2008: "The clause-initial position in L2 German declaratives: Transfer of information structure". Ms. Institutionen för lingvistik och filologi, Uppsala universitet och institutionen för humaniora, Växjö universitet.
- Bolander, Maria. 1987: *'Man kan studera inte så mycke': om placering av negation och adverb i vuxna invandrades svenska*. SUM-rapport, 5. Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet.
- Borer, Hagit & Rohrbacher, Bernhard. 2002: "Minding the absent: arguments for the full competence hypothesis". I *Language Acquisition*, 10:2, sid. 123–175.
- Borer, Hagit & Wexler, Kenneth. 1987: "The maturation of syntax". I Roeper, Tom & Williams, Edwin (red.), *Parameter setting*, sid. 123–172. Dordrecht: Reidel.
- Boser, Katherine, Lust, Barbara, Santelmann, Lynn Marie & Whitman, John. 1992: "The syntax of CP and V-2 in early child German (ECG): the strong

- continuity hypothesis". I *Proceedings of Nels*, 22, sid. 51–65. GLSA, Amherst, Massachusetts.
- Bowerman, Melissa. 1988: "The 'no negative evidence' problem: How do children avoid constructing an overly general grammar?" I Hawkins, John A. (red.), *Explaining language universals*, sid. 73–101. Oxford; Cambridge, Massachusetts: Blackwell.
- Brandtler, Johan. 2007: "Om den relativa ordföljden mellan negation och subjekt i svenska bisatser". Ms. SOL-centrum, Lunds universitet.
- Branigan, Philip. 1996: "Verb-second and the A-bar syntax of subjects". I *Studia Linguistica*, 50:1, sid. 50–79.
- Brown, Roger. 1973: *A first language: the early stages*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Brown, Roger & Hanlon, Camille. 1970: "Derivational complexity and order of acquisition in child speech". I Hayes, John R. (red.), *Cognition and the development of language*, sid. 11–53. New York; London; Sydney; Toronto: John Wiley & Sons, Inc.
- Bruce, Gösta. 1998: *Allmän och svensk prosodi*. Praktisk lingvistik, 16. Institutionen för lingvistik: Lunds universitet.
- Chomsky, Noam. 1957: *Syntactic structures*. The Hague: Mouton de Gruyter.
- Chomsky, Noam. 1965: *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 1981: *Lectures on government and binding*. Dordrecht: Foris.
- Chomsky, Noam. 1982: *Some concepts and consequences of the theory of government and binding*. Linguistic inquiry monographs, 6. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 1986: *Barriers*. Linguistic inquiry monographs, 13. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 1995: *The minimalist program*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 2001: "Derivation by phase". I Kenstowicz, Michael (red.), *Ken Hale: a life in language*, sid. 1–52. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Chomsky, Noam. 2004: "Beyond explanatory adequacy". I Belletti, Adriana (red.), *Structures and beyond. The cartography of syntactic structures*, sid. 104–131. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Christensen, Lisa. 2007: "Early verbs in child Swedish: morphology". Ms. SOL-centrum, Lunds universitet.
- Christensen, Lisa. 2003: "The acquisition of tense". I Josefsson, Gunlög, Platzack, Christer & Håkansson, Gisela (red.), *The acquisition of Swedish grammar*, sid. 31–74. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Clahsen, Harald. 1982: *Spracherwerb in der Kindheit: eine Untersuchung zur Entwicklung der Syntax bei Kleinkindern*. Tübinger Beiträge zur Linguistik. Series A, Language development, 4. Tübingen: Gunter Narr.
- Clahsen, Harald. 1988: *Normale und gestörte Kindersprache: linguistische Untersuchungen zum Erwerb von Syntax und Morphologie*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.

- Clahsen, Harald. 1990/1991: "Constraint on parameter setting: a grammatical analysis of some acquisition stages in German child language". I *Language Acquisition*, 1:4, sid. 361–391.
- Clahsen, Harald, Eisenbeiss, Sonja & Penke, Martina. 1996: "Lexical learning in early syntactic development". I Clahsen, Harald (red.), *Generative perspectives on language acquisition*, sid. 129–160. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Clahsen, Harald & Penke, Martina. 1992: "The acquisition of agreement morphology and its syntactic consequences: new evidence on German child language from the Simone-corpus". I Meisel, Jürgen (red.), *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*, sid. 181–223. Dordrecht: Kluwer.
- Clahsen, Harald, Penke, Martina & Parodi, Teresa. 1993/1994: "Functional categories in early child German". I *Language Acquisition*, 3:4, sid. 395–429.
- Clahsen, Harald & Smolka, Klaus-Dirk. 1985: "Psycholinguistic evidence and the description of V2 phenomena in German". I Haider, Hubert & Prinzhorn, Martin (red.), *Verb second phenomena in Germanic languages*, sid. 137–168. Dordrecht: Foris.
- Clark, Robin & Roberts, Ian. 1993: "A computational model of language learnability and language change". I *Linguistic Inquiry*, 24, sid. 299–345.
- Croft, William & Cruse, Alan D. 2004: *Cognitive linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- d'Avis, Franz-Josef & Gretsche, Petra. 1994: "Variations on 'variation': on the acquisition of complementizers in German". I Tracy, Rosemarie & Lattey, Elsa (red.), *How tolerant is universal grammar? Essays on language learnability and language variation*, sid. 59–109. Tübingen: Max Niemeyer.
- deHaan, Gertjan & Weerman, Fred. 1986: "Finiteness and verb fronting in Frisian". I Prinzhorn, Martin & Haider, Hubert (red.), *Verb second phenomena in Germanic languages*, sid. 77–110. Dordrecht: Foris.
- Dehaene-Lambertz, Ghislaine & Houston, Derek M. 1998: "Language discrimination response latencies in two-month-old infants". I *Language and Speech*, 41, sid. 21–43.
- Demuth, Katherine. 1992: "Accessing functional categories in Sesotho: interactions at the morpho-syntax interface". I Meisel, Jürgen (red.), *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*, sid. 83–107. Dordrecht: Kluwer.
- den Besten, Hans. 1983: "On the interaction of root transformations and lexical deletive rules". I Abraham, Werner (red.), *On the formal syntax of the Westgermania: papers from the "3rd Groningen grammar talks", Groningen, January 1981*, sid. 47–131. Amsterdam: John Benjamins.
- Déprez, Vivian & Pierce, Amy. 1993: "Negation and functional projections in early grammar". I *Linguistic Inquiry*, 24, sid. 25–67.
- de Roo, Esterella. 2003: "Complex sentences in Dutch Broca's aphasia: another case of dissociated functional projections?" I *Brain and Language*, 87, sid. 61–62.

- Diessel, Holger & Tomasello, Michael. 2001: "The acquisition of finite complement clauses in English: A corpus-based analysis". I *Cognitive Linguistics*, 12:2, sid. 97–141.
- Falk, Cecilia. 1993: *Non-referential subjects in the history of Swedish*. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
- Felix, Sascha W. 1992: "Language acquisition as a maturational process". I Weissenborn, Jürgen, Goodluck, Helen & Roeper, Tom (red.), *Theoretical issues in language acquisition*, sid. 25–51. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fodor, Janet Dean. 1998: "Unambiguous triggers". I *Linguistic Inquiry*, 29:1, sid. 1–36.
- Fodor, Jerry A. 1983: *The modularity of mind*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Fritzenschaft, Agnes, Gawlitzek-Maiwald, Ira, Tracy, Rosemarie & Winkler, Susanne. 1990: "Wege zur komplexen Syntax". I *Zeitschrift für Sprachwissenschaft*, 9, sid. 52–134.
- Garbacz, Piotr. 2005. "Relationen mellan negationen och det finita verbet i fastlandsskandinaviska bisatser". Ms. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
- Gawlitzek-Maiwald, Ira, Tracy, Rosemarie & Fritzenschaft, Agnes. 1992: "Language acquisition and competing linguistic representations: the child as arbiter". I Meisel, Jürgen M. & Müller, Natascha (red.), *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*, sid. 139–179. Dordrecht: Kluwer.
- Gerken, LouAnn. 2001: "Signal to syntax: building a bridge". I Weissenborn, Jürgen & Höhle, Barbara (red.), *Approaches to bootstrapping: phonological, lexical, syntactic and neurophysiological aspects of early language acquisition*, sid. 147–165. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Gibson, Edward & Wexler, Kenneth. 1994: "Triggers". I *Linguistic Inquiry*, 25, sid. 407–454.
- Grimshaw, Jane. 1993: "Minimal projection heads and optimality". RuCCS TR-4. Rutgers University: Rutgers University Center for Cognitive Science.
- Guasti, Maria Teresa. 1993/1994: "Verb syntax in Italian child grammar: finite and nonfinite verbs". I *Language Acquisition*, 3:1, sid. 1–40.
- Guasti, Maria Teresa. 2002: *Language acquisition: the growth of grammar*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Guasti, Maria Teresa, Nespor, Marina, Christophe, Anne & van Ooyen, Brit. 2001: "Pre-lexical setting of the head complement parameter through prosody". I Weissenborn, Jürgen & Höhle, Barbara (red.), *Approaches to bootstrapping: phonological, lexical, syntactic and neurophysiological aspects of early language acquisition*, sid. 231–248. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Guilfoyle, Eithne & Noonan, Máire. 1992: "Functional categories and language acquisition". I *Canadian Journal of Linguistics/Revue Canadienne de Linguistique*, 37, sid. 241–272.

- Gülzow, Insa & Gagarina, Natalia (red.). 2007: *Frequency effects in language acquisition: defining the limits of frequency as an explanatory concept*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- Haegeman, Liliane M. V. 1994: *Introduction to government and binding theory*. Blackwell textbooks in linguistics, 1. Oxford: Blackwell.
- Haegeman, Liliane M. V. 1995: "Root infinitives, tense, and truncated structures in Dutch". I *Language Acquisition*, 4:3, sid. 205–255.
- Haegeman, Liliane M. V. 1996: "Root Infinitives, clitics and truncated structures". I Clahsen, Harald (red.), *Generative perspectives on language acquisition*, sid. 271–308. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Haider, Hubert. 1986: "V-second in German". I Prinzhorn, Martin & Haider, Hubert (red.), *Verb second phenomena in Germanic languages*, sid. 49–76. Dordrecht: Foris.
- Hamann, Cornelia & Plunkett, Kim. 1998: "Subjectless sentences in child Danish". I *Cognition*, 69:1, sid. 35–72.
- Han, Chung-hye. 1999: *The structure and interpretation of imperatives: mood and force in universal grammar*. Institute for Research in Cognitive Science, University of Pennsylvania.
- Hansson, Kristina. 1998: *Specific language impairment in Swedish: grammar and interaction*. Studies in Logopedics and Phoniatrics, 2. Lunds universitet.
- Hirsh-Pasek, Kathy & Golinkoff, Roberta Michnick. 1996: *The origins of grammar: evidence from early language comprehension*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Hoekstra, Eric. 1993: "On the parametrisation of functional projections in CP". I *Proceedings of NELS*, 23, sid. 191–204. GLSA, Amherst, Massachusetts.
- Hoekstra, Teun & Jordens, Peter. 1994: "From adjunct to head". I Hoekstra, Teun & Schwartz, Bonnie D. (red.), *Language acquisition studies in generative grammar*, sid. 119–150. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Hoekstra, Teun & Schwartz, Bonnie D. (red.). 1994: *Language acquisition studies in generative grammar: papers in honor of Kenneth Wexler from the 1991 GLOW workshops*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Holmberg, Anders. 1986: *Word order and syntactic features in the Scandinavian languages and English*. Stockholms universitet.
- Holmberg, Anders & Platzack, Christer. 1995: *The role of inflection in Scandinavian syntax*. New York: Oxford University Press.
- Hróarsdóttir, Þorbjörg, Hrafnbjargarson, Gunnar Hrafn, Wiklund, Anna-Lena & Bentzen, Kristine. 2006: "The Tromsø guide to Scandinavian verb movement". I *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 78, sid. 1–36. SOL-centrum, Lunds universitet.
- Hultman, Tor G. 2003: *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Hyams, Nina. 1986: *Language acquisition and the theory of parameters*. Studies in theoretical psycholinguistics, 3. Dordrecht: D. Reidel.
- Hyams, Nina. 1992: "The genesis of clausal structure". I Meisel, Jürgen (red.), *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*, sid. 371–400. Dordrecht: Kluwer.

- Hyams, Nina. 1994: "VP, null arguments, and COMP projections". I Hoekstra, Teun & Schwartz, Bonnie D. (red.), *Language acquisition studies in generative grammar*, sid. 21–56. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Hyams, Nina. 1996: "The underspecification of functional categories in early grammar". I Clahsen, Harald (red.), *Generative perspectives on language acquisition*, sid. 91–128. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Håkansson, Gisela. 1989: "The acquisition of negative placement in Swedish". I *Studia Linguistica*, 43, sid. 47–58.
- Håkansson, Gisela. 1994: "Verb-initial sentences in the development of Swedish". I *Working Papers*, 42, sid. 49–65. Institutionen för lingvistik, Lunds universitet.
- Håkansson, Gisela. 1998: *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, Gisela & Dooley Collberg, Sheila. 1994: "The preference for Modal + Neg: an L2 perspective applied to Swedish L1 children". I *Second Language Research*, 10, sid. 95–124.
- Håkansson, Gisela & Nettelbladt, Ulrika. 1996: "Similarities between SLI and L2 children: evidence from the acquisition of Swedish word order". I Johnson, Carolyn E. & Gilbert, John H. V. (red.), *Children's language*, sid. 135–151. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Höhle, Barbara. 2002: *Der Einstieg in die Grammatik: die Rolle der Phonologie/Syntax-Schnittstelle für Sprachverarbeitung und Spracherwerb*. Freie Universität Berlin.
- Höhle, Barbara, Weissenborn, Jürgen, Schmitz, Michaela & Ischebeck, Anja. 2001: "Discovering word order regularities: the role of prosodic information for early parameter setting". I Weissenborn, Jürgen & Höhle, Barbara (red.), *Approaches to bootstrapping: phonological, lexical, syntactic and neurophysiological aspects of early language acquisition*, sid. 249–265. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Jackendoff, Ray. 2002: *Foundations of language: brain, meaning, grammar, evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Jordens, Peter. 1990: "The acquisition of verb placement in Dutch and German". I *Linguistics*, 28, sid. 1407–1448.
- Josefsson, Gunlög. 1996: "The acquisition of object shift in Swedish child language". I Johnson, Carolyn E. & Gilbert, John H. (red.), *Children's language*, sid. 153–165. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Josefsson, Gunlög. 2001: *Svensk universitetsgrammatik för nybörjare*. Lund: Studentlitteratur.
- Josefsson, Gunlög. 2002: "The use and function of non-finite root clauses in Swedish child language". I *Language Acquisition*, 10, sid. 273–320.
- Josefsson, Gunlög. 2003a: "Input and output: sentence patterns in child and adult Swedish". I Josefsson, Gunlög, Platzack, Christer och Håkansson, Gisela (red.), *The acquisition of Swedish grammar*, sid. 95–133. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Josefsson, Gunlög. 2003b: "Non-target structures and non-target uses in child and adult Swedish". I Josefsson, Gunlög, Platzack, Christer och Håkansson,

- Gisela (red.), *The acquisition of Swedish grammar*, sid. 155–193. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Josefsson, Gunlög & Håkansson, Gisela. 2000: "The PP-CP parallelism hypothesis and language acquisition: evidence from Swedish". I Powers, Susan M & Hamann, Cornelia (red.), *The acquisition of scrambling and cliticization*, sid. 397–422. Dordrecht: Kluwer.
- Jørgensen, Nils. 1976: *Meningsbyggnaden i talad svenska*. Lundastudier i nordisk språkvetenskap, C 7. Lund: Studentlitteratur.
- Jørgensen, Nils. 1978: *Underordnade satser och fraser i talad svenska: funktion och byggnad*. Lundastudier i nordisk språkvetenskap, C 10. Lund: Ekstrand.
- Jørgensen, Nils & Svensson, Jan. 1987: *Nusvensk grammatik*. Malmö: Gleerups.
- Kidd, Evan, Lieven, Elena & Tomasello, Michael. 2006: "Examining the role of lexical frequency in the acquisition and processing of sentential complements". *Cognitive Development*, 21, sid. 93–107.
- Kidd, Evan, Lieven, Elena & Tomasello, Michael. 2005: "The acquisition of complement clause constructions: a sentence repetition study". I *Proceedings of the 32nd Stanford Child Language Forum*, sid. 50–59.
- Klima, Edward S. & Bellugi, Ursula. 1973: "Syntactic regularities in the speech of children". I Ferguson, Charles A. & Slobin, Dan I. (red.), *Studies of child language development*, sid. 333–355. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Koster, Jan. 1975: "Dutch as an SOV language". I *Linguistic Analysis*, 1, sid. 111–136.
- Kupisch, Tanja. 2004: "On the relation between input frequency and acquisition patterns from a cross-linguistic perspective". I van Kampen, Jacqueline & Baauw, Sergio (red.), *Proceedings of GALA 2003*, sid. 281–292. LOT Occasional Series 3, Utrecht University.
- Kupisch, Tanja. 2007: "Testing the effects of frequency on the rate of learning: determiner use in early French, German and Italian". I Gülzow, Insa & Gagarina, Natalia (red.), *Frequency effects in language acquisition: defining the limits of frequency as an explanatory concept*, sid. 83–113. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- Lange, Sven & Larsson, Kenneth. 1973: *Syntactical development of a Swedish girl Embla between 20 and 42 months of age. Part 1, Age 20-25 mo*. Project child language syntax, 1. Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet.
- Lange, Sven & Larsson, Kenneth. 1977: *Studier i det tidiga barnspråkets grammatik*. Projektet Barnspråkssyntax, 11. Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet.
- Lightfoot, David. 1991: *How to set parameters: arguments from language change*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Lightfoot, David. 1994: "Degree-0 learnability". I Lust, Barbara, Hermon, Gabrielle & Kornfilt, Jaklin (red.), *Syntactic theory and first language acquisition: cross-linguistic perspectives*, sid. 453–472. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lightfoot, David. 1997: "Catastrophic change and learning theory". I *Lingua*, 100, sid. 171–192.

- Lightfoot, David. 1999: *The development of language: acquisition, change, and evolution*. Blackwell/Maryland Lectures in Language and Cognition, 1. Malden, Massachusetts: Blackwell.
- Lightfoot, David. 2006: *How new languages emerge*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lightfoot, David & Westergaard, Marit R. 2007: "Language acquisition and language change: Inter-relationships". I *Language and Linguistics Compass*, 1:5, sid. 396–416.
- Lundin, Barbro. 1987: *Bisatser i små barns språk: en analys av fem barns första bisatser*. Lundastudier i nordisk språkvetenskap, A 39. Lund: Lund University Press.
- MacWhinney, Brian. 2007a: *The CHILDES project: tools for analyzing talk – electronic edition. Part 1: The CHAT transcription format*. Carnegie Mellon University. [Tillgänglig via <http://childes.psy.cmu.edu/manuals/chat.pdf>].
- MacWhinney, Brian. 2007b: *The CHILDES project: tools for analyzing talk – electronic edition. Volume 2: Transcription format and programs. Part 2: The CLAN programs*. Carnegie Mellon University. [Tillgänglig via <http://childes.psy.cmu.edu/manuals/clan.pdf>].
- Marcus, Gary F. 1993: "Negative evidence in language acquisition". I *Cognition*, 46:1, sid. 53–85.
- Matthews, Danielle, Lieven, Elena, Theakston, Anna & Tomasello, Michael. 2005: "The role of frequency in the acquisition of English word order". I *Cognitive Development*, 20, sid. 121–136.
- Meisel, Jürgen M. (red.). 1992: *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*. Dordrecht: Kluwer.
- Meisel, Jürgen M. & Müller, Natascha. 1992: "Finiteness and verb placement in early child grammars: evidence from simultaneous acquisition of French and German in bilinguals". I Meisel, Jürgen M. (red.), *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*, sid. 109–138. Dordrecht: Kluwer.
- Mills, Anne E. 1985: "The acquisition of German". I Slobin, Dan Isaac (red.), *The crosslinguistic study of language acquisition: the data*, sid. 141–254. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Müller, Natascha. 1990: "Erwerb der Wortstellung im Französischen und Deutschen. Zur Distribution von Finitheitsmarkmalen in der Grammatik bilingualer Kinder". I Rothweiler, Monika (red.), *Spracherwerb und Grammatik: Linguistische Untersuchungen zum Erwerb von Syntax und Morphologie*, sid. 127–151. Göttingen: Westdeutscher Verlag.
- Müller, Natascha. 1994: "Parameters cannot be reset: evidence from the development of COMP". I Meisel, Jürgen M. (red.), *Bilingual first language acquisition: French and German grammatical development*, sid. 235–269. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Mörnsjö, Maria. 2002: *VI Declaratives in Spoken Swedish*. Lundastudier i nordisk språkvetenskap, A 59. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.

- Naigles, Letitia R. & Hoff-Ginsberg, Erika. 1998: "Why are some verbs learned before other verbs? Effects of input frequency and structure on children's early verb use". I *Journal of Child Language*, 25, sid. 95–120.
- Newmeyer, Frederick J. 1998: *Language form and language function*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Newport, Elissa L., Gleitman, Henry & Gleitman, Lila R. 1977: "Mother, I'd rather do it myself: some effects and non-effects of maternal speech style". I Snow, Catherine E. & Ferguson, Charles A. (red.), *Talking to children. Language input and acquisition*, sid. 109–149. Cambridge: Cambridge University Press.
- O'Grady, William. 2005: *How children learn language*. Cambridge Approaches to Linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ouhalla, Jamal. 1994: "Verb movement and word order in Arabic". I Lightfoot, David & Hornstein, Norbert (red.), *Verb movement*, sid. 41–72. Cambridge: Cambridge University Press.
- Park, Tschang-Zin. 1976: "Imitation of grammatical and ungrammatical sentences by German-speaking children". I von Raffler-Engel, Walburga & Lebrun, Yvan (red.), *Baby talk and infant speech*, sid. 202–217. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- Penke, Martina. 2001: "Controversies about CP: a comparison of language acquisition and language impairments in Broca's aphasia". I *Brain and Language*, 77, sid. 351–363.
- Penner, Zvi. 1990: "On the acquisition of verb placement and verb projection raising in Bernese Swiss German". I Rothweiler, Monika (red.), *Spracherwerb und Grammatik: linguistische Untersuchungen zum Erwerb von Syntax und Morphologie*, sid. 166–189. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Penner, Zvi. 1994: "Asking questions without CPs? On the acquisition of root wh-questions in Bernese Swiss German and standard German". I Hoekstra, Teun & Schwartz, Bonnie D. (red.), *Language acquisition studies in generative grammar*, sid. 177–214. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Pesetsky, David & Torrego, Esther. 2001: "T-to-C movement: causes and consequences". I Kenstowicz, Michael (red.), *Ken Hale: a life in language*, sid. 355–426. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Pesetsky, David & Torrego, Esther. 2004. "The syntax of valuation and the interpretability of features". Ms. MIT, University of Massachusetts.
- Pierce, Amy E. 1992: *Language acquisition and syntactic theory: a comparative analysis of French and English child grammars*. Studies in theoretical psycholinguistics, 14. Dordrecht: Kluwer.
- Pinker, Steven. 2000: *The language instinct: How the mind creates language*. New York: Perennial Classics.
- Platzack, Christer. 1986: "The position of the finite verb in Swedish". I Prinzhorn, Martin & Haider, Hubert (red.), *Verb second phenomena in Germanic languages*, sid. 27–48. Dordrecht: Foris.
- Platzack, Christer. 1987a: "Bisatser, huvudsatser och andra satser". I Teleman, Ulf (red.), *Grammatik på villovägar*, sid. 79–86. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

- Platzack, Christer. 1987b: "Huvudsatsordföljd och bisatsordföljd". I Teleman, Ulf (red.), *Grammatik på villovägar*, sid. 87–96. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Platzack, Christer. 1990: "A grammar without functional categories: a syntactic study of early Swedish child language". I *Nordic Journal of Linguistics*, 13, sid. 107–126.
- Platzack, Christer. 1992: "Functional categories and early Swedish". I Meisel, Jürgen M. (red.), *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*, sid. 63–82. Dordrecht: Kluwer.
- Platzack, Christer. 1996: "The initial hypothesis of syntax: a minimalist perspective on language acquisition and attrition". I Clahsen, Harald (red.), *Generative perspectives on language acquisition*, sid. 369–414. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Platzack, Christer. 1998a: "A visibility condition for the C-domain". I *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 61, sid. 53–99. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
- Platzack, Christer. 1998b: *Svenskans inre grammatik: det minimalistiska programmet. En introduktion till modern generativ grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Platzack, Christer. 2001: "The vulnerable C-domain". I *Brain and Language*, 77, sid. 364–377.
- Platzack, Christer. 2003: "The verb phrase". I Josefsson, Gunlög, Platzack, Christer & Håkansson, Gisela (red.), *The acquisition of Swedish grammar*, sid. 135–154. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Platzack, Christer. 2006: *Den mänskliga språkförmågan och svenskans minimala grammatik. En introduktion till modern generativ grammatik*. Ms. SOL-centrum, Lunds universitet.
- Platzack, Christer. 2007: "Uninterpretable features and EPP: a minimalist account of language build-up and break-down". I Licerias, Juana M., Zobl, Helmut & Goodluck, Helen (red.), *The role of formal features in second language acquisition*, sid. 48–80. New York; London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Platzack, Christer & Josefsson, Gunlög. 2000: "Subject omission and tense in early Swedish child language". I *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 66, sid. 85–102. Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
- Plunkett, Kim & Strömquist, Sven. 1990: "The acquisition of Scandinavian languages". I *Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics*, 59. Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Plunkett, Kim & Strömquist, Sven. 1992: "The acquisition of Scandinavian languages". I Slobin, Dan I. (red.), *The crosslinguistic study of language acquisition*, sid. 457–556. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Poeppl, David & Wexler, Kenneth. 1993: "The full competence hypothesis of clause structure in early German". I *Language*, 69:1, sid. 1–33.
- Pollock, Jean-Yves. 1989: "Verb movement, universal grammar, and the structure of IP". I *Linguistic Inquiry*, 20, sid. 365–424.

- Preacher, Kristopher J. 2001: "Calculation for the chi-square test: An interactive calculation tool for chi-square tests of goodness of fit and independence [Computer software]". [Tillgänglig via <http://www.quantpsy.org>].
- Radford, Andrew. 1988: *Transformational grammar: a first course*. Cambridge textbooks in linguistics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Radford, Andrew. 1990: *Syntactic theory and the acquisition of English syntax: the nature of early child grammars of English*. Oxford: Blackwell.
- Radford, Andrew. 1992: "The acquisition of the morphosyntax of finite verbs in English". I Meisel, Jürgen M. (red.), *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*, sid. 23–62. Dordrecht: Kluwer.
- Radford, Andrew. 1996: "Towards a structure-building model of acquisition". I Clahsen, Harald (red.), *Generative perspectives on language acquisition*, sid. 43–90. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Radford, Andrew. 2004: *Minimalist syntax: exploring the structure of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reis, Marga. 1985: "Satseinleitende Strukturen im Deutschen: Über COMP, Haupt- und Nebensätze, *w*-Bewegung und die Doppelkopfanalyse". I Abraham, Werner (red.), *Erklärende Syntax des Deutschen*, sid. 271–311. Tübingen: Gunter Narr.
- Richthoff, Ulla. 2000: *En svensk barnspråkskorpus: uppbyggnad och analyser*. Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Rizzi, Luigi. 1993/1994: "Some notes on linguistic theory and language development: the case of root infinitives". I *Language Acquisition*, 3, sid. 371–393.
- Rizzi, Luigi. 1997: "The fine structure of the left periphery". I Haegeman, Liliane M. V. (red.), *Elements of grammar: handbook in generative syntax*, sid. 281–337. Dordrecht: Kluwer.
- Roberts, Ian G. 1993: *Verbs and diachronic syntax: a comparative history of English and French*. Studies in Natural Language and Linguistic Theory, 28. Dordrecht: Kluwer.
- Roeper, Thomas. 2007: "What frequency can do and what it can't". I Gülzow, Insa & Gagarina, Natalia (red.), *Frequency effects in language acquisition: defining the limits of frequency as an explanatory concept*, sid. 23–47. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- Roeper, Tom & Weissenborn, Jürgen. 1990: "How to make parameters work: comments on Valian". I Frazier, Lyn & de Villiers, Jill (red.), *Language processing and language acquisition*, sid. 147–163. Dordrecht: Kluwer.
- Rohrbacher, Bernhard & Vainikka, Anne. 1994: *On German verb syntax under age 2*. IRCS Report 94–24, The Institute for Research in Cognitive Science, University of Pennsylvania.
- Roll, Mikael. 2004: "Prosodic cues to the syntactic structure of subordinate clauses in Swedish". Magisteruppsats. Institutionen för lingvistik, Lunds universitet.
- Rothweiler, Monika. 1993: *Der Erwerb von Nebensätzen im Deutschen: eine Pilotstudie*. Linguistische Arbeiten, 302. Tübingen: Niemeyer.

- Rowland, Caroline F., Pine, Julian M., Lieven, Elena V. M. & Theakston, Anna L. 2003: "Determinants of acquisition order in wh-questions: re-evaluating the role of caregiver speech". I *Journal of Child Language*, 30, sid. 609–635.
- Santelmann, Lynn Marie. 1995: *The acquisition of verb second grammar in child Swedish: continuity of universal grammar in wh-questions, topicalization and verb raising*. Cornell University, Ithaca.
- Santelmann, Lynn Marie. 2003: "The acquisition of Swedish *wh*-questions". I Josefsson, Gunlög, Platzack, Christer & Håkansson, Gisela (red.), *The acquisition of Swedish grammar*, sid. 261–307. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Schlichting, Liesbeth. 1996: *Discovering syntax: an empirical study in Dutch language acquisition*. Nijmegen.
- Schwartz, Bonnie D. & Vikner, Sten. 1996: "The verb always leaves IP in V2 clauses". I Belletti, Adriana & Rizzi, Luigi (red.), *Parameters and functional heads: essays in comparative syntax*, sid. 11–62. New York; Oxford: Oxford University Press.
- Schönenberger, Manuela. 1999: "The acquisition of verb placement in Swiss German". I Greenhill, Annabel, Littlefield, Heather & Tano, Cheryl (red.), *Proceedings of the 23rd Annual Boston University Conference on Language Development*, sid. 611–622. Somerville, Massachusetts: Cascadilla Press.
- Schönenberger, Manuela. 2000: "Deviant verb placement and the split-CP hypothesis". I Howell, Catherine S., Fish, Sarah A. & Keith-Lucas, Thea (red.), *Proceedings of the 24th Annual Boston University Conference on Language Development*, sid. 657–668. Somerville, Massachusetts: Cascadilla Press.
- Schönenberger, Manuela. 2001: *Embedded V-to-C in child grammar: the acquisition of verb placement in Swiss German*. Studies in Theoretical Psycholinguistics, 27. Dordrecht: Kluwer.
- Sigurjónsdóttir, Sigríður. 1999: "Root infinitives and null subjects in early Icelandic". I Greenhill, Annabel, Littlefield, Heather & Tano, Cheryl (red.), *Proceedings of the 23rd annual Boston university conference on language development*, sid. 630–641. Somerville, Massachusetts: Cascadilla Press.
- Stromswold, Karin. 1990: *Learnability and the acquisition of auxiliaries*. Department of Brain and Cognitive Sciences, MIT.
- Strömqvist, Sven, Richtoff, Ulla & Andersson, Anders-Börje. 1993: "Strömqvist's and Richtoff's corpora: a guide to longitudinal data from four Swedish children". I *Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics*, 66. Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Sundman, Marketta. 2005: "Mittfälsadverbial – mycket mer än »rörliga bestämmningar»". I Melander, Björn (red.), *Språk i tid. Studier tillägnade Mats Thelander på 60-årsdagen*, sid. 466–475. Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Taraldsen, Knut Tarald. 1986: "On verb second and the functional content of syntactic categories". I Prinzhorn, Martin & Haider, Hubert (red.), *Verb second phenomena in Germanic languages*, sid. 7–26. Dordrecht: Foris.

- Teleman, Ulf. 1974: *Manual för grammatisk beskrivning av talad och skriven svenska*. Lundastudier i nordisk språkvetenskap, C 6. Lund: Studentlitteratur.
- Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan, Andersson, Erik & Christensen, Lisa. 1999a: *Svenska Akademiens grammatik. Inledning och register*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan, Andersson, Erik & Christensen, Lisa. 1999b: *Svenska Akademiens grammatik. Ord*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan, Andersson, Erik & Christensen, Lisa. 1999c: *Svenska Akademiens grammatik. Satser och meningar*. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Teleman, Ulf & Wieselgren, Anne Marie. 1970: *ABC i stilistik*. Lund: Gleerups.
- Theakston, Anna L., Lieven, Elena V. M., Pine, Julian M. & Rowland, Caroline F. 2001: "The role of performance limitations in the acquisition of verb-argument structure: an alternative account". I *Journal of Child Language*, 28, sid. 127–152.
- Tomasello, Michael. 2003: *Constructing a language: a usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Tracy, Rosemarie. 1994: "Raising questions: formal and functional aspects of the acquisition of *wh*-questions in German". I Tracy, Rosemarie & Lattey, Elsa (red.), *How tolerant is universal grammar? Essays on language learnability and language variation*, sid. 1–34. Tübingen: Max Niemeyer.
- Travis, Lisa deMena. 1991: "Parameters of phrase structure and verb-second phenomena". I Freidin, Robert (red.), *Principles and parameters in comparative grammar*, sid. 339–364. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Vainikka, Anne. 1993/1994: "Case in the development of English syntax". I *Language Acquisition*, 3:3, sid. 257–325.
- Valian, Virginia. 1991: "Syntactic subjects in the early speech of American and Italian children". I *Cognition*, 40, sid. 21–81.
- Valian, Virginia. 1999: "Input and language acquisition". I Ritchie, William C. & Bhatia, Tej K. (red.), *Handbook of child language acquisition*, sid. 497–530. San Diego: Academic Press.
- Valian, Virginia & Casey, Lyman. 2003: "Young children's acquisition of *wh*-questions: the role of structured input". I *Journal of Child Language*, 30, sid. 117–143.
- Valian, Virginia, Hoeffner, James & Aubry, Stephanie. 1996: "Young children's imitation of sentence subjects: evidence of processing limitations". I *Developmental Psychology*, 32:1, sid. 153–164.
- van Craenenbroeck, Jeroen & Haegeman, Liliane M. V. 2007: "The derivation of subject-initial V2". I *Linguistic Inquiry*, 38, sid. 167–178.
- Verrips, Maaïke & Weissenborn, Jürgen. 1992: "Routes to verb placement in early German and French: the independence of finiteness and agreement". I Meisel, Jürgen M. (red.), *The acquisition of verb placement: functional categories and V2 phenomena in language acquisition*, sid. 283–331. Dordrecht: Kluwer.

- Vikner, Sten. 1994: "Finite verb movement in Scandinavian embedded clauses". I Lightfoot, David & Hornstein, Norbert (red.), *Verb movement*, sid. 117–148. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vikner, Sten. 1995: *Verb movement and expletive subjects in the Germanic languages*. Oxford Studies in Comparative Syntax. New York: Oxford University Press.
- Weissenborn, Jürgen. 1990: "Functional categories and verb movement in early German: the acquisition of German syntax reconsidered". I Rothweiler, Monika (red.), *Spracherwerb und Grammatik: linguistische Untersuchungen zum Erwerb von Syntax und Morphologie*, sid. 190–224. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Wenzlaff, Michaela & Clahsen, Harald. 2005: "Finiteness and verb-second in German agrammatism". I *Brain and Language*, 92, sid. 33–44.
- Westergaard, Marit R. 2004: "The interaction of input and UG in the acquisition of verb movement in a dialect of Norwegian". I *Nordlyd*, 32, sid. 110–134.
- Westergaard, Marit R. 2005: *The development of word order in Norwegian child language: the interaction of input and economy principles in the acquisition of V2*. Universitetet i Tromsø.
- Westergaard, Marit R. 2006: "Triggering V2: the amount of input needed for parameter setting in a split-CP model of word order". I Belletti, Adriana, Bennati, Elisa, Chesi, Cristiano, DiDomenico, Elisa & Ferrari, Ida (red.), *Language acquisition and development: proceedings of GALA 2005*, sid. 658–671. Cambridge: Cambridge Scholars Press.
- Westergaard, Marit R. 2007: "Learning and unlearning V2: on the robustness of the triggering experience in a historical perspective". I Picchi, Cecilia M. & Pona, Alan (red.), *Proceedings of the XXXII Incontro di Grammatica Generativa*, sid. 193–207. Alessandria: Edizioni dell'Orso.
- Westergaard, Marit R. 2008: "Acquisition and change: on the robustness of the triggering experience in a historical perspective". Ms. Department of language and linguistics, University of Tromsø.
- Westergaard, Marit R. & Bentzen, Kristine. 2007: "The (non-) effect of input frequency on the acquisition of word order in Norwegian embedded clauses". I Gülzow, Insa & Gagarina, Natalia (red.), *Frequency effects in language acquisition: defining the limits of frequency as an explanatory concept*, sid. 271–306. Berlin; New York: Mouton de Gruyter.
- Westergaard, Marit R. & Vangsnes, Øystein A. 2005: "Wh-questions, V2, and the left periphery of three Norwegian dialects". I *Journal of Comparative Germanic Linguistics*, 8, sid. 117–158.
- Westman, Margareta. 1974: *Bruksprosa: en funktionell stilanalys med kvantitativ metod*. Lund: Liber.
- Wexler, Kenneth. 1994: "Optional infinitives, head movement and the economy of derivations". I Lightfoot, David & Hornstein, Norbert (red.), *Verb movement*, sid. 305–350. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wexler, Kenneth. 1998: "Maturation and growth of grammar". I Ritchie, William C. & Bhatia, Tej K. (red.), *Handbook of child language acquisition*, sid. 55–109. San Diego: Academic Press.

- Whitman, John. 1994: "In defense of the strong continuity account of the acquisition of verb-second". I Lust, Barbara, Suñer, Margarita & Whitman, John (red.), *Syntactic theory and first language acquisition: cross-linguistic perspectives*, sid. 273–287. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Wijk-Andersson, Elsie. 1991: *Bara i fokus. En semantisk-syntaktisk studie av bara och dess ekvivalenter i nysvenskt skriftspråk*. Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Wikström, Åsa. 2008: *Den finita satsen hos små barn*. Nordlund 28. SOL-centrum, Lunds universitet.
- Zwart, C. Jan Wouter. 1993: *Dutch syntax: a minimalist approach*. Groningen Dissertations in Linguistics (Grodil), 10. Groningen.

Bilaga 1. Tabeller

Tabell B1. Genomsnittlig yttrandelängd i morfem (MLU) för Bella, Harry, Markus och Tea

Bella		Harry		Markus		Tea	
Ålder	MLU	Ålder	MLU	Ålder	MLU	Ålder	MLU
1;6.09	1,701	1;6.20	1,204	1;3.19	1,893	1;6.10	1,05
1;7.03	1,648	1;7.09	1,023	1;4.27	1,283	1;7.15	1,345
1;7.28	1,811	1;8.26	1,082	1;6.10	2,17	1;8.26	1,105
1;8.23	1,954	1;9.15	1,103	1;7.25	1,398	1;10.01	1,185
1;9.15	1,58	1;10.18	1,212	1;8.05	1,165	1;11.07	1,11
1;10.04	1,446	1;11.18	1,155	1;9.03	1,152	2;0.25	1,152
1;10.19	1,839	2;0.16	1,267	1;9.07	1,54	2;1.17	1,302
1;11.17	2,01	2;1.10	1,396	1;10.14	1,744	2;2.12	1,402
2;0.09	2,555	2;2	1,408	1;10.25	1,962	2;3.02	1,823
2;1.03	2,214	2;2.18	1,47	1;11	2,656	2;3.26	2,152
2;1.28	2,42	2;3.09	1,803	1;11.12	2,987	2;4.19	2,599
2;2.13	2,547	2;4.02	1,809	1;11.25	3,571	2;5.12	3,033
2;3.03	2,582	2;4.23	2,638	2;0.09	4,074	2;6.02	2,954
2;3.23	2,794	2;5.17	2,408	2;0.16	4,224	2;6.23	3,023
2;4.13	2,352	2;6.10	2,056	2;0.25	3,719	2;7.22	3,092
2;5.04	2,609	2;7.04	2,54	2;2.05	3,822	2;8.18	2,963
2;5.24	2,886	2;7.23	3,214	2;2.10	4,282	2;9.09	3,675
2;6.17	3,093	2;8.11	3,492	2;2.17	4,112	2;10	4,098
2;7.07	3,342	2;8.25	3,698	2;3.09	4,427	2;10.21	3,322
2;7.12	3,612	2;8.27	2,957	2;3.28	4,528	2;11.07	4,558
2;8.07	2,546	2;9.08	3,343	2;4.09	3,723	3;0.05	3,654
2;9	3,312	2;9.13	3,661	2;4.18	4,265	3;1.05	3,811
2;9.25	2,765	2;9.27	3,315	2;6.20	4,311	3;1.26	3,883
2;10.17	3,335	2;9.29	4,142	2;6.25	3,58	3;2.17	5,722
2;11.13	4,482	2;10.18	3,428	2;7.24	3,653	3;3.01	4,539
3;0.07	3,017	2;11.07	3,956	2;8.02	4,362	3;3.25	5,233
3;0.29	4,012	2;11.29	3,272	2;8.08	4,933	3;4.19	4,333
3;1.20	3,363	3;0.26	4,207	2;9.29	5,919	3;5.10	4,461
3;2.19	4,12	3;1.21	3,784			3;6.07	4,268
3;3.15	3,171	3;2.14	4,61			3;7.12	4,233
3;4.11	3,923	3;3.11	3,713			3;8.17	5,131
3;5.09	4,24	3;4.01	3,805			3;9.18	5,384
		3;4.21	5,193			3;10.22	5,483
		3;5.20	4,609			3;11.23	5,165
		3;6.25	3,609				
		3;7.01	4,701				
		3;8.04	4,528				
		3;9.08	5,408				
		3;10.23	5,185				
		3;11.20	5,026				

Tabell B2. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V2-ordföljd i Bellas input (1;6–3;0)

Satstyp	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Rogativa huvudsatser	210	42,5	208	42,1	76	15,4	494
Icke-subj. kves.	55	15	155	42,2	157	42,8	367
Icke-subj. dekl.	191	34,3	271	48,7	95	17,1	557
Bis. med V2-ordföljd	2	66,7	1	33,3			3
Dir. m. subj.			2	100			2
FFK	1	50			1	50	2
TOT	459	32,2	637	44,7	329	23,1	1425

Tabell B3. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V2-ordföljd i Teas input (1;6–3;0)

Satstyp	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Rogativa huvudsatser	286	48,9	217	37,1	82	14	585
Icke-subj. kves.	52	19,3	158	58,7	59	21,9	269
Icke-subj. dekl.	187	34,3	300	55	58	10,6	545
Bis. med V2-ordföljd	1	33,3	2	66,7			3
Dir. m. subj.			2	100			2
FFK	1	100					1
TOT	527	37,5	679	48,3	199	14,2	1405

Tabell B4. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Bellas input

Ålder	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
1;6.09	20	36,4	19	34,5	16	29,1	55
1;9.15	77	43,5	53	29,9	47	26,6	177
2;0.09	50	24,8	107	53	45	22,3	202
2;3.03	87	42	68	32,9	52	25,1	207
2;6.17	87	34,3	107	42,1	60	23,6	254
2;9	60	22,6	155	58,5	50	18,9	265
3;0.07	78	29,4	128	48,3	59	22,3	265
TOT	459	32,2	637	44,7	329	23,1	1425

Tabell B5. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Teas input

Ålder	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
1;6.10	77	43,8	71	40,3	28	15,9	176
1;8.26	71	43,6	69	42,3	23	14,1	163
2;0.25	73	43,5	77	45,8	18	10,7	168
2;3.02	147	41,5	154	43,5	53	15	354
2;6.02	57	31	110	59,8	17	9,2	184
2;9.09	55	29,4	102	54,5	30	16	187
3;0.05	47	27,2	96	55,5	30	17,3	173
TOT	527	37,5	679	48,3	199	14,2	1405

Tabell B6. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V2-ordföljd i Bellas output (2;0–2;6)

Satstyp	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Rogativa huvudsatser	44	80	1	1,8	10	18,2	55
Icke-subj. kves.	12	16,7	8	11,1	52	72,2	72
Icke-subj. dekl.	40	20,8	106	55,2	46	24	192
TOT	96	30,1	115	36,1	108	33,9	319

Tabell B7. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V2-ordföljd i Teas output (2;0–3;6)

Satstyp	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Rogativa huvudsatser	15	42,9	15	42,9	5	14,3	35
Icke-subj. kves.	3	15,8	8	42,1	8	42,1	19
Icke-subj. dekl.	78	17,2	225	49,6	151	33,3	454
TOT	96	18,9	248	48,8	164	32,3	508

Tabell B8. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Bellas output

Ålder	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
2;0.09	2	8,7	12	52,2	9	39,1	23
2;1.03	1	9,1	7	63,6	3	27,3	11
2;1.28			6	66,7	3	33,3	9
2;2.13			13	59,1	9	40,9	22
2;3.03	2	7,7	15	57,7	9	34,6	26
2;3.23	8	27,6	8	27,6	13	44,8	29
2;4.13	4	33,3	5	41,7	3	25	12
2;5.04	5	17,9	13	46,4	10	35,7	28
2;5.24	54	70,1	12	15,6	11	14,3	77
2;6.17	20	24,4	24	29,3	38	46,3	82
TOT	96	30,1	115	36,1	108	33,9	319

Tabell B9. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V2-ordföljd i Teas output

Ålder	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
2;2.12			1	100			1
2;3.02			1	11,1	8	88,9	9
2;3.26	1	8,3	3	25	8	66,7	12
2;4.19			3	30	7	70	10
2;5.12	1	12,5	5	62,5	2	25	8
2;6.02	1	16,7			5	83,3	6
2;7.22			6	46,2	7	53,8	13
2;8.18	2	7,4	4	14,8	21	77,8	27
2;9.09			8	57,1	6	42,9	14
2;10	1	6,3	5	31,3	10	62,5	16
2;10.21	5	20	5	20	15	60	25
2;11.07			2	33,3	4	66,7	6
3;0.05	1	6,3	12	75	3	18,8	16
3;1.05	3	17,6	10	58,8	4	23,5	17
3;2.17	2	20	8	80			10
3;3.01	4	21,1	14	73,7	1	5,3	19
3;3.25	23	33,8	38	55,9	7	10,3	68
3;4.19	15	24,2	32	51,6	15	24,2	62
3;5.10	30	29,7	49	48,5	22	21,8	101
3;6.07	7	10,3	42	61,8	19	27,9	68
TOT	96	18,9	248	48,8	164	32,3	508

Tabell B10. Finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i olika satstyper med V3-ordföljd i Teas output (2;0–3;6)

Satstyp	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Rogativa huvudsatser							
Icke-subj. kves.			1	50	1	50	2
Icke-subj. dekl.	73	39,9	104	56,8	6	3,3	183
TOT	73	39,5	105	56,8	7	3,8	185

Tabell B11. Kronologisk översikt över finita hjälp-, huvud- och kopulaverb i satser med V3-ordföljd i Teas output

Ålder	Hjälpverb		Huvudverb		Kopula		TOT
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
2;3.02			1	100			1
2;3.26			2	100			2
2;4.19			1	100			1
2;5.12			5	100			5
2;6.02							
2;7.22	1	100					1
2;8.18			1	100			1
2;9.09	3	37,5	5	62,5			8
2;10	4	44,4	3	33,3	2	22,2	9
2;10.21	3	27,3	7	63,6	1	9,1	11
2;11.07	19	52,8	17	47,2			36
3;0.05	9	45	9	45	2	10	20
3;1.05	18	78,3	4	17,4	1	4,3	23
3;2.17	7	25	21	75			28
3;3.01	8	22,2	28	77,8			36
3;3.25							
3;4.19							
3;5.10	1	33,3	1	33,3	1	33,3	3
3;6.07							
TOT	73	39,5	105	56,8	7	3,8	185

Tabell B12. Bellas och Harrys oinledda och inledda *att*-bisatser och relativa bisatser med optionella subjunktioner

Bella			Harry		
Ålder	Inledda	Oinledda	Ålder	Inledda	Oinledda
1;10.19		1	2;0.16		
2;0.09			2;1.10		
2;1.03			2;2		
2;1.28			2;2.18		
2;2.13		2	2;3.09		
2;3.03			2;4.02		1
2;3.23			2;4.23		
2;4.13			2;5.17		
2;5.04			2;6.10		
2;5.24			2;7.04		
2;6.17	1		2;7.23		2
2;7.07	1		2;8.11		
2;7.12		1	2;8.25		1
2;8.07			2;8.27		
2;9.00	1		2;9.08	1	
2;9.25			2;9.13		1
2;10.17	2	1	2;9.24	1	2
2;11.24	1	2	2;9.26	1	2
3;0.07	1		2;10.18	2	6
3;0.29	3	1	2;11.06	1	
3;1.20		3	2;11.29	4	
3;2.19	6	2	3;0.26	2	6
3;3.15	4		3;1.21	1	3
3;4.11	8	2	3;2.14	1	
3;5.09	9		3;3.11	1	2
			3;4.01	1	
			3;4.21	8	2
			3;5.20	6	
			3;6.25	4	
			3;7.01	3	
			3;8.04	3	4
			3;9.08	5	2
			3;10.23	11	2
			3;11.20	2	2
TOT	37	15		58	38

Tabell B13. Markus och Teas oinledda och inledda *att*-bisatser och relativa bisatser med optionella subjunktioner

Markus			Tea		
Ålder	Inledda	Oinledda	Ålder	Inledda	Oinledda
1;10.14			2;0.25		
1;10.25			2;1.17		
1;11	1		2;2.12		
1;11.12		2	2;3.02		
1;11.25			2;3.26		
2;0.09		3	2;4.19		
2;0.16		2	2;5.12		1
2;0.25			2;6.02		
2;2.05			2;6.23		
2;2.10	1		2;7.22		
2;2.17			2;8.18		1
2;3.09		2	2;9.11	2	1
2;3.28	2	1	2;10	3	2
2;4.09		5	2;10.21		1
2;4.18	3		2;11.07	1	6
2;6.20	1		3;0.05	1	3
2;6.25		2	3;1.05		4
2;7.24		2	3;1.26		4
2;8.02		1	3;2.17	3	1
2;8.08		1	3;3.01	1	3
2;9.29	6	1	3;3.25	3	1
			3;4.19	1	1
			3;5.10	3	1
			3;6.07	8	
			3;7.12	3	2
			3;8.17	15	4
			3;9.18	5	2
			3;10.22	2	
			3;11.23	11	1
TOT	14	22		62	39